



รายงานการวิจัย

เรื่อง

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรม
และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

THE COMMUNICATION PATTERN OF SAVING CO-OPERATIVE IN PROMOTING
QUALITY OF LIFE WITH PRINCIPLES AND SUFFICIENCY ECONOMY
PHILOSOPHY FOR STABLE AND SUSTAINABLES LIVING

โดย

รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์

ดร.บุญเลิศ โอธูสู

รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวัดมนะ

รองศาสตราจารย์ รังษี สุนด์

ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์

ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิ์โยธิน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759005



รายงานการวิจัย

เรื่อง

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรม
และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

The Communication Pattern of Saving Co-Operative to in Promoting
Quality of Life with Principles and Sufficiency Economy Philosophy
for Stable and Sustainable Living

โดย

รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์

ดร.บุญเลิศ โอธูสู

รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวัดมนะ

รองศาสตราจารย์ รังษี สุทนต์

ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์

ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์

ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๙

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

MCU RS 610759005

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)



Research Report

The Communication Pattern of Saving Co-Operative to in Promoting
Quality of Life with Principles and Sufficiency Economy Philosophy
for Stable and Sustainable Living

By

Assoc. Prof. Bomrung Sukpan

Dr. Boonlert Otsu

Assoc. Prof. Gamon Chayawatana

Assoc. Prof. Rangsi Suthon

Dr. Jutamas Vareesangthip

Dr. Chayanan Noochaiyanan

Dr. Kanokwan Karunaritthiyothin

Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2559

Research Project Funded by Mahachulalongkornrajavidyalaya University

MCU RS 610759005

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย: แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วย
หลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

ผู้วิจัย: รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์ ดร.บุญเลิศ โอธสุ รองศาสตราจารย์ กมล
ฉายาวัฒน์ รองศาสตราจารย์ รังษี สุทนต์ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์
ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์ และ ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน

หน่วยงาน: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีงบประมาณ: ๒๕๕๙

ทุนอุดหนุนการวิจัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสารและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และ (๓) เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร คือ การวิเคราะห์จากรายงานการประชุมประจำปีของกลุ่มประชากรศึกษา คือสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง

ผลวิจัยพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรหนึ่งที่แยกมาจากสหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์นั้นได้ถือกำเนิดเกิดทางโลกตะวันตกสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และสหกรณ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นปลายสมัยรัชการที่ ๕ โดยมีแนวคิดตรงกัน คือการแก้ไขปัญหาความยากจน การเอารอดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งยึดถือหลักการ ๗ ได้แก่ (๑) การรับสมาชิก (๒) ความเสมอภาคกัน (๓) การมีส่วนร่วม (๔) การมีเสรีภาพ (๕) การให้การศึกษาอบรม และสารสนเทศ (๖) ความร่วมมือ (๗) หลักการเพื่อสังคม และสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง มีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ไม่เหมือนกัน หรือมีการประชาสัมพันธ์ซ้ำๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” แต่จะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ และกิจกรรมด้านอื่น ๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญและส่งผลตามมา

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน คือการนำเอาหลักพรหมวิหาร ๔ หัวใจที่ช่วยสื่อสารในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักยึดเหนี่ยวใจคน ที่ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ ๑๐ แห่ง สื่อสารในรูปแบบสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์แล้วได้ใจของสมาชิกหรือคนทั่วไปอย่างเหนียวแน่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันมีคุณลักษณะ ๓ พร้อม ๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ช่วยทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้โดยการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในที่สุด

Research Title: The Communication Pattern of Saving Co-Operative in Promoting Quality of Life with Principles and Sufficiency Economy Philosophy for Stable and Sustainable living

Researcher: Assoc.Prof. Bomrung Sukpan Dr.Boonlert Otsu
Assoc.Prof. Gamon Chayawatana Assoc.Prof. Rangsi Suthon Dr.Jutamas Vareesangthip Dr.Chayanan Noochaiyanan Dr.Kanokwan Karunaritthiyothin

Department Graduate School

Academic year 2559/2016

Research Scholarship Sponsor: Mahachulalongkornrajavidyalaya University

ABSTRACT

This research has 3 objectives: (1) to study the general condition of the Savings Co-Operatives (2) to study the principles Communication theory and sufficiency economy philosophy in promoting quality of life for a stable and sustainable life, and (3) to present a communication plan of Savings Co-Operatives in promoting quality of life with principles and sufficiency economy philosophy for Living a stable and sustainable life By using qualitative research methods in documents, ie analysis from the annual meeting report of the study population group Is 10 savings cooperatives

The research found that the savings cooperative is an organization that is separate from the cooperative. In which the cooperative was born in the western world of the 16th century and the cooperatives in Thailand were born at the end of the reign of the fifth, with the same concept. Is to solve poverty Economic and social exploitation Which adheres to the following principles: (1) membership acceptance (2) equality (3) participation (4) freedom (5) provision of education, training and information social And all 10 savings cooperatives have communication in creating their image With the slogan inviting members to borrow money by creating a different image Or have publicity repeatedly Until the member can remember, for example, "when you have to leave When difficult to come to withdraw When suffering from a loan "but will focus on deposits, withdrawals and loans which are at the heart of savings cooperatives And other activities will present the image that represents the importance and consequence.

The Communication Pattern of Savings Co-Operatives in promoting quality of life with principles and sufficiency economy philosophy for a stable and

sustainable life is the introduction of the 4 main principles of Brahmavihara, which help communicate in concrete work Principles of Sa-ghavatthu Objects 4 Principles for people That makes the savings cooperative of 10 places to communicate in the form of relief to help fellow human beings and get the heart of the members or the general people tightly And the sufficiency economy philosophy, which has 3 characteristics at the same time, is (1) modesty (2) reasonableness (3) good self-immunity Helping savings cooperatives communicate, build cooperation with other organizations, as a benefit in inheriting wisdom. Exchange knowledge, technology and lessons from development Until becoming a community network that is sufficiently linked to each other by not being persecuted, sharing and helping each other by understanding, accessing and developing in a stable, prosperous and ultimately sustainable manner.



กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่องนี้ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) โดยมีหัวหน้าโครงการวิจัยคือผม รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์ และคณะผู้วิจัย ซึ่งประกอบด้วย อาจารย์ ดร.บุญเลิศ โอฐสู รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวิวัฒนะ รองศาสตราจารย์ รังษี สุทนต์ ดร.จุฑามาศ วารี แสงทิพย์ ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์ และ ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน ได้ช่วยดำเนินการวิจัยและให้คำแนะนำปรึกษาหารือกันในการดำเนินการวิจัยจนกระทั่งบรรลุเป้าหมายสำเร็จเสร็จสมบูรณ์เรียบร้อยด้วยดี

ในนามของผู้วิจัยและคณะผู้วิจัย ขอแสดงความขอบพระคุณพระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร. ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ พระมหาชุตีภัก อภินนโท ผู้อำนวยการส่วนงานวางแผน พระมหาเสรีชน นริสโร ผู้อำนวยการส่วนงานบริหาร พระมหานันทวิทย์ อธิภทโท นักวิจัย พระมหาสมยศ สุทธิสิริ นักวิจัย พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ นักวิจัย และขอขอบคุณขอใจนายสุธีทัศน์ สุโท นายบดินทร์ภัทร์ สายบุตร นายธนันท์รัฐ ประเสริฐศิลป์ นายเดชฤทธิ์ โอฐสู และนายวันเฉลิม แสงกำ เจ้าหน้าทีสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ที่ช่วยดำเนินการประสานงานทุกขั้นตอนให้เป็นอย่างดี และขอแสดงความขอบพระคุณท่านพระสุวรรณเมธาภรณ์, ผศ. ประธานผู้ทรงคุณวุฒิ ขอขอบคุณท่าน รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายใน และขอขอบคุณท่าน ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ที่ช่วยเสนอแนะเพิ่มเติม ทำให้งานวิจัยเรื่องนี้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ผู้วิจัยและคณะหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยเรื่องนี้ จะเป็นประโยชน์อย่างต่อการศึกษา ค้นคว้าในสาขาวิชาธรรมนิเทศ หรือการสื่อสารเชิงพุทธ รวมถึงสาขาวิชาอื่น ๆ เช่น สาขาวิชา พระพุทธศาสนา สาขาวิชาปรัชญา สาขาวิชาสันติศึกษา สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ฯลฯ และงานวิจัยเรื่องนี้สามารถนำไปเป็นแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตในหน่วยงานสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกหน่วยและทุกองค์กรที่มีความประสงค์จะดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน พร้อมทั้งเป็นแนวทางในการพัฒนาการสื่อสารไทยในปัจจุบันในอนาคตสืบไปอีกด้วย

รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์

หัวหน้าโครงการวิจัย

๒๙ ธันวาคม ๒๕๖๑

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
คำอธิบายสัญลักษณ์คำย่อ.....	ช
บทที่ ๑ บทนำ.....	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย.....	๔
๑.๓ ปัญหาการวิจัย.....	๔
๑.๔ ขอบเขตการวิจัย.....	๔
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย.....	๕
๑.๖ กรอบแนวความคิด.....	๖
๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย.....	๖
๑.๘ ข้อจำกัดในการวิจัย.....	๗
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ.....	๗
บทที่ ๒ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	๘
๒.๑ สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์.....	๘
๒.๑.๑ ประวัติและความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทย.....	๘
๒.๑.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสหกรณ์.....	๙
๒.๒ หลักกรรมที่ใช้ในการสื่อสารสำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์.....	๑๙
๒.๒.๑ พรหมวิหาร ๔.....	๑๙
๒.๒.๒ สังคหวัตถุ ๔.....	๒๐
๒.๒.๓ ทิฐุธรรมมีกัตถะ.....	๒๐
๒.๓ การสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์.....	๒๒
๒.๓.๑ ความหมายของการสื่อสาร.....	๒๒
๒.๓.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร.....	๒๓
๒.๓.๓ รูปแบบหรือประเภทของสื่อ.....	๓๑
๒.๓.๔ แนวคิด ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ.....	๓๓
๒.๔ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๔๓
๒.๔.๑ ปรัชญาว่าด้วยความพอเพียง.....	๔๖

๒.๔.๒	หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง.....	๔๗
๒.๔.๓	เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ.....	๔๘
๒.๕	การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศที่เกี่ยวข้อง.....	๖๕
บทที่ ๓	ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย.....	๗๐
๓.๑	รูปแบบการวิจัย.....	๗๐
๓.๒	การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	๗๐
๓.๓	ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	๗๑
๓.๔	เครื่องมือวิจัย.....	๗๑
บทที่ ๔	ผลการวิจัย.....	๗๖
๔.๑	แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต.....	๗๖
๔.๑.๑	แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้วยหลักพรหมวิหาร ๔.....	๗๖
๔.๑.๒	แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔.....	๘๒
๔.๑.๓	แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต ด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง.....	๙๑
๔.๒	ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการรายงานประจำปี.....	๙๖
๔.๓	แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์.....	๙๗
บทที่ ๕	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	๑๐๔
๕.๑	สรุปผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	๑๐๔
๕.๒	ข้อเสนอแนะ.....	๑๑๐
๕.๒.๑	ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย.....	๑๑๐
๕.๒.๒	ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์.....	๑๑๑
บรรณานุกรม.....		๑๑๒
ภาคผนวก.....		๑๑๘
ภาคผนวก ก	บทความวิจัย.....	๑๑๘
ภาคผนวก ข	กิจกรรมที่เกี่ยวข้อง.....	๑๓๖
ภาคผนวก ค	ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์.....	๑๓๗
ภาคผนวก ง	แบบสรุปโครงการวิจัย.....	๑๓๘
ประวัติผู้วิจัยและคณะวิจัย.....		๑๔๔

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การใช้อักษรย่อ

อักษรย่อชื่อคัมภีร์ในวิทยานิพนธ์นี้ ใช้อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี ๒๕๐๐ และพระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พุทธศักราช ๒๕๓๙ คัมภีร์อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังต่อไปนี้

คำย่อเกี่ยวกับพระไตรปิฎก

การอ้างอิงพระไตรปิฎกอ้างอิงทั้งฉบับภาษาบาลีและภาษาไทย ใช้ระบุชื่อคัมภีร์ และระบุถึงเล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น ที.ม. (บาลี) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๘. หมายถึง คัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวคคปาติ ภาษาบาลี เล่ม ๑๐ ข้อ ๓๒๗ หน้า ๒๕๖ ถึง ๒๕๘ และ ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๘. หมายถึง คัมภีร์สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย มหาวรรค ภาษาไทย เล่ม ๑๐ ข้อ ๓๒๗ หน้า ๒๕๖ ถึง ๒๕๘ เป็นต้น

พระสุตตันตปิฎก

ที.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	มหาวรรค (ภาษาไทย)
ที.ปา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎีกวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ที.ปา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มูลปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.ม. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมปณณาสก (ภาษาไทย)
ม.อุ. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสกปาติ (ภาษาบาลี)
ม.อุ. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก มัชฌิมนิกาย	อุปริปณณาสก (ภาษาไทย)
ส.ส. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สันยัตตนิคาย	สคาถวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.ส. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สันยัตตนิคาย	สคาถวรรค (ภาษาไทย)
ส.สหา. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก สันยัตตนิคาย	สหายนวคคปาติ (ภาษาบาลี)
ส.สหา. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก สันยัตตนิคาย	สหายนวรรค (ภาษาไทย)
อง.ทุก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ทุกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ทุก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก องคุดตนิคาย	ทุกนิบาต (ภาษาไทย)

อง.จตุกก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.จตุกก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย จตุกกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.ปญจก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ปญจก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ปญจกนิบาต (ภาษาไทย)
อง.นวก. (บาลี)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.นวก. (ไทย)	=	สุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย นวกนิบาต (ภาษาไทย)

คำย่อเกี่ยวกับอรรถกถา

การอ้างอิงอรรถกถาภาษาบาลีใช้ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยระบุ เล่ม/ชื่อ/หน้า หลังคำย่อชื่อคัมภีร์ เช่น ที.ม.อ. (บาลี) ๒/๔๖๔/๓๑๘. หมายถึง ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี มหาวคคอกุฎกถา ภาษาบาลี เล่ม ๒ ชื่อ ๔๖๔ หน้า ๓๑๘

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ที.ม.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี	มหาวคคอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
ที.ม.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี	มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ที.ปา.อ. (บาลี)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี	ปาฎีกาวคคอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
ที.ปา.อ. (ไทย)	=	ทีฆนิกาย สุมังคลวิลาสินี	ปาฎีกาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	=	มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี	มัชฌิมปณณาสกอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
ม.ม.อ. (ไทย)	=	มัชฌิมนิกาย ปปัญจสุทนี	มัชฌิมปณณาสกัอรรถกถา (ภาษาไทย)
สั.ส.อ. (บาลี)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	สคาถาวคคอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
สั.ส.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	สคาถาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
สั.ม.อ. (บาลี)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	มหาวรรคคอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
สั.ม.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	มหาวรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
สั.สหา.อ. (บาลี)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	สหายนวคคอกุฎกถา (ภาษาบาลี)
สั.สหา.อ. (ไทย)	=	สังยุตตนิกาย สารัตถปกาสินี	สหายนววรรคอรรถกถา (ภาษาไทย)
อง.ปญจก.อ. (บาลี)	=	อังคุตตรนิกาย มโนปุรณี	ปญจกาทีนิปาตปาติ (ภาษาบาลี)
อง.ปญจก.อ. (ไทย)	=	อังคุตตรนิกาย มโนปุรณี	ปญจกาทีนินิบาต (ภาษาไทย)

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

คำว่า “สหกรณ์” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ ๙ ว่า “สหกรณ์แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่า ต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการทำด้วยสมอง และงานการทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม”^๑ พระราชดำรัสเกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์ตามลักษณะขององค์กรตนเอง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัย วิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น มีทั้งปรัชญาอุดมการณ์ คุณค่า และหลักการสหกรณ์ เพื่อองค์กรซึ่งคณะบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ (๑) เพื่อช่วยตนเอง และเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (๒) สหกรณ์เป็นของสมาชิกบริหารงานโดยสมาชิกและเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาอาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์ โดยปรัชญาสหกรณ์เน้นความอยู่ดี กินดีของสมาชิกสหกรณ์ ส่วนอุดมการณ์สหกรณ์ คือความคิดที่เชื่อว่าการสหกรณ์จะช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลสมาชิก ให้มีความอยู่ดีกินดีและมีสันติสุขโดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคุณค่าของสหกรณ์มีการยึดมั่นในการพึ่งพาตนเองและความรับผิดชอบต่อตนเองในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย ต้องมีความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความสามัคคี สมาชิกของสหกรณ์ทุกคน ต้องตั้งมั่นอยู่ในค่านิยมทางจริยธรรมแห่งความซื่อสัตย์ เปิดเผย รับผิดชอบต่อสังคม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ดังนั้น สหกรณ์จึงมีหลักการสหกรณ์เป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดมั่น ถือปฏิบัติ เพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผล หลักการสหกรณ์สากล ๗ ข้อ ดังนี้ คือ

๑) การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจ สหกรณ์เป็นองค์กรแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิกเข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกัน ทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา

๒) การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย สหกรณ์เป็นองค์กรประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ปฐม สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่นให้ดำเนินการไปตามแนวทางประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

๓) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งของทุนนี้ต้องไม่

^๑ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

๔) การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์ต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐหรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์

๕) การให้การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์พึงให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิกผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ได้

๖) การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

๗) ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์พึงดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

จากหลักการสหกรณ์สากลทั้ง ๗ ข้อ นั้น หลักการข้อที่ ๑ มีประเด็นน่าสังเกตว่า (๑) พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิกจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล (คำว่า “บุคคล” หมายถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) ไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น (๒) อย่่างไรก็ดีการกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์ไม่ถือขัดหลักการสหกรณ์ข้อนี้ (๓) สมาชิกสมทบนั้น ควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบจากบุคคล ซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมาก ก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายได้ห้ามมิให้สมาชิกสมทบบีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการข้อที่ ๒ มีประเด็นน่าสังเกตว่า เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจและสติปัญญาในการควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการข้อที่ ๓ มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือ การที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุมและอุดหนุนหรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น และในการจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรอง ซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม จากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัด และเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการข้อที่ ๔ จะมุ่งให้สมาชิก กรรมการ และพนักงานสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่า สหกรณ์เป็นองค์กรช่วยตนเอง และปกครองตนเอง เพราะฉะนั้นสหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจหรือทำสัญญาใด ๆ ตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล และการรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐหรือบุคคลภายนอกไม่ขัดกับความเป็นอิสระของ

สหกรณ์ หากผู้ให้ความช่วยเหลือมุ่งหมายให้สหกรณ์ช่วยเหลือตนเองได้ และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของสหกรณ์

หลักการข้อที่ ๕ หลักการข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสหกรณ์ในประเทศไทยทุกระดับทั้งสหกรณ์ชั้นปฐม และสหกรณ์ชั้นสูง เพราะขาดแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาทางสหกรณ์ ให้เป็นบทบาทและความรับผิดชอบของขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่ได้ริเริ่มให้จัดตั้งสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และมีชุมชน สหกรณ์ระดับชาติบ้างแล้ว ส่วนราชการที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ก็คงยังคงดำเนินการให้การศึกษา และฝึกอบรมทางสหกรณ์ แทบจะเรียกได้ว่าซ้ำซ้อนกับขบวนการสหกรณ์ โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนให้ ขบวนการสหกรณ์สามารถรับผิดชอบให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ได้ด้วยตนเอง ในที่สุด โดยมีหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนอย่างเพียงพอตามความจำเป็น และเน้นการฝึกอบรมข้าราชการ ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่การศึกษาฝึกอบรมและสารสนเทศมีความมุ่งหมายและ เน้นกลุ่มเป้าหมายดังนี้ (๑) การศึกษามุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะเป็นสมาชิก อนาคตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หรือ ให้เป็นผู้มีจิตวิญญานสหกรณ์ (๒) การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการผู้จัดการและพนักงาน สหกรณ์มีความรู้ ความสามารถและทักษะรวมทั้งความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของตน (๓) ส่วนสารสนเทศนั้นมุ่งให้บุคคล ทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนและผู้นำด้านความคิดเห็น เช่น ผู้นำชุมชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กรพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง (๔) หลักสูตรและเนื้อหาของการ ให้การศึกษาอบรมควรครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

หลักการข้อที่ ๖ แท้จริงการร่วมมือระหว่างสหกรณ์เป็นหลักการเดียวกันกับการร่วมมือระหว่าง บุคคลธรรมดาในการจัดตั้งสหกรณ์นั่นเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดด้วยขนาด มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น และนำไปสู่การรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการร่วมมือระหว่างสหกรณ์อาจทำได้ทั้งในแนวนอน และแนวตั้ง ในแนวนอนสหกรณ์ทุกสหกรณ์ไม่ว่าประเภทเดียวกันหรือไม่ สามารถร่วมมือกันได้ในทุกระดับเพื่อ ประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและขบวนการสหกรณ์ ในแนวตั้งสหกรณ์ท้องถิ่นประเภทเดียวกันและควรรวมตัว กันทางธุรกิจ เป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศและสหกรณ์ทุก ประเภท ทุกระดับทุกสหกรณ์ ควรรวมตัวกันเป็นองค์การสหกรณ์สูงสุด (Apex Organization) เพื่อประโยชน์ ในการส่งเสริมด้านอุดมการณ์การศึกษา การฝึกอบรม การส่งเสริมแนะนำการกำกับดูแล การตรวจสอบ การ วิจัย และการพัฒนา ฯลฯ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์สำคัญของการร่วมมือระหว่างสหกรณ์คือ เพื่อให้สามารถ อำนวยผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและทำให้ขบวนการสหกรณ์ เข้มแข็งและยั่งยืน มีชีวิตชีวา (Viable & Sustainable) และร่วมมือกันในลักษณะของ “ระบบร่วม” หรือเป็น เอกภาพ

หลักการข้อที่ ๗ สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่ สหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะฉะนั้นการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่ง หมายความว่าไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่ สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาสความสามารถและอนาคตของคน รุ่นหลัง เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง สหกรณ์จึงมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชน นั้นแบบยั่งยืน ซึ่งเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ (๑) ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น ต้องพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึง ผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การ

เตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล จะต้องลงมือเก็บออมโดยไม่มีเงื่อนไข ห้ามผัดวันประกันพรุ่ง และจะต้องวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดบันทึกหรือทำบัญชีรับ-จ่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่าย วิธีนี้จะช่วยให้รู้ว่าเราหมดเงินไปกับรายจ่ายประเภทไหนบ้าง และจะเลือกตัดทอนรายจ่ายส่วนใดออกได้บ้าง

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้ได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นลำดับสืบไป

๑.๒ วัตถุประสงค์

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๑.๓ ปัญหาการวิจัย

- ๑.๓.๑ สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตการวิจัย

๑.๓.๑. ขอบเขตด้านเนื้อหา มุ่งเน้นการศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๑.๓.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง ดังนี้

- ๑) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่
- ๒) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก
- ๓) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี
- ๔) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด

- ๕) สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ๖) สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๗) สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี
- ๘) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี
- ๙) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี
- ๑๐) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ แบบแผน หมายถึง แผนการ แผนงานรวมถึงวิธีการ กระบวนการ เทคนิค ที่นำมาใช้ในการประชุมร่วมกันของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์

๑.๕.๒ การสื่อสาร หมายถึง กระบวนการเผยแพร่ข่าวสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ ๑๐ แห่ง ประกอบด้วย (๑) ผู้ส่งสาร คือประธาน กรรมการ และเลขานุการของสหกรณ์ออมทรัพย์ (๒) ข่าวสารหรือข้อมูลของสหกรณ์ออมทรัพย์ (๓) ช่องทางหรือสื่อที่ใช้ในการสื่อสาร และ (๔) ผู้รับสารหรือสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์

๑.๕.๓ สหกรณ์ หมายถึง คือหน่วยธุรกิจซึ่งบุคคลผู้มีอาชีพอย่างเดียวกันหรืออาศัยอยู่ในท้องที่ใกล้เคียงกันรวมกันเป็นสมาชิก และจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลต่อนายทะเบียนสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยการสหกรณ์ และร่วมกันดำเนินธุรกิจอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างตามวัตถุประสงค์ เพื่อช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจที่ประสบอยู่ให้ดีขึ้น โดยยึดหลักการช่วยเหลือตนเอง และช่วยเหลือซึ่งกันและกันโดยไม่มุ่งแสวงหากำไร

๑.๕.๔ สหกรณ์ออมทรัพย์ หมายถึง สหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง คือ (๑) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่ (๒) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก (๓) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี (๔) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด (๕) สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๖) สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๗) สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี (๘) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี (๙) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี (๑๐) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา

๑.๕.๕ หลักธรรม หมายถึง หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะหรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม ๔

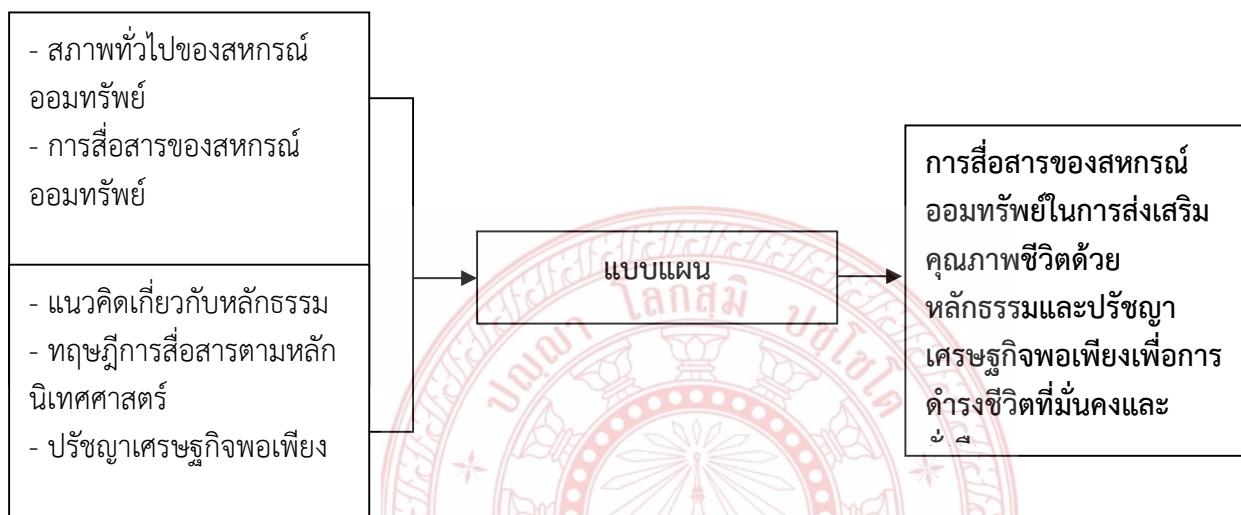
๑.๕.๖ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง แนวคิด ทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียงของพระบาทสมเด็จพระปรมิทรหวัณมิตลอดยุคเดช รัชกาลที่ ๙

๑.๕.๗ คุณภาพชีวิต หมายถึง การที่สมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์มีหลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักทฤษฎีธัมมิกัตถะหรือหลักทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรมม ๔ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๑.๕.๘ แบบแผนการพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ หมายถึง แนวทางหรือวิธีการการพัฒนาการสื่อสารโดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ หลักสังคหวัตถุ ๔ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของสหกรณ์ออมทรัพย์

๑.๖ กรอบแนวความคิด (Conceptual Framework)

กรอบแนวความคิดในการวิจัยเรื่องนี้ มีกรอบแนวคิดที่สำคัญในลักษณะของกระบวนการและวิธีการศึกษาวิจัย รวมทั้งผลลัพธ์จากการศึกษา ดังนี้



๑.๗ วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้านเอกสาร (Documentary research) โดยการวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง มีขั้นตอนดังนี้

๑.๗.๑ ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิจัยหรือวิชาการ และรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์

๑.๗.๒ ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องหลักธรรม วิธีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจากแนวคิด ทฤษฎี โดยใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิจัยหรือวิชาการ และผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ทั้งภาษาไทย ภาษาอังกฤษด้านธรรมนิเทศรวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

๑.๗.๓ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๑.๗.๔ สรุป อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๑.๘ ข้อจำกัดในการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของกลุ่มสหกรณ์ ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่งเท่านั้น ดังนั้น งานวิจัยเรื่องนี้จึงไม่ได้ลงภาคสนามเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต และ สัมภาษณ์เชิงลึก

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๗.๑ ทำให้ได้ทราบถึงสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์
- ๑.๗.๒ ทำให้ได้ทราบหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน
- ๑.๗.๓ ทำให้ได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน



บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” นี้ มีประเด็นที่ต้องทำการวิจัยว่า สภาพและอุปสรรคในการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นอย่างไร และแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนเป็นอย่างไร โดยผู้วิจัยและคณะสนใจที่จะวิจัยประเด็นเรื่องสภาพและอุปสรรคในการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิจัยหรือวิชาการ และรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์ ต่อจากนั้นจึงจะทำการวิจัยประเด็นเรื่องแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมพฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจากแนวคิด ทฤษฎี โดยใช้แหล่งข้อมูลคือเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิจัย และผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษรวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ เป็นลำดับต่อไป

๒.๑ สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์

๒.๑.๑ ประวัติและความเป็นมาของสหกรณ์ในประเทศไทย

สหกรณ์ในประเทศต่าง ๆ เจริญก้าวหน้าและส่งผลดีในการพัฒนาประเทศ สำหรับประเทศไทย เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๕ นโยบายแห่งรัฐ เห็นสมควรนำวิธีการสหกรณ์เข้ามาช่วยพัฒนาประเทศให้ประชาชนได้หลุดพ้นจากความยากจน โดยเฉพาะเกษตรกร พระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ พระบิดาแห่งการสหกรณ์ไทย ได้ทรงส่งเสริมให้ก่อตั้งสหกรณ์แห่งแรก คือ สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้ ณ ตำบลวัดจันทร์ อำเภอมะนัง จังหวัดพิษณุโลก และทรงเป็นนายทะเบียนสหกรณ์ รับผิดชอบเป็นสหกรณ์แห่งแรก เมื่อวันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๙ ตามรูปแบบสหกรณ์เครดิตแบบไรฟ์ไฟเซน ที่ได้รับความสำเร็จมาแล้วในอินเดีย และพม่า ซึ่งทั้งสองประเทศได้ส่งคนไปศึกษาจากประเทศเยอรมนี และเมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม ๒๕๒๗ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรี มีมติกำหนดให้วันที่ ๒๖ กุมภาพันธ์ของทุกปี เป็น “วันสหกรณ์แห่งชาติ” และการสหกรณ์ได้แพร่หลายเริ่มตั้งแต่การตราพระราชบัญญัติสมาคมเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๕๙ เพื่อทดลองและเมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม ๒๔๗๑ ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๔๗๑ เป็นพระราชบัญญัติสหกรณ์ฉบับแรกที่ส่งเสริมให้สหกรณ์รวมกลุ่มกันก่อตั้งชุมนุมสหกรณ์ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัด สินใช้ก็ได้เกิดขึ้น โดยการรวมกลุ่มกันของสหกรณ์ท้องถิ่น ได้จดทะเบียนเป็นประเภทชุมชนสหกรณ์ ต่อมา เมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน ๒๕๑๑ มีพระบรมราชโองการประกาศพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ มีผลทำให้สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย จำกัดสินใช้เลิกไป และให้มีการก่อตั้งสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ขึ้นแทน

และพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ ซึ่งใช้บังคับในปัจจุบัน กำหนดให้มีคณะกรรมการพัฒนาการสหกรณ์ แห่งชาติ และกองทุนพัฒนาสหกรณ์^๑

๒.๑.๒ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับสหกรณ์

ในเบื้องต้น ควรทำความเข้าใจเรื่องความหมายของสหกรณ์ก่อนว่า สหกรณ์เป็นองค์การอิสระของ บุคคลซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจเพื่อสนองความต้องการ และจุดมุ่งหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรมโดยการดำเนินวิสาหกิจ ที่เป็นเจ้าของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย โดยเฉพาะ สหกรณ์นั้นอยู่บนพื้นฐานคุณค่าของการช่วยตนเอง รับผิดชอบตนเองเป็นประชาธิปไตย มีความเสมอภาค เทียงธรรม และเป็นเอกภาพ สมาชิกเชื่อมั่นคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย รับผิดชอบต่อ สังคม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น สืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์ โดเน้นหลักการต่อไปนี้ คือ (๑) เปิดรับสมาชิกด้วยความสมัครใจ (๒) ควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (๓) การมีส่วนร่วมทาง เศรษฐกิจโดยสมาชิก (๔) หลักการปกครองตนเองและความเป็นอิสระ (๕) การศึกษาการฝึกอบรมและข้อมูล ข่าวสาร (๖) การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ และ (๗) ความเอื้ออาทรต่อชุมชน

นอกจากนี้ สหกรณ์มีอุดมการณ์ ที่มีความเชื่อร่วมกันว่าการช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ตามหลักการสหกรณ์ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม โดยวิธีการคือ การนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรม ทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวล สมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี ดังนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ จึงเป็นสถาบันการเงินประเภท หนึ่ง ดำเนินการโดยหลักเสรีภาพ หลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักพัฒนาสังคมและหลัก ความมั่นคง เป็นองค์กรธุรกิจของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก มีฐานเป็นนิติ บุคคล ซึ่งมีรายละเอียดที่จะได้วิเคราะห์เป็นลำดับต่อไป

๒.๑.๒.๑ ความหมายของสหกรณ์

คำว่า “สหกรณ์” ตามพระราชบัญญัติสหกรณ์ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๔ ให้ความหมายไว้ว่า คณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมโดยช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน และได้จดทะเบียนตามพระราชบัญญัตินี้^๒ หากว่าตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๕๔ หมายถึง องค์กรทางเศรษฐกิจและสังคมที่สมาชิกร่วมกันจัดตั้งขึ้นด้วยการลงหุ้นร่วมกันจัดการร่วมกันในการ ผลิตการจำหน่ายสินค้า หรือบริการตามความต้องการ หรือผลประโยชน์อย่างเดียวกันของบรรดาสมาชิก สมาชิกแต่ละคนมีสิทธิ์ออกเสียงได้หนึ่งเสียงในการบริหารสหกรณ์ โดยไม่ขึ้นกับจำนวนหุ้นที่ถืออยู่ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์โคนม เป็นต้น หรือคณะบุคคลซึ่งรวมกันดำเนินการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และได้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ตามกฎหมายว่าด้วยสหกรณ์ เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์^๓

นอกจากนี้ มีผู้เชี่ยวชาญด้านสหกรณ์พยายามสื่อความหมายของสหกรณ์ให้เข้าใจง่ายและ ครอบคลุมไว้ดังต่อไปนี้

^๑ ดูรายละเอียดใน ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, เอกสารคำสอนการสหกรณ์, (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๕), หน้า ๒๐-๒๘.

^๒ สมเกียรติ ฉายาโชน, การสหกรณ์, (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิงอักษร, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๒, (กรุงเทพฯ: บริษัทศิริวัฒนา อินเตอร์พรีนท์, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑๔๕.

มาร์วิน เอ. ชาร์ (Marwin A.Schaars) ได้อธิบายคำว่า “สหกรณ์” ไว้ว่า หมายถึง ธุรกิจมีสมาชิกเป็นเจ้าของด้วยความสมัครใจและควบสมาชิกและเพื่อสมาชิกโดยยึดหลักไม่แสวงกำไร^๔ และ ฟรานซ์ ซี. เฮล์ม (Franz C. Helm) ได้อธิบายว่า สหกรณ์ หมายถึง องค์กรแห่งความสมัครใจของหน่วย เศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งอยู่บนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน และดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ สหกรณ์ โดยธรรมชาติของมันมิใช่องค์กรทุนนิยม หรือสังคมนิยม แต่เป็นทางสายกลางที่สามารถสนองต่อความมุ่งหมายและระบบเศรษฐกิจต่างๆ^๕

อีกอย่างหนึ่ง คำว่า “สหกรณ์” หมายถึง องค์กรอิสระของบุคคลซึ่งรวมกันด้วยความสมัครใจ เพื่อสนองความต้องการและจุดมุ่งหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมโดยการดำเนินวิสาหกิจที่เป็นข้าวของร่วมกัน และควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย^๖ สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานของค่านิยมของการพึ่งพา และรับผิดชอบตนเองมีความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความสามัคคี สมาชิก สหกรณ์ตั้งมั่นอยู่ในค่านิยมทางจริยธรรมแห่งความซื่อสัตย์ เปิดเผย รับผิดชอบต่อสังคมและเอื้ออาทรต่อผู้อื่น ตามแบบแผนที่สืบทอดจากผู้ริเริ่มการสหกรณ์

๒.๑.๒.๒ คุณค่าของสหกรณ์ (Cooperative Values)

การส่งเสริมงานสหกรณ์มีความจำเป็นที่ต้องชี้แจงให้เห็นถึงคุณค่าของสหกรณ์เพื่อให้ประชาชนในสังคมเกิดความเข้าใจถึงแนวปฏิบัติ เพื่อการยอมรับในสิ่งที่ดีของสังคม กรมส่งเสริมสหกรณ์ ได้อธิบายคุณค่าของสหกรณ์ (Cooperative Values) ไว้ว่า “สหกรณ์อยู่บนพื้นฐานแห่งคุณค่าของการช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ความเป็นประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ สมาชิก สหกรณ์เชื่อมั่นในคุณค่าทางจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น โดยสืบทอดประเพณีปฏิบัติของผู้ริเริ่มการสหกรณ์”^๗ เพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์ที่ชัดเจน ได้แบ่งคุณค่าสหกรณ์ออกเป็น ๒ ส่วน ประกอบด้วย

๑) คุณค่าที่เป็นพื้นฐานของสหกรณ์ ได้แก่ การช่วยตนเอง ความรับผิดชอบต่อตนเอง ประชาธิปไตย ความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความเป็นเอกภาพ คุณค่าที่กล่าวเป็นสิ่งที่คนสหกรณ์ทุกคนทั้งสมาชิกฝ่ายบริหารและฝ่ายจัดการต้องร่วมกันพัฒนาให้เกิดเป็นคุณค่าที่แท้จริงของสหกรณ์

๒) คุณค่าที่เป็นความเชื่อมั่นของสมาชิกสหกรณ์ คือคุณค่าที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรมแห่งความสุจริต ความเปิดเผย ความรับผิดชอบต่อสังคม และความเอื้ออาทรต่อผู้อื่น คุณค่าที่เป็นจริยธรรมตามที่กล่าว สหกรณ์ต้องปลูกฝัง และพัฒนาขึ้นในจิตใจของคน สหกรณ์ให้เป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์ สุจริต ความเปิดเผย หรือโปร่งใส ความรับผิดชอบต่อสังคมหรือส่วนรวม และมีความเอื้ออาทรหรือความรัก ความเมตตา กรุณาต่อผู้อื่นจนเป็นนิสัย เช่นเดียวกับผู้ริเริ่มการสหกรณ์ ได้ถือปฏิบัติจนเป็นขนบธรรมเนียมและต้องการให้นักสหกรณ์รุ่นต่อมา (รุ่นหลัง) ได้สืบทอดหรือเจริญรอยต่อไปโดยไม่ขาดสาย เพื่อแสดงให้เห็นคุณค่าทางจริยธรรมหรือคุณธรรมของสหกรณ์ ในคำว่า “คุณค่าสหกรณ์” มีนักวิชาการบางท่านใช้คำว่า “ค่านิยมสหกรณ์” แต่ใน

^๔ ศรีนยา แยมเยื่อน, ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต, ๒๕๓๔), หน้า ๒๐๒.

^๕ ศรีนยา แยมเยื่อน, ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์, หน้า ๒๐๒.

^๖ คูรายละเอียดยุทธศาสตร์สหกรณ์อ้อมทรัพย์กรมการสหกรณ์ จำกัด, คู่มือสมาชิก ๒๕๒๘, หน้า ๒-๘.

^๗ บุญมี จันทรวงศ์, ระบบสหกรณ์กับการพัฒนาประชาธิปไตย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์ การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๓๑.

^๘ คูรายละเอียดยุทธศาสตร์ จรรยาสุภาพ, เอกสารคำสอนการสหกรณ์, หน้า ๓๓-๓๕.

งานวิจัยเรื่องนี้ผู้วิจัยและคณะใช้คำว่า “คุณค่า” อันหมายถึงค่านิยมที่สอดคล้องกับคุณภาพชีวิตของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์หรือพฤติกรรมของมนุษย์นั่นเอง_

ก. หลักการสหกรณ์ (Cooperative Principles)

องค์การสัมพันธ์ภาพสหกรณ์ระหว่างประเทศ (ICA) ได้แถลงการณ์เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๘ เรื่องเอกลักษณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Identity) ให้ความหมายหลักการสหกรณ์ว่า “หลักการสหกรณ์ เป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติเพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม”^๙ หลักการสหกรณ์เป็นหน้าที่ของสหกรณ์ที่ต้องพัฒนาหลักการสหกรณ์ให้เข้าถึงสมาชิกและประชาชนในสังคมให้มากที่สุดและสะท้อนคุณค่าสหกรณ์ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้ที่ยังไม่ได้ เป็นสมาชิกและเติมเต็มให้สมาชิกมีอุดมการณ์ที่เข้มแข็งขึ้น การสร้างความเข้าใจในหลักสหกรณ์ที่เป็นแนวคิดของกลุ่มคนซึ่งได้ร่วมกันกำหนดขึ้น เพื่อใช้ในการทำกิจกรรมตามที่ตกลงไว้ร่วมกันในการดำเนินการสหกรณ์ หรือเป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดถือปฏิบัติ เพื่อให้คุณค่าทางสหกรณ์เกิดผลเป็นรูปธรรม หลักสหกรณ์ ๗ ประการ เป็นหลักที่เหมือนกัน แตกต่างกันในการใช้ภาษาและรายละเอียดในการอธิบาย แต่ภาพรวมในแนวปฏิบัติ จะเหมือนกัน ตามหลักสำคัญ ๗ หลักการ^{๑๐} ได้แก่ หลักการที่ ๑ การรับสมาชิก หลักการที่ ๒ ความเสมอภาค หลักการที่ ๓ การมีส่วนร่วม หลักการที่ ๔ เสรีภาพ หลักการที่ ๕ การศึกษา อบรม และสารสนเทศ หลักการที่ ๖ ความร่วมมือ หลักการที่ ๗ หลักการเพื่อสังคม

๑. การเปิดรับสมาชิกด้วยความสมัครใจ (Voluntary and open membership) สหกรณ์มีการเปิดรับสมาชิกโดยสมัครใจ และเปิดกว้างสหกรณ์เป็นองค์การแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งหลายที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิกอย่างเป็นสมาชิก โดยปราศจากการกีดกันทางเพศ สังคมเชื้อชาติ การเมืองหรือศาสนา

๒. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPI) สหกรณ์ใช้ตัวชี้วัดเหล่านี้เป็นเกณฑ์ คือ

๑) สมาชิกเข้าใจในหลักการ อุดมการณ์สหกรณ์มาก น้อยเพียงใดยิ่งมากแสดงถึงความ มั่นคงของสหกรณ์ยิ่งมาก

๒) สมาชิกสหกรณ์เข้าร่วมการประชุมใหญ่มากน้อยเพียงใดยิ่งมากแสดงถึงมีการแสดงออกในสิทธิของการเป็นเจ้าของมาก

๓) การเพิ่มของสมาชิกมีความสม่ำเสมอมากน้อยเพียงใดยิ่งมากแสดงถึงประสิทธิภาพและความเชื่อมั่นของสหกรณ์ยิ่งมาก

๔) การตรวจสอบคุณสมบัติสมาชิกมากน้อยเพียงใดยิ่งมากแสดงถึงความเสี่ยงของสหกรณ์มีน้อย

๕) ควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย (Democratic member control) การควบคุมโดยสมาชิกตามแนวทางประชาธิปไตย คือการควบคุมโดยหลักประชาธิปไตย จึงเป็นการที่ทุกคนมีสิทธิแสดงออกอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกันคือ ๑ คน ๑ เสียง โดยยึดถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์การตัดสินใจแต่ต้องคุ้มครองเสียงข้างน้อยโดยเปิดโอกาสให้ผู้มีเสียงส่วนน้อยได้แสดงความคิดเห็น ได้ร่วมอภิปรายด้วยไม่มีการกีดกัน และให้สิทธิคุ้มครอง หรือเคารพการตัดสินใจจากเสียงข้างน้อย

^๙ ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, เอกสารคำสอนการสหกรณ์, หน้า ๓๖.

^{๑๐} ดูรายละเอียดใน ประเสริฐ จรรยาสุภาพ, เอกสารคำสอนการสหกรณ์, หน้า ๓๗-๔๕.

๓. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPI)

๑) สมาชิกสหกรณ์ได้มีโอกาสการแสดงสิทธิในการเป็นเจ้าของมากขึ้นเพียงใด ยิ่งมากแสดงถึงการดำเนินงานตามแนวทางประชาธิปไตยมีมาก

๒) สมาชิกได้รับรู้ผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและมีโอกาสได้ร่วมเสนอแนะร่วมอภิปรายหรือการทำประชาพิจารณ์มากขึ้นเพียงใด ยิ่งมากแสดงถึงความอิสระ เสรีภาพในสหกรณ์

๓) สมาชิกได้รับการบริการจากสหกรณ์เสมอภาคกันเพียงใด หากมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน แสดงถึงสหกรณ์มีประสิทธิภาพในการให้บริการ

๔) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก (Member economic participation) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิกธุรกิจของสหกรณ์จะเจริญมั่นคงอยู่ที่การสนับสนุนจากสมาชิกว่าหากสมาชิกมาใช้บริการอย่างต่อเนื่องย่อมเป็นการวัดผลได้ถึงความสำเร็จของสหกรณ์ท่าน หากสมาชิกหนีห่างจากสหกรณ์นั้นแสดงถึงความเสื่อมศรัทธาในสหกรณ์กำลังเพิ่มขึ้น

๔. ตัวชี้วัดผลการดำเนินการ (KPI)

๑) สัดส่วนของสมาชิกที่มาใช้บริการด้านต่าง ๆ ของสหกรณ์ (Active member) ยิ่งมีสัดส่วนการมาใช้บริการของสมาชิกมีมากเท่าไรถือว่ายิ่งประสบความสำเร็จเท่านั้น

๒) สัดส่วนของทุนดำเนินงานของสหกรณ์ยังเป็นส่วนของผู้ถือหุ้นมากย่อมแสดงว่าสมาชิกผู้ถือหุ้นมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจมาก

๓) การจัดสรรกำไรสุทธิเป็นเงินเฉลี่ยคืนยิ่งสูงยิ่งถือว่าสหกรณ์มุ่งให้ประโยชน์สูงสุดแก่สมาชิก

๔) สำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์ควรพิจารณาสัดส่วนการออมทรัพย์และการถือหุ้นของสมาชิกยิ่งมีมากถือว่าสมาชิกมีความมั่นคงมากสำหรับสหกรณ์การเกษตร การพิจารณาสัดส่วนการเพิ่มขึ้นของรายได้และการลดรายจ่ายของสมาชิกเป็นเกณฑ์การพิจารณาด้วย

๕) หลักการปกครองตนเอง และความเป็นอิสระ (Autonomy and independence) การปกครองตนเองและมีอิสระสหกรณ์มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเองเป็นหลักโดยมีสิทธิและอำนาจในการควบคุมการดำเนินงานสหกรณ์อย่างเป็นอิสระปราศจากการแทรกแซงจากภายนอกทั้งในด้านกฎหมายและการเมือง รวมทั้งนำหลักการบริหารแบบธรรมาภิบาลและการควบคุมภายในที่ดี มาใช้ในการบริหารจัดการสหกรณ์เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพการดำเนินงาน และการบริการสูงสุด

๕. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPI)

๑) สหกรณ์ทำงานมีการกำหนดระเบียบการทำงานไว้อย่างละเอียดมากขึ้นเพียงใด ยิ่งละเอียดมาก แสดงว่าท่านมีเครื่องมือในการกำกับดูแลได้ดี

๒) สหกรณ์ท่านมีการเลือกตั้งผู้ตรวจสอบกิจการที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำกำกับดูแลสหกรณ์ได้เหมาะสมเพียงใด ยิ่งได้ผู้ที่มีความเหมาะสมมาก ยิ่งทำให้สหกรณ์เกิดความเข้มแข็งมาก

๓) สหกรณ์ท่านมีการจัดจ้างผู้ตรวจสอบภายในที่มีความรู้ความสามารถในการแนะนำกำกับดูแลสหกรณ์ได้เหมาะสมเพียงใด ยิ่งได้ผู้ที่มีความเหมาะสมมาก ยิ่งทำให้สหกรณ์เกิดความเข้มแข็งมาก

๔) ในการลงมติต่างๆ ของสหกรณ์มีการจดบันทึกมติด้อยละเอียดมากขึ้นเพียงใด ยิ่งละเอียดมากยิ่งแสดงว่าสหกรณ์มีความโปร่งใสมาก

๕) วัฒนธรรมองค์กร ใช้ระบบคุณธรรมในการบริหารมากน้อยเพียงใด ยิ่งใช้ระบบคุณธรรมมาก สหกรณ์จะมีประสิทธิภาพมาก

๖) มีมาตรฐานการควบคุมภายในเพื่อลดความเสี่ยงในขั้นตอนการทำงานต่าง ๆ อย่างละเอียดมากน้อยเพียงใด ยิ่งละเอียดมาก สหกรณ์จะมีความเสี่ยงน้อย

๗) การศึกษา การฝึกอบรม และข้อมูลข่าวสาร (Education, Training and Information) การได้การศึกษาการฝึกอบรมและข่าวสารสหกรณ์ สหกรณ์ใส่ใจในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพราะสหกรณ์เป็นองค์แห่งการเรียนรู้ในเรื่องต่อไปนี้ (๑) เรียนรู้การทำงานร่วมกันอย่างสันติ (๒) เรียนรู้การพัฒนาทรัพยากรบุคคล (๓) เรียนรู้การพัฒนาองค์กร ให้ลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ (๔) เรียนรู้การสร้างสวัสดิการสังคมแก่สมาชิก

ข. การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ (Co-operation Among Co-operatives)

การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ สหกรณ์จะสามารถให้บริการแก่สมาชิกได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด และเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ระบบบริหารได้ โดยร่วมมือกันในระดับท้องถิ่น ระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

๑. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน KPI)

๑) สหกรณ์มีการรวมตัวกันทำกิจกรรมเพื่อการสนับสนุนธุรกิจมากน้อยเพียงใด ยังมีกิจกรรมมากแสดงว่าสหกรณ์มีโอกาสในการลดต้นทุนการผลิตได้มาก

๒) สหกรณ์มีความเชื่อมสัมพันธ์หรือเข้าร่วมกระบวนการสหกรณ์ในระดับต่าง ๆ เพียงใด ยังมีการเชื่อมสัมพันธ์มาก สหกรณ์ก็มีความเข้มแข็งมากมีอำนาจในการต่อรองมาก

๓) ความเอื้ออาทรต่อชุมชน (Concern for Community)

ความเอื้ออาทรต่อชุมชนสหกรณ์พึงดำเนินการเพื่อการพัฒนาชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ให้เกิดความเจริญยั่งยืน ทั้งนี้ต้องเป็นไปตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

๒. ตัวชี้วัดผลการดำเนินงาน (KPI)

๑) สหกรณ์มีการจัดสรรทุนเพื่อสถานประโยชน์แก่สมาชิกมากน้อยเพียงใด ยิ่งมากแสดงถึงความเอื้ออาทรต่อชุมชนมาก

๒) สหกรณ์มีการจัดสรรทุนเพื่อการประกันภัยและสวัสดิการสังคมมากเพียงใด ยิ่งมากแสดงถึงความห่วงใยในสวัสดิการของสมาชิกมีมาก

๒.๑.๒.๓ อุดมการณ์ของสหกรณ์ (Cooperative Ideology)

อุดมการณ์สหกรณ์ คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน หมายความว่า เท่าเทียมกันคนสหกรณ์จะเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี รับผิดชอบต่อ เป็นนักประชาธิปไตยที่มีใจให้บริการโดยไม่แสวงหากำไรสูงสุด ซึ่งความเชื่อนี้จะต้องสร้างให้เกิดกับคนสหกรณ์ทุกคนรวมถึงคุณค่าสหกรณ์ และหลักการสหกรณ์ทั้ง ๓ เรื่องที่กล่าวมา มีความสอดคล้องกันในเรื่องสำคัญ คือ (๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ (๒) การจัดการจัดการด้วยความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย (๓) ความสามัคคีที่ทำให้เกิดความร่วมมือ (๔) การแบ่งปันเพื่อสังคม (๕) คนที่ดี (๖) เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้ทุกคนมีความสุข ตามหลักการสหกรณ์ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคมนั้นเอง

๒.๑.๒.๔ วิธีการของสหกรณ์ (Cooperative Practices)

วิธีการสหกรณ์ คือ การนำหลักการสหกรณ์มาประยุกต์ใช้ในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม เพื่อประโยชน์ของมวลสมาชิกและชุมชน โดยไม่ละเลยหลักการธุรกิจที่ดี

๒.๑.๒.๕ ประเภทของสหกรณ์

ประเภทของสหกรณ์ในประเทศไทย แบ่งออกเป็น ๗ ประเภท ตามลักษณะการประกอบอาชีพของบุคคล คือ (๑) สหกรณ์การเกษตร (๒) สหกรณ์ประมง (๓) สหกรณ์นิคม (๔) สหกรณ์ร้านค้า (๕) สหกรณ์บริการ (๖) สหกรณ์ออมทรัพย์ (๗) สหกรณ์เครดิตยูเนียน

๒.๑.๒.๖ สหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์หนึ่งใน ๗ ประเภทนั้น จัดเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง (ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง การกำหนดสถาบันการเงินและอัตราสูงสุดของดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดได้จากผู้กู้ยืม (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๕๒๖) ซึ่งดำเนินการโดยใช้หลักเสรีภาพหลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักพัฒนาสังคมและหลักความมั่นคง เป็นองค์ธุรกิจของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นองค์ธุรกิจรูปแบบหนึ่งและมีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนและบริษัททั่วไป แต่มีความแตกต่างกันที่สหกรณ์ไม่แสวงหากำไรสูงสุด หากแต่อำนวยความสะดวกธุรกิจแก่สมาชิกเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้ โดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์จึงได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมายบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเสียภาษีอากร ดังนี้

๑. ค่าธรรมเนียมการจดทะเบียนเกี่ยวกับบอสังหาริมทรัพย์หรือทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์กล่าวคือ เมื่อสหกรณ์ทำนิติกรรมใด ๆ ดังกล่าว ที่กฎหมายกำหนดให้จดทะเบียนสำหรับการได้มา การจำหน่าย การยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้หรือการยึดหน่วงซึ่งกรรมสิทธิ์ในอสังหาริมทรัพย์หรือ ทรัพย์สินอันเกี่ยวกับอสังหาริมทรัพย์ให้สหกรณ์ได้รับข้อยกเว้นไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม (พ.ร.บ.สหกรณ์ พ.ศ. 2542 ตามมาตรา 6)

๒. ภาษีเงินได้นิติบุคคล เพราะว่าสหกรณ์ไม่รวมอยู่ในความหมายของคำว่า “บริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล” ตามประมวลรัษฎากร สหกรณ์จึงไม่มีหน้าที่ต้องเสียเงินได้นิติบุคคล ไม่ว่าจะจากกำไรสุทธิหรือจากรายได้ใด ๆ เช่น ดอกเบี้ยที่ได้รับจากเงินฝากธนาคารหรือสถาบันการเงินอื่นใด

๓. ภาษีธุรกิจเฉพาะ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับดอกเบี้ยที่สหกรณ์ได้รับจากการให้กู้ยืมแก่สมาชิกหรือสหกรณ์อื่น

๔. สหกรณ์และสมาชิกได้รับยกเว้นไม่ต้องติดอากรแสตมป์ สำหรับตราสารหรือหนังสือสัญญาต่าง ๆ ที่สหกรณ์ได้กระทำกับสหกรณ์ตามประมวลรัษฎากร

๒.๑.๒.๗ วัตถุประสงค์ของสหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจของสมาชิก โดยวิธีร่วมกันดำเนินธุรกิจเพื่อประโยชน์ด้วยกัน ในข้อต่อไปนี้

๑. ดำเนินธุรกิจ การผลิต การค้า การบริการและอุตสาหกรรม เพื่อประโยชน์ของสมาชิก
๒. ให้สวัสดิการหรือสงเคราะห์ตามสมควรแก่สมาชิกและครอบครัว

๓. ให้ความช่วยเหลือแก่สมาชิกและสหกรณ์อื่น
๔. ขอหรือรับความช่วยเหลือทางวิชาการจากทางราชการ หน่วยงานของต่างประเทศหรือบุคคลอื่น ๆ
๕. รับและฝากเงินจากสมาชิกและสหกรณ์อื่นได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
๖. ให้กู้ ให้สินเชื่อ ให้ยืม ให้เช่า ให้เช่าซื้อ โอน รับจำนอง หรือรับจำนำ ซึ่งสินทรัพย์แก่สมาชิกหรือของสมาชิกและสหกรณ์อื่น
๗. จัดให้ได้มา ซื้อ ถูกรวมสิทธิ์ หรือทรัพย์สินสิทธิครอบครอง กู้ ยืม เช่า เช่าซื้อ รับโอนสิทธิการเช่าหรือสิทธิการเช่าซื้อ จำนองหรือจำนำ ขายหรือจำหน่ายด้วยวิธีอื่นใด ซึ่งทรัพย์สิน
๘. ให้สหกรณ์อื่นกู้ยืมเงินได้ตามระเบียบของสหกรณ์ที่ได้รับความเห็นชอบจากนายทะเบียนสหกรณ์
๙. ส่งเสริมให้สมาชิกออมทรัพย์ โดยช่วยให้สามารถสงวนส่วนแห่งรายได้ของตนไว้ในทางอันมั่นคง และได้รับประโยชน์ตามสมควร
๑๐. ส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และช่วยตัวเองในหมู่สมาชิกซื้อหุ้นของธนาคารซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่สหกรณ์
๑๑. ซื้อหุ้นของสหกรณ์อื่น หรือของสถาบันซึ่งประกอบธุรกิจอันทำให้เกิดสะดวกหรือส่งเสริมความเจริญแก่กิจการของสหกรณ์
๑๒. ออกตั๋วสัญญาใช้เงินและตราสารทางการเงิน
๑๓. ซื้อตั๋วสัญญาใช้เงินและตราสารการเงิน
๑๔. ดำเนินการอย่างอื่นบรรดาที่เกี่ยวกับ หรือเนื่องในการจัดให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ของสหกรณ์
๑๕. ร่วมมือกับทางราชการ สันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ชุมนุมสหกรณ์และสหกรณ์อื่น เพื่อส่งเสริมและปรับปรุงกิจการของสหกรณ์
๑๖. จัดให้บริการคุ้มครองเงินออมและเงินกู้สำหรับสมาชิก
๑๗. กระทำการตามที่กฎหมายกำหนด เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์
๑๘. เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยไม่หวังผลกำไรทางธุรกิจ
๑๙. บริจาคหรือบริการเพื่อสาธารณประโยชน์

๒.๑.๒.๘ สหกรณ์ออมทรัพย์กับสถาบันการเงินอื่น

หากจะเปรียบเทียบสหกรณ์ออมทรัพย์กับสถาบันการเงินอื่น มีข้อเปรียบเทียบแสดงได้ดังนี้

ลักษณะงาน	สหกรณ์ออมทรัพย์	สถาบันการเงิน
๑. วัตถุประสงค์	เพื่อช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน	เพื่อธุรกิจและแสวงหากำไรสูงสุด
๒. ลักษณะการรวม	รวมคนมากกว่ารวมทุน	รวมทุนมากกว่ารวมคน
๓. หุ้นและมูลค่าหุ้น	ราคาหุ้นคงที่ มีอัตราต่ำ และไม่จำกัดจำนวนหุ้น เพื่อให้ทุกคนได้มีโอกาสถือหุ้น	ราคาหุ้นเปลี่ยนแปลงตามฐานะของกิจการจำนวนหุ้นมีจำกัด
๔. การควบคุม	ควบคุมตามหลักประชาธิปไตย ๑ คน ๑ เสียง มอบฉันทะให้ออกเสียงแทนกันไม่ได้	ควบคุมโดยอาศัยจำนวนหุ้นที่ถือ มอบฉันทะให้ออกเสียงแทนกันได้
๕. การจัดสรรผลประโยชน์	แบ่งตามส่วนธุรกิจที่สมาชิกทำกับสหกรณ์ออมทรัพย์	แบ่งตามจำนวนหุ้นที่ถือ

๒.๑.๒.๙ สหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง

สหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ละแห่งจะมีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ไม่เหมือนกัน การสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ต่างๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้ อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” โดยจะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่กิจกรรมด้านอื่นๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อเห็นความแตกต่างกันและส่งมีผลตามมา ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้ คือ

๑. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่มีคำขวัญว่า “มั่นคง มั่นใจ ก้าวไกลสู่สากล” เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีสมาชิกคงเหลือ จำนวน ๓๐,๔๒๗ คน มีกำไรสุทธิ ๕๖๖,๒๙๒,๒๖๗.๓๐ บาท สิ้นทรัพย์ของสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ จำนวน ๒๐,๑๕๑,๙๐๑,๒๔๒.๘๑ บาท และ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ๒๐,๖๘๑,๖๒๓,๕๙๐.๘๕ บาท^{๑๑}

๒. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก จำกัด มีสมาชิกปี ๒๕๕๘ จำนวน ๑๐,๙๗๘ คน มีสมาชิกรับใหม่สิ้นปี ๒๕๕๘ มีจำนวน ๑๑,๒๒๒ คน มีคำขวัญสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ว่า “ส่งเสริมการออม พร้อมให้บริการสมาชิกร่วมบริหาร กิจการมั่นคง” การบริหารงานมีกำไรสุทธิ ๓๓๙,๓๓๔,๐๖๔.๒๔ บาท^{๑๒}

๓. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จในการบริหารองค์กรประกอบการ ปี ๒๕๕๘ ได้กำไรสุทธิ ๒๐๕,๕๐๖,๘๕๖.๘๐ บาท มีสมาชิก ๕,๓๙๖ คน มีคำขวัญที่ว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ชั้นนำที่มั่นคง ดำรงตามหลักธรรมาภิบาล บริการดี สมาชิกมีคุณภาพ”^{๑๓}

๔. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด มีการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด มีสมาชิก ๑๓,๔๘๙ คน เนื่องจากมีปัญหาในด้านการบริหารงาน มีการลงทุนผิดประเภท จึงมีการแก้ไขปัญหา รายได้ อาจลดลง จากการรายงานของผู้ตรวจสอบกิจการ ผลการดำเนินงานในรอบปี สหกรณ์มีรายได้ทั้งสิ้น ๑,๓๘๗,๖๒๘,๑๑๖.๒๑ บาท มีค่าใช้จ่าย ๘๓๖,๘๘๑,๙๗๖.๘๙ บาท มีกำไรสุทธิ ๕๕๐,๗๔๖,๑๓๙.๓๒ บาท เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ๑๓๑,๖๒๒,๔๙๑.๖๕ บาท^{๑๔}

๕. สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ มีสมาชิก ๑๐,๓๗๓ คน มีสมาชิกสมทบ ๒,๒๗๘ คน มีสินทรัพย์รวม ๓๐,๓๕๒,๒๕๔,๔๒๖.๑๙ บาท กำไรสุทธิประจำปี ๖๖๒,๐๔๒,๘๕๒.๙๖ บาท คำขวัญของ สอ.มก. คือ “ก้าวไปไม่ยั้งหยุด มั่นคงที่สุด สอ.มก.”^{๑๕}

^{๑๑} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่, “รายงานผลการประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๒๓.

^{๑๒} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก, “รายงานประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๘.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด, “รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๙.

^{๑๔} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จำกัด, “รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๒๖.

^{๑๕} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด “รายงานกิจการ ๒๕๕๘”, หน้า ๑-

๖. สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ใหญ่มาก มีวิสัยทัศน์การบริหารที่ว่า “เป็นสหกรณ์แบบอย่างที่มีมั่นคง บริหารโปร่งใส ใส่ใจสมาชิกและสังคม” การบริหารมีกำไรสุทธิ ประจำปี ๗๗๘,๐๑๗,๙๑๒.๑๕ บาท รวมแล้วทุนของสหกรณ์ ๑๖๐,๖๘๐,๑๒๕,๒๐๑.๗๑ บาท รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๓๗,๒๓๙,๐๒๓,๓๙๑.๘๓ บาท^{๑๖}

๗. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จากการประชุมใหญ่สามัญประจำปี รายงานประจำปี ๒๕๕๗” จันทบุรี เป็นเมืองแห่งความสุข สุขทุกวันที่จันทบุรี วิสัยทัศน์บริหารงาน “สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี เป็นศูนย์กลางของการออม บริหารเงินทุนและสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก” สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี มีสมาชิก ๖,๓๘๔ คน กำไรสุทธิ ๑๘๕,๗๓๖,๔๔๒.๙๒ บาท มีสินทรัพย์หนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๑๐,๙๕๗,๘๕๙,๙๒๒.๕๐ (สินทรัพย์หนี้สินของสหกรณ์+ทุนสหกรณ์) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี บริหารงานครบ ๔๙ ปี มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานว่า “ก้าวแรกคือก้าวทัน ก้าวสองนั้นคือก้าวหน้า ก้าวสามคือติดตามมา ด้วยศรัทธาที่ก้าวไกล ก้าวสี่สำคัญยิ่ง งานทุกสิ่งสำเร็จได้ ทุกคนต้องพร้อมใจ จับมือไว้ก้าวไปด้วยกัน”^{๑๗}

๘. สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดเล็ก มีสมาชิก ๒,๐๓๘ คน ได้กำไรสุทธิประจำปี ๕๙,๑๐๖,๖๗๙.๓๒ บาท รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๑,๘๗๑,๔๖๖,๙๗๑.๒๕ บาทสหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด มีวิสัยทัศน์ “มุ่งเน้นให้สมาชิกดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีฐานมั่นคง เป็นเลิศด้านบริหารและบริการ และเอื้ออาทรต่อสังคม”^{๑๘} สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี มีนโยบายวิสัยทัศน์และพันธกิจและแนวทางการออมเงินที่แจ้งให้สมาชิกได้ถือปฏิบัติคือ “ใช้จ่ายอย่างประหยัด มัธยัสถ์เพื่อวันหน้า สมาชิกพัฒนาด้วยคุณค่าของเงินออม ใช้จ่ายอย่างฉลาด ทุกบาทมีค่า เก็บออมดีกว่า อย่าจ่ายฟุ่มเฟือย”

๙. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีสมาชิก ๑๒,๗๙๓ คน และสมาชิกสมทบ ๕๒๐ คน สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สุราษฎร์ธานี มีกำไรสุทธิ ๒๕๑,๑๑๓,๑๑๘.๐๓ บาท จัดสรรและจัดเป็นทุนสำรองตามรายละเอียด ดังนี้^{๑๙}

๙.๑ การจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี ๒๕๕๗

ในปี ๒๕๕๗ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สุราษฎร์ธานี จำกัด มีกำไรสุทธิ จำนวน ๒๕๑,๑๑๓,๑๑๘.๐๓ บาท เพื่อให้เป็นไปตามความในข้อ ๒๔, ๒๕ และ ๖๖ แห่งข้อบังคับสหกรณ์ออมทรัพย์ คณะกรรมการดำเนินการจึงเสนอจัดสรรกำไรสุทธิประจำปี ๒๕๕๗ ดังตารางต่อไปนี้

^{๑๖} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด, “เอกสารการประชุมใหญ่สามัญประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๑๑๕.

^{๑๗} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด, “รายงานประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๕๓.

^{๑๘} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๕.

^{๑๙} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด, “ระเบียบวาระการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๗ ครั้งที่ ๕๘”, หน้า ๗, ๗๕.

ที่	รายการ	ปี ๒๕๕๗	
		บาท	%
๑	เป็นทุนสำรองไม่น้อยกว่าร้อยละ ๑๐ ของกำไรสุทธิ	๒๕,๑๑๑,๓๑๑.๘๐	๑๐.๐๐
๒	เป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย ในอัตราร้อยละ ๕ ของกำไรสุทธิ แต่ไม่เกิน ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท	๑๐,๐๐๐.๐๐	๐.๐๑
กำไรที่เหลือจากการจัดสรรตามข้อบังคับ ข้อ ๑ และ ๒ จัดสรรดังนี้			
๑	เป็นเงินปันผลตามหุ้นให้แก่สมาชิก ในอัตราร้อยละ ๕.๕๕ แห่งมูลค่าที่ชำระแล้วโดยคิดตามสัดส่วนแห่งเวลา	๑๑๘,๐๓๖,๑๗๘.๘๑	๗๔.๘๘
๒	เป็นเงินเฉลี่ยคืนให้แก่สมาชิกในอัตราร้อยละ ๖.๒๕ แห่งจำนวนรวมของดอกเบี้ยเงินกู้ ซึ่งสมาชิกนั้นได้ส่งให้แก่สหกรณ์ฯ ในระหว่างปีบัญชี ๒๕๕๗	๓๑,๐๘๐,๕๗๐.๐๘	๑๒.๓๗
๓	เป็นโบนัส คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ร้อยละ ๒.๑๐ ซึ่งกำหนดไว้ในข้อบังคับไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของกำไรสุทธิ	๕,๒๗๓,๓๗๕.๔๘	๒.๑๐
๔	เป็นทุนรักษาระดับเงินปันผล ร้อยละ ๐.๐๐๐๑ ของทุนเรือนหุ้น ซึ่งกำหนดไว้ในข้อบังคับ ไม่เกินร้อยละ ๒ ของทุนเรือนหุ้น	๑๐๑,๖๘๑.๘๖	๐.๐๔
๕	เป็นทุนสาธารณประโยชน์ไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของกำไรสุทธิ	๕๐๐,๐๐๐.๐๐	๐.๒๐
๖	เป็นทุนสวัสดิการสมาชิก ไม่เกินร้อยละ ๑๐ ของกำไรสุทธิ	๑,๐๐๐,๐๐๐.๐๐	๐.๔๐
	รวม	๒๕๑,๑๑๓,๑๑๘.๐๓	๑๐๐.๐๐

หมายเหตุ

- | | | |
|--|----------------|-------|
| ๑. จ่ายคืนให้แก่สมาชิก (เงินปันผล + เงินเฉลี่ยคืน) | ๒๑๙,๑๑๖,๗๔๘.๘๙ | ๘๗.๒๕ |
| ๒. จ่ายเพื่อเป็นผลประโยชน์ของสมาชิก
(เงินสำรอง + ทุนรักษาระดับเงินปันผล + ทุนสาธารณประโยชน์ + ทุนสวัสดิการสมาชิก)
รวมจ่ายคืนให้แก่สมาชิก | ๒๖,๗๑๒,๙๙๓.๖๖ | ๑๐.๖๔ |
| ๓. จ่ายเป็นเงินโบนัสคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ | ๕,๒๗๓,๓๗๕.๔๘ | ๒.๑๐ |
| ๔. จ่ายเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ | ๑๐,๐๐๐.๐๐ | ๐.๐๑ |

๑๐. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด เป็นสหกรณ์ที่อยู่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีความเชื่อว่า “แนวความคิดที่เชื่อว่า วิธีการสหกรณ์จะช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลสมาชิกให้มีการดำรงชีวิตอย่างอยู่ดีกินดีและมีสันติสุข โดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีหลักการสหกรณ์และวิธีการสหกรณ์ในการดำเนินการช่วยเหลือกันให้มีความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลาได้พัฒนาจัดให้เป็นสหกรณ์ขนาด “ใหญ่มาก” มีคุณสมบัติระหว่าง ๑๙-๒๔ และการดำเนินงานและฐานะทางการเงินรวมอยู่ในระดับ “ดี” หมายถึง ค่าเท่ากับหรือใกล้เคียงกันเฉลี่ยของสหกรณ์ซึ่งในระดับเดียวกัน กำไรสุทธิประจำปี ๕,๐๖๕,๙๐๐,๖๘๖.๘๒ บาท รวมหนี้สินและทุนสหกรณ์ ๗,๙๙๒,๑๓๔,๑๗๐.๘๙ บาท การดำเนินงานในต้นปี ๒๕๕๗ มีสมาชิกจำนวน ๑๖,๒๓๓ คน ระหว่างปีมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ๖๐๙ คน ออกระหว่างปี ๔๗๑ คน มีสมาชิก

เหลือทั้งสิ้น ๑๖,๓๗๑ คน การบริหารของสหกรณ์ครูสงขลา ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาต่อสหกรณ์ออมทรัพย์มาก ทำให้การบริหารและการจัดการด้านการเงินเป็นไปตามนโยบายของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ได้กำหนดไว้ทุกประการ^{๒๐}

สรุปจากการศึกษาการบริหารจัดการของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง จะพบว่า ทุกสหกรณ์พยายามทำงานเพื่อสมาชิกตามหลักที่ว่า “เพื่อสมาชิกและผลประโยชน์แก่สมาชิก” ทำให้การบริหารงานของสหกรณ์บรรลุเป้าหมายได้

อย่างไรก็ตามมีสหกรณ์บางแห่งที่มีแนวการบริหารของสหกรณ์โดยนำเงินไปจัดสรรไม่ตรงตามวัตถุประสงค์จนทำให้กรรมการบริหารถูกลงโทษ และมีการฟ้องร้องลงโทษตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ศาลได้มีการลงโทษผู้ทำผิดกฎหมายทำให้แก้ปัญหาได้ และการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์สามารถประคับประคองการบริหารงานมาถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นอุทาหรณ์การบริหารงานระบบสหกรณ์ว่า ต้องอาศัยยึดมั่นกฎระเบียบที่ถูกต้อง จึงจะสามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น สะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย และดำเนินกิจการมาจนกระทั่งทุกวันนี้

อนึ่ง ระบบสหกรณ์ มีผลกระทบต่อสมาชิกโดยตรงอย่างเช่น กรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียน คลองจั่น พวกสมาชิกช่วยกันกอบกู้จนกระทั่งแก้ปัญหาได้มาจนทุกวันนี้ ซึ่งต้องมีการติดตามทวงหนี้ให้กับสมาชิกกันต่อไป ซึ่งที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่างในการทำงาน ซึ่งผู้บริหารสหกรณ์ทุกยุคทุกสมัย ควรจะต้องระมัดระวังและเกิดจิตสำนึกในการบริหารงานให้ถูกต้อง โดยการพัฒนาการสื่อสารสหกรณ์ออมทรัพย์ในอนาคต ดังนั้นสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มียุทธศาสตร์การบริหารงาน โดยเฉพาะระบบการกู้เงินของสมาชิกว่า มีปัญหา มาก อะไร อย่างไร และควรทำอย่างไร

การศึกษาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” จะต้องอาศัยหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้คือ

๒.๒ หลักธรรมที่ใช้ในการสื่อสารสำหรับสหกรณ์ออมทรัพย์

๒.๒.๑ หลักพรหมวิหาร ๔

พรหมวิหาร จัดว่า เป็นธรรมหลักธรรมสำหรับบุคคลผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ แปลว่าธรรมเป็นเครื่องอยู่อย่างประเสริฐ หมายความว่า เป็นธรรมประจำใจอันประเสริฐ หรือเป็นหลักธรรมของผู้มีจิตใจที่ยิ่งใหญ่ กว้างขวาง ดุจพระพรหม หรือกล่าวง่ายคือธรรมที่ต้องมีไว้สำหรับเป็นหลักของจิตใจและหลักกำกับความประพฤติเพื่อการดำเนินชีวิตโดยปฏิบัติตนต่อเพื่อนมนุษย์อย่างดีงามและมีความสุข มีอยู่ ๔ ประการ^{๒๑} ประกอบด้วย

๑) เมตตา ความรัก คือ ความปรารถนาดี มีเมตรี ต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข

๒) กรุณา ความสงสาร คือ อยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง

^{๒๐} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๒.

^{๒๑} ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๘, อง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๓๑๖-๓๑๙, คำแปลและอธิบายในพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), **ธรรมบัญญัติชีวิต [A Constitution for Fiving]**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐.

๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแจ่มชื่น เบิกบาน เมื่อเห็นเขาทำดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน

๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง คือ มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอ มั่นคงเที่ยงตรงดุจดาวซึ่งไม่เอนเอียง ไม่เป็นฝักฝ่าย โดยมองตามความจริงว่าบุคคลจะได้รับผลดี หรือชั่ว ตามสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบ และพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม”

๒.๒.๒ สังคหวัตถุ ๔

สังคหวัตถุ จัดเป็นหลักธรรม แปลว่าหลักการสงเคราะห์ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ และประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี มีอยู่ ๔ ประการ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้... คือ ๑. ทาน (การให้) ๒. เพียรวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) ๓. อุตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล”^{๒๒} มีรายละเอียดดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) อธิบายไว้ดังนี้^{๒๓} คือ

๑) ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

๒) เพียรวัชชะ พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงาม หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเกื้อกูลกัน

๓) อุตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

โดยหลักการของสังคหวัตถุ คือช่วยด้วยทุน ด้วยสิ่งของ ด้วยความรู้ ด้วยถ้อยคำ ด้วยกำลังงาน ด้วยการร่วมเผชิญและการแก้ปัญหา อีกทั้งช่วยอุ้มชูโลกเหมือนลิมสลักที่ยึดรถซึ่งวิ่งไปได้ฉนั้น ในการอยู่ร่วมกัน ในสังคมนั้น มนุษย์เราทุกคนล้วนปรารถนา เป็นที่รักของคนรอบข้าง เป็นที่ยอมรับนับถือของทุกๆ คน และปรารถนาที่จะไดยินได้ฟังคำยกย่องสรรเสริญ มากกว่าเสียงนินทาว่าร้ายพระพุทธรองค์ได้ทรงสอนวิธีที่จะทำตนให้เป็นที่รักของสังคมว่า ขั้นแรกให้ปรับที่ตัวของเราเองก่อน คือ ต้องทำตัวเราให้เป็นคนน่ารักเสียก่อน โดยการปฏิบัติตามหลัก ธรรมสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งเป็นคุณธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนผูกใจคนและประสานหมู่ชนให้มีความสามัคคี เป็นหลักธรรมที่ทำให้คนเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนทั่วไป เป็นการปลูกไมตรี เต็มน้ำใจต่อกัน ทำให้สังคมอยู่เย็นเป็นสุข ก็ด้วยหลัก ๔ ประการดังกล่าว

๒.๒.๓ ทัศนคติ/ทัศนคติ/ทัศนคติสังวัตตนิกรธรรม ๔

หลักธรรมที่ชื่อว่า “ทัศนคติ/ทัศนคติ” นี้ หมายถึงจุดหมายขั้นตาเห็น หรือประโยชน์ปัจจุบัน ที่สำคัญ ประกอบด้วย

ก) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน

^{๒๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

^{๒๓} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), ธรรมบุญชีวิต [A Constitution for Fiving],

ข) มีเงิน มีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ

ค) มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม

ง) มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่น่าเชื่อถือ

ทั้งหมดนี้ พึงให้เกิดมีโดยธรรม และใช้หรือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์สุขโดยชอบทั้งแก่ตนและผู้อื่น^{๒๔} ส่วนที่ชื่อว่า “ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม” เพราะเป็นหลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน หรือหลักธรรมที่อำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น มีอยู่ ๔ ประการ ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต) อธิบายไว้ดังนี้^{๒๕}

๑) อุภูฏานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น คือขยันหมั่นเพียร ในการปฏิบัติหน้าที่การงาน และประกอบอาชีพที่สุจริต ฝึกฝนให้มีความชำนาญและรู้จริง รู้จักสอดส่อง ตรวจสอบหาวิธีที่เหมาะสมที่ดี จัดการและดำเนินการที่ได้ผลดี

๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา คือรู้จักคุ้มครอง เก็บ รักษา โภคทรัพย์ และผลงา ที่ตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรมด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย

๓) กัลยาณมิตรตตา คบหาคนดีเป็นมิตร คือรู้จักเสวนาคบหาคน ไม่คบไม่เอาอย่างผู้ที่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย เลี่ยงเสวนาศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้รู้ผู้ทรงคุณ ผู้มีความสามารถผู้นำเอาคนนับถือ และมีคุณสมบัติเกื้อกูลแก่อชีพการงาน

๔) สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตแต่พอดี คือรู้จักกำหนดรายได้และรายจ่าย เป็นอยู่พอดีสมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้รายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้

ขั้นที่ ๑ ทฤษฎีธัมมิกัตถะ จุดหมายขั้นตาดำเนินหรือประโยชน์ปัจจุบันจะนำไปสู่ขั้นที่ ๒ สัมปรายิกัตถะ หมายถึงจุดหมายขั้นเลยตาดำเนิน หรือประโยชน์เบื้องหน้า คือ

ก) มีความอบอุ่นสบายซึ่งสุขใจไม่อ้างว้างเลื่อนลอยมีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็ง ด้วยศรัทธา

ข) มีความภูมิใจในชีวิตสะอาด ที่ได้ประพฤติดแต่การอันดีงาม ด้วยความเคารพสุจริต

ค) มีความอึดใจในชีวิตมีคุณค่าที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมาด้วยน้ำในเสียสละ

ง) มีความกล้ากล้ามั่นใจ ที่จะแก้ไขปัญหา นำชีวิตและภารกิจไปได้ด้วยปัญญา

จ) มีความโล่งจิตมั่นใจ มีทุนประกันภาพใหม่ด้วยได้ทำไว้แต่กรรมที่ดี^{๒๖}

ขั้นที่ ๒ สัมปรายิกัตถะ จะนำไปสู่ขั้นที่ ๓ ปรมัตถะ หมายถึงจุดหมายสูงสุด ประโยชน์อย่างยิ่ง คือ

ก) ถึงถูกโลกธรรมกระทบ ถึงจะพบความผันผวนปรวนแปรก็ไม่หวั่นไหวมีเกษมศานต์มั่นคง

ข) ไม่ถูกความยึดติดถือมั่นบีบคั้นจิตใจให้ผิดหวังโศกเศร้า มีจิตโล่งโปร่งเบาเป็นอิสระ

ค) สดชื่น เบิกบานใจ ไม่ขุ่นมัวหมอง ผ่องใส ไร้ทุกข์ มีความสุขที่แท้จริง

ง) รู้เท่าทันและทำการตรงตามเหตุปัจจัยชีวิตหมดจดสดใสเป็นอยู่ด้วยปัญญา^{๒๗}

หรืออาจกล่าวได้ว่าทั้ง ๓ ลำดับขั้นนี้เป็นไปเพื่อให้เกิดประโยชน์ตน ประโยชน์ผู้อื่น และประโยชน์

^{๒๔} ดูรายละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมานุญชีวิต [A Constitution for Fiving]**, หน้า ๓๑.

^{๒๕} **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๓๘.

^{๒๖} **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๓๑-๓๒.

^{๒๗} **เรื่องเดียวกัน**, หน้า ๓๒.

ร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่ายใน ๓ ด้าน^{๒๘} ดังที่พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต) อธิบายไว้ดังนี้ คือ

ด้านที่ ๑ อัตตัตถะ เป็นจุดหมายเพื่อตน หรือประโยชน์ตน คือ ประโยชน์ ๓ ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงทำให้เกิดขึ้นแก่ตนเอง หรือพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปให้ได้ให้ถึง

ด้านที่ ๒ ปรัตถะ จุดหมายเพื่อผู้อื่น หรือประโยชน์ผู้อื่น คือ ประโยชน์ ๓ ชั้นข้างต้น ซึ่งพึงช่วยเหลือผู้อื่นให้ได้ให้ถึงด้วยการชักนำสนับสนุนให้เขาพัฒนาชีวิตของตนขึ้นไปตามลำดับ

ด้านที่ ๓ อุภยัตถะ จุดหมายร่วมกัน หรือประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ประโยชน์สุขและความดีงามร่วมกันของชุมชนหรือ สังคมรวมทั้งสภาพแวดล้อมและปัจจัยต่าง ๆ ซึ่งพึงช่วยกันสร้างสรรค์ บำรุงรักษา เพื่อเกื้อหนุนให้ทั้งตนเอง และผู้อื่นก้าวไปสู่จุดหมาย ๓ ชั้นข้างต้น^{๒๙}

๒.๓ การสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์

๒.๓.๑ ความหมายของการสื่อสาร

หากกล่าวถึงความหมายของการสื่อสาร ท่านพลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิพงค์ ประพันธ์ ทรงให้ความหมายของคำว่า “นิเทศศาสตร์” ว่าเป็นวิชาเกี่ยวกับการสื่อสารที่ส่งหรือถ่ายทอดข่าวสารไปยังมวลชนโดยทางใดทางหนึ่ง ไม่จำเพาะทางหนังสือพิมพ์เท่านั้น แม้แต่การสื่อสารอื่นๆ เช่น ละคร การสื่อสารทางวิทยุ โทรทัศน์ หรือภาพยนตร์ก็ตาม นิเทศศาสตร์ จึงหมายถึง การสื่อสารทุกรูปแบบ และครอบคลุมไปถึงอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร องค์ความรู้ทางด้านการสื่อสารเป็นพัฒนาการมาจากสาขาวิชาอื่น เช่น ปรัชญา ศาสนา วรรณกรรม จิตวิทยา วิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ โดยวิชาการด้านการสื่อสารเพิ่งได้รับการศึกษาอย่างจริงจัง ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๖ แนวคิดทฤษฎีหลักการสื่อสารจึงได้รับอิทธิพลจากวิชาการดังกล่าวข้างต้น ความหมายและแนวคิดทฤษฎีของการสื่อสารจึงหลากหลายตามความสนใจของนักวิชาการแต่ละสาขา เช่น แอริสโตเติล (Aristotle) นักทฤษฎีชาวกรีก ให้ความหมายว่า การสื่อสารคือการแสวงหาวิธีการชักจูงที่พึงมีอยู่ทุกรูปแบบ^{๓๐} เน้นการใช้วาทศิลป์ วิเคราะห์ผู้รับสารเพื่อเป็นฐานความรู้ในการโน้มน้าวชักจูงของผู้ส่งสารและเนื้อหาของสารให้เข้ากับผู้รับสาร โดยให้ความสำคัญกับความสามารถของผู้ส่งสารในการโน้มน้าวใจผู้รับสาร^{๓๑} แตกต่างจากชาร์ลส์ อี. ออสกูด (Charles E. Osgood) ให้ความหมายว่า การสื่อสารเกิดขึ้น เมื่อฝ่ายหนึ่งคือผู้ส่งสารมีอิทธิพลต่ออีกฝ่ายหนึ่ง คือผู้รับสาร โดยใช้สัญลักษณ์ต่าง ๆ ซึ่งถูกส่งผ่านสื่อที่เชื่อมระหว่างสองฝ่าย^{๓๒} ส่วนวิลเบอร์ ชแรมม์ (Wilbur Schramm) ให้ความหมายว่า การสื่อสาร

^{๒๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พลีธรรม ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดีโฮม จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๑๐.

^{๒๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), **ธรรมนูญชีวิต [A Constitution for Fiving]**, หน้า ๓๒.

^{๓๐} กิติมา สุรสุนธิ, **ความรู้ทางการสื่อสาร**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท จามจรีโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒-๓.

^{๓๑} กาญจนา แก้วเทพ, **สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๒๗๗.

^{๓๒} มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขานิเทศศาสตร์, **เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและทฤษฎีการสื่อสาร**, หน่วยที่ ๑-๘, หน้า ๖.

คือ การมีความเข้าใจร่วมกันต่อเครื่องหมายที่แสดงข่าวสาร^{๓๓} เขาให้ความสำคัญกับการมีประสบการณ์ร่วมกันของผู้รับสารและผู้ส่งสาร เช่น การใช้ภาษา ความเชื่อ ทศนคติ วัฒนธรรม เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้จะส่งผลต่อการเลือกส่งสาร และเลือกรับสาร ตลอดจนการแปลความหมาย ทำความเข้าใจข้อมูลในขณะสื่อสาร การสื่อสารจึงหมายถึงการที่ฝ่ายหนึ่งต้องการแสดงสารหรือข้อมูลของตนด้วยสัญลักษณ์ให้อีกฝ่ายหนึ่งรับรู้หรือยอมรับ โดยสัญลักษณ์นั้นต้องเป็นที่เข้าใจของทั้งสองฝ่ายมาก่อน

๒.๓.๒ องค์ประกอบของการสื่อสาร

การสื่อสารนั้นมีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ส่วน ได้แก่ (๑) ผู้ส่งสาร (๒) สารหรือเนื้อหาข้อมูล (๓) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ และ (๔) ผู้รับสาร^{๓๔}

๒.๓.๒.๑ ผู้ส่งสาร

ผู้ส่งสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีความต้องการที่จะส่งข้อมูลข่าวสาร ทศนคติ ความเชื่อและอื่น ๆ ไปยังผู้รับสาร เพื่อก่อให้เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งต่อผู้รับสาร ผู้ส่งสารเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญและมีความสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่น ทั้งในด้านของข้อมูลข่าวสารที่จะส่งออกไป การเลือกวิธีการหรือช่องทางที่จะทำให้นเนื้อหาของสารไปถึงผู้รับสาร การกำหนดผู้ที่จะเป็นผู้รับสาร โดยมีวัตถุประสงค์ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกับบุคคลที่เป็นผู้รับข้อมูลข่าวสาร เช่น เปลี่ยนแปลงความรู้ ความเชื่อ ทศนคติ หรือพฤติกรรมของบุคคล กลุ่มบุคคลหรือของสังคม เป็นต้น

๑. ประเภทของผู้ส่งสาร

การแบ่งประเภทของผู้ส่งสาร สามารถแบ่งออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ

๑) ผู้ส่งสารที่เป็นบุคคลเดี่ยว ได้แก่ ผู้ส่งสารที่มีจำนวนเพียงคนเดียว ที่มีความต้องการในการถ่ายทอดข้อมูล ข่าวสาร อารมณ์ ความรู้สึกต่าง ๆ ให้แก่ผู้รับสารได้ทราบ หรือให้ผู้รับสารเชื่อหรือมีพฤติกรรมต่าง ๆ ในสิ่งที่ตนต้องการ ซึ่งโดยทั่วไปมักเกิดขึ้นในรูปแบบสื่อสารระหว่างบุคคลหรืออาจเกิดขึ้นในการสื่อสารแบบสาธารณะก็ได้

๒) ผู้ส่งสารที่เป็นกลุ่มบุคคล ได้แก่ ผู้ส่งสารที่จำนวนตั้งแต่ ๒ ขึ้นไป มาร่วมกันในการกระทำกิจกรรมทางด้านการส่งสารเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่ม อย่างไรก็ตามโดยทั่วไปลักษณะของผู้ส่งสารกลุ่มนี้ ผู้ส่งสารแต่ละคนมักขาดอิสระในการสื่อสาร ไม่สามารถกำหนดเนื้อหา และรูปแบบในการสื่อสารได้ตามที่ตนเองต้องการเพียงผู้เดียวได้ หรืออาจกำหนดได้น้อย เนื่องจากต้องขึ้นอยู่กับกลุ่ม ฉะนั้น การสื่อสารที่เกิดขึ้นจะต้องอยู่กับการตกลงระหว่างผู้ส่งสารหลายคนภายในกลุ่ม

๒. ความตั้งใจในการสื่อสาร

ความตั้งใจในการสื่อสารของผู้ส่งสาร สามารถแบ่งออกได้ ๒ ประเภท คือ

(๑) ผู้ส่งสารโดยเจตนา เป็นผู้ส่งสารที่มีเจตนาในการส่งข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ในกรณีนี้ผู้ส่งสารจะพยายามเตรียมพร้อม และชวนขวยในการหาข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งพยายามหาวิธีการที่น่าสนใจในการส่งข่าวสารให้แก่ผู้รับสาร ซึ่งจะทำให้การสื่อสารมีแนวโน้มจะประสบความสำเร็จได้มากกว่า

^{๓๓} กิติมา สุรสนธิ, *ความรู้ทางการสื่อสาร*, หน้า ๒.

^{๓๔} *เรื่องเดียวกัน*, หน้า ๑๘.

(๒) ผู้ส่งสารที่ไม่เจตนา เป็นผู้ส่งสารที่ไม่ตั้งใจในการส่งสาร ผู้ส่งสารประเภทนี้จึงมักไม่มีการเตรียมตัวในการหาข้อมูลหรือขาดความพยายามในการหาวิธีการในการส่งสารให้เป็นที่น่าสนใจเท่าที่ควร ทำให้การสื่อสารไม่ได้ผลหรือประสบผลล้มเหลวได้

๓. คุณสมบัติในการเป็นผู้ส่งสารที่ดี

ผู้ส่งสารอาจประสบผลสำเร็จหรือประสบผลล้มเหลวในการสื่อสารได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของผู้ส่งสารที่สำคัญ ๆ คือ ความน่าเชื่อถือ ความน่าเลื่อมใสของผู้ส่งสารในสายตาของผู้รับสาร ผู้ส่งสารจะส่งสารได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น จะต้องมียุทธศาสตร์ คือ

(๑) ความสามารถ (Competence) ได้แก่ ความรู้ ความสามารถ ในข้อมูลข่าวสารหรือเรื่องที่จะสื่อสารและการส่งสาร รวมทั้งความสามารถในการจัดการควบคุมสถานการณ์ในการสื่อสาร

(๒) คุณลักษณะหรือบุคลิกลักษณะ (Character or Apparent) ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีบุคลิกลักษณะที่ดีทั้งภายนอกและภายใน ผู้ส่งสารจะต้องแสดงถึงความเฉลียวฉลาด การเป็นผู้ที่มีไหวพริบที่ดี สามารถตัดสินใจกระทำในสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม แสดงออกต่อผู้รับสารทั้งลักษณะการให้ความอบอุ่น เป็นที่น่าไว้วางใจ ซึ่งจะทำให้ผู้รับสารมีความรู้สึกดี เกิดความเลื่อมใสศรัทธาในตัวผู้ส่งสาร แต่หากผู้ส่งสารมีบุคลิกลักษณะที่ไม่ดี ไม่น่าไว้วางใจ ผู้รับสารก็จะพยายามหลีกเลี่ยงที่จะรับสารหรือสื่อสารกับผู้ส่งสารได้

(๓) ความสุขุม เยือกเย็น (Composure) และความคล่องในการสื่อสาร ได้แก่ ความสามารถในการควบคุมอาการที่แสดงความตื่นเต้น หรือการขาดความมั่นใจในการพูด ความรู้สึก หรือการแสดงออก ในขณะที่ทำการสื่อสารของผู้ส่งสารได้

(๔) การเป็นคนที่ยอมรับหรือการเป็นที่รู้จักทางสังคม (Sociability) การเป็นคนที่ยอมรับหรือเป็นที่ยอมรับของสังคมโดยทั่วไปนั้น จะทำให้ได้รับความรู้สึกที่ดีจากผู้รับสาร ผู้รับสารจะให้ความนิยม เชื่อถือ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นก่อนที่จะมีการสื่อสารจะเกิดขึ้น (Prior Attitudes) เป็นความรู้สึกที่ผู้รับสารจะรับข่าวสารจากผู้ส่งสารที่เคยได้ยินชื่อเสียงและชื่นชมน้อยก่อนแล้ว อย่างไรก็ตาม หากผู้ส่งสารได้รับความชื่นชมจากผู้รับสารอยู่ก่อนแต่แสดงการสื่อสารไม่ดีก็อาจทำให้เกิดผลในทางลบต่อความรู้สึกของผู้รับสารได้เช่นกัน

(๕) การเป็นคนเปิดเผย (Extroversion) การเป็นคนเปิดเผยเป็นสิ่งที่สร้างความรู้สึกไว้วางใจในตัวผู้ส่งสารให้เกิดขึ้นกับผู้รับสาร โดยผู้ส่งสารจะต้องให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง^{๓๔}

นอกจากปัจจัย ๕ ประการที่แมคครอสกี ได้กล่าวแล้วข้างต้น ยังมีปัจจัยสำคัญในการส่งสาร คือ ความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสาร สามารถแบ่งออกได้เป็น ๓ ลักษณะ คือ

๑) ความน่าเชื่อถือที่เกิดขึ้นก่อนการสื่อสาร (Initial Source Credibility) หรือความเชื่อถือเริ่มแรกต่อตัวผู้ส่งสาร ของผู้รับสาร เป็นความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่เกิดขึ้นจากความมีชื่อเสียง หรือการได้รับความนิยมจากบุคคลทั่วไป โดยผู้ส่งสารอาจเป็นบุคคลที่บทบาท ตำแหน่งหน้าที่การงาน เป็นที่ยอมรับ

^{๓๔} McCroskey, J.C. & Daley, J. (1987). Personality and Interpersonal Communication. Beverly Hills. Sage. P. 28. อังโน กิตติมา สุรสุนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า ๒.

ของบุคคลทั่วไป หรือเป็นที่รู้จักของผู้รับสารมาก่อนที่จะมาทำการสื่อสารกัน เช่น นักพูด นักการเมือง ดาราที่มีชื่อเสียง เป็นต้น

๒) ความน่าเชื่อถือที่ขึ้นระหว่างการสื่อสาร (Transactional Source Credibility) เป็นความน่าเชื่อถือที่เกิดหรือมีเพิ่มขึ้น ในขณะที่ผู้ส่งสารกำลังส่งสาร หากผู้ส่งสารแสดงถึงความรอบรู้ในขณะที่ทำการส่งสาร ความน่าเชื่อถือก็เกิดและเพิ่มมากขึ้นได้ แต่หากผู้ส่งสารแสดงถึงความเป็นผู้ไม่รอบรู้ ก็จะทำให้ความน่าเชื่อถือในตัวผู้ส่งสารทำให้เกิดความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารที่มีอยู่ลดลงได้เช่นกัน

๓) ความน่าเชื่อถือที่ขึ้นภายหลังการสื่อสาร (Terminal Source Credibility) เป็นความน่าเชื่อถือที่ขึ้นภายหลังจากการสื่อสารจบหรือสิ้นสุดลง เป็นความประทับใจ ความนิยม หรือพอใจในการส่งสารของผู้ส่งสารในครั้งนั้น ซึ่งบางครั้งในระหว่างที่ทำการสื่อสาร ผู้รับสารอาจรู้สึกเฉย ๆ แต่เมื่อการสื่อสารสิ้นสุดลง ผู้ส่งสารอาจกล่าวคำพูดที่น่าประทับใจหรือแสดงความเฉลียวฉลาดความน่าเชื่อถือที่มีต่อตัวผู้ส่งสารของผู้รับสารก็อาจเกิดขึ้นในช่วงนี้ได้

สรุปว่า การสื่อสารที่ผู้ส่งสารมีความน่าเชื่อถือมาก่อน ก็จะทำให้การสื่อสารนั้น เป็นไปโดยง่ายขึ้น ส่วนผู้ส่งสารที่ยังไม่มีความน่าเชื่อถือก็อาจสร้างความน่าเชื่อถือให้เกิดขึ้นในขณะที่ทำการสื่อสาร หรืออาจสร้างความประทับใจให้แก่ผู้รับสารในช่วงท้ายการสื่อสารก็ได้ เพื่อให้ความรู้สึที่ดีเหล่านี้มีส่วนในการสร้างประสิทธิภาพของการสื่อสารในครั้งต่อ ๆ ไปในอนาคต ในขณะที่ผู้ส่งสารที่ขาดความน่าเชื่อถือทั้งก่อน ระหว่าง และท้ายการสื่อสาร ก็มักจะนำไปสู่ผลการสื่อสารที่ประสบความล้มเหลว

๔. ปัญหาหรืออุปสรรคของผู้ส่งสาร

ปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดจากผู้ส่งสาร ในการส่งสารแต่ละครั้ง ย่อมจะมีอุปสรรคเกิดขึ้นได้ สาเหตุสำคัญ คือ (๑) ผู้ส่งสารขาดความรู้ความเข้าใจและข้อมูลเกี่ยวกับสารที่ต้องการจะสื่อ (๒) ผู้ส่งสารใช้วิธีการถ่ายทอดและการนำเสนอที่ไม่เหมาะสม (๓) ผู้ส่งสารไม่มีบุคลิกภาพที่ดี และไม่เหมาะสม (๔) ผู้ส่งสารมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการส่งสาร (๕) ผู้ส่งสารขาดความพร้อมในการส่งสาร (๖) ผู้ส่งสารมีความบกพร่องในการวิเคราะห์ผู้รับสาร

๕. คุณลักษณะขององค์ประกอบในการสื่อสาร

เดวิด เค เบอร์โล ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้ส่งสารไว้ว่า ผู้ส่งสาร (Sender) หมายถึง บุคคลที่ส่งหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสาร ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ด้วยการเข้ารหัส (Encoder) ออกไปเป็นสัญญาณ สัญลักษณ์ กิริยาท่าทาง โดยที่เบอร์โล เชื่อว่าการสื่อสารจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีคุณลักษณะเอื้ออำนวยต่อความสำเร็จและประสิทธิผลของการสื่อสาร ดังนี้

๑) ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skill) หมายถึง ความสามารถความชำนาญในการเข้ารหัส (Encoder) อาทิ ความสามารถความชำนาญด้านการพูด การเขียน และการตีความข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ

๒) ทัศนคติ (Attitudes) หมายถึง ความรู้ ความคิดเห็น และความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อเหตุการณ์หรือบุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งจะมีผลต่อพฤติกรรมและการแสดงออกของบุคคลโดยในกระบวนการสื่อสารผู้ส่งสารจำเป็นต้องมีทัศนคติที่ดี ๓ ประการด้วยกัน จึงทำให้การสื่อสารจึงจะประสบความสำเร็จได้ คือ (๑) ผู้ส่งสารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง (Attitude toward Self) จะทำให้ผู้ส่งสารเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง (Self Confidence) ว่าสามารถเป็นผู้ส่งสารที่มีประสิทธิภาพได้ (๒) ผู้ส่งสาร

จะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาข่าวสาร (Attitude toward Matters) เป็นทัศนคติที่ดีต่อเนื้อหาข่าวสารที่ตนเองส่งออกไป ซึ่งส่งผลต่อการสร้างความสนใจ การติดตาม ค้นคว้าเรื่องราวต่าง ๆ ของผู้ส่งสาร และทำให้ผู้ส่งสารมีความรู้ที่ดีในเรื่องนั้น ๆ รวมความทั้งทำให้ผู้ส่งสารเป็นบุคคลน่าเชื่อถือ น่าเลื่อมใสในสายตาของผู้รับสาร (๓) ผู้ส่งสารจะต้องมีทัศนคติที่ดีต่อผู้รับสาร (Attitude toward Receiver) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อผู้รับสารของผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่จะทำให้การสื่อสารประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวก็ได้ เนื่องจากผู้รับสารเป็นบุคคลสำคัญของการสื่อสาร และการสื่อสารจะประสบความสำเร็จหรือไม่ก็ขึ้นอยู่กับ การตีความ (Interpret) การทำความเข้าใจหรือการถอดรหัส (Decoder) ของผู้รับสาร ฉะนั้น หากผู้ส่งสารมีความรู้สึกที่ดีต่อผู้รับสารก็จะทำให้เกิดความตั้งใจกระตือรือร้น และมีความพยายามในการสื่อสารในทางตรงกันข้ามหากผู้ส่งสารมีความรู้สึกที่ไม่ดีต่อผู้รับสาร ก็จะทำให้ผู้ส่งสารขาดความตั้งใจ กระตือรือร้น และไม่ใช้ความพยายามในการสื่อสารเท่าที่ควร ในที่สุดจะทำให้การสื่อสารไม่มีประสิทธิภาพ

๓) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความรู้ในเรื่องข้อมูลข่าวสารที่ผู้ส่งสารสื่อสารไปยังผู้รับสาร โดยในส่วนของความรู้จะมีผลต่อความน่าเชื่อถือของผู้ส่งสารตามสายตาผู้รับสาร (Source Credibility) เป็นอย่างมาก นอกจากนี้ ยังรวมถึงความรู้เกี่ยวกับกระบวนการสื่อสารที่ทำให้ผู้ส่งสารสามารถสร้างหรือปรับองค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการสื่อสารให้สมบูรณ์ รวมทั้งลดอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางการสื่อสารที่จะเกิดขึ้นให้หมดไปหรือลดน้อยลง

๔) ระบบสังคมและวัฒนธรรม (Social and Cultural System) หมายถึง ผู้ส่งสารเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในสังคม มีกรอบ กฎ ระเบียบ ตลอดจนวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ศิลปวัฒนธรรม และประเพณี ที่ล้วนแล้วแต่เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพล และเป็นตัวหล่อหลอมบุคลิกลักษณะ และพฤติกรรมการแสดงออกต่อบุคคลอื่นของผู้ส่งสาร แล้วยังกำหนดการคัดเลือกเนื้อหาข่าวสารที่ผู้ส่งสารจะส่งออกไปด้วย ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่ผู้ส่งสารจะเลือกส่งเนื้อหาที่ตนเองชื่นชอบ หรือเป็นเนื้อหาที่ตนเคยมีประสบการณ์การมาก่อนแล้ว

๒.๓.๒.๒ สาร (Message)

สาร (Message) หมายถึง เรื่องราว ข่าวสาร ที่ผู้ส่งสารต้องการส่งออกไปสู่บุคคล หรือกลุ่มบุคคลอื่น ได้รับ และเกิดการตอบสนอง สารเป็นตัวเร้าให้ผู้รับสารเกิดการรับรู้ต่อความหมาย และมีปฏิกิริยาตอบสนองต่อความหมายที่ได้รับ อาจเป็นสิ่งที่มิตัวตน เช่น ตัวหนังสือ ตัวเลข รูปภาพ วัตถุต่าง ๆ หรือสัญลักษณ์ใด ๆ ที่สามารถให้ความหมายเป็นที่เข้าใจได้หรือสิ่งต่าง ๆ ที่อาจอยู่ในรูปของข้อมูล ความรู้ ความคิด ความรู้สึก เป็นต้น สารประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ

๑) รหัสของสาร (Message Codes) หมายถึง ภาษา (Language) สัญลักษณ์ (Symbol) สัญญาณ (Signal) ที่มนุษย์คิดขึ้นเพื่อแสดงหรือแทนความคิด ความรู้สึก ความเชื่อ ค่านิยม และวัตถุประสงค์ต่าง ๆ ของผู้ส่งสาร ดังนั้น สารจึงจำแนกได้ ๒ ลักษณะ คือ (๑) รหัสของสารที่เป็นถ้อยคำ (วจนภาษา) ได้แก่ ภาษาพูด และภาษาเขียน และ (๒) รหัสของสารที่ไม่เป็นถ้อยคำ (อวจนภาษา) ได้แก่ กิริยาท่าทาง สัญลักษณ์ และสัญญาณต่าง ๆ

๒) เนื้อหาของสาร (Message Content) หมายถึง เรื่องราวสิ่งต่าง ๆ ที่ผู้ส่งต้องการจะถ่ายทอดหรือส่งไปยังผู้รับสาร ซึ่งเนื้อหาของสารนั้น อาจแบ่งออกได้เป็นหลายประเภท หลายลักษณะตามเนื้อหาของสารในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ มวลความคิด และประสบการณ์ที่ผู้ส่งสารต้องการจะถ่ายทอด แลกเปลี่ยนเพื่อความเข้าใจร่วมกัน เนื้อหาของสารจะแฝงไปกับรหัสของสาร เมื่อผู้รับสารสามารถ ถอดรหัสของสารได้ ก็แสดงว่าเข้าใจเนื้อหาของสารนั้นแล้ว เราแบ่งออกเป็น ๒ ลักษณะ คือ (๑) เนื้อหาของสารที่เป็น

ข้อเท็จจริง เป็นองค์ความรู้ หลักเกณฑ์ หรือข้อสรุปที่ผ่านการพิสูจน์มาแล้ว มีเหตุผลยอมรับได้ว่าเป็นความจริง สามารถอ้างอิงได้ (๒) เนื้อหาของสารที่เป็นข้อคิดเห็น คือ ความรู้สึกหรือความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ส่งสาร โดยอาจจะเป็นจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้

๓) การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) หมายถึง รูปแบบ วิธีการของผู้ส่งสารในการนำรหัสสารมาเปรียบเทียบ เพื่อให้ได้ใจความตามเนื้อหาที่ต้องการ ได้แก่ การนำเนื้อหาของสารมาเรียบเรียงอย่างมีระบบ เพื่อให้ได้ใจความตามเนื้อหาที่ต้องการ ด้วยการเลือกใช้รหัสของสารที่เหมาะสม เช่น การเลือกใช้คำ การใช้ท่าทางประกอบ การจัดลำดับความ การอธิบาย เป็นต้น สารที่ได้รับการจัดอย่างดี จะทำให้สารมี จะทำให้ผู้รับสารสามารถเข้าใจได้ตามวัตถุประสงค์ที่ผู้ส่งสารต้องการ

๔) อุปสรรคที่เกิดจากสาร สารที่ส่งออกไปอาจมีอุปสรรค ไม่สมบูรณ์ดังความต้องการของผู้ส่ง คือ (๑) สารไม่เหมาะสมกับผู้รับสาร อาจยากหรือง่ายเกินไป (๒) สารขาดการจัดลำดับที่ดี สลับซับซ้อน ขาดความชัดเจน (๓) สารมีรูปแบบแปลกใหม่ยากต่อความเข้าใจ (๔) สารที่ใช้ภาษาคลุมเครือ ขาดความชัดเจน

๒.๓.๒.๓ ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ (Channel)

รองศาสตราจารย์ กิติมา สุรสุนธิ ได้อธิบายว่า สื่อ หมายถึง พาหนะที่นำเนื้อหา ข้อมูลข่าวสารจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร ได้แก่ ประสาทสัมผัสทั้งห้าของมนุษย์ที่ในการสื่อและการรับรู้ความหมายด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ การมองเห็น การได้ยิน การดมกลิ่น การลิ้มรส และการสัมผัส รวมถึง คลื่นแสง คลื่นเสียง และอากาศรอบ ๆ ตัวที่จะช่วยทำให้เกิดการส่ง การแพร่กระจายสัญญาณต่าง ๆ^{๓๖} ขณะที่เบอร์โลให้ความหมายรวมว่า ช่องทางที่นำสารไปสู่ประสาทสัมผัสและการถอดรหัสของผู้รับสาร โดยแบ่งไว้ ๓ ประการ คือ ประการแรกคือ การเข้ารหัสและการถอดรหัส (Mod of encoding and decoding) ประการที่สองคือ สิ่งที่นำสาร เช่น คลื่นแสงหรือคลื่นเสียง วิทยุ โทรศัพท์ หนังสือพิมพ์ (Message vehicle) ประการสุดท้ายคือ พาหนะของสิ่งที่นำสาร (Vehicle-Carrier) เช่น อากาศ^{๓๗} โดยช่องทางที่จะส่งสาร (Channel) หมายถึง สิ่งที่เป็นตัวกลางทำให้สารเคลื่อนตัวออกไปจากผู้ส่งสาร เพื่อให้สารนั้นไปถึงบุคคล หรือกลุ่มบุคคลผู้รับสาร ช่องที่จะส่งสาร หรือสื่อต่าง ๆ ที่จะนำสารไปยังผู้รับสารตามที่ผู้มุ่งหมาย อาจจะเป็นสื่อธรรมชาติ เช่น อากาศ คลื่นแสง คลื่นเสียง และสื่อที่มนุษย์ทำขึ้นหรือผลิตขึ้น เช่น โทรศัพท์ หนังสือ นิตยสาร แลบบันทึกเสียง โดยสารจะถูกถ่ายทอดเข้าสู่ระบบการรับรู้ของมนุษย์ เช่น อวัยวะ หรือประสาทสัมผัสทั้ง ๕ ของมนุษย์ ได้แก่ ประสาทตา คือการมองเห็น ประสาทหู คือการได้ยิน ประสาทจมูก คือ การได้กลิ่น ประสาทกาย คือการสัมผัส ประสาทลิ้น คือการลิ้มรส ซึ่งก็เป็นช่องทางของผู้ส่งสารผ่านช่องทางของสารไปสู่ผู้รับสาร และลักษณะของช่องทางการสื่อสารประกอบด้วย ๓ ส่วน คือ ต้องมีตัวนำข่าวสารจากผู้ส่งไปยังผู้รับ ต้องมีวิธีการที่จะบันทึกข่าวสารลงในตัวนำข่าวนั้น และต้องมีสิ่งที่ทำให้ตัวนำข่าวเดินทางไปสู่ผู้รับที่เราต้องการได้สิ่งที่เรียกว่า ช่องทางการสื่อสารได้แก่

๑. คลื่นเสียง ซึ่งจะนำเสียงของบุคคลแรกให้บุคคลที่ ๒ ได้ยิน

๒. ผู้ส่งข่าว จะต้องมีความสามารถในการพูด คือ พูดเป็นภาษาที่คนอื่นเข้าใจได้และผู้รับข่าวก็ต้องฟังแล้วเข้าใจ

^{๓๖} กิติมา สุรสุนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า ๒๔.

^{๓๗} Berlo, The Percess of Communication, (New York : Holt Print and Winstion inc, 1960). p. 72
อ้างอิงใน กิติมา สุรสุนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า ๘๒.

๓. การที่จะทำให้เกิดคลื่นเสียงเคลื่อนที่ได้จากผู้พูดไปยังผู้ฟังจะต้องมีอากาศเป็นตัวรองรับ

สรุป ช่องทางการสื่อสาร คือ วิธีการที่จะติดต่อสื่อสารที่จะช่วยให้ข่าวสารไปยังผู้รับข่าวสาร โดยอาศัยช่องทางไปสู่ประสาทสัมผัสทั้ง ๕ คือ การมองเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การสัมผัส โดยใช้ช่องทาง คือ การบันทึกข้อความ คำสั่งเป็นลายลักษณ์อักษร การพูด การสื่อสารความหมายที่มีประสิทธิภาพ ควรใช้ช่องทางหลาย ๆ ช่องทาง ช่องทางการติดต่อสื่อสารมีความสำคัญมากในการติดต่อสื่อสาร สามารถแบ่งประเภทตามวิธีการดังนี้ คือ

๑. การติดต่อสื่อสารทางลายลักษณ์อักษร หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่แสดงออกโดยการเขียน ซึ่งอาจเป็นตัวอักษร หรือตัวเลขแสดงจำนวนก็ได้ เช่น หนังสือเวียน และบันทึกโต้ตอบ ป้ายประกาศ บันทึกข้อความ รายงานประจำปี แผ่นข่าวสาร แผ่นปลิว สิ่งตีพิมพ์ จดหมายข่าว และวารสาร คู่มือการปฏิบัติงาน เป็นต้น ส่วนมากผู้บริหารต้องการข่าวสารที่บันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร แต่บางครั้งการขาดการพิจารณาข้อความของข่าวสารที่ส่งมาให้โดยรอบคอบก็อาจเกิดผลกระทบที่เสียหายต่อองค์การได้ โดยมักพบว่า การสื่อสารด้วยการเขียนยากกว่าการพูด ทั้งนี้อาจเป็นเพราะบุคคลนั้นมีความสามารถทางภาษาน้อย เช่น ถ้าเขาทำหน้าที่เป็นผู้ส่งสาร เขาอาจไม่แน่ใจในคำสะกด อีกประการหนึ่ง การติดต่อสื่อสารที่อาศัยการเขียนนั้นมักจะมีลักษณะของการติดต่อสื่อสารทางเดียว

๒. การติดต่อสื่อสารทางวาจา หมายถึง การติดต่อสื่อสารที่แสดงออกโดยการพูด เช่น การประชุมกลุ่ม การร้องทุกข์โดยวาจา การปรึกษาหารือ การสัมภาษณ์พนักงานที่ออก การอบรม การสัมมนา การพบปะตัวต่อตัว การสนทนาเผชิญหน้า การพูดโทรศัพท์ การฝากบอกต่อ และข่าวลือ การติดต่อสื่อสารด้วยคำพูด เป็นวิธีการที่ใช้มากที่สุดในการนำเสนอข่าวสารจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่ง โดยเฉพาะนักบริหารก็มักพบว่าตนนั้นอยู่ในสภาพแวดล้อมที่เต็มไปด้วยคำพูด แต่ก็ยังพบปัญหาเกี่ยวกับวิธีการใช้ภาษาพูด หรือปัญหาเกี่ยวกับการใช้คำที่ใช้เฉพาะวงการหนึ่ง ๆ หรือใช้เฉพาะกลุ่มคน หรือคำย่อ รหัส ที่ใช้ในองค์การใด องค์การหนึ่ง การสื่อสารทางวาจา มี ๔ อย่าง คือ

๑) การสนทนา แบ่งออกเป็นสนทนาในเรื่องทั่วไป และสนทนาในเชิงให้คำปรึกษาในการปฏิบัติงานร่วมกัน

๒) การสัมภาษณ์ เป็นการสนทนาที่แบ่งหน้าที่ผู้พูดแน่นอน คือ ฝ่ายหนึ่งถาม ฝ่ายหนึ่งตอบ

๓) การออกคำสั่งด้วยวาจา เป็นเรื่องปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำทุกหน่วยงาน การใช้วาจาสั่งงาน ควรสั่งด้วยลักษณะที่เด็ดขาด แต่นุ่มนวล โดยผู้บริหารควรคำนึงถึงสถานการณ์ด้วยว่า ควรออกคำสั่งแบบใดกับผู้รับสั่ง

๔) การประชุม เป็นกิจกรรมที่บุคคลากรในหน่วยงานจะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเสมอ เพราะเป็นกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานเป็นอย่างมาก

๓. การติดต่อสื่อสารที่ต้องใช้เทคโนโลยี เทคโนโลยีการสื่อสาร เป็นเครื่องมือทางเทคนิค ที่มีประโยชน์เป็นส่วนย่อยกลุ่มหนึ่งของเทคโนโลยีในสังคมมนุษย์ ซึ่งแต่ละชนิดจะมีคุณลักษณะเฉพาะตัวที่แตกต่างกันตามแนวคิด แล้ววัตถุประสงค์ในการใช้งาน แต่ก็มีคุณสมบัติประการหนึ่งที่คล้ายคลึงกัน คือ การเอาชนะขีดจำกัดความสามารถตามธรรมชาติ และเพิ่มประสิทธิภาพในการสื่อสาร เช่น การบันทึกและเผยแพร่ข่าวสาร^{๓๘}

^{๓๘} สร้อยตระกูล อรรถมานะ, พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒), หน้า ๓๒.

๔) คุณสมบัติของช่องทางการสื่อสารที่ดี

ช่องทางการสื่อสารหรือสื่ออื่น มีความสำคัญต่อกระบวนการสื่อสารเนื่องจากเป็นตัวกลางในการถ่ายทอดหรือเป็นตัวนำพาข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร ดังนั้น จึงจำเป็นต้องเลือกยุทธวิธีในการเลือกใช้สื่อที่ดี และเหมาะสมกับสถานการณ์ จึงจะช่วยให้การสื่อสารประสบผลสำเร็จได้ สำหรับรูปแบบวิธีการใช้สื่อให้มีประสิทธิภาพในการสื่อสารนั้นอาจมีหลายลักษณะ ดังนี้

๑. การใช้สื่อเดี่ยว เป็นการใช้สื่อใดสื่อหนึ่งในการส่งหรือถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังผู้รับสาร แต่มีข้อจำกัดในเรื่องความครอบคลุมทั่วถึงผู้รับสาร รวมทั้งความสามารถในการสร้างความสนใจของผู้รับสารในกลุ่มต่าง ๆ ด้วย เนื่องจากสื่อแต่ละประเภทมีลักษณะและมีความน่าสนใจ ในสถานการณ์ที่ต่างกัน ดังนั้น การใช้สื่อเพียงสื่อเดียวจึงอาจเข้าถึงผู้รับสารจำนวนมากได้ไม่ทั่วถึง และไม่สามารถสร้างความสนใจผู้รับสารที่มีจำนวนมากได้ ด้วยเหตุนี้การส่งด้วยสื่อเดียวจึงอาจทำให้ประสิทธิภาพการสื่อสารเกิดขึ้นได้น้อยกว่าการใช้หลาย ๆ สื่อ ซึ่งในปัจจุบันการใช้สื่อเดี่ยวปรากฏค่อนข้างน้อย

๒. การใช้สื่อผสม เป็นการนำเสนอข้อมูลข่าวสารโดยการใช้สื่อหลายประเภทหรือหลายสื่อ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างใดอย่างหนึ่งทางการสื่อสารในเวลาเดียวกันหรือพร้อม ๆ กัน เพื่อให้สามารถเข้าถึงผู้รับได้อย่างกว้างขวางครอบคลุม สามารถสร้างความน่าสนใจ และเข้าใจผู้รับสารได้อย่างต่อเนื่อง และถูกต้องมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้ไม่ว่าผู้ส่งสารจะใช้สื่อใดก็ตาม การสื่อสารจะเกิดประสิทธิผลมากน้อยเพียงใดนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่ควรพิจารณาเพื่อเลือกใช้สื่อให้เหมาะสม ดังนี้

๑) ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร หมายถึง การเข้ากันได้กับความสามารถ ความชำนาญในการใช้สื่อประเภทนั้น ๆ ของผู้ส่งสาร เช่น ผู้ส่งสารเป็นผู้มีความสามารถในการเขียนหนังสือก็ควรเลือกวิธีการในการสื่อสาร หรือหากผู้ส่งสารมีความสามารถหรือมีความถนัดในการใช้คอมพิวเตอร์ ก็ควรใช้สื่อคอมพิวเตอร์ตามถนัด ซึ่งจะช่วยให้การถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารของผู้ส่งสารมีความน่าสนใจ และมีน้ำหนักเพิ่มขึ้น

๒) ความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาของสาร หมายถึง ระดับความสามารถของสื่อแต่ละประเภทที่จะเป็นตัวกลางที่สามารถถ่ายทอดข่าวสาร เนื้อหาอารมณ์ ความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ของผู้ส่งสารได้ดี หรือได้ครบถ้วนมากน้อยเพียงใด เช่น โทรทัศน์ซึ่งเป็นสื่อที่มีทั้งภาพและเสียงจึงน่าจะเป็นสื่อที่สามารถถ่ายทอดความรู้สึกอารมณ์ได้ดีกว่าสื่อพิมพ์หรือสื่อวิทยุ เป็นต้น หรือถ้าหากสารมีเนื้อหาที่มีความยุ่งยากและมีความซับซ้อนมาก ๆ การพูดเพียงอย่างเดียวก็อาจทำให้ผู้รับสารไม่เข้าใจหรือเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาดไปจากสิ่งที่ผู้ส่งสารต้องการได้ ดังนั้น หากมีภาพหรือมีการบรรยายประกอบก็จะทำให้ผู้รับสารเข้าใจได้ดีและง่ายยิ่งขึ้น

๓) ความเหมาะสมของสื่อกับผู้รับสาร หมายถึง ความสามารถในการเข้าถึงสื่อประเภทต่าง ๆ ของผู้รับสาร เช่น สื่อสิ่งพิมพ์ ผู้รับสารจะต้องมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ จึงจะสามารถรับข่าวสารจากสื่อประเภทนี้ได้ ส่วนสื่อภาพยนตร์เป็นสื่อที่มีราคาแพงซึ่งคนคนยากจนไม่มีโอกาสที่จะเข้าถึงสื่อประเภทนี้ เพราะไม่มีเงินค่าเข้าชม ดังนั้น ในการเลือกสื่อจึงจำเป็นต้องพิจารณาว่าผู้รับสารเข้าถึงสื่อประเภทหรือชนิดนั้น ๆ ได้หรือไม่

๔) ความเหมาะสมของสื่อกับสภาพแวดล้อม หมายถึง การเข้ากันได้ของสื่อหรือสมรรถนะของสื่อที่จะสามารถส่งสัญญาณหรือข้อมูลได้ในสภาพแวดล้อมของการสื่อสารที่เป็นอยู่ขณะนั้นได้ดีเพียงใด เช่น สภาพพื้นที่บางแห่งอาจเป็นภูเขา หรือเป็นเกาะ หรือพื้นที่ที่มีความแปรปรวนของสภาพอากาศสูง ทำให้เป็นอุปสรรคต่อการใช้สื่อที่ส่งสัญญาณด้วยคลื่น เช่น สื่อโทรทัศน์ สื่อวิทยุ เป็นต้น ดังนั้น พื้นที่ที่สื่อเกือบทุก

ประเภทสามารถใช้ได้ก็คือ สภาพพื้นที่ ๆ เป็นที่ราบที่มีความเจริญ มีระบบสาธารณูปโภคครบครัน ก็จะทำให้การเลือกใช้สื่อได้ง่ายกว่าพื้นที่ชนบทที่มีข้อจำกัดสูง

๕) อุปสรรคที่เกิดจากช่องทางการสื่อสาร ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับสื่อหรือช่องทาง คือ (๑) การใช้สื่อไม่เหมาะสมกับสารที่ต้องการนำเสนอ (๒) การใช้สื่อที่ไม่มีประสิทธิภาพที่ดี (๓) การใช้ภาษาที่ไม่เหมาะสมกับระดับของการสื่อสาร

เนื่องจากสื่อหรือช่องทางการสื่อสาร เป็นตัวกลางหรือตัวเชื่อมให้ผู้ส่งสารและผู้รับสารสามารถสื่อสารตรงกันตามวัตถุประสงค์ไม่ว่าจะโดยวิธีการใดก็ตาม สื่อจึงมีคุณค่าต่อกระบวนการสื่อสารอย่างยิ่ง เพราะทำให้สัมผัสสภาพลักษณะของการสื่อสารด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้าได้อย่างครบถ้วนและถูกต้อง^{๙๙} คุณค่าของสื่อ อธิบายได้ ดังนี้

๑. สื่อทำให้การสื่อสารมีคุณภาพดีขึ้น อธิบายความหมายได้ชัดเจน
๒. สื่อทำให้สามารถสื่อสารข้อมูลที่มีปริมาณมากได้ในเวลาที่มีอย่างจำกัดหรือไม่มาก เช่น การใช้รูปภาพหรือแผนภูมิประกอบการสื่อสาร ทำให้ผู้ฟังรับรู้และเข้าใจได้ง่ายและเร็วขึ้น
๓. สื่อช่วยให้ผู้รับสารมีความสนใจและมีส่วนร่วมหรือปฏิกิริยาตอบรับในการสื่อสาร
๔. สื่อทำให้ผู้รับสารเกิดความประทับใจและจดจำข้อมูลได้ง่ายขึ้น
๕. สื่อช่วยสื่อสารข้อมูลที่อธิบายได้ยาก ได้แก่ (๑) สื่อสารสิ่งที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น โดยใช้การสาธิตให้ดู (๒) สื่อสารนามธรรมให้เป็นรูปธรรม โดยใช้สัญลักษณ์หรือรูปภาพเข้าช่วย (๓) สื่อสารสิ่งที่เคลื่อนไหวช้าให้เร็วขึ้น เช่น ใช้ภาพยนตร์แสดงการเจริญเติบโตของต้นไม้ให้เห็นอย่างชัดเจนในเวลาอันรวดเร็ว (๔) สื่อสารสิ่งที่เคลื่อนไหวเร็วให้ดูช้าลง เช่น ภาพฝนตกหรือแก้วตก (๕) ทำสิ่งที่ใหญ่มากให้ย่อขนาดเล็กลง เช่น ใช้แผนภูมิอธิบายการแสดงภาพเร็นนา สวนที่ใหญ่มาไว้ในกระดาดแผ่นเดียว (๖) ทำสิ่งที่เล็กขยายใหญ่ขึ้น เช่น ภาพขยายใหญ่ให้เห็นลักษณะของตัวยุง (๗) นำอดีตมาให้ศึกษาได้ เช่น ภาพถ่ายหรือภาพยนตร์ที่บันทึกเหตุการณ์ในอดีตเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารความรู้ให้ข้อมูลแก่ผู้ชม^{๑๐๐}

นอกจากนี้แล้ว ประมะ สตะเวทินยังกล่าวว่าประสิทธิภาพของช่องทางการสื่อสารมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของการสื่อสาร^{๑๐๑} ผู้ส่งสารควรเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมกับสถานการณ์การสื่อสาร เพื่อให้การสื่อสารเกิดประสิทธิผลสูงสุดตามวัตถุประสงค์

๒.๓.๒.๔ ผู้รับสาร (Receiver)

ผู้รับสาร หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นปลายทางของการสื่อสาร การสื่อสารใดที่ผู้รับสารไม่สามารถทำความเข้าใจในสารที่ผู้ส่งสารให้ได้ การสื่อสารนั้นย่อมไม่ประสบผลสำเร็จ ผู้รับสารจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญต่อกระบวนการสื่อสาร คุณสมบัติหรือปัจจัยของผู้รับสารที่มีผลต่อความสำเร็จในการสื่อสาร ได้แก่

- ๑) ปัจจัยด้านการสื่อสาร คือ ทักษะความสามารถ ความชำนาญในการถอดรหัสสารทัศนคติในการสื่อสาร ความรู้ในเรื่องสารและการสื่อสารของผู้รับสาร

^{๙๙} พระอริการวิชัย ธรรมทีโป (จันทรลักษณ์). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การใช้สื่อการสอนในพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑).

^{๑๐๐} ณรงค์ สมพงษ์, สื่อเพื่อการเผยแพร่, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓), หน้า ๔๓.

^{๑๐๑} ประมะ สตะเวทิน, หลักนิเทศศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร): ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๗๑.

๒) ปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ ประกอบด้วย อายุ เพศ สถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพ รายได้ เชื้อชาติและชาติพันธุ์ ภูมิหลังของครอบครัว และศาสนา ซึ่งศาสนามีอิทธิพลต่อผู้รับสารถึง ๓ ด้าน ด้านแรกอิทธิพลศาสนาต่อทัศนคติด้านเศรษฐกิจ และด้านสุดท้ายอิทธิพลศาสนาต่อทัศนคติด้านการเมือง

๓) ปัจจัยด้านบุคลิกลักษณะ เป็นลักษณะของบุคคลที่เติบโตและถูกหล่อหลอมมาจากสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน การสั่งสมความรู้สึก สภาพจิตใจ และพฤติกรรมที่จะแสดงออก ซึ่งบุคลิกภาพแบ่งเป็นบุคลิกภาพภายนอก คือรูปร่างหน้าตา การแต่งกาย ซึ่งมองเห็นได้ กับบุคลิกภาพภายใน คือ อุปนิสัยใจกว้าง สติปัญญา ซึ่งบุคคลอื่นรับรู้ได้ยาก

เนื่องจากผู้รับสาร (Receiver) เป็นบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เป็นปลายทางของการสื่อสาร ที่ผู้ส่งสารมีความประสงค์จะบอกเล่าเรื่องราวให้ทราบ หากผู้รับสารรับรู้เรื่องราวได้ถูกต้อง ก็จะเปลี่ยนพฤติกรรมของตนไปตามที่ผู้ส่งสารกำหนดจุดมุ่งหมายไว้ และจะแสดงปฏิกิริยาตอบสนองไปยังผู้ส่งสาร ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญในการชี้ขาดว่า การสื่อสารเป็นผลหรือไม่ ผู้รับสารต้องคุณสมบัติผู้รับสารที่ดี ควรทำหน้าที่ตามบทบาทของตนเองและควรพัฒนาตนเองให้มีคุณสมบัติ ดังนี้

- ๑) เป็นผู้ที่มีเจตนาแน่ชัด และกระตือรือร้นที่จะรับสาร
- ๒) เป็นผู้พยายามรับรู้เรื่องราวข่าวสารต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ
- ๓) เป็นผู้ที่มีความรู้สึกรวดเร็ว และถูกต้อง
- ๔) เป็นผู้ที่มีสมาธิ มีจิตจดจ่ออยู่ที่เรื่องราวที่กำลังสื่อสาร

๒.๓.๓ รูปแบบหรือประเภทของสื่อ

สำหรับรูปแบบหรือประเภทของสื่อสามารถจัดแบ่งได้ตามทัศนะหรือวิธีการใช้งานที่เหมาะสม อาจจัดแบ่งตามลักษณะของสื่อและการเข้าถึงของผู้รับสาร^{๔๒} ดังนี้

๓.๓.๓.๑ แบ่งตามลักษณะของสื่อ

หากแบ่งประเภทของสื่อตามลักษณะของสื่อมีดังนี้ คือ

- ๑) สื่อตามธรรมชาติ เช่น อากาศ แสง เสียง ต้นไม้
- ๒) สื่อบุคคล เช่น ผู้บรรยาย
- ๓) สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น แผ่นพับ หนังสือพิมพ์ หนังสือ
- ๔) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น วิทยุ โทรทัศน์
- ๕) สื่อระคน เช่น ศิลปิน สื่อพื้นบ้าน

๓.๓.๓.๒ แบ่งตามจำนวนและการเข้าถึงผู้รับสาร

ประเภทของสื่อที่แบ่งตามจำนวนและการเข้าถึงผู้รับสาร ได้แก่

- ๑) สื่อระหว่างบุคคล
- ๒) สื่อมวลชน วิทยุ โทรทัศน์
- ๓) สื่อเฉพาะกิจ เช่น คู่มือ สื่อประชาสัมพันธ์
- ๔) สื่อประสม คือ การใช้สื่อ ๓ ประเภทรวมกัน

การใช้สื่อการเผยแพร่กิจกรรมของสหกรณ์ออมทรัพย์ ส่วนใหญ่จะเป็นสื่อเฉพาะกิจ ซึ่งแบ่งได้เป็น ๔ ประเภทหลัก คือ

^{๔๒} สุรัตน์ ตรีสุกัล, **หลักนิเทศศาสตร์**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (บริษัท สำนักพิมพ์ พ.ศ.พัฒนา, ๒๕๔๘) หน้า ๑๐๔.

๑) สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ แผ่นพับ หนังสือ จดหมายข่าว

๒) สื่อกิจกรรม เช่น กิจกรรมเพลินธรรมชาติ กิจกรรมที่สําคัญของการใช้กิจกรรมเป็นสื่อเฉพาะกิจ คือ การเลือกกิจกรรมที่กลุ่มเป้าหมายสนใจ เน้นให้ผู้เข้าร่วมกลุ่มได้ประโยชน์ทั้งด้านสาระตามวัตถุประสงค์และด้านความบันเทิงไปพร้อมกัน^{๕๓} โดยรูปแบบของกิจกรรมที่สําคัญมีลักษณะ กำหนดเลือกวันสําคัญหรือสัปดาห์เป็นวันจัดกิจกรรมพิเศษ กำหนดการพบปะเสวนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหัวข้อที่มีประเด็นสนใจร่วมกัน จัดกิจกรรมด้วยนิทรรศการ

๓) สื่อใหม่ คือ การใช้รูปแบบการเผยแพร่ด้วยอินเทอร์เน็ต ผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊ก (Face book) และยูทูบ (Youtube) การพัฒนาของการสื่อสารข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ระบบความเร็วสูงของประเทศไทย ทำให้ประชาชนนิยมใช้อินเทอร์เน็ตในการสื่อสารผ่านสังคมออนไลน์กันอย่างแพร่หลายมากขึ้น จากการสำรวจการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในครัวเรือน โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้มีการเก็บสถิติต่อเนื่องโดยการสัมภาษณ์จากครัวเรือนตัวอย่าง ๘๓,๘๘๐ ครัวเรือน ในหัวข้อครัวเรือนที่มีอุปกรณ์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทางอินเทอร์เน็ต ระหว่างปี ๒๕๕๕, ๒๕๕๖, ๒๕๕๗ มีสัดส่วนร้อยละ ๑๘๔๐., ๒๓๕., ๓๔๗. ตามลำดับ จะเห็นได้ว่าประชาชนมีการใช้อินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นเกือบเท่าตัวระหว่างปี ๒๕๕๕ และ ๒๕๕๗^{๕๔} สื่อใหม่จึงเป็นช่องทางใหม่ของการใช้สื่อเพื่อตอบสนองการเปิดรับข่าวสารของผู้รับสารในยุคปัจจุบันที่ผู้ส่งสารไม่ควรมองข้าม

๓.๓.๓.๓ ปัจจัยในการเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร

ปัจจัยในการเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร^{๕๕} คำกล่าวที่ว่า “ภาพหนึ่งภาพ มีค่ามากกว่าคำพูดหนึ่งพันคำ” หรือ “สอบปากว่าไม่เท่าตาเห็น สิบตาเห็นไม่เท่ามือคลำ” แสดงถึงระดับความแตกต่างของสื่อแต่ละชนิดที่ผู้ส่งสารควรเลือกใช้เพื่อให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในการสื่อสาร ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสมสามารถถ่ายทอดความรู้ที่อธิบายได้ยากหรือ หรือลำบากให้ผู้รับสารเข้าใจหรือรับรู้ได้ง่ายขึ้น การเลือกใช้สื่ออย่างเหมาะสม มีเกณฑ์การคัดเลือก ดังนี้

๑) ความสามารถหรือความชำนาญของผู้ส่งสาร การใช้สื่อที่ผู้ส่งสารชำนาญในการใช้ จะทำให้การสื่อสารมีความน่าสนใจและมีความน่าเชื่อถือเพิ่มขึ้น

๒) ความเหมาะสมของสื่อกับเนื้อหาข้อมูลของสาร เนื้อหาบางอย่างอาจต้องใช้การถ่ายทอดผ่านทางสีหน้าหรือสลับซับซ้อน จะเหมาะสมกับการใช้สื่อโทรทัศน์มากกว่าสื่อวิทยุ เพราะสามารถสื่อให้เห็นภาพทางตาได้ดีกว่าแค่ให้ได้ยินทางเสียง

๓) ความสามารถในการใช้สื่อหรือรับสื่อของผู้รับสาร การใช้สื่อที่มีราคาแพง ผู้รับสารที่ยากจนอาจไม่มีโอกาสเข้าถึง เช่น การสื่อผ่านอินเทอร์เน็ตจะใช้กับผู้รับสารบางกลุ่มที่มีเครื่องคอมพิวเตอร์เท่านั้น หรือการบรรยายด้วยภาษาต่างถิ่น ผู้รับสารท้องถิ่นอาจไม่มีความรู้ที่จะเข้าถึงสารได้

๔) ความเหมาะสมของสื่อกับสภาพแวดล้อม ในบางท้องถิ่นที่ห่างไกล ไม่อาจรับการสื่อสารผ่านวิทยุหรือโทรทัศน์

^{๕๓} เกศินี จุฑาวิจิตร, การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น, (นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๐), หน้า ๑๓.

^{๕๔} ไอที, (๑๔ ตุลาคม ๒๕๕๗), “สถิติเผยปี ๕๗ คนไทยมีพีซีใช้เพิ่มขึ้น กทม.ครองแชมป์ใช้เน็ต-มือถือ”, ไทยรัฐ (ออนไลน์), ๗ ย่อหน้า, แหล่งที่มา <http://www.thairath.co.th/content/456551> [๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๘].

^{๕๕} กิติมา สุรสุนธิ, ความรู้ทางการสื่อสาร, หน้า ๒๘-๒๙.

๕) ความเหมาะสมของสื่อกับปัจจัยด้านเงินทุน เงินทุนเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้ส่งสารต้องคำนึงถึงในการใช้สื่อด้วย เช่น สื่อโทรทัศน์ต้องมีเครื่องมือทันสมัยและค่าใช้จ่ายราคาแพง

ปัจจัยในการเลือกใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสาร ปัจจัยสำคัญอยู่ที่ผู้รับสารมีปฏิกิริยาตอบกลับจากผู้รับสารและผลที่เกิดจากการสื่อสาร ดังที่สุรรัตน์ ตรีสุกุล ไว้ว่า หากต้องการปฏิกิริยาตอบกลับแบบทันทีทันใดและเน้นการเสริมสร้างความสัมพันธ์กับผู้รับสาร สื่อบุคคลจะใช้ได้ผลดีกว่าสื่อแบบมวลชน แต่หากเน้นการกระจายข้อมูลข่าวสารให้ได้มากที่สุด สื่อมวลชนจะใช้ได้ผลดีกว่าสื่อบุคคล^{๕๖}

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า นิเทศศาสตร์หรือการสื่อสารมีความหมายครอบคลุมพฤติกรรมทุกอย่างที่ผู้ส่งสารคือกรรมการของสหกรณ์ออมทรัพย์จะถ่ายทอดความรู้ ความคิด ประสบการณ์ของตนให้ผู้รับสารคือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์รับรู้ โดยการใช้ภาษาหรือใช้สัญลักษณ์ที่เข้าใจตรงกันส่งผ่านช่องทางการสื่อสารจากความหมายและการวิเคราะห์ห้องประกอบเกี่ยวกับการสื่อสาร พบว่า ผู้ส่งสารและผู้รับสารต่างมีวัตถุประสงค์ของตนเองในการสื่อสาร นักวิชาการแต่ละสาขาได้ศึกษาค้นคว้า รวบรวมเป็นทฤษฎีการสื่อสารหลากหลายทฤษฎี แต่ทฤษฎีที่น่าสนใจและเกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อการเผยแพร่ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ ทฤษฎีการใช้ประโยชน์ความพึงพอใจจากสื่อ การเปิดรับสื่อ และการสื่อสารเพื่อโน้มน้าวใจ

๒.๓.๔ แนวคิด ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ (Uses and gratifications)

นักวิชาการในปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับผู้รับสารเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ โดยกลุ่มแรกมีความเห็นว่าผู้รับสารเป็นฝ่ายรับอย่างเดียว (spectator and passive) ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งมีความเห็นว่า ผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่ออย่างกระตือรือร้น และมีส่วนร่วมในการกำหนดเนื้อหาสาระได้ (active, selective and interactive, participatory audience) โดยในช่วงทศวรรษ ๑๙๗๐ ได้เกิดแนวคิดของทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ เพราะไม่เห็นด้วยกับแนวคิดทฤษฎีผลกระทบของสื่อ (Impact Theory) ซึ่งทฤษฎีผลกระทบของสื่อมีสมมุติฐานว่า “สื่อมีพลังอำนาจในการโน้มน้าวผู้รับสาร” ในขณะที่ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อมีสมมุติฐานว่า “มนุษย์จะกระทำพฤติกรรมใดก็ตาม รวมทั้งพฤติกรรมการใช้สื่อก็เนื่องมาจากเกิดความต้องการและแรงจูงใจ”

๒.๓.๔.๑ ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจ

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อของผู้รับสารเกิดมาจากแนวคิดที่ว่า “ผู้คนได้ทำอะไรกับสื่อ “และทฤษฎีด้านจิตวิทยาที่ว่าการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ล้วนเป็นผลมาจากความต้องการและแรงจูงใจ (Need & motivation) โดยมีแนวคิดที่ว่า ผู้รับสารเป็นผู้ตัดสินใจที่จะเลือกรับรู้ข่าวสารเพื่อประโยชน์ของตัวเองหรือเพื่อสนองความต้องการของตนเอง อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากความต้องการและแรงจูงใจบางอย่างในตัวของผู้รับสารเอง ในด้านของผู้ส่งสารจึงต้องใช้ช่องทางการสื่อสารที่ดึงดูดใจหรือวิธีการสื่อสารที่โน้มน้าวใจ เพื่อให้ข้อมูลข่าวสารเป็นที่สนใจหรือถูกเลือกให้ตอบสนองความต้องการ จนผู้รับสารเปิดรับข่าวสารของตน^{๕๗}

ทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ เชื่อว่าผู้รับสารเป็นผู้เลือกใช้สื่อเพื่อสนองวัตถุประสงค์หรือเพื่อประโยชน์ของตนเอง ทำให้ผู้รับสารกลายเป็นผู้ใช้สาร โดยการแสวงหาข่าวสารเพื่อความ

^{๕๖} สุรรัตน์ ตรีสุกุล, **หลักนิเทศศาสตร์**, หน้า ๑๐๕.

^{๕๗} กาญจนา แก้วเทพ ณิชชญา นิลผึ้ง รัตติกาล เจนจัด, **สื่อสาร อาหาร สุขภาพ**, (กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖), หน้า ๓๑๕-๓๑๘.

พอใจจากสื่อหรือช่องทางต่าง ๆ นักจิตวิทยาจึงศึกษาพฤติกรรมของแรงจูงใจที่มาจากปัจจัยภายใน ทำให้เกิดทฤษฎีการเปิดรับข่าวสาร

๒.๓.๔.๒ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการเปิดรับสื่อ

การเปิดรับสื่อเป็นทฤษฎีที่อธิบายพฤติกรรมของผู้ใช้สารที่สืบเนื่องมาจากทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากการใช้สื่อ มีแนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรมการรับข่าวสารว่าผู้ใช้สารเป็นฝ่ายต้องการใช้สื่อและมีแรงจูงใจในการเลือกใช้สื่อ ซึ่งการเลือกเปิดรับสื่อใด ๆ ล้วนเกิดจากสภาวะภายในจิตใจของมนุษย์ นักวิชาการได้ศึกษาตัวแปรภายในจิตใจของผู้รับสาร และเรียกตัวแปรชนิดนี้ว่าเป็นการวัดตัวแปรลักษณะทางจิตวิทยา (Psychographics variables) ตัวแปรที่นิยมนำมาศึกษาหาคำอธิบายในพฤติกรรมของผู้รับสาร โดยเฉพาะพฤติกรรมการเปิดรับสื่อและข่าวสาร ได้แก่ การเรียนรู้ (Learning) แรงจูงใจ (Motive) ความต้องการ (Need) ทักษะคติ (Attitude) ความสนใจ (Interest) ความคิดเห็น (Opinion) ความคาดหวัง (Expectancy) ความพึงพอใจ (Satisfaction) เป็นต้น

๑. ความต้องการและแรงจูงใจในการเปิดรับสื่อ

Blumler, McQuail & Brown ได้จัดกลุ่มของความต้องการและแรงจูงใจในการเปิดรับสื่อของผู้รับสาร หรือหมวดหมู่บทบาทหน้าที่ของสื่อในการตอบสนองความต้องการของผู้รับสารตามมุมมองของปัจเจกบุคคลเป็น ๔ กลุ่ม ดังนี้ คือ

๑) ความเพลิดเพลิน (Diversion) ความเพลิดเพลิน (Diversion) หมายถึง การใช้สื่อเพื่อหลีกเลี่ยงชีวิตประจำวัน จากปัญหา หรือผ่อนคลายอารมณ์ เช่น การชมภาพยนตร์

๒) มนุษย์สัมพันธ์ (Personal relationship) เป็นการใช้สื่อเพื่อเสริมความสัมพันธ์กับสังคม เช่น นำข่าวสารไปพูดคุยสนทนาหรือชมรายการโทรทัศน์ร่วมกับบุคคลในครอบครัว

๓) เอกลักษณ์ของปัจเจกบุคคล (Personal identity) เป็นการใช้สื่อเพื่อต่อยุ่หรืออ้างอิงกับกลุ่มเพื่อเสริมสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง เพื่อทำความเข้าใจตนเอง ย้ำค่านิยมที่มีอยู่เดิม เช่น วัยรุ่นต้องชมรายการที่มีรูปแบบทันสมัย มีพิธีกรเป็นขวัญใจวัยรุ่น เป็นต้น

๔) ติดตามข่าวสาร (Surveillance) ซึ่งเป็นหน้าที่พื้นฐานของการเปิดรับสื่อของผู้รับสาร^{๔๘}

๒. ขั้นตอนในการเปิดรับสื่อ

แซมมวล เบคเกอร์ (Samuel L. Becker) กล่าวถึงการเปิดรับข่าวสารว่า บุคคลจะเปิดรับข้อมูลเมื่อต้องการให้คล้ายคลึงกับบุคคลอื่นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จะเปิดรับข่าวสารที่ตนเองสนใจหรืออยากรู้ และจะสนใจเป็นพิเศษเมื่อข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับตนเอง ประการสุดท้าย บุคคลจะเปิดรับข่าวสาร เพราะต้องการกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือเพื่อผ่อนคลายอารมณ์ โดยจำแนกตามพฤติกรรมการเปิดรับสื่อของผู้รับสารไว้ ๓ ขั้นตอน คือ

๑) การแสวงหาข้อมูล (Information Seeking)

^{๔๘} Mcquail, D., J.G. Blumler & J.R. Brown, "Sociology of Mass Communication "The Television Audience : A Revised Perspective", (Penguin, 1972), อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, หน้า ๒๘๘-๒๘๙.

- ๒) การเปิดรับข้อมูล (Information Receptivity)
 ๓) การเปิดรับประสบการณ์ (Experience Receptivity)^{๔๙}

๓. วัตถุประสงค์ในการเปิดรับสื่อ

แม็คคอมบ์ และเบคเกอร์ (McCombs and Becker) มีแนวคิดว่ามนุษย์เปิดรับสื่อหรือข่าวสาร เพื่อตอบสนองความต้องการ ๔ ประการ คือ

- ๑) เพื่อเรียนรู้เกี่ยวกับเหตุการณ์ (Surveillance) การเปิดรับข่าวสารทำให้เป็นบุคคลที่ทันเหตุการณ์และทันสมัย
- ๒) เพื่อการตัดสินใจ (Decision) การเปิดรับข่าวสารทำให้สามารถให้ความเห็นในเหตุการณ์ ต่าง ๆ รอบตัว และเพื่อตัดสินใจโดยเฉพาะในเรื่องเกี่ยวกับชีวิตประจำวัน
- ๓) เพื่อพูดคุยสนทนา (Discussion) ทำให้สามารถนำข้อมูลข่าวสารที่เปิดรับไปพูดคุยกับบุคคลอื่นได้
- ๔) เพื่อการมีส่วนร่วม (Participation) เพื่อรับรู้และสามารถมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมรอบตัว^{๕๐}

๔. กระบวนการเลือกรับข่าวสาร (Selective Process)

กระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือการเลือกรับรู้ (Selective Perception) เปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์^{๕๑} ประกอบด้วยการกลั่นกรอง ๔ ชั้นตามลำดับ ดังนี้

๑) การเลือกเปิดรับ (Selective Exposure) เป็นขั้นตอนแรกในการเลือกช่องทางเพื่อเปิดรับข่าวสาร ซึ่งผู้เปิดรับสื่อจะเลือกตามความชำนาญหรือตรงตามความคิดเห็นส่วนตัว และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความคิดเห็นของตน เช่น เลือกรับข่าวสารจากโทรทัศน์ แทนการอ่านจากหนังสือพิมพ์ เพราะชอบชมโทรทัศน์มากกว่าการเปิดอ่านจากหนังสือพิมพ์

๒) การเลือกให้ความสนใจ (Selective Attention) ผู้เปิดรับข่าวสารมีแนวโน้มจะเลือกข่าวตามความคิดเห็นของตน เพื่อสนับสนุนทัศนคติเดิม และหลีกเลี่ยงสิ่งที่ไม่สอดคล้องกับความรู้ ความเข้าใจหรือทัศนคติเดิม เพื่อเลี่ยงภาวะที่ไม่สมดุลหรือที่จะทำให้เกิดความไม่สบายใจ มนุษย์มักถูกกระตุ้นให้เกิดความสนใจด้วยสิ่งต่อไปนี้ (๑) วัตถุหรือสิ่งที่เป็นกายภาพหรือผู้สื่อสารเอง เช่น ขนาด รูปร่าง สี การเคลื่อนไหว ความกระตือรือร้น (๒) เรื่องหรือเหตุการณ์ที่น่าสนใจ เช่น ใกล้ตัว ส่วนตัว ทันสมัย ความน่าสงสัย ความ

^{๔๙} Sameul L. Becker and Churchill L. Roberts, *Discovering mass Communication*, (New York : Harper Collins). 1992. อ้างใน กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, รายงานการศึกษาระดับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เจ.เอส. การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๙.

^{๕๐} McCombs and Becker, *Using Mass Communication Theory*, (New Jersey : Prentice-Hall, 1993), P51-52 อ้างใน กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, รายงานการศึกษาระดับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ, หน้า ๑๙-๒๐.

^{๕๑} Klapper Joseph T, *The Effect of Mass Communication*, (New York : The Free Press, 1967), p. 19-25. อ้างใน กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, รายงานการศึกษาระดับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ, หน้า ๑๖.

ขัดแย้ง แปลกใหม่ อารมณ์ขัน (๓) ภาษาที่ใช้ กระชับรัดกุม มีชีวิตชีวา เร้าอารมณ์ (๔) การใช้ช่องทางการสื่อสารหลายช่องทาง การแสดงกิริยาท่าทาง การใช้อวัจนภาษาจูงใจ การเน้นคำ เป็นต้น^{๕๒}

๓. การเลือกรับรู้และตีความหมาย (Selective Perception and Interpretation) หลังจากเปิดรับข่าวสารแล้ว ผู้รับสารจะเลือกรับรู้และแปลความหมายของข่าวสารนั้น ตามความสนใจ ทักษะคติ ประสบการณ์ ความเชื่อ ความคาดหวัง สภาวะทางอารมณ์และจิตใจ หรือสภาวะทางกายภาพของตนเอง ซึ่งอาจไม่ตรงกับเจตนาของของผู้ส่งสารก็ได้ จึงทำให้ข่าวสารบางส่วนถูกปิดกั้นหรือตัดทิ้งไปโดยผู้รับสาร เพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของตน

๔. การเลือกจดจำ (Selective Retention) ผู้เปิดรับสื่อจะเลือกจดจำข่าวสารเฉพาะที่ตรงกับ ความสนใจหรือทัศนคติของตนเอง และมักจะลืมหรือไม่ถ่ายทอดในส่วนที่ตนเองไม่สนใจไม่เห็นด้วย หรือขัดแย้งกับความคิดเห็นของตนเอง ข่าวสารที่เลือกจดจำ มักมีเนื้อสารที่สนับสนุนทัศนคติ ค่านิยม หรือความเชื่อเดิมที่มีอยู่ก่อนให้มั่นใจแน่นอยิ่งขึ้นและเปลี่ยนแปลงยาก^{๕๓}

๕. ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสาร

ทอดด์ ฮันท์ และเบรนท์ ดี รูเบน (Todd Hunt and Brent d. Ruben) ได้จำแนกปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับข่าวสารของบุคคลไว้ ดังนี้

๑) ความต้องการ (Need) ความต้องการของมนุษย์มีตั้งแต่ระดับต่ำไปจนถึงระดับสูง ทั้งความต้องการทางกายและทางใจ จะเป็นตัวกำหนดการเลือกของมนุษย์ มนุษย์จะเลือกเปิดรับข่าวสารเพื่อตอบสนองความต้องการ เพื่อรสนิยม เพื่อการยอมรับในสังคม เพื่อความพอใจ เป็นต้น

๒) ทัศนคติและค่านิยม (Attitude and Values) ทัศนคติ คือความชอบและมีใจโน้มเอียงต่อเรื่องต่าง ๆ ค่านิยมคือความรู้สึกว่าควรจะทำหรือไม่ควรทำอะไรในการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมและมนุษย์ในสังคม

๓) เป้าหมาย (Goal) มนุษย์ทุกคนมีการกำหนดเป้าหมายในการดำเนินชีวิต นับแต่อาชีพ สังคม กิจกรรมต่าง ๆ เป้าหมายที่กำหนดขึ้นนี้จะมีอิทธิพลต่อการเลือกรับข่าวสาร

๔) ความสามารถ (Capability) ความสามารถในการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง รวมทั้งความสามารถทางด้านภาษา

๕) การใช้ประโยชน์ (Utility) มนุษย์จะสนใจ และพยายามเลือกเปิดรับข่าวสารที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

๖) สไตล์ในการสื่อสาร (Communication Style) คือ ความชอบในวิธีการหรือรูปแบบการสื่อสาร ผู้เปิดรับสื่อแต่ละบุคคลมีความชอบในสไตล์ที่ต่างกัน โดยจะเปิดรับสื่อตามสไตล์ที่ชอบ

๗) สภาวะ (Context) หมายถึง สถานที่ บุคคล เวลาที่อยู่ในสถานการณ์ ล้วนมีอิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับสื่อของผู้รับสารในขณะใดขณะหนึ่ง การที่มีบุคคลอื่นอยู่ด้วย มีอิทธิพลต่อการเลือกใช้สื่อและข่าวสาร การเลือกตีความหมายและเลือกจดจำ

^{๕๒} พิชณี เขยจรยา รศ. เมตตา วิวัฒนานกุล รศ.ถิรนนท์ อนุรักษ์ศิริวงศ์ รศ., แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า ๑๒๐-๑๒๑.

^{๕๓} กองสุศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ, รายงานการศึกษาระดับข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เจ.เอส. การพิมพ์, ๒๕๔๗), หน้า ๑๖.

๘) ประสบการณ์และนิสัย (Experience and Habit) ผู้รับสารแต่ละคนมีพัฒนาการ การรับสาร ซึ่งเป็นผลมาจากประสบการณ์ในการเลือกรับข่าวสารมาก่อน ประสบการณ์เดิมและนิสัยจะมี อิทธิพลต่อการเลือกเปิดรับสื่อของบุคคลนั้น^{๕๔}

๖. การแสวงหาข่าวสารของผู้รับสาร (Information Acquisition)

นักวิชาการได้สรุปหลักการแสวงหาข่าวสารของผู้ใช้สารเป็นประเด็นที่น่าสนใจไว้^{๕๕} ดังนี้

๑) ผู้รับสารจะมีความต้องการแสวงหาข่าวสารมากกว่าปกติ ในสภาวะการณ์ที่ไม่ แน่นนอน เพื่อลดความไม่แน่นอนและสามารถควบคุมสถานการณ์ได้

๒) บุคคลที่มีการเปิดรับข่าวสารอย่างกว้างขวาง และมีทักษะในการแสวงหาข้อมูลมาก จะมีความรู้และเท่าทันสภาวะแวดล้อมมากขึ้น

๓. วิลเบอร์ ชรัมม์ (Wilbur Schramm) ได้สรุปหลักการแสวงหาข่าวสารไว้ว่า ผู้ใช้สื่อจะให้ ความพยายามน้อยที่สุด (Effort required) แต่สามารถบรรลุเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ได้ตั้งใจ (Expectation of Reward)^{๕๖}

$$\text{กลยุทธ์การแสวงหาข่าวสาร} = \frac{\text{ใช้ความพยายามให้น้อยที่สุด}}{\text{ได้ผลใกล้เคียงกับที่คาดหวังไว้}}$$

จากสูตรดังกล่าว อธิบายได้ว่ามนุษย์มีแนวโน้มที่จะเปิดรับข่าวสารที่ใช้ความพยายามน้อย เช่น ข่าวสารที่อยู่ใกล้ตัว สามารถเลือกรับได้ง่ายและมีสารประโยชน์ต่อตน แต่การที่บุคคลใดจะใช้ความ พยายามมากน้อยแค่ไหน ยังขึ้นอยู่กับทักษะ ความสามารถในการแสวงหาข่าวสารของบุคคลนั้นด้วย

๗. ทฤษฎีประชากร

ปรมะ สตะเวทิน กล่าวว่าผู้รับสารที่มีลักษณะทางประชากรศาสตร์ต่าง ๆ ร่วมกัน ย่อมมี ทักษะคติและพฤติกรรมคล้ายคลึงกัน^{๕๗} ทฤษฎีนี้เป็นการศึกษาความสัมพันธ์ของพฤติกรรมมนุษย์กับ คุณลักษณะทางสังคมหรือคุณสมบัติพื้นฐานของมนุษย์ ได้แก่ เพศ อายุ อาชีพ การศึกษา สถานะทางเศรษฐกิจ สังคม เป็นต้น ผู้วิจัยได้เลือกคุณลักษณะทางสังคมมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ๔ ประเภท คือ

๑) เพศ วัฒนธรรมและสังคมกำหนดบทบาทและกิจกรรมให้เพศหญิงและเพศชายมี ค่านิยมและทัศนคติที่ต่างกัน เช่น เพศหญิงมีแนวโน้มต้องการที่จะส่งและรับข่าวสารมากกว่าเพศชาย ในขณะที่เพศชายต้องการที่จะส่งและรับข่าวสาร แต่ยังต้องการที่สร้างความสัมพันธ์อันดีเพิ่มเติมด้วย

๒) อายุ คนที่มีอายุต่างกันจะมีความคิดแตกต่างกัน เช่น คนที่อายุมากจะมีแนว อนุรักษ์นิยม ระมัดระวังมากกว่าคนที่อายุน้อย ซึ่งมีแนวคิดเสรีนิยม และชอบเปิดรับข่าวสารประเภทบันเทิง มากกว่าข่าวสารการเมือง

^{๕๔} ปรมะ สตะเวทิน, การสื่อสารมวลชน : กระบวนการและทฤษฎี, หน้า ๑๒๒-๑๒๔.

^{๕๕} กาญจนา แก้วเทพ, สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา, หน้า ๒๙๒.

^{๕๖} Schramm, W. & W.E. Porter, (๑๙๗๓, Men , Women, Messages and Media (๒nd ed). NY : Harper & Row. อ้างใน กาญจนา แก้วเทพ, การวิเคราะห์สื่อ แนวคิดและเทคนิค, หน้า ๑๗๕.

^{๕๗} ปรมะ สตะเวทิน ดร., หลักนิเทศศาสตร์, หน้า ๑๑๒.

๓) อาชีพ จะบ่งบอกถึงรายได้และสถานภาพทางสังคมของบุคคล ทำให้แต่ละบุคคลมีวัฒนธรรม ประสบการณ์ ความคิดและทัศนคติที่แตกต่างกัน

๔) ระดับการศึกษา การศึกษาเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคคลมีค่านิยม ทัศนคติและพฤติกรรมแตกต่างกัน ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะเปิดรับข่าวสารได้ดีเพราะเป็นผู้มีความรู้กว้างขวาง เข้าใจสารได้ดี และเชื่ออะไรได้ยาก หากไม่มีเหตุผลเพียงพอ ผู้มีการศึกษาน้อยมักจะใช้สื่อประเภทวิทยุ โทรทัศน์ ในขณะที่ผู้มีการศึกษาสูง หากมีเวลาจำกัด จะแสวงหาข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์มากกว่าประเภทอื่น

การแบ่งกลุ่มตามลักษณะประชากรเป็นการจัดแบ่งกลุ่มผู้รับสารที่นิยมใช้ในการวิจัย แต่วิถีชีวิตและสภาพแวดล้อมทางสังคมบางอย่างอาจเป็นปัจจัยสนับสนุนทำให้บุคคลมีความคิด ทัศนคติที่แตกต่างไปจากกลุ่มประชากรของตนได้ เช่น การเลี้ยงดูในวัยเยาว์ ความต้องการหรือแรงจูงใจด้านสังคม

กระบวนการเปิดรับสื่อเป็นทฤษฎีที่ผู้ใช้สารเลือกใช้สื่อเพื่อตอบสนองความต้องการของตน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเรียนรู้เหตุการณ์ ตัดสินใจบางอย่าง สนทนาในสังคม หรือเพื่อมีส่วนร่วมกับผู้อื่น โดยมีการแสวงหาก่อนที่จะเปิดรับข้อมูล และเปิดรับประสบการณ์ จะใช้ความพยายามในการแสวงหาข่าวน้อยสุดเพื่อให้ได้ข่าวสารที่คาดหวังไว้ ผู้ที่มีการเปิดรับสื่ออย่างกว้างขวาง จะเป็นผู้ที่มีความรู้และเท่าทันปัจจุบันมากกว่าผู้ที่เปิดรับสื่อน้อยกว่า นอกจากนี้กลุ่มประชากรที่มีคุณลักษณะทางสังคมหรือคุณสมบัติพื้นฐานใกล้เคียงกันจะมีพฤติกรรมในการเปิดรับสื่อคล้ายคลึงกัน กระบวนการสื่อสารจะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นหากใช้สื่อหรือช่องทางการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรที่เป็นเป้าหมาย

๒.๓.๕ ทฤษฎีโน้มน้าวใจ

การโน้มน้าวใจ ถือว่าเป็นพฤติกรรมที่มีรูปแบบเหมือนการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพทั่วไป คือ มีกระบวนการสื่อสารครบทั้ง ๔ ประการ อันประกอบด้วย ผู้ส่งสาร สาร ช่องทางการสื่อสารและผู้รับสาร แต่วัตถุประสงค์ของผู้ส่งสารคือ ต้องการจะมีอิทธิพลเหนือผู้รับสาร

๒.๓.๕.๑ ความหมายและลักษณะของการโน้มน้าวใจ

การโน้มน้าวใจเป็นพฤติกรรมที่มีรูปแบบ ซึ่งมีเลออร์และเบอร์กูน อธิบายไว้ว่า “การโน้มน้าวใจจะใช้เมื่อผู้โน้มน้าวตั้งใจที่จะมีอิทธิพลเหนือผู้ได้รับการโน้มน้าวใจ” เบริมเบ็คและฮาวเวล ให้คำจำกัดความว่า “การโน้มน้าวใจหมายถึงความตั้งใจในการสื่อสารที่จะมีอิทธิพลเหนือทางเบอก” ไชมอนส์ สรุปการโน้มน้าวใจว่า “หมายถึงการสื่อสารของมนุษย์ที่สร้างขึ้นเพื่อให้มีอิทธิพลเหนือผู้อื่น โดยการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ค่านิยมหรือทัศนคติ” คัทลิบและเซ็นเตอร์ กล่าวว่า “การโน้มน้าวใจทางด้านประชาสัมพันธ์มีวัตถุประสงค์เพื่อเปลี่ยนแปลงความคิดเห็นที่ไม่ลงรอยกัน หรือทำให้ความไม่ลงรอยสลายไป เพื่อก่อให้เกิดความ

คิดเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อเราหรือเพื่อรักษาความคิดเห็นที่ตืออยู่แล้วให้คงอยู่ตลอดไป”^{๕๘} จึงสรุปได้ว่า การโน้มน้าวใจ หมายถึง การสื่อสารที่ใช้วิธีจูงใจให้ผู้รับสารเกิดความเชื่อหรือมีทัศนคติตามที่ผู้ส่งสารต้องการ โดยที่ผู้รับสารเลือกได้เองอย่างเสรี ไม่ถูกบังคับขู่เข็ญ

^{๕๘} อรรถวรณ์ ปิณฑนีโวาท, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๔.

๒.๓.๕.๑.๒ องค์ประกอบพื้นฐานในการโน้มน้าวใจ

การโน้มน้าวใจมีองค์ประกอบพื้นฐานคือ ปัจจัยภายนอกของผู้รับสารและปัจจัยภายในของผู้รับสารเอง

๑. ปัจจัยภายนอกของผู้รับสาร

ปัจจัยภายนอกของผู้รับสารมีองค์ประกอบในการโน้มน้าวใจ ๔ ประการ ได้แก่

๑) ความแตกต่างภายในของผู้ส่งสาร ปัจจัยที่ต่างกันทำให้ความสามารถในการโน้มน้าวใจต่างกัน เช่น ความน่าเชื่อถือ อำนาจหรือบทบาททางสังคม สัมพันธภาพกับผู้ถูกโน้มน้าว รวมถึงลักษณะประชากร เช่น อายุ เพศ อาชีพ

๒) ความแตกต่างภายในของสาร การพูดแตกต่างจากการเขียน การจัดเตรียมเรียงสาร หลักเหตุผลที่ใช้ ลักษณะวิธีการใช้การโน้มน้าว ภาษารวมไปถึงท่วงทำนองลีลาในการโน้มน้าวใจ

๓) ความแตกต่างของสื่อ การสื่อสารระหว่างบุคคลแตกต่างจากการสื่อสารผ่านสื่อวิทยุ หรือมวลชน ย่อมได้รับผลสำเร็จจากการโน้มน้าวใจต่างกัน

๔) ความแตกต่างภายในสภาพการณ์ ความคุ้นเคยหรือไม่ของผู้รับสาร การที่มีบุคคลบางคนอยู่ หรือการที่ไม่มีบุคคลบางคนอยู่ การมีตัวเร้าบวกหรือตัวเร้าลบอยู่^{๕๙}

๒. ปัจจัยภายในของผู้รับสารเอง

ผู้รับสารมีความละเอียดอ่อน (SUSCEPTIBLE) ต่อการถูกโน้มน้าวเพียงใด โดยพิจารณาได้จากองค์ประกอบเหล่านี้ คือ

- ๑) ลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร ได้แก่ เพศ อายุ เชื้อชาติ การศึกษา อาชีพ
- ๒) ทรรศนะและทัศนคติ
- ๓) ความรู้ของผู้รับสารในเรื่องนั้น ๆ
- ๔) ลักษณะด้านอารมณ์
- ๕) ความสำคัญที่มีต่อหัวข้อนั้น
- ๖) วิธีการที่ผู้รับสารรับรู้ต่อสภาพการณ์หนึ่ง ๆ

๓. ผลของการโน้มน้าวใจ

โฮฟแลนด์และเจนิสกล่าวไว้ว่า การโน้มน้าวใจ ย่อมทำให้ผู้รับสารเกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติและความเชื่อ โดยสังเกตได้ ๓ ประการ

- ๑) การเปลี่ยนแปลงในความรู้และสำนึก (COGNITIVE CHANGE)
- ๒) การเปลี่ยนแปลงในอารมณ์ความรู้สึก (AFFECTIVE CHANGE)
- ๓) การเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม (BEHAVIORAL CHANGE)^{๖๐}

๒.๓.๕.๑.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรม

แนวความคิดนี้มาจากความสัมพันธ์ของตัวแปร ๓ ตัว คือ ความรู้ (KNOWLEDGE) ทัศนคติ (ATTITUDE) และการยอมรับปฏิบัติ (PRACTICE) เรียกว่า แบบจำลอง KAP ซึ่งกระบวนการสื่อสารเพื่อโน้มน้าว

^{๕๙} อรวรรณ ปิณฑณโฆวาท, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, หน้า ๑๐.

^{๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

น้ำใจเห็นว่าแบบจำลอง KAP เป็นการให้ความรู้แก่ผู้รับสาร เพื่อเปลี่ยนแปลงทัศนคติให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมหรือการปฏิบัติตามที่ผู้ส่งสารต้องการ

๑. แนวคิดเกี่ยวกับความรู้

ความรู้ หมายถึง การได้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อเท็จจริง รูปแบบ วิธีการ แนวปฏิบัติ เหตุการณ์ หรือบุคคล ที่ได้จากการสังเกต ประสบการณ์หรือจากสื่อต่าง ๆ ประกอบด้วย

๑) ประเภทของความรู้ อิกุจิโร โนนากะ แบ่งความรู้ออกเป็น ๒ ประเภท คือ

(๑) ความรู้ชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) เป็นความรู้ที่สามารถรับรู้หรือทำความเข้าใจได้ โดยการอ่าน ฟัง หรือการดูสังเกต หรือทุกวิธีรวมกัน เช่น เรียนบวกละจากครู การเห็นวิถีชีวิตคนเมือง เรียนรู้การปรุงอาหาร สามารถเขียนเป็นตัวอักษรได้ เช่น คู่มือการเรียน ปฏิบัติงาน

(๒) ความรู้แฝงเร้น (Tacit Knowledge) เป็นความรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์จริง เช่น การถูกตำหนิ หรือชม หรือถูกเอาเปรียบ การสำลักรู้ โดนน้ำร้อนลวก ความยากจน ไร้อำนาจ เป็นความรู้ที่ฝังอยู่ในตัวตน เช่น ความเชี่ยวชาญ^{๖๑}

ความรู้ทั้ง ๒ ประเภท จะแปรเปลี่ยนไปตามกาลไถต่าง ๆ เช่น การแลกเปลี่ยนความรู้ การผสานความรู้ ประสบการณ์ ความรู้ที่ได้รับเข้ามาใหม่ การประเมินผลด้านความรู้ หมายถึง การประเมิน การเปลี่ยนแปลงความรู้เดิมในเนื้อหา และทักษะในการใช้ความรู้ แยกได้ ๖ ระดับ ดังนี้

๑) ระดับที่ระลึกได้ หมายถึง การเรียนรู้ในลักษณะที่จำเรื่องเฉพาะวิธีปฏิบัติและแบบแผนได้ คือ สามารถดึงข้อมูลจากความจำออกมาได้

๒) ระดับที่รวบรวมสาระสำคัญได้ หมายถึง สามารถทำได้มากกว่าจำเนื้อหา สามารถแปลความหมาย เปรียบเทียบความคิด หรือคาดคะเนผลที่เกิดขึ้นต่อไปได้

๓) ระดับของการนำไปใช้ สามารถนำข้อเท็จจริงและความคิดเห็นที่เป็นนามธรรมไปใช้เป็นรูปธรรมได้

๔) ระดับของการวิเคราะห์ สามารถนำข้อมูลที่จำได้มาแยกเป็นส่วนหรือประเภทได้

๕) ระดับของการสังเคราะห์ สามารถนำข้อมูลและแนวความคิดมาประกอบกัน เกิดการสร้างสรรคเป็นสิ่งใหญ่

๖) ระดับของการประเมินผล สามารถใช้ข้อมูลตั้งเกณฑ์ รวบรวมผล และข้อมูลตามมาตรฐาน เพื่อตัดสินประสิทธิผลของกิจกรรมได้

๒. แนวคิดเกี่ยวกับทัศนคติ

ทัศนคติ หมายถึง ความโน้มเอียงในการประเมินวัตถุ แนวคิด บุคคล เป็นต้น อิทธิพลของการศึกษาหรือความรู้เป็นส่วนหนึ่งที่มีผลต่อทัศนคติ คนที่มีการศึกษาในระดับต่างกัน ยุคสมัยหรือระบบการศึกษาต่างกัน ย่อมมีความรู้สึก อุดมการณ์ ความต้องการแตกต่างกัน คนที่มีการศึกษาสูงหรือความรู้ดีจะเป็นผู้เปิดรับสารที่ดี^{๖๒} เพราะมีความรู้กว้างขวางในหลายด้าน แต่คนเหล่านี้จะไม่ค่อยเชื่อข่าวสารใดโดยง่าย

^{๖๑} Ikujiro Nonaka, Managing Flow : 8 Process Theory of The Knowledge-based firm. (England, Palgrave Macmillan, ๒๐๐๘) อ้างใน นายวรพงษ์ วิไล การเปิดรับข่าวสารและทัศนคติต่อโครงการบัณฑิตศึกษา คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ของประชาชน ในเขตกรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๕๕. หน้า ๑๑.

^{๖๒} ประมะ สตะเวทิน, การสื่อสารมวลชน : กระบวนการและทฤษฎี, หน้า ๑๑๖-๑๑๗.

การเปิดรับข่าวสารจึงมีความสัมพันธ์กับความรู้ ความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ รวมถึงลักษณะประชากรของผู้ใช้สาร คือ เพศ อายุ การศึกษา เป็นต้น การเปิดรับสื่อหรือข้อมูลใดก็ตาม จนมีความรู้ถึงระดับระลึกได้ รวบรวมสาระสำคัญของเนื้อหา สิ่งที่เกิดตามมาคือทัศนคติ ความคิดเห็นในสิ่งต่าง ๆ

ก. ลักษณะทั่วไปของทัศนคติ

ลักษณะทั่วไปของทัศนคติ พอสรุปได้ดังนี้

- ๑) เป็นสิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ ไม่ใช่สิ่งที่ติดต่อกันแต่กำหนด
- ๒) เป็นสภาพทางจิตใจที่มีอิทธิพลต่อการคิดและการกระทำของบุคคลเป็นอันมา
- ๓) เป็นสภาพทางจิตใจที่มีความถาวรพอสมควร เนื่องจากต่างมีประสบการณ์และการเรียนรู้มาก่อน อย่างไรก็ตาม ทัศนคติอาจมีการเปลี่ยนแปลงได้ เนื่องจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อม^{๖๓}

ข. ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อทัศนคติของแต่ละบุคคล

ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อทัศนคติของแต่ละบุคคลได้แก่

- ๑) วัฒนธรรม ค่านิยม และมาตรฐานของกลุ่มที่บุคคลนั้นอยู่ร่วมด้วย
 - ๒) ประสบการณ์ทางอ้อม (Indirect experience) เป็นประสบการณ์ที่เกิดจากการได้ยินหรือฟัง การอ่าน ไม่ได้เห็นหรือทดลองด้วยตนเอง เนื่องจากทัศนคติเกิดจากการรับทราบ ทัศนคติสามารถเกิดจากประสบการณ์ คือ เกิดจากการเรียนรู้ได้ โดยสร้างประสบการณ์ทางอ้อมหรือทางตรงต่อสิ่งที่เป็นเป้าหมายต่อทัศนคติ ซึ่งอาจเกิดจากสิ่งเหล่านี้คือ
 ๑. การตอบสนองความต้องการของบุคคล กล่าวคือ จะมีทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่ตอบสนองความต้องการของตนเองได้ และจะมีทัศนคติที่ขัดแย้งเมื่อไม่ได้รับการตอบสนอง
 ๒. การเรียนรู้โดยการอ่านหรือฟังจากคำบอกเล่า อาจทำให้เกิดทัศนคติที่ดี หรือไม่ดีต่อผู้อื่นหรือสิ่งใด โดยที่ไม่เคยพบบุคคลหรือสิ่งนั้นมาก่อน
 ๓. การเข้าไปเป็นสมาชิกหรือสังกัดของกลุ่ม คนส่วนใหญ่จะยอมรับทัศนคติของกลุ่มมาเป็นของตน หากทัศนคตินั้นไม่ขัดแย้งกับทัศนคติของตนเองเกินไป
 ๔. ทัศนคติมีส่วนสำคัญกับบุคลิกภาพของบุคคล กล่าวคือ ผู้ที่มีบุคลิกภาพสมบูรณ์ มักมองผู้อื่นในแง่ดี ส่วนผู้ปรับตัวยาก จะมีทัศนคติในทางตรงกันข้าม คือ บุคคลอื่นจะคิดร้ายตนเอง^{๖๔}
- การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจะเป็นสิ่งเร้าให้เกิดประสบการณ์ของบุคคล ย่อมก่อให้เกิดความรู้ และทัศนคติต่อสิ่งนั้น ซึ่งบุคคลจะยอมรับทัศนคติที่สอดคล้องหรือไม่ขัดแย้งมากน้อยกับความคิดเห็นเดิมของตน มาเป็นทัศนคติใหม่ได้

^{๖๓} ปารวี สยัดพานิช, “รายงานโครงการเฉพาะบุคคลทัศนคติของบุคลากรคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลต่อช่องทางและเนื้อหาโดยรวมในเรื่องการจัดการความรู้”, วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, (กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑), หน้า ๒๐.

^{๖๔} Krech, David, and Crutchfield, Richard S., Theory and problem of Social Psychology, (McGraw, London, ๑๙๘๔) อ้างใน นางจรรยาศรี กล้ากล้า, “ทัศนคติของพุทธศาสนิกชนต่อการเข้าร่วมกิจกรรม การเปิดวัด วันอาทิตย์ของวัดปัญญาบันฑิตาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑.

ค. กระบวนการเปลี่ยนแปลงของทัศนคติ

จุมพล รอดคำดี สรุปไว้ว่า ในการเปลี่ยนแปลงทัศนคติต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งของบุคคล มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงอยู่ ๓ ระดับ^{๖๕} คือ (๑) การเปลี่ยนแปลงความคิด อันเกิดจากการได้รับข้อมูลข่าวสารใหม่ (๒) การเปลี่ยนความรู้สึก มาจากประสบการณ์ ความประทับใจหรือสะท้อนใจ (๓) การเปลี่ยนพฤติกรรม การเปลี่ยนวิธีการดำเนินชีวิตในสังคมทำให้มีผลต่อบุคคล ต้องปรับพฤติกรรมเดิมนิใหม่

องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสาร เช่น คุณสมบัติของผู้ส่งสาร ลักษณะข่าวสาร คุณสมบัติช่องทางสื่อสาร และคุณสมบัติของผู้รับสาร ต่างมีผลกระทบต่อกระบวนการการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ คือ ประเภทของการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ได้แก่ (๑) เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเดียวกัน คือ หากทัศนคติเดิมเป็นไปในด้านดีหรือบวก ก็จะมีรู้สึกดีเพิ่มขึ้น หากเป็นไปในทางด้านลบก็มีทัศนคติในด้านลบมากขึ้น (๒) เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางตรงกันข้าม คือ หากทัศนคติเดิมเป็นไปในด้านดีหรือด้านบวก ก็จะกลับเป็นด้านลบ หากเป็นด้านลบก็จะกลับมาเป็นด้านที่ดี^{๖๖} การเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันจะเปลี่ยนแปลงได้ง่ายกว่า มันคงกว่า การเปลี่ยนแปลงในทิศทางตรงกันข้าม

๓. แนวคิดเกี่ยวกับพฤติกรรม

พฤติกรรม คือ การกระทำใด ๆ ที่เป็นการแสดงออก โดยมีพื้นฐานมาจากความรู้และทัศนคติของบุคคล พฤติการณ์ที่ต่างกันมีผลมาจากความรู้และทัศนคติที่ต่างกัน อันสืบเนื่องมาจากการเปิดรับสื่อและการแปลสารที่ได้รับแตกต่างกัน ดังนี้ คือ

๑) การโน้มน้าวใจผู้รับสารให้เกิดพฤติกรรมผ่านสื่อ สุรพงษ์ โสธนะเสถียร ได้เสนอวิธีการที่อาจโน้มน้าวใจได้^{๖๗} ดังนี้ (๑) การปลุกเร้าอารมณ์ เพื่อให้เกิดการตื่นเต้น เร้าใจในการติดตาม (๒) การแสดงความเอาใจเขามาใส่ใจเรา ด้วยการแสดงความอ่อนโยน เสียสละ และความกรุณาปราณี ยอมแพ้เป็นวิธีการโน้มน้าวใจผู้คนที่ให้ยอมรับได้ (๓) การสร้างแบบอย่างขึ้นในใจ สร้างเป็นมาตรฐานเพื่อปลุกศรัทธาและเป็นตัวอย่างให้ผู้รับสารปฏิบัติตาม (๔) การให้รางวัล เช่น การแจกรางวัลเพื่อจูงใจให้ปฏิบัติตาม

๒) ช่องว่างของความรู้ ทัศนคติ และการยอมรับปฏิบัติ แม้ว่าบุคคลส่วนใหญ่จะมีทัศนคติและพฤติกรรมไปในทิศทางเดียวกัน แต่ทัศนคติกับพฤติกรรมอาจไม่สัมพันธ์กันอย่างต่อเนื่องเสมอไป ดังที่โรเจอร์^{๖๘} ได้เสนอวิธีปิดช่องว่างของความรู้ ทัศนคติและการยอมรับปฏิบัติไว้ ดังนี้ (๑) การให้ความรู้แก่กลุ่มเป้าหมายเพิ่มขึ้นให้เข้าใจต่อข้อมูลมากขึ้น (๒) ให้คำแนะนำในการปฏิบัติ ซึ่งสามารถให้ผู้นำทางความคิดเข้าไปติดต่อกับสมาชิก ให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด (๓) ให้รางวัลแก่ผู้ที่ยอมรับปฏิบัติ เพื่อจูงใจให้ผู้รับยอมรับและปฏิบัติตาม (๔) ใช้กลยุทธ์ในการโน้มน้าวใจ โดยใช้สื่อบุคคลที่เป็นผู้นำทางความคิดเข้าไปติดต่อกับสมาชิกหรือกลุ่มเพื่อนฝูงเพื่อนโน้มน้าวใจสมาชิก ให้เกิดการยอมรับปฏิบัติอีกทอดหนึ่ง

อิทธิพลของการเสนอข่าวสารผ่านสื่อบ่อย ๆ อาจสร้างความคุ้นเคยจนเกิดการยอมรับได้ แต่ต้องกระทำอย่างระมัดระวัง มีการศึกษาพบว่า การสื่อสารซ้ำ ๆ ประมาณ ๓ ครั้ง อาจทำให้เกิดทัศนคติในทางบวก แต่หากมีการเสนอเกิน ๕ ครั้ง ผู้รับสารอาจเบื่อหน่ายและเกิดปฏิกิริยาต่อต้านต่อข่าวสารนั้นได้ ดังนั้น ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ โดยผู้ส่งสารโน้มน้าวใจผู้รับสารด้วยความรู้ อัน

^{๖๕} อรรพรรณ ปิลันธน์ไฉวาท, การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ, หน้า ๓๗.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๙.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๐.

^{๖๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

เป็นข้อเท็จจริงหรือข้อมูลใหม่ เมื่อผู้รับสารเปิดรับและนำข้อมูลที่ได้อามาประเมินด้วยการสื่อสารภายในบุคคล ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทัศนคติที่เป็นไปได้ทั้งแบบทิศทางเดียวกับของเดิมหรือตรงกันข้ามกับของเดิม ขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากองค์ประกอบของการสื่อสารและการแปลข้อมูลของผู้รับสารในแต่ละบุคคล

๒.๔ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อครั้งที่ มีผู้เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ความว่า

“...เศรษฐกิจแบบค้าขาย ภาษาฝรั่งเขาเรียกว่า Trade Economy ไม่ใช่แบบพอเพียง ซึ่งฝรั่ง เรียกว่า Self – Sufficiency Economy ถ้าเราทำแบบที่ไทยทำไทยได้ ถือเศรษฐกิจแบบพอเพียงกับตัวเอง เราก็อยู่ได้ไม่ต้องเดือนร้อน”

“ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนแปลงให้กลับเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียง ไม่ต้องทั้งหมด แม้จะไม่ถึงครึ่ง อาจจะมีเศษหนึ่งส่วนสี่ ก็จะสามารถที่จะอยู่ได้ การแก้ไขต้องใช้เวลา ไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็ใจร้อน เพราะ เดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

“การจะเป็นเสือนั้นมันไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เราพออยู่พอกิน และมีเศรษฐกิจการเป็นอยู่แบบ พอมีพอกิน แบบพอมีพอกิน หมายความว่า อุ้มชูตัวเองได้ให้มีพอกเพียงพอกับตนเอง”

นี่คือกระแสพระราชดำรัสในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียง ที่ทรงมีแก่ผู้ เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐ ซึ่งทำให้คนไทยทุก หมู่เหล่าต้องนำกลับมาทบทวน พิจารณา และน้อมนำพระราชดำรัสมาปฏิบัติเพื่อพลิกฟื้นให้คนไทยรอดพ้น จากวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจในช่วงเวลาดังกล่าวได้

นับตั้งแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติบรมราชาภิเษก มาตั้งแต่ปี ๒๔๘๙ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน นับเป็นระยะเวลา รวม ๖๐ ปี พสกนิกรชาวไทยทุกหมู่เหล่าต่างได้ประจักษ์ถึง พระปรีชาสามารถนานัปการของพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจในด้านต่าง ๆ อย่างไม่เคยทรงย่อท้อ ไม่ว่าจะเป็ด้านกาพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมตลอดจนวิทยาการเทคโนโลยีที่ ทันสมัย ทรงห่วงใยในพสกนิกรของพระองค์อย่างเท่าเทียมกัน โดยทรงอุทิศพระวรกายร่วมทุกข์ร่วมสุขโดยตรง กับประชาชนอย่างเด่นชัดในทุกวิถีทางและทุกเหตุการณ์ เพื่อจะได้ทรงเข้าพระราชหฤทัยในการแก้ไขต้นเหตุ ของมวลปัญหาทั้งหลายที่ปรากฏอยู่ และหาทางนำพาประเทศชาติไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ความมั่นคง และการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง โดยทรงเน้นแนวทางการพัฒนาบนพื้นฐานของการพึ่งพภูมิปัญญาและ เทคโนโลยีที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยเป็นที่ตั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับภาคเกษตรกรรม ซึ่งเป็น แหล่งที่อยู่อาศัยและแหล่งประกอบอาชีพของประชาชนกว่าครึ่งหนึ่งของประเทศ ทั้งยังเป็นแหล่งกำเนิดภูมิ ปัญญา ความคิดความเชื่อ และวัฒนธรรมประเพณีที่ติงามของชุมชนที่เกี่ยวข้องกันและกันเป็นระบบวิถีชีวิต แบบไทย ที่สืบทอดมายาวนานตั้งแต่บรรพบุรุษจนถึงปัจจุบัน แต่กลับปรากฏว่า โดยเปรียบเทียบแล้ว ประชาชนในภาคเกษตรกรรมยังเป็นกลุ่มคนที่มีฐานะยากจนทางเศรษฐกิจ มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่าผู้ประกอบการ ในภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ ในปัจจุบันมากกว่าหลายเท่าตัว ทั้งยังขาดแคลนโอกาสในการพัฒนา การเข้าถึง ปัจจัยพื้นฐาน และข้อมูลข่าวสาร ทำให้ต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ตลอดมา ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการจัดการ และการผลิตในไร่นา ปัญหาด้านราคาและการตลาด ตลอดจนปัญหาความเสื่อมโทรมของฐานทรัพยากร ดิน น้ำ และป่าไม้ อันนำไปสู่ความอ่อนแอของครัวเรือนและชุมชนชนบท ที่ไม่อาจจะพึ่งพาตนเองทางเศรษฐกิจได้ อีกต่อไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงได้เล็งเห็นและเข้าพระราชหฤทัยในความสำคัญของภาค เกษตรกรรมมาโดยตลอดเวลานับแต่ทรงขึ้นครองราชย์ ว่าการเกษตรนั้นเป็นพื้นฐานและศักยภาพหลักของ

ประเทศไทย ที่จะต้องมีการพัฒนาให้มากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จากความเหมาะสมได้เปรียบของทำเลที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ของโลก และความหลากหลายทางชีวภาพที่มีอยู่ของประเทศ ซึ่งจะเห็นได้จากที่พระองค์ได้มีพระราชดำรัสครั้งแล้วครั้งเล่าเพื่อทรงเน้นให้เห็นว่า เมื่อประเทศไทยนั้นเป็นประเทศเกษตรกรรมโดยพื้นฐาน กระบวนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยให้เจริญก้าวหน้า จึงจะต้องพัฒนาด้านเศรษฐกิจการเกษตรให้มีความเข้มแข็งมั่นคงเสียก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อประเทศไทยเริ่มมีทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมตามแนวโน้มกระแสโลกาภิวัตน์และระบบตลาดเสรีมากขึ้น โดยเน้นการเป็นอุตสาหกรรม เพื่อผลิตสินค้าที่มีมูลค่าสูงจากการพึ่งพิงการลงทุนจากต่างประเทศที่ขยายตัว และตลาดสินค้าส่งออกเป็นหลัก หรือแม้กระทั่งประเทศอยู่ในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างมีนัยสำคัญในทางการเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเป็นเสมือนตั้งหลักชัยที่ในขณะนั้นของสังคมไทย ที่ได้ทรงเตือนสติให้ทุกคนได้ตระหนักอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาช้านานแล้วว่า การพัฒนาตามแนวทางสายกลางอย่างมีความสมดุลและพัฒนาอย่างมีขั้นตอนมั่นคง ไม่ก้าวกระโดด มีความพอดี พอประมาณ มีเหตุมีผล และมีภูมิคุ้มกันยามเกิดวิกฤติ โดยผสมผสานความรู้ในด้านต่าง ๆ เป็นการบูรณาการบนพื้นฐานการเสริมสร้างจิตใจให้มีสติ มีคุณธรรม ซื่อสัตย์สุจริต อดทน และมีความเพียรไม่ย่อท้อในการรองรับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมใด ๆ อันรวมสรุปใจความได้ในที่สุดเรียกว่า แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) นั้น เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการพัฒนาประเทศไทยในทุกระดับเศรษฐกิจ ให้ดำรงอยู่ได้ภายใต้การเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ เพราะมีลักษณะที่ยืดหยุ่นปรับตัวได้ตามบริบทของไทยและของโลกที่เป็นพลวัต ย่อมจะสามารถสร้างความพอมีพอกินให้บังเกิดแก่ประชาชน และนำพาประเทศชาติให้อยู่รอดได้ตลอดไป^{๖๙}

แนวทางเศรษฐกิจพอเพียงนั้น จึงนับเป็นปรัชญา (Philosophy) ในการพัฒนาที่จะสามารถนำมาประยุกต์ใช้พัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในทุกด้านทุกสาขาของประเทศ โดยเฉพาะนำมาปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางพัฒนาเศรษฐกิจของเกษตรกรไทยให้มีความมั่นคง เลี้ยงดูตนเองและครอบครัวตลอดจนสร้างสรรค์สังคมชนบทตลอดจนสังคมไทยส่วนรวมให้มีความเข้มแข็งติดตามมาได้เป็นอย่างดี เพราะแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางการพัฒนาที่เน้นความเหมาะสมตรงตามฐานศักยภาพที่มีอยู่ของประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นฐานทรัพยากรทางการเกษตร ความหลากหลายทางชีวภาพ หรือฐานวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาของเกษตรกรที่มีอยู่ดั้งเดิม สามารถนำมาผสมผสานกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างภาคเกษตรกรรมให้ลดการเสี่ยงภัยจากการพึ่งพาปัจจัยภายนอกที่มากเกินไป เกิดเป็นความมั่นคงทางเศรษฐกิจในทุกระดับ จากระดับจุลภาคถึงระดับมหภาค เพราะหากภาคเกษตรกรรมสามารถดำรงอยู่ได้อย่างพอเพียงทั้งระดับการผลิตไร่นาระดับชุมชนในชนบท และระดับภาคเศรษฐกิจการเกษตรโดยรวมแล้ว จะส่งผลให้ประเทศไทยสามารถดำรงอยู่ได้อย่างแน่นอน ดังที่ได้พิสูจน์มาแล้วจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งก็คือ มิติแห่งการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development) อันเป็นเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนาประเทศ โดยทรงเสนอแนะให้เกิดการ “ทบทวน” และการ “ปรับเปลี่ยน” ครั้งสำคัญในกระบวนการคิดและวิธีปฏิบัติ เพื่อประยุกต์ใช้ในการแก้ไขปัญหาการเกษตรและชนบทไทยที่เป็นอยู่โดยอาจสรุปเป็น ๕ ประเด็นหลักที่สำคัญคือ^{๗๐}

^{๖๙} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ตามรอยพระยุคลบาทสู่เศรษฐกิจพอเพียง : มิติใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร, (กรุงเทพฯมหานคร : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔), หน้า ๔-๗.

^{๗๐} มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. ตามรอยพระยุคลบาทสู่เศรษฐกิจพอเพียง : มิติใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร, หน้า ๑๐๓-๑๐๕.

๑. เปลี่ยนวิธีการแก้ไขปัญหาการเกษตรจากการเน้นพึ่งพาทุณ เทคโนโลยี และความช่วยเหลืออื่น ๆ จากภายนอก มาเป็นเน้นการพิจารณาใช้ภูมิปัญญาและทรัพยากรในท้องถิ่นเป็นที่ตั้ง โดยฟื้นฟูทุนในลักษณะต่าง ๆ ที่มีอยู่ของแต่ละชุมชนให้มีความเข้มแข็ง

๒. เปลี่ยนระบบกลไกการทำงานให้มีความชัดเจนใน ๓ ขั้นตอนตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยเน้นการมีขั้นตอนการพัฒนาจากระดับเล็กหรือจุลภาคไปหาระดับใหญ่หรือมหภาค เพื่อสะสมความพอเพียงของเกษตรกรในแต่ละระดับของการพัฒนาอย่างมั่นคงและยั่งยืน

๓. เปลี่ยนโครงสร้างความสัมพันธ์ของเกษตรกรที่มีต่อองค์กรภาครัฐและองค์กรภายนอกจากลักษณะของผู้ให้และผู้รับ มาเป็นลักษณะพันธมิตร (Partnership) ที่เกษตรกรสามารถทำงานแบบมีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน มีความสมานฉันท์ และมีการเรียนรู้ร่วมกันในทุกฝ่าย

๔. เปลี่ยนเป้าหมายในการพัฒนาการเกษตรและชนบท จากการเร่งสร้างรายได้และความมั่งคั่งของตัวเงินโดยละเลยฐานสังคมและภูมินิเวศ มาเป็นการเน้นความมั่นคงของชีวิตและความเข้มแข็งของชุมชน ตลอดจนความสมดุลของระบบนิเวศที่เกี่ยวข้อง นับเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนที่แท้จริง

๕. เปลี่ยนอุดมการณ์แห่งความคิดทางเศรษฐกิจกระแสหลัก จากการสร้างความพอใจอันเกิดจาก “การได้รับ” มาเป็นการมีความสุขความพอใจจาก “การได้ให้” แก่ผู้อื่น ทรงชี้ให้เห็นว่าความสุขของบุคคลที่เกิดขึ้นพร้อมกับเอื้ออาทรแบ่งปันความสุขต่อบุคคลอื่นในเวลาเดียวกันนั้นน่าจะเป็นความสุขที่พอเพียงและถาวรยิ่งกว่าความสุขใด ๆ อันเกิดจากการเพิกเฉยละเลยหรือเอารัดเอาเปรียบต่อเพื่อนร่วมสังคม

จากปรัชญาของแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว ทุกภาคส่วนของประเทศได้พยายามน้อมนำพระราชดำริสมาแปลงสู่กระบวนการทำงาน เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศต่อไป เช่น ในสรุปสาระสำคัญของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๙ (พ.ศ.๒๕๔๕-๒๕๔๙) ได้กล่าวไว้ว่า แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๙ เป็นแผนที่อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางในการพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลาง เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุลมีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่าง ๆ โดยกล่าวว่าการพัฒนาประเทศในอนาคต ๒๐ ปี มีจุดมุ่งหมาย มุ่งเน้นการแก้ปัญหาความยากจน และยกระดับคุณภาพชีวิตของคนส่วนใหญ่ของประเทศให้เกิด “การพัฒนาที่ยั่งยืน และความอยู่ดีมีสุขของคนไทย” และสร้างค่านิยมช่วยให้คนไทยตระหนักถึงความจำเป็นและปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด ทักษะคิดและกระบวนการทำงาน โดยยึด “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญานำทาง ให้เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลงระบบบริหารจัดการประเทศแนวใหม่ที่มุ่งประสิทธิภาพและคุณภาพและก้าวตามโลกได้อย่างรู้เท่าทัน และเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรม และเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์ โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน ๓ ด้าน คือ

๑. สังคมคุณภาพ ที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสำนึกสาธารณะพึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบที่มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขัน ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืนและสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เน้นประชาธิปไตยตรวจสอบได้และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

๒. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลกเพื่อพร้อมรับกับการเปลี่ยนแปลง สามารถสั่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

๓. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรมและคุณค่าของเอกลักษณ์ สังคมไทยที่พึ่งพาเกื้อกูลกัน รู้รักสามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่นมีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ^{๗๑}

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่จะสามารถนำพระปรีชาญาณและพระอัจฉริยภาพของพระองค์เกี่ยวกับ เศรษฐกิจพอเพียงไปถ่ายทอดให้เกษตรกรนำไปปฏิบัติ นั้น เป็นบุคคลที่มีความสำคัญยิ่งด้วยนอกจากจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความเข้าใจต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นอย่างดีแล้ว จะต้องมียุทธศาสตร์ในการเผยแพร่ปรัชญาดังกล่าวให้เกษตรกรกรได้รู้ เข้าใจ และเกิดการปฏิบัติและได้รับผลจากการปฏิบัติอย่างจริงจังด้วย โดยเฉพาะข้าราชการ ซึ่งเป็นกลไกที่สำคัญในการบริหารบ้านเมือง ทำงานเกี่ยวข้องกับประชาชน และผลประโยชน์ของประเทศชาติ ซึ่งมีบทบาทที่สำคัญในการที่จะพัฒนาประเทศชาติให้ไปสู่ความเจริญก้าวหน้าและมั่นคง โดยข้าราชการที่ดีคือ เป็นข้าราชการในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ควรจะน้อมเกล้าฯ รับพระบรมราโชวาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ข้าราชการนำไปประพฤติปฏิบัติอย่างจริงจัง จริงใจ และต่อเนื่อง ทั้งนี้ พระบรมราโชวาทพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานแก่ข้าราชการ มีอาทิว่า

“ข้าราชการที่สามารถต้องมีความรู้ครบสามส่วน คือ ความรู้วิชาการ ความรู้ปฏิบัติการ และความรู้ คิดอ่านตามเหตุผลความเป็นจริง ต้องมีความจริงใจและความบริสุทธิ์ใจในงาน ในผู้ร่วมงาน ในการรักษา ระเบียบแบบแผน ความดีงาม ความถูกต้องทุกอย่างในแผ่นดิน ต้องมีความสงบและหนักแน่นทั้งในกาย ในใจ ในคำพูด ต้องสำรวจดูความบกพร่องของตนเองอยู่เสมอ แล้วปฏิบัติแก้ไขเสียโดยเร็ว ไม่ปล่อยให้เจริญงอกงามทำความเสียหายให้แก่การกระทำ ความคิดและการงาน”

“การปฏิบัติราชการให้สำเร็จผลที่พึงประสงค์นั้น นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถในทาง วิชาการแล้ว แต่ละบุคคลยังจะต้องมีรากฐานทางจิตใจที่ดี คือความหนักแน่นมั่นคงในสุจริตธรรมและความ มุ่งมั่นที่จะปฏิบัติหน้าที่ให้จนสำเร็จ ทั้งต้องมีกุศโลบายหรือวิธีการอันแยกคายในการปฏิบัติงานประกอบพร้อม กันด้วย จึงจะสัมฤทธิ์ผลที่แน่นอนและบังเกิดประโยชน์อันยั่งยืนทั้งแก่ตนเองและแผ่นดิน”

“การยึดมั่นในผลประโยชน์ของแผ่นดินและความถูกต้องเป็นธรรมเป็นสิ่งสำคัญยิ่งในการปฏิบัติ หน้าที่ของข้าราชการ เพราะการยึดมั่นดังกล่าวจะทำให้มีจิตใจมั่นคงเด็ดเดี่ยว ในอันที่จะพากเพียรปฏิบัติ หน้าที่ให้จนบรรลุผลสำเร็จ และสามารถป้องกันความผิดพลาดเสียหายอันจะเปิดแก่ตน แก่งานได้อย่าง แท้จริง”^{๗๒}

๒.๔.๑ ปรัชญาว่าด้วย “เศรษฐกิจพอเพียง”

จากประมวลและกลั่นกรองจากพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง โดยได้รับพระราชทานพระ

^{๗๑} สมพร เทพสิทธิธา. การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต, (กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๔๖), หน้า ๖๓-๖๔.

^{๗๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๗-๑๕๘.

บรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป ทราบความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้^{๗๓}

คำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนานกว่า ๒๕ ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ และเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขเพื่อให้รอดพ้น และสามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงและยั่งยืนภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๒.๔.๒ หลักแนวคิดของเศรษฐกิจพอเพียง

การพัฒนาตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง คือ การพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลางและความไม่ประมาท โดยคำนึงถึงความพอประมาณ ความรู้ ความรอบคอบ และคุณธรรมประกอบการวางแผน การตัดสินใจและการกระทำ ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมีหลักพิจารณาอยู่ ๕ ส่วน ดังนี้

๑. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของพัฒนา

๒. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และการพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

๓. คำนียาม ความพอเพียงจะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน ดังนี้

๑) ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไปโดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำ นั้น ๆ อย่างรอบคอบ

๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

^{๗๓} อ่างแล้ว.

๔. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ในระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้ และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

๑) เงื่อนไขความรู้ ประกอบด้วย ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผนและความระมัดระวังในขั้นปฏิบัติ

๒) เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้างประกอบด้วยมีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริตและมีความอดทน มีความเพียรใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

๕. แนวทางปฏิบัติ/ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการนำปรัชญาของเศรษฐกิจ สังคมสิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

๒.๔.๓ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ

จากที่กล่าวถึงคำว่า “พออยู่-พอกิน” นี้ จึงเป็นที่มาของคำว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” ดังมีพระราชดำรัสว่า “คำว่าเศรษฐกิจพอเพียงนี้ ไม่มีในตำรา ไม่เคยมีระบบเศรษฐกิจพอเพียง มีอย่างอื่น แต่ไม่มีคำนี้”^{๗๔} และตั้งปรากฏอยู่ในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริมาช้านาน ในรูปของหลักการสร้างความ “พออยู่-พอกิน” และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชทานแนวคิดนี้เพื่อใช้ปรับทิศทางการพัฒนาประเทศไทยเป็นครั้งแรกแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗ โดยมีข้อความที่สำคัญตอนหนึ่งว่า

การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกินพอใช้ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยสร้างค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะทุ่มเทสร้างความเจริญ ยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและของประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวได้ในที่สุด^{๗๕}

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงเกิดจากโครงการตามพระราชดำริ ดังที่ ดร. มนูญ มุกข์ประดิษฐ์ ได้ศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาพบว่า “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมิใช่เรื่องใหม่ เนื่องจากพระองค์ท่านได้ทรงใช้เป็นหลักในการดำเนินโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่มีอยู่กว่า ๓,๐๐๐ โครงการ”^{๗๖} โครงการตามพระราชดำริของพระองค์นั้น มีทั้งการแก้ปัญหาภัยแล้ง ปัญหาอุทกภัย รวมไปถึงการบำบัดน้ำเสีย โครงการพัฒนาแหล่งน้ำมีทั้งโครงการขนาดใหญ่สามารถช่วยแก้ไขปัญหาทั้งภัยแล้ง และน้ำท่วมได้ เช่น เขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เขื่อนดินที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ที่จังหวัดลพบุรี จนถึงโครงการขนาดกลางและเล็กจำพวก ฝาย อ่างเก็บน้ำ โดยพระองค์

^{๗๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑.

^{๗๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นิสิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”, วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗.

^{๗๖} มนูญ มุกข์ประดิษฐ์, “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา” วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗.

ทรงคำนึงถึงลักษณะของภูมิประเทศ สภาพแหล่งน้ำ ความเหมาะสมด้านเศรษฐกิจ ประชาชนที่ได้รับประโยชน์ และผลกระทบจากโครงการ มาเป็นหลักในการพิจารณา พระองค์ได้ทรงวิจัยและริเริ่มโครงการฝนหลวง เพื่อช่วยบรรเทาภัยแล้งสำหรับพื้นที่นอกเขตชลประทาน ในเขตกรุงเทพและปริมณฑลที่ประสบปัญหาน้ำท่วม และน้ำเน่าเสียในคูคลอง ทรงมีพระราชดำริเรื่องแก้มลิง ควบคุมการระบายน้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยา แม่น้ำท่าจีน ลำคลองต่าง ๆ ลงสู่อ่าวไทยตามจังหวะการขึ้นลงของระดับน้ำทะเล ทั้งยังเป็นการใช้น้ำดีไล่น้ำเสียออกจากคูคลองได้อีกด้วย เครื่องกลเติมอากาศ กังหันชัยพัฒนา ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำโดยการเพิ่มออกซิเจน เป็นสิ่งประดิษฐ์หนึ่งของพระองค์ที่ได้รับสิทธิบัตรจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา กระทรวงพาณิชย์ เมื่อวันที่ ๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๓๖

นอกจากนี้ ดร.มณูญ มุกข์ประดิษฐ์ ที่ได้ทำศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาแล้ว ดร.พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์ ก็ได้ไปศึกษาการใช้ การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์ พบว่า “ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ได้ข้อสรุปว่า หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในพุทธเศรษฐศาสตร์ ได้แก่ มัชฌิมาปฏิปทา โยนิโสมนสิการ และอัปมาทธรรม มีความสัมพันธ์กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยมีมัชฌิมาปฏิปทากับความพอประมาณ เป็นวิธีการหรือหนทางในการพัฒนาตน โยนิโสมนสิการกับความมีเหตุผล เป็นเครื่องอำนวยความสะดวกสนับสนุนการพัฒนาตน และอัปมาทธรรมกับการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี เป็นเครื่องกำกับการพัฒนาตน^{๗๗}”

การที่เศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากโครงการพระราชดำริ กลายเป็นคำที่เริ่มใช้กันอย่างแพร่หลาย โดยที่ผู้พูดแต่ละคนก็จะตีความกันเอาเอง จึงทำให้ความหมายเศรษฐกิจพอเพียงของแต่ละคน อาจจะแตกต่างกันมาก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงมีพระบรมราชวินิจฉัยและทรงพระกรุณาปรับปรุงแก้ไขบทความเรื่อง “ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง” ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิในทางเศรษฐกิจและสาขาอื่นๆ มาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งพระราชทานไว้ในวโรกาสต่างๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และทรงพระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่ เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายและประชาชนโดยทั่วไป เมื่อวันที่ ๒๑ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ โดยมีใจความว่า

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้ถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใดๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่างๆ มาใช้ในการวางแผน และการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกัน จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม

^{๗๗} พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์, “การใช้การสร้างตัวชี้วัดเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”, *วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๓๐.

จากที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง คือการพัฒนาที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของทางสายกลาง ซึ่งต้องคำนึงถึงความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี โดยอาศัยความรู้ และคุณธรรมในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอนของบุคคลในทุกระดับชั้น

นอกจากนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา โดยการพัฒนา ก็มีเป็นขั้นตอน ดังตัวอย่างที่ปรากฏเป็นทฤษฎีใหม่ตามแนวพระราชดำรินำไปสู่ความสามารถในการพึ่งตนเองในระดับต่างๆ อย่างเป็นขั้นตอน โดยลดความเสี่ยงเกี่ยวกับความผันแปรของธรรมชาติ หรือการเปลี่ยนแปลงจากปัจจัยต่างๆ และเป็นการใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในทางปฏิบัติอยู่ ๓ ขั้นตอน^{๗๘} ดังนี้ คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ ดังได้ขยายความต่อไปนี้

๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบพื้นฐานที่เน้นความพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัว โดยเฉพาะกับกลุ่มเกษตรกร ที่เรียกว่าเป็นเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมุ่งแก้ปัญหาของเกษตรกรที่อยู่ห่างไกลแหล่งน้ำ ต้องพึ่งน้ำฝนและประสบความเสี่ยงจากการที่น้ำไม่พอเพียง แม้กระทั่งสำหรับการปลูกข้าวเพื่อบริโภค และมีข้อสมมติว่า มีที่ดินพอเพียงในการขุดบ่อเพื่อแก้ปัญหาในเรื่องดังกล่าว จากการแก้ปัญหาความเสี่ยงเรื่องน้ำ จะทำให้เกษตรกรสามารถมีข้าวเพื่อการบริโภคยังชีพในระดับหนึ่งได้ และใช้ที่ดินส่วนอื่นๆ สนองความต้องการพื้นฐานของครอบครัว รวมทั้งขายในส่วนที่เหลือเพื่อมีรายได้ที่จะใช้เป็นค่าใช้จ่ายอื่นๆ ที่ไม่สามารถผลิตเองได้ ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวให้เกิดขึ้นในระดับครอบครัว อย่างไรก็ตาม แม้กระทั่งในทฤษฎีใหม่ขั้นที่ ๑ ก็จำเป็นที่เกษตรกรจะต้องได้รับความช่วยเหลือจากชุมชน ราชการ มูลนิธิ และภาคเอกชน ตามความเหมาะสม นอกเหนือจากการช่วยเหลือกันเอง

๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับชุมชนและระดับองค์กร เป็นเรื่องของ การสนับสนุนให้เกษตรกรรวมพลังกันในรูปกลุ่มหรือสหกรณ์ หรือการที่ธุรกิจต่างๆ รวมตัวกันในลักษณะเครือข่ายวิสาหกิจ กล่าวคือ เมื่อสมาชิกในแต่ละครอบครัวหรือองค์กรต่างๆ มีความพอเพียงขั้นพื้นฐานเป็นเบื้องต้นแล้ว ก็จะรวมกลุ่มกันเพื่อร่วมมือกันสร้างประโยชน์ให้แก่กลุ่มและส่วนรวมบนพื้นฐานของการไม่เบียดเบียนกัน การแบ่งปันช่วยเหลือซึ่งกันและกันตามกำลังและความสามารถของตน ซึ่งจะสามารถทำให้ชุมชนโดยรวม หรือเครือข่ายวิสาหกิจนั้นๆ เกิดความพอเพียงในวิถีปฏิบัติอย่างแท้จริง

๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ที่สุดในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

^{๗๘} ดูรายละเอียดใน สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร, (กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๙), หน้า ๑๘-๒๑.

จึงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีรายละเอียดต่อไปนี้

๑) ความพอประมาณ

ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ ได้สะท้อนอยู่ในกระแสพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในโอกาสต่างๆ ดังนี้

การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่ง คือ ขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่ข้อสำคัญที่สุด คือวัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถ ที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากกระยะไกล หรือนำเข้าก็จะยิ่งยาก เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้น ราคาแพง บางปีวัตถุดิบนั้นมีบริบูรณ์ ราคาอาจจะต่ำลงมา แต่เวลาจะขายสิ่งของที่ผลิตจากโรงงาน ก็ขายยากเหมือนกัน เพราะว่ามีมาก จึงทำให้ราคาตก นี่ก็เป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องมี แต่ข้อสำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่ต้องดูแลรักษา แต่จะไม่ล้ม หรือถ้ามีอันเป็นไป ก็ไม่เสียหาย^{๗๙}

การผลิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ต้องเริ่มจากการพิจารณาปัจจัยการผลิต ได้แก่ ที่ดิน แรงงาน วัตถุดิบ ทุน ฯลฯ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเองให้ได้ก่อนในเบื้องต้น หมายความว่า ที่ดินที่ใช้ในการผลิตหรือให้บริการนั้น ผู้ผลิตได้มีกรรมสิทธิ์หรือเป็นเจ้าของอยู่แล้ว ไม่ควรเป็นสถานที่ที่ต้องใช้ทุนไปซื้อหาหรือเช่ามาโดยกินกำลังตัวเอง สำหรับเรื่องวัตถุดิบซึ่งเป็นทรัพยากรการผลิตของกลุ่ม ควรจะต้องหาได้ภายในท้องถิ่นทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่ ไม่ควรนำวัตถุดิบมาจากภายนอก เพราะจะไปเพิ่มต้นทุนเรื่องค่าขนส่ง ในกระบวนการผลิต ความได้เปรียบทางด้านต้นทุนการผลิตก็จะลดลง ดังนั้น หากการผลิตใดที่ต้องพึ่งพาวัตถุดิบจากภายนอกทั้งหมดหรือเป็นส่วนใหญ่แล้ว ก็ควรพิจารณาความคุ้มค่าในการผลิตว่า สมควรจะทำการผลิตหรือไม่ สำหรับเรื่องทุนที่ใช้ในการผลิตนั้น ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้เน้นที่การพอมีพอกินเป็นขั้นที่หนึ่ง การกู้หนี้ยืมสินเพื่อมาใช้เป็นทุนในการผลิตหรือเพื่อไปซื้อหาปัจจัยการผลิตอื่นๆ จึงเป็นสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยง หากกิจกรรมการผลิตนั้นสามารถสร้างผลผลิตที่ก่อให้เกิดทุนหมุนเวียนกลับเข้ามาในระบบได้แล้ว หรืออีกนัยหนึ่งคือ สามารถพึ่งพาอาศัยการผลิตนั้นได้ในระดับหนึ่ง จึงค่อยเริ่มขยายและพัฒนาการผลิตเพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นในระดับต่อไป และสำหรับเรื่องแรงงานซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยการผลิต ตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง นอกจากจะเน้นการแบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ยังให้ความสำคัญแก่แรงงานที่จัดเป็นความรอบรู้ในฐานะปัจจัยการผลิตที่สำคัญ และยังจำเป็นต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คอยกำกับความรอบรู้นั้น จึงจะก่อให้เกิดกิจกรรมการผลิตที่ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น รวมทั้งระบบนิเวศอย่างสมบูรณ์

ส่วนด้านกิจกรรมการผลิตตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยังหมายถึง ความประหยัดในการใช้ทรัพยากร ซึ่งเป็นไปด้วยความมีเหตุผล ดังตัวอย่างที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงถ่ายทอดให้พสกนิกรได้รับทราบในพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา เมื่อวันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓ ว่า

^{๗๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

เศรษฐกิจพอเพียง ที่ได้ย้าแล้วย้าอีก แปลเป็นภาษาอังกฤษว่า Sufficiency Economy ใครต่อใครก็ต่อว่า ว่าไม่มี Sufficiency Economy แต่ว่าเป็นคำใหม่ของเราก็ได้ ก็หมายความว่า ประหยัด แต่ไม่ใช่ขี้เหนียว ทำอะไรด้วยความอะลุ่มอล่วยกัน ทำอะไรด้วยเหตุและผล จะเป็นเศรษฐกิจพอเพียง แล้วทุกคนจะมีความสุข อย่างพอเพียงนี้ เราก็อำ เราเขียนเรื่องทฤษฎีใหม่ เขียนเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง เราก็อำ เขียนเอง ไม่ให้คนอื่นเขียน เขียนใช้คอมพิวเตอร์ คอมพิวเตอร์ที่ซื้อมาราคาแพง แต่ว่าซื้อมา ๑๒ ปีแล้ว ก็ยังใช้อยู่ ยังใช้คอมพิวเตอร์ที่อายุกว่า ๑๒ - ๑๓ ปีแล้ว ซื้อมาตอนนั้น ๕ รอบ ได้คอมพิวเตอร์มา มาถึง ๖ รอบ ก็คอมพิวเตอร์อันเดียวกัน ก็ยังใช้อยู่^{๕๐}

นอกจากนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ได้ปฏิเสธการผลิตเพื่อการค้า หรือส่งเสริมให้ผลิตเพื่อบริโภคเองเท่านั้น เพียงแต่ควรมีขั้นตอน โดยเริ่มต้นจากการผลิตเพื่อการพึ่งตนเองและอยู่อย่างพอกินพอใช้ให้ได้ก่อน เช่น มีการปลูกข้าวหรือทำการเกษตรเพื่อพอลี้ยงตนเองแล้วจึงใช้เวลา ที่ดิน และแรงงาน ส่วนที่เหลือไปผลิตเพื่อขายตามศักยภาพ ตามโอกาส และสภาพแวดล้อมของแต่ละสังคม และสำหรับการบริโภคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ควรเริ่มจากการพิจารณาการบริโภคสินค้าและบริการต่าง ๆ ที่ผลิตได้เองก่อน หรือถ้าต้องการบริโภคสิ่งใดก็ให้ผลิตสิ่งนั้นเป็นเบื้องต้น มิใช่มุ่งเอาแต่ผลิตเพื่อขาย เช่น ถ้าต้องการบริโภคข้าวเหนียว ก็ควรปลูกข้าวเหนียว ไม่ใช่ปลูกข้าวหอมมะลิ เพียงเพราะว่าข้าวหอมมะลิขายได้ราคาดี แต่พอถึงคราวบริโภค ต้องไปซื้อข้าวเหนียวจากที่อื่นมาบริโภคซึ่งแพงกว่าที่ปลูกได้เอง เพราะต้องถูกบวกค่าขนส่ง ค่าบริหารจัดการ และกำไรเข้าไปด้วย หลังจากนั้นถ้ามีที่ที่จะทำนาปรังหรือมีที่เหลือพอที่จะปลูกข้าวชนิดอื่น จึงค่อยวางแผนปลูกข้าวหอมมะลิเพื่อขายอย่างเป็นขั้นตอน ด้วยเหตุนี้ การผลิตและการบริโภคตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงไม่ใช่สิ่งที่จะแยกหรือพึ่งจะแยกจากกันโดยเด็ดขาด ต้องมีการเชื่อมโยงกันอย่างเหมาะสม

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น ไม่ได้ปฏิเสธความสุขจากการบริโภคสิ่งของที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งของที่ฟุ่มเฟือย เพียงแต่จะต้องรู้จักขั้นตอน พอเพียงได้โดยมีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา หรืออาจจะดูฟุ่มเฟือยบ้าง เพื่อให้มีความสุข ก็สามารถทำได้ ข้อสำคัญคือ ต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ดังปรากฏในพระราชดำรัสฯ ว่า

เจริญในทางไม่หิว มีกิน คือไม่จนแล้วก็มีกิน แล้วก็มีอาหารใจ อาหารที่จะเป็นศิลป หรืออะไรอื่น ๆ ให้มากๆ ความสะดวกให้สามารถที่จะสร้างอะไรๆ ได้ นี่ก็เศรษฐกิจพอเพียง แต่เศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่า จะต้องรู้จักขั้นตอน คือถ้านึกจะทำอะไรให้เร็วเกินไปพอเพียง แต่ว่าถ้าไม่เร็วเกินไป หรือถ้าช้าเกินไป ก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า อาจจะเร็วก็ได้ แต่ว่าให้ก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียง^{๕๑} ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ^{๕๒}

^{๕๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนม ๒๕๔๓.

^{๕๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖.

^{๕๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑.

จากที่ได้นำพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอประมาณมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่า ความพอประมาณ ซึ่งหมายถึง ความพอดี ที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง^{๘๓} ซึ่งเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมาย ปลอดภัยจากปัญหา ไม่ข้องแวะกับที่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง กับคุณลักษณะแรกของความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติตนให้อยู่ในความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ได้แก่ โภชนะ มัตตัญญูตา^{๘๔} (รู้ประมาณในการบริโภค) ก็ได้ ความสันโดษ^{๘๕} ในปัจจัย ๔ ก็ได้

๒) ความมีเหตุผล

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทในโอกาสต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของเหตุผล ดังนี้

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นอยู่แก่เราในวันนี้ ย่อมมีต้นเรื่องมาก่อน ... ต้นเรื่องนั้นคือเหตุ สิ่งที่ได้รับคือผล และผลที่เกิดขึ้น ... จะเป็นเหตุให้เกิดผลอื่นๆ เนื่องกันไปอีกไม่หยุดยั้ง ดังนั้นที่พูดกันว่าให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ให้พิจารณาการกระทำหรือกรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้ แต่ที่จริง เราย่อมจะทราบได้บ้างเหมือนกัน เพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดี อนาคตก็ไม่ควรจะตกต่ำ ฉะนั้น เมื่อกระทำการใดๆ ควรจะได้นึกว่าการนั้นจะมีผลสืบไปในอนาคต จักได้มีสติ กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้ตัวและระมัดระวัง ทั้งควรจะสำนึกตระหนักด้วยว่า การพิจารณาการกระทำของตนเองในปัจจุบันนั้น นับว่าสำคัญที่สุด จะต้องคิดพิจารณาให้รอบคอบและถ่องแท้ทุกครั้งไป มิฉะนั้น ผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้ต้องผิดหวังอย่างมากที่สุดก็เป็นได้^{๘๖}

เหตุและผลนี้เป็นสิ่งที่ละเอียด เป็นขั้นเป็นตอน และบางทีก็ซับซ้อนมาก ยากที่จะมองเห็นได้ ถ้าไม่พิจารณาให้ถี่ถ้วนรอบคอบจริงๆ เพราะฉะนั้น จึงใคร่จะปรารภถึงหลักสำคัญสำหรับการคิดพิจารณาหาเหตุและผลไว้สักสองประการ ประการแรก ขอให้เข้าใจว่าผลทุกอย่างต้องมาจากเหตุ เมื่อมีเหตุแล้วต้องเกิดผล และผลที่สำคัญๆ ที่เป็นผลรวบยอด ... ย่อมเป็นผลที่เกิดจากเหตุและผลอื่นๆ ที่มีต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับหลายชั้นหลายตอน จึงจำเป็นที่จะต้องระวางจับเหตุจับผลให้ได้โดยถูกต้องทุกชั้นทุกตอน ไม่ให้สับสน อีกประการหนึ่ง เหตุที่จะให้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นนั้น ประกติจะเห็นว่ามีหลายเหตุ ... เหตุทั้งหลายนี้จำแนกออกได้เป็นสองประเภท คือเหตุต่างๆ ที่อยู่นอกตัว ... ประเภทหนึ่ง กับเหตุที่อยู่ในตัว ที่เป็นการกระทำของตัวเอง ... จัดเป็นเหตุภายในอีกประเภทหนึ่ง ขอให้พิจารณาทบทวนดูให้ดี จะเห็นว่า เหตุภายนอกทั้งหมดนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบ ... เหตุแท้จริง ... อยู่ที่เหตุภายใน คือการกระทำของตัวเอง เพราะฉะนั้น ... ผู้ซึ่งปรารถนาสำเร็จในชีวิตในการทำงานอีกมากมายในกาลข้างหน้า จึงควรอย่างยิ่งที่จะเพ่งเล็งในเหตุภายใน คือการกระทำของ

^{๘๓} คุรยลละเอียดยใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๓/๓๑-๓๒, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๒๕/๓๙๒.

^{๘๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๖, อง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๗๐/๑๒๗.

^{๘๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๙/๒๘๒-๒๘๓, ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๕๒/๔๘-๕๐.

^{๘๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

ตนเองเป็นสำคัญ แล้วเร่งกระทำเหตุที่สำคัญนั้นให้ถูกต้องครบถ้วน ผลสำเร็จที่มุ่งหมายไว้ในอนาคตจึงจะมาถึงมือท่านได้^{๘๗}

เมื่อรู้จักพิจารณาการกระทำของตนด้วยหลักเหตุและผลดังกล่าวนี้แล้ว การกระทำก็น่าจะไม่มีผิดพลาด แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป มักจะยังมีความผิดพลาดอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะธรรมชาติทุกคนย่อมมีอคติได้ อคตินี้เป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มองไม่เห็นทาง เพราะลำเอียงเข้าข้างตัว ด้วยอำนาจความรักบ้าง ความชิงบ้าง ความหลงใหลบ้าง เมื่อเกิดอคติแล้ว ก็จะทำให้สับสนในเหตุและผล ไม่ทำตามเหตุผล และเมื่อไม่ทำตามเหตุผล ความผิดพลาดก็ต้องเกิดขึ้น นอกจากนั้น ทุกคนย่อมจะต้องใช้ความเพียรพยายามในการพิจารณาหาเหตุหาผล โดยไม่ยอมท้อถอยอยู่ตลอดเวลาด้วย ดังนั้น การที่ ... จะใช้ความรู้ความสามารถของตัวกระทำกรงานใดๆ ... จะต้องทำความคิดจิตใจของตนเองให้เที่ยงตรง พ้นจากอำนาจอคติเสียเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงนำความคิดที่เที่ยงตรงนั้นมาพิจารณาการกระทำของตนเอง ด้วยหลักเหตุผลให้ถูกต้อง และด้วยความเพียรพยายามอันไม่ขาดสาย ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และอนาคตที่แจ่มใสจึงจะมาถึงท่านได้สมตามที่ตั้งใจปรารถนา^{๘๘}

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ตรัสย้ำอย่างชัดเจนว่า เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจที่ใช้หลักเหตุผลเพื่อนำไปสู่การกระทำที่ดี จะเห็นว่าทรงเน้นที่การกระทำของตนเองเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน ผลที่ออกมาจึงจะมีประสิทธิผล มีประโยชน์ และมีความสุข ดังพระราชดำรัสฯ ที่ว่า

เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลขึ้นมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข^{๘๙}

ความสุขซึ่งเป็นผลจากการกระทำนี้ ต้องไม่มาจากการเบียดเบียนผู้อื่นและส่วนรวม เพราะหากส่วนรวมได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน ก็ย่อมจะส่งผลกระทบกลับมายังตนเอง ทำให้ได้รับความเดือดร้อนไปด้วยในที่สุด ดังพระราชดำรัสฯ ที่ว่า

ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนมาจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้จริงนี้มิใช่เป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนวยการประโยชน์ถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย ตรงกันข้ามกับความเจริญอย่างเท็จเทียมที่เกิดขึ้นมาด้วยความประพฤติไม่เป็นธรรมของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำลายล้าง เพราะให้โทษบ่อนเบียนทำลายผู้อื่นและส่วนรวม การบ่อนเบียนทำลายนั้น ที่สุดก็จะกลับมาทำลายตน ด้วยเหตุที่เมื่อส่วนรวมถูกทำลายเสียแล้ว ตนเองก็จะยืนตัวอยู่ไม่ได้ จะต้องล่มจมลงไปเหมือนกัน^{๙๐}

^{๘๗} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

^{๘๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

^{๘๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

^{๙๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

สิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียมซึ่งเกิดขึ้นจากความวิปริตผันผวนของสังคม และไม่คงทนยั่งยืน ให้กลับไปสู่การยอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิมของสิ่งต่างๆ เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้เข้าสู่ปรารถนาดีขึ้นเป็นลำดับ ดังพระบรมราโชวาทฯ ตอนหนึ่ง ความว่า

การรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ดีงามนั้น ในทุกวันนี้ มักเห็นกันว่าเป็นสิ่งเกินวิสัยที่จะทำ เพราะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งความคิดความต้องการของคนเปลี่ยนไปจากเดิมมาก สิ่งที่เคยรับนับถือ ก็ละเลยกันเสียโดยมาก เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องขบคิดและแก้ไข สังคมของเรานั้นถึงจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังคงอาศัยเหตุผลเป็นรากฐานและเป็นหลักการ ความคิดความต้องการ หรือความเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีได้เป็นไปตามเหตุผล จะหนักแน่นยิ่งกว่าสิ่งที่เกิดจากเหตุผลความถูกต้องไม่ได้ และจะคงทนถาวรอยู่ตลอดไปไม่ได้^{๕๑}

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ข้างต้นจะเห็นได้ว่า ความมีเหตุผล ซึ่งหมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ^{๕๒} ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดพิจารณาสืบสาวหาเหตุผลจนตลอดสายให้เห็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย กับคุณลักษณะที่สองของความพอเพียง คือ ความมีเหตุผล ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมที่ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการใช้ความคิดและปัญญาเช่นกัน

๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เนื่องจากวิกฤตการณ์มักเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ที่มีอาจรับมือได้อย่างทันท่วงที หรือมิได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับผลกระทบนั้นล่วงหน้า จนก่อให้เกิดความเสียหายทางใดทางหนึ่ง ในช่วงปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจจนลุกลามไปทั่วทั้งภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับการรับมือกับวิกฤตการณ์และการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในตัวทั้งในระดับบุคคลและระดับองค์กร โดยมีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้^{๕๓}

วิกฤตการณ์เกิดขึ้นมาอย่างไร เราเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ และเราก็ได้ชื่อว่า กำลังก้าวหน้าไปสู่เมืองที่เป็นมหาอำนาจทางการค้า ทำไมเกิดมีวิกฤตการณ์ ความจริงวิกฤตการณ์นี้ เห็นได้มานานแล้ว สลឹบกว่าปีมาแล้ว แต่ไม่รู้ตัว เมื่อ ๔๐ กว่าปี มีผู้หนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมาขอเงิน ที่จริงก็ได้เคยให้เงินเขาเล็กๆ น้อยๆ อยู่เรื่อยๆ เขาบอกไม่พอ เขาก็ขอยืมเงิน ขอกู้เงิน เมื่อเขาขอกู้เงิน ก็บอกว่า

^{๕๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร”, วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

^{๕๒} ตูรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๖, ม.มู.อ. (บาลี) ๑/๑๕/๗๑.

^{๕๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

เอ้า...ให้ แต่ขอให้เขาทำบัญชี บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย รายรับก็คือ เงินเดือนของเขา ซึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อย และเงินที่อุดหนุนเขา ส่วนรายจ่าย ก็เป็นของที่ใช้ในครอบครัว แต่มีสิ่งหนึ่งที่ครั้งนั้นไม่เข้าใจ ไม่เคยเห็น คือไม่เคยทราบ มีรายการหนึ่ง บอกว่าค่าแชร์ แล้วอีกตอนหนึ่ง ก็มีค่าแชร์อีก ... ความจริงแชร์นี้ ไม่ใช่เฉพาะคนนี้เท่านั้น แต่มีทั่วไปทุกแห่ง ทั้งทางราชการ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ก็มี ทุกบริษัท ทุกส่วน แม้จะเอกชน เขาก็มีแชร์ ได้บอกให้เขาเลิกแชร์ เลิกแล้ว ให้ทำบัญชีต่อไป ทีหลังเขาทำบัญชีมา เขาไม่ขาดทุนแล้ว เขาสามารถที่จะมีเงินพอใช้ เพราะบอกให้เขาทราบว่า มีเงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือนของเขา การทำแชร์นี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินที่นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ ...

มีอีกรายหนึ่ง เขามาวันหนึ่ง เอาหัวเข็มขัดมาให้ เราถามว่าหัวเข็มขัดนี้ เอามาให้ทำไม ในที่สุดก็ทราบว่า เขาขอกู้เงิน อันนี้ก็เป็นสิ่งที่ประหลาด เพราะว่า เขาไม่มีเงินใช้ ทำไมไปซื้อหัวเข็มขัด ซึ่งก็ราคาไม่ค่อยถูกนัก เอามาให้ ก็เลยบอกเขาว่า ไม่ให้ ไปหาเงินที่อื่น เพราะว่าทราบดีว่า ถ้าให้เขา เขาจะไม่มีเอามาใช้คืน เงินที่จะให้เขาก็มี แต่ถ้าให้เงินเขาแล้ว เขาก็เอาไปใช้อย่างอ้อยอุน แฉก และไม่มีผลอย่างผู้ที่ขอกู้สำหรับทำอาชีพ จะกลายเป็นการทำให้คนยิ่งเสียใหญ่ อันนี้ เป็นสิ่งที่จะต้องสอนว่า กู้เงิน เงินนั้นจะต้องให้เกิดประโยชน์ มิใช่กู้สำหรับไปเล่น ไปทำอะไรที่ไม่เกิดประโยชน์.

พระบรมราชาบาทดั่งกล่าวมา ได้สะท้อนให้เห็นหลักในการดำรงชีวิตอย่างพอมีพอกิน ให้มีเกียรติ ยืนด้วยตัวเอง ใช้จ่ายภายในกำลังของตัวเอง มิถุนิคุ้มกันด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้ห้ามมิให้มีหนี้ เพียงแต่ต้องเป็นหนี้ที่สร้างให้เกิดรายได้ เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือตัวเองให้ยืนอยู่ได้

อีกเรื่องหนึ่ง คือ ไปทางชลบุรี ครั้งหนึ่ง นี้ก็หลายสิบปีมาแล้ว มีพ่อค้าคนหนึ่ง เขาบอกว่า เขาทำโรงงานสำหรับทำสับประรดกระป๋อง เขาลงทุนเป็นล้าน จำไม่ได้แล้วก็ล้าน เพื่อสร้างโรงงาน การลงทุนมากอย่างนั้น บอกให้เขาทราบว่า ไม่ค่อยเห็นด้วย เพราะว่าเคยทำโรงงานเล็กๆ ที่ทางภาคเหนือ ใช้เงินสามแสนบาท เพื่อที่จะเอาผลผลิตของชาวบ้านชาวเขามาใส่กระป๋องแล้วขาย ก็ได้ผล เป็นโรงงานเล็กๆ บอกว่า ที่เขาลงทุนเป็นล้าน รู้สึกว่าเสี่ยง เขาบอกว่า ต้องทำอย่างนั้น เขาก็ลงทุน ทำไปทำมา สับประรดที่อำเภอบ้านบึงทางชลบุรี ก็มีไม่พอ เมื่อมีไม่พอ ต้องไปสั่งสับประรดมาจากปราณบุรี สับประรดจากปราณบุรีต้องขนส่งมา ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายมาก ทำไปทำมาโรงงานก็ล้ม อย่างนี้ ก็แสดงให้เห็นว่า ทำโครงการอะไร ก็จะต้องนึกถึงขนาดที่เหมาะสมกับที่เรียกว่า อัตราภาพ หรือกับสิ่งแวดล้อม ...

ยังมีอีกรายการหนึ่ง ที่ลำพูน มีการตั้งโรงงานสำหรับแช่แข็งผลผลิตของชาวไร่ ได้ไปเยี่ยม เขาบอกว่า ข้าวโพดที่เขาใช้สำหรับแช่แข็ง คุณภาพไม่ค่อยดี ก็เลยซื้อในราคาแพงไม่ได้ ตอนนั้น ก็ยังไม่ทราบว่า เขจะมีอันเป็นไปอย่างไร ก็บอกเขาว่า นี่น่าจะส่งเสริมด้านการเงินให้เกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด ให้ได้ข้าวโพดที่มีคุณภาพดี โรงงานจะเจริญ เขาบอกให้ไม่ได้ เพราะว่าคุณภาพไม่ดี อันนี้ก็ปัญหาโลกแตก ถ้าไม่ให้ราคาดี หรือไม่สนับสนุนเกษตรกรในการเพาะปลูก ก็จะไม่ได้รับประโยชน์ จะไม่ได้คุณภาพ จะได้ข้าวโพดที่ฟ้นหลอ ซึ่งเขาก็บอกว่า ต้องทิ้ง เพราะว่าเครื่องจักรของเขา ต้องมีข้าวโพดที่ขนาดเหมาะสม อย่างนี้โรงงานนั้น - ความจริง ไม่ได้แข่งเขา - แต่นึกในใจว่า โรงงานนี้อยู่ไม่ได้ แล้วในที่สุดก็จริงๆ ก็ล้ม อาคารอะไรต่างๆ ก็ยังอยู่เดี๋ยวนี้ แต่ไม่มีใครเป็นเจ้าของ เกะกะอยู่

นอกจากที่กิจการจะต้องดำเนินอยู่ภายในกำลังของตัวเองแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมรอบข้างที่เหมาะสมเกื้อกูลต่อการดำเนินกิจการด้วย วิธีการหนึ่งในการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน ก็คือ การอำนวยความสะดวก

ประโยชน์ให้แก่ผู้อื่นก่อน เช่น ผู้ที่อยู่ในฐานะเจ้าของวัตถุดิบหรือปัจจัยการผลิต ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลกลับมาอำนวยประโยชน์แก่กิจการของตน ทำให้กิจการอยู่รอดและเจริญเติบโต เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือผู้อื่นและส่วนรวมให้ยืนอยู่ได้

ทุกคนต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะว่าถ้าคนใดทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง โดยไม่มองไม่ดูคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่ละคนจะต้องรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้วช่วยกันทำ^{๙๔}

ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมได้ประโยชน์แก่ส่วนของตนด้วย ผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัว เปียดเบียนส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำงานความมั่นคงของประเทศชาติ และที่สุดตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด^{๙๕}

ทุกวันนี้สถานการณ์ต่างๆในโลกและในบ้านเมืองของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำย้อมให้มีความคิด ความเห็นและหลักการอย่างใหม่เกิดขึ้นมามาก การจัดวางหลักการวางระเบียบปฏิบัติในการบริหารและดำเนินการศึกษา จำต้องกระทำให้สอดคล้อง ให้ถูกให้เหมาะกับสภาพที่เปลี่ยนแปลงมาด้วย เพื่อที่จะได้ก้าวหน้าไปในทางเจริญ^{๙๖}

จากพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ช่างต้นจะเห็นได้ว่า การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งหมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ อัปมาทธรรม^{๙๗} ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรัดหน้าเรื่อยไป กับคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ที่เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งก็เป็นเรื่องของการมีสติ อดทนพากเพียรในการดำเนินกิจกรรมโดยไม่ให้เกิดความเสียหายหรือข้อผิดพลาด เป็นองค์ประกอบที่ใช้สติเป็นเครื่องมือเหมือนกัน

นอกเหนือจากความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งมีอยู่ในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแล้ว ยังมีเรื่องของความรู้และคุณธรรม ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความรู้^{๙๘} คือ

ปัญญา ความรู้ชัด ซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ที่จะต้องผ่านพบในการปฏิบัติงาน ความรู้ชัดนี้ หมายถึง ความรู้ที่กระจ่าง ถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความรู้อันกว้างขวาง ที่ได้รู้ได้เห็นได้ศึกษาสังเกตมาแล้วเป็นเนื้อหา อาศัยสติ ความระลึกถึง และความมีใจสงบตั้งมั่นในความเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วยอคติ เป็นพื้นฐานรองรับและเป็นเครื่องพิจารณากลับกรอง สำเร็จเป็นความรู้ความเห็นที่ชัดเจนถูกต้อง ทำให้สามารถวินิจฉัยชี้

^{๙๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๓.

^{๙๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒.

^{๙๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือประจำปี ๒๕๑๖”, วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

^{๙๗} ดุรายละเอียดยใน สง.สพ. (ไทย) ๑๕/๑๒๘/๑๕๑-๑๕๒, อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๕๒๓, อง.ทุก.อ. (บาลี) ๒/๔๙/๕๕, อง.ทสก. (ไทย) ๑๕/๒๘๒๒๙.

ชัดในกรณีทั้งปวงได้แม่นยำถูกต้อง ผู้มีกำลังปัญญาจึงรู้จริงและรู้ซึ่ง มองเห็นปัญหาและภารกิจของตน ได้ชัดเจนโดยตลอดหมดทุกอย่าง และสามารถปฏิบัติบริหารให้สำเร็จเรียบร้อยได้โดยยุติธรรม ถูกต้อง^{๙๘}

ความรู้อันกว้างขวางหรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่งว่าความรอบรู้นั้น เป็นองค์ประกอบหนึ่งในเงื่อนไขของความรู้ มีความหมายครอบคลุมทั้งความรู้ความเข้าใจในพื้นฐานและหลักการของวิชาการต่างๆ ซึ่งเป็นความรู้ในแนวลึก และความรู้ในข้อเท็จจริงแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานทั้งหมด ซึ่งเป็นความรู้ในแนวกว้างสามารถประกอบและส่งเสริมการปฏิบัติงานให้ได้ผลสมบูรณ์ ดังพระบรมราโชวาทฯ ที่ว่า

ความรู้ที่ใช้ได้ผลนั้น ต้องเป็นความรู้ที่ถูกต้อง แม่นยำ ชำนาญ นำมาใช้งานได้ทันทีและนอกจากความรู้ด้านลึก คือ วิชาการเฉพาะสาขาที่ศึกษามาโดยตรงแล้ว ความรู้ด้านกว้าง คือ วิชาการอื่นๆ ทั่วไป ย่อมเป็นปัจจัยประกอบส่งเสริมอีกส่วนหนึ่งด้วย^{๙๙}

จากพระบรมราโชวาทฯ ตรงนี้ ความรู้ที่ถูกต้อง แม่นยำ ชำนาญ ใช้การได้ทันที เป็นความรู้ด้านลึก เพราะได้ศึกษามาโดยตรง ส่วนความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิชาการอื่นๆ ทั่วไป เป็นความรู้ด้านกว้าง จะมาเป็นปัจจัยประกอบส่งเสริมอีกที่ ดังพระบรมราโชวาทฯ ว่า

นอกจากจะอาศัยความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามาแล้ว ยังจำเป็นจะต้องมีความรอบรู้และความเข้าใจอันกระจ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องพันกับงานที่จะทำทั้งหมด รวมทั้งระบบชีวิตของคนไทย อันได้แก่ ความเป็นอยู่ ความต้องการ วัฒนธรรม และความรู้สำนึกคิดโดยเบ็ดเสร็จจัดด้วย จึงจะทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้^{๑๐๐}

ความรู้ที่ใช้ได้ผลดี จะต้องเป็นความรู้ที่ประกอบด้วยสติ หรือความระลึกรู้ เป็นเครื่องบังคับตนเอง ในการกระทำ การพูด หรือแม้แต่การคิดในเรื่องต่างๆ ว่าจะจะเป็นประโยชน์หรือมีผลเสียหายหรือไม่อย่างไรในระยะยาว ดังพระบรมราโชวาทฯ ที่ว่า

ความรู้สี่กระลึกได้ว่าอะไรเป็นอะไร หรือเรียกสั้นๆ ว่า “สติ” นั้น เป็นสิ่งสำคัญที่สุดอย่างหนึ่งที่จะทำให้บุคคลหยุดคิดพิจารณาก่อนที่จะทำ จะพูด และแม้แต่จะคิดสิ่งใดสิ่งหนึ่งว่าสิ่งนั้นดีหรือชั่ว มีคุณมีประโยชน์หรือเสียหาย ควรกระทำหรือควรงดเว้นอย่างไร เมื่อยังคิดได้ ก็จะช่วยทำให้พิจารณาทุกสิ่งทุกอย่างอย่างละเอียดประณีต และสามารถถ่วงถ่วงเอาสิ่งที่ไม่เป็นสาระ ไม่เป็นประโยชน์ออกได้หมด คงเหลือแต่เนื้อแท้ที่ถูกต้องและเป็นธรรม ซึ่งเป็นของควรคิดควรพูดควรทำแท้ๆ^{๑๐๑}

ส่วนความรู้ที่ประกอบด้วยปัญญา หรือ ความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องแยกคายด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่จะปฏิบัติงานอย่างถูกต้องเที่ยงตรง ดังพระบรมราโชวาทฯ ที่ว่า

ปัญญาแปลอย่างหนึ่งก็คือความรู้ทุกอย่างทั้งที่เล่าเรียน จดจำมา ที่พิจารณาใคร่ครวญคิดเห็นขึ้นมา และที่ได้ฝึกฝนอบรมให้คล่องแคล่วชำนาญขึ้นมาในตัวเอง อีกอย่างหนึ่ง เมื่อมีความรู้ความ

^{๙๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๒.

^{๙๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๒.

^{๑๐๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์”, วันที่ ๑๙ มีนาคม ๒๕๒๒.

^{๑๐๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่สามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมสามัญประจำปี”, ระหว่างวันที่ ๑๖-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

ชัดเจนชำนาญในวิชาการต่างๆ ดังว่า จะยังผลให้เกิดความเฉลียวฉลาดขึ้นในตัวบุคคล แต่ประการสำคัญคือความรู้ที่ผนวกกับความเฉลียวฉลาดนั้น จะรวมกันเป็นความสามารถพิเศษขึ้นคือ ความรู้จริง รู้แจ้งชัด รู้ตลอดในสิ่งที่ได้มีโอกาสศึกษา ซึ่งจะเป็ผลต่อไปเป็นความรู้เท่าทันความคิด จริต ทฤษฎี และเจตนาของคนทั้งปวงที่สมาคมด้วย...เมื่อรู้เท่าทันแล้วก็จะเห็นแนวทางและวิธีการที่จะหลีกเลี่ยงให้พ้นอุปสรรค ปัญหา และความเสื่อม ความล้มเหลวทั้งปวงได้ แล้วดำเนินไปตามทางที่ถูกต้องเหมาะสมจนบรรลุความสำเร็จ^{๑๐๒}

ปัญญา ความรู้ชัด ซึ่งเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพิจารณาวินิจฉัยตัดสินปัญหาและเรื่องราวต่างๆ ที่จะต้องผ่านพบในการปฏิบัติงาน ความรู้ชัดนี้ หมายถึง ความรู้ที่กระจ่าง ถูกต้องตามเหตุตามผลและตามจริง เกิดขึ้นได้โดยอาศัยความรู้อันกว้างขวาง ที่ได้รู้ได้เห็นได้ศึกษาสังเกตมาแล้วเป็นเนื้อหา อาศัยสติ ความระลึกรู้ และความมีใจสงบตั้งมั่นในความเป็นกลาง ไม่หวั่นไหวด้วยอคติ เป็นพื้นฐานรองรับและเป็นเครื่องพิจารณากลับกรอง สำเร็จเป็นความรู้ความเห็นที่ชัดเจนถูกต้อง ทำให้สามารถวินิจฉัยชี้ชัดในกรณีทั้งปวงได้แม่นยำถูกต้อง ผู้มีกำลังปัญญาจึงรู้จริงและรู้ซึ้ง มองเห็นปัญหาและภารกิจของตนได้ชัดเจนโดยตลอดหมดทุกอย่าง และสามารถปฏิบัติบริหารให้สำเร็จเรียบร้อยได้โดยยุติธรรมถูกต้อง^{๑๐๓}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น ชี้ให้เห็นว่า มีความรู้ประกอบกันสามส่วนด้วยกัน ส่วนที่หนึ่ง คือ ความรู้อันกว้างขวาง หรือเรียกว่าเป็น ความรอบรู้ ที่ไม่จำกัดเพียงความรู้ความสามารถทางวิชาการตามที่ได้ศึกษามา แต่ยังรวมถึงความรู้และความเข้าใจอันกระจ่างและเพียงพอในข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสภาวะแวดล้อมและสถานการณ์ที่เกี่ยวข้องกับงานที่จะทำทั้งหมด ส่วนที่สอง คือความรู้ประกอบด้วยสติ หรือความระลึกรู้ ซึ่งเป็นเครื่องพิจารณากลับกรองก่อนที่จะทำ จะพูด หรือแม้แต่จะคิดในเรื่องต่าง ๆ ว่าก่อให้เกิดประโยชน์หรือผลเสียหาย ควรกระทำหรือควรงดเว้น และส่วนที่สาม คือความรู้ประกอบด้วยปัญญา หรือความรู้ชัด อันเกิดจากการคิดพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างถูกต้องแยกแยะด้วยเหตุผล ทำให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัด เป็นความรู้แจ้งในงานและวิธีที่จะปฏิบัติงานอย่างถูกต้อง เทียงตรง

นอกจากนี้ความรู้รอบ มีทั้งสติ และปัญญาแล้ว จะทำให้เกิดความตั้งงามภายในหรือองค์ประกอบตามมา ได้แก่ คุณธรรม ดังมีพระบรมราโชวาทที่ทรงแสดงให้เห็นคุณธรรมดังต่อไปนี้

การที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา คือ ที่เป็นประโยชน์และเป็นธรรมด้วยนั้น จะอาศัยความรู้แต่เพียงอย่างเดียวมิได้ จำเป็นต้องอาศัยความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้องเป็นธรรมประกอบด้วย เพราะเหตุว่าความรู้นั้นเป็นเหมือนเครื่องยนต์ ที่ทำให้ยวดยานเคลื่อนไปได้ประการเดียว ส่วนคุณธรรมดังกล่าวแล้ว เป็นเหมือนหนึ่งพวงมาลัยหรือหางเสือ ซึ่งเป็นปัจจัยที่นำพาให้ยวดยานดำเนินไปถูกทางด้วยความสวัสดิ คือปลอดภัยจนบรรลุถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ดังนั้น ในการที่จะประกอบกรงานเพื่อตนเพื่อส่วนรวมต่อไป^{๑๐๔}

^{๑๐๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑.

^{๑๐๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๒.

^{๑๐๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นจะเห็นว่า คุณธรรมประการแรก คือ ความสุจริต ความบริสุทธิ์ใจและความถูกต้อง ซึ่งเป็นเครื่องกำกับทิศทางของการใช้วิชาความรู้ เพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ ดังพระบรมราโชวาทว่า

ข้าพเจ้าใคร่ขอให้ท่านทั้งหลายจงมั่นอยู่ในความซื่อสัตย์สุจริต ถือเอาประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง เพราะคุณธรรมอันนี้เป็นมูลฐานอันสำคัญที่จะยังความเจริญและความเป็นปึกแผ่นแก่สังคม เป็นบ่อเกิดแห่งความสามัคคีกลมเกลียว ความซื่อสัตย์ที่ว่่านี้ หมายถึง ความสุจริตซื่อตรงต่อหน้าที่การงานต่อตนเอง และต่อผู้อื่นที่เกี่ยวข้อง มีเจตนาบริสุทธิ์ไม่เอาใจเอารัดเอาเปรียบ^{๑๐๕}

คุณธรรมต่อมาคือ มีความอุตสาหะพยายาม มีสติความระลึกรู้ตัว มีความสังเกตความความหนักแน่นอดทน ไม่ย่อท้อ มีความเพียร ประกอบการงานด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง เป็นความเพียรที่มีลักษณะกล้าแข็งไม่ขาดสาย มีความหนักแน่นอดทน ไม่ท้อถอย ทำให้การดำเนินงานรุดหน้าเรื่อยไป ดังพระบรมราโชวาทว่า

ท่านทั้งหลายจะต้องอาศัยวิชาความรู้ที่กว้างขวาง ถูกต้อง และแม่นยำชำนาญอยู่ตลอดเวลา ทั้งต้องมีความอุตสาหะพยายาม มีสติความระลึกรู้ตัว มีความสังเกตพิจารณาอย่างถี่ถ้วนรอบคอบ ยิ่งกว่านั้น ทุกคนยังต้องมีคุณสมบัติสำคัญอีกประการหนึ่ง ซึ่งข้าพเจ้าใคร่จะกล่าวเป็นพิเศษในโอกาสนี้คือ ความหนักแน่นอดทน ไม่ยอมตัวให้วู่วามไปตามเหตุการณ์ ตามอคติ ตามอารมณ์ชอบใจหรือไม่ชอบใจ ความหนักแน่นอดทนช่วยให้เกิดการยั้งคิด และธรรมดาคณะเราเมื่อมีการยั้งคิด ย่อมมีโอกาสพิจารณาทบทวนเรื่องต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น เมื่อคิดทบทวนดีแล้ว ก็ให้เห็นและเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างได้อย่างกระจ่างชัดคือเห็นและทราบชัดในสิ่งที่เป็นตัวปัญหา พร้อมทั้งลู่ทางและวิธีการที่จะคิดจะปฏิบัติแก้ไขปัญหานั้นโดยตลอด จึงสามารถทำการงานได้โดยราบรื่น ไม่หลงทางไม่เสียเวลาไม่ผิดพลาด หากแต่มีประสิทธิภาพและบรรลุผลสมบูรณ์^{๑๐๖}

คนเราจะแสวงหาแต่วิชาการฝ่ายเดียวไม่ได้ ผู้มีวิชาการจำเป็นจะต้องมีคุณสมบัติในตัวเอง นอกจากวิชาความรู้ด้วย จึงจะนำตนนำชาติให้รอดและเจริญได้ คุณสมบัติที่จำเป็นสำหรับทุกคนนั้นที่สำคัญได้แก่ ความรู้จักผิดชอบชั่วดี ความละเอียดซื่อสัตย์สุจริต ทั้งในความคิดและการกระทำ ความไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาใจเอารัดเอาเปรียบผู้อื่น ความไม่มั่งงาย หยาบคาย กับอีกอย่างหนึ่งที่สำคัญเป็นพิเศษคือ ความขยันหมั่นเพียร พยายามฝึกหัดประกอบการงานทุกอย่างด้วยตนเอง ด้วยความตั้งใจ ไม่ละเลย ไม่ทอดทิ้ง คุณสมบัติเหล่านี้เป็นองค์ประกอบที่สำคัญ^{๑๐๗}

ความเพียรที่ถูกต้องเป็นธรรมและพึงประสงค์นั้น คือความเพียรที่จะกำจัดความเสื่อมให้หมดไป และระวังป้องกันมิให้เกิดขึ้นใหม่ อย่างหนึ่ง กับความเพียรที่จะสร้างสรรค์ความดี ความเจริญให้บังเกิดขึ้น และระวังรักษามิให้เสื่อมสิ้นไป อย่างหนึ่ง ความเพียรทั้งสองประการนี้เป็นอุปการะอย่าง

^{๑๐๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”, วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๔๖.

^{๑๐๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ วิทยาเขตสงขลา”, วันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๒๒.

^{๑๐๗} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”, วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๐.

สำคัญ ต่อการปฏิบัติตน ปฏิบัติงาน ถ้าทุกคนในชาติจะได้ตั้งตน ตั้งใจ อยู่ในความเพียรดังกล่าว ประโยชน์และความสุขก็จะบังเกิดขึ้นพร้อม ทั้งแก่ส่วนตัวและส่วนรวม^{๑๐๘}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นจะเห็นว่า ความซื่อสัตย์สุจริต และความมุ่งมั่น อดทน มีความเพียร จะเกิดขึ้นและยั่งยืนอยู่ได้ด้วยการมีสติและปัญญา กล่าวคือ มีสติรู้ตัว มีปัญญารู้ชัดในคุณค่าของความซื่อสัตย์สุจริต และการสร้างสรรค์ความเจริญบนพื้นฐานของความสุจริต เกิดเป็นค่านิยม ความเชื่อมั่น และความพึงพอใจในการคิดดี พูดดี และทำดี แล้วความมั่นใจ ความพึงพอใจนั้น ก็จะอุดหนุนประคองความซื่อสัตย์สุจริต และความอดทน มีความเพียรที่จะทำให้คงอยู่ได้ตลอดไปไม่เสื่อมถอย

คุณธรรมข้อที่ว่า ความรอบคอบระมัดระวัง สามารถใช้พิจารณาเรื่องต่างๆ เพื่อให้กระจ่างแจ้งใน ทุกแง่ทุกมุม ก่อนที่จะจัดการให้ถูกจุด ถูกขั้นตอน ถูกเหตุผล ดังพระบรมราโชวาทต่อไปนี้

การทำงานให้สำเร็จผลแน่นอนและสมบูรณ์ตามเป้าหมายนั้น จะต้องใช้ความรู้ความสามารถ พร้อมทั้งคุณสมบัติที่สำคัญๆ ในตัวบุคคลหลายประการ เช่น ความตั้งใจที่มั่นคง ความคิดสร้างสรรค์ ความอุตสาหะพยายาม ความรับผิดชอบ ความรอบคอบระมัดระวัง ตลอดจนความสุจริตเป็นธรรม นำมาปฏิบัติงานโดยพร้อมสรรพ และโดยเต็มกำลังอย่างสม่ำเสมอ^{๑๐๙}

แบบแผนและหลักเกณฑ์นั้น ย่อมต้องมีเหตุผลเป็นพื้นฐาน และเหตุผลที่จะทำให้พื้นฐานมั่นคงไม่ สั่นสะเทือนได้ ก็ต้องเป็นเหตุผลความจริงแท้ ที่ได้พิสูจน์ให้เห็นจริงแล้วด้วยความละเอียดรอบคอบ ปราศจากความลำเอียงและความหลงผิดตามอารมณ์^{๑๑๐}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้นจะเห็นว่า หลักการในการปฏิบัติงานใดๆ จำต้องมีเหตุผลจริงแท้ รองรับ โดยอาศัยความรอบคอบระมัดระวังเป็นเครื่องพิจารณากันกรอง ความรอบคอบระมัดระวังจึงเป็น คุณธรรมที่คอยสนับสนุนการใช้ปัญญาหรือความรู้ความคิดที่ปราศจากอคติและกิเลสครอบงำ เพื่อให้ได้มาซึ่ง เหตุผลที่ถูกต้อง

คุณธรรมข้อหนึ่งที่อุปถัมภ์และผูกพันคนไทยให้ร่วมมือกันมีเอกภาพ สามารถดำรงชาติบ้านเมือง ให้มีอิสระยั่งยืนมาช้านาน คุณธรรมข้อนี้ก็คือ ไฉไล ความมีเมตตา หัวดีให้กันและกัน ความที่มีไมตรี ต่อกัน จะคิดอะไรก็คิดแต่ในทางสร้างสรรค์จะเป็นประโยชน์เกื้อกูลกัน จะพูดอะไรก็ใช้เหตุผลเจรจากัน ด้วยความเข้าใจกัน จะทำอะไรก็ช่วยเหลือร่วมมือกัน ด้วยความมุ่งมั่นเจริญต่อกัน ถ้าใน ภายใต้อาณัติของชาวไทยเรามีคุณธรรมข้อนี้อยู่หนักแน่นพร้อมมูลเพียงใด จะได้มั่นใจว่าเราจะสามารถ รักษาประเทศชาติและความเป็นไทยของเราไว้ยืนยาวตลอดไป^{๑๑๑}

^{๑๐๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี”, วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙.

^{๑๐๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญา ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”, วันที่ ๑๙ กรกฎาคม ๒๕๒๘.

^{๑๑๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญา ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๖ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

^{๑๑๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเสด็จออกมหา สมามคม รับการถวายพระพรชัยมงคล”, วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

การที่จะประกอบกิจใดๆ ให้เจริญเป็นผลดีนั้น ย่อมต้องอาศัยความอุตสาหะพากเพียรและความซื่อสัตย์สุจริตเป็นรากฐานสำคัญ ประกอบกับจะต้องเป็นผู้มีจิตใจเมตตากรุณา ไม่เบียดเบียนผู้อื่น และพร้อมที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้เกิดแก่ส่วนรวม ตามโอกาสอีกด้วย^{๑๑๒}

นึกถึงคุณธรรมซึ่งเป็นที่ตั้งของความรัก ความสามัคคี ที่ทำให้คนไทยเราสามารถร่วมมือร่วมใจกันรักษาและพัฒนาชาติบ้านเมืองให้เจริญรุ่งเรืองสืบต่อกันไปได้ตลอดรอดฝั่ง ประการแรก คือ การที่ทุกคนคิด พูด ทำ ด้วยความเมตตา มุ่งดี มุ่งเจริญต่อกัน ประการที่สอง คือ การที่แต่ละคนต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ประสานงาน ประสานประโยชน์กัน ให้งานที่ทำสำเร็จผล ทั้งแก่ตน แก่ผู้อื่น และกับประเทศชาติ ประการที่สาม คือ การที่ทุกคนประพฤติปฏิบัติตนอยู่ในความสุจริต ในกฎกติกา และในระเบียบแบบแผน โดยเท่าเทียมเสมอกัน ประการที่สี่ คือ การที่ต่างคนต่างพยายามทำความดี ความเห็นของตนให้ถูกต้องเที่ยงตรง และมั่นคงอยู่ในเหตุในผล หากความคิด จิตใจ และการประพฤติปฏิบัติที่ลงรอยเดียวกันในทางที่ดี ที่เจริญนี้ยังมีพร้อมมูลในกาย ในใจของคนไทย ก็มั่นใจได้ว่าประเทศไทยจะดำรงมั่นคงอยู่ตลอดไปได้^{๑๑๓}

จากพระบรมราโชวาทข้างต้น แสดงให้เห็นว่า นอกเหนือจากความรู้ที่จะทำงานให้สัมฤทธิ์ผลที่พึงปรารถนา ซึ่งเปรียบเหมือนเครื่องยนต์ส่งให้พาหนะเคลื่อนที่ ยังต้องประกอบไปด้วยคุณธรรมในตัวบุคคล ซึ่งเปรียบเหมือนพวงมาลัยคอยบังคับทิศทางให้ไปถึงจุดหมายที่พึงประสงค์ ได้แก่ มีเมตตา กรุณา สัจจะ สุจริต วิริยะ อุตสาหะ สามัคคี และทฤษฎีคุณธรรม คุณธรรมทั้งหมดนี้ ล้วนมีความสำคัญในเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้า ที่เน้นความพอเพียงในระดับกลุ่ม และมีการร่วมกันดำเนินงานในด้านต่างๆ

นอกจากนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ทรงเน้นย้ำความสำคัญของคุณธรรม โดยเทียบเคียงกับความสำคัญของความรู้ว่า “ขอให้ทุกคนสำนึกไว้เป็นนิตย์ โดยตระหนักว่า การงาน สังคม และบ้านเมืองนั้น ถ้าขาดผู้มีความรู้เป็นผู้บริหารดำเนินการ ย่อมเจริญก้าวหน้าไปได้โดยยาก แต่ถ้างานใด สังคมใด และบ้านเมืองใด ก็ทำตามขาดบุคคลผู้มีความรู้ คุณธรรมแล้ว จะดำรงอยู่ไม่ได้เลย”^{๑๑๔}

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า คุณธรรม เป็นเหตุให้เกิดความดีงามควบคู่กันกับความรู้ และความรู้ก็เป็นเหตุทำให้เกิดความถูกต้องในกระบวนการทางเศรษฐกิจพอเพียง

สรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ ต้องมีความพอประมาณ ซึ่งหมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ จะสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ มัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง ซึ่งเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมาย ปลอดภัยจากปัญหา ไม่ข้องแวะกับที่สุดโต่งด้านใดด้านหนึ่ง กับคุณลักษณะแรกของความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ซึ่งเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติตนให้อยู่ในความพอดี ไม่มากเกินไป ไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ต้องมีความมีเหตุผลซึ่งหมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ โยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดพิจารณาสืบสาวหาเหตุผลจนตลอดสาย

^{๑๑๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๔๙.

^{๑๑๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล”, วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙.

^{๑๑๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”, วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

ให้เห็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย กับคุณลักษณะที่สองของความพอเพียง คือ ความมีเหตุผล ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมที่ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการใช้ความคิดและปัญญาเช่นกัน และต้องมีการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ซึ่งหมายถึงการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คือ อัปมาทธรรม ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินกิจกรรมโดยมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป กับคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ที่เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งก็เป็นเรื่องของการมีสติ อดทนพากเพียรในการดำเนินกิจกรรมโดยไม่ให้เกิดความเสียหายหรือข้อผิดพลาด

หลักธรรมที่เป็นองค์ประกอบในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จะมีความคล้ายคลึงกันจนแยกไม่ออกแล้ว ส่วนที่เป็นองค์ประกอบในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ได้แก่ รอบรู้ ใช้สติปัญญา และคุณธรรม ได้แก่ ซื่อสัตย์สุจริต อดทน มีความเพียร และรอบคอบระมัดระวังนั้น แท้ที่จริงคือ ปัจจัยซึ่งทำหน้าที่เป็นสาเหตุให้การกระทำหรือพฤติกรรมในทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม สามารถเปรียบเทียบกระบวนการกับองค์ธรรมในเศรษฐกิจแบบพุทธแล้ว จะเห็นได้ว่า เศรษฐกิจแบบพุทธในระดับเบื้องต้นจะมีองค์ธรรม คือศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ ระดับท่ามกลางจะมีองค์ธรรม คือ สมาธิ ได้แก่ สัมมาวายามะ สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และระดับสูงสุดขององค์ธรรม คือ ปัญญา ได้แก่ สัมมาทิฐิและสัมมาสังกัปปะ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่มีทั้งความพอประมาณ ความมีเหตุผล และการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี จะมีความสอดคล้องเหมือนกับการมีมัชฌิมาปฏิปทา หรือทางสายกลาง โยนิโสมนสิการ หรือการพิจารณาโดยแยบคาย และอัปมาทธรรมหรือการมีสติ ซึ่งเป็นหลักธรรมในพุทธศาสนา นั้นเอง

อนึ่ง ดร.สุเมธ ตันติเวชกุล กล่าวถึงการปฏิบัติตนตามแนวทางเศรษฐกิจแบบพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ไว้ดังต่อไปนี้^{๑๑๕}

๑. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ่มเฟือยในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง...”

๒. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีพก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “...ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงชีพชอบเป็นหลักสำคัญ...”

๓. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันกันในการการค้าขายประกอบอาชีพแบบต่อสู้อย่างรุนแรงดังอดีต ซึ่งมีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “...ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนาและการกระทำไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น...”

๔. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยากครั้งนี้ได้ โดยต้องขวนขวายใฝ่หาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่ทำให้ความชัดเจนไว้ว่า “การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มั่นคงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้

^{๑๑๕} สมพร เทพสิทธิ, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต, หน้า ๓๑-๓๒.

ตัวเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้าที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่าเย็นได้ด้วยตนเอง...”

๕. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลงในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลจำนวนมากมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลด พยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่ พยายามก่อความดีให้แก่ตัวเองอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้่องงามสมบูรณ์ขึ้น...”

๒.๔.๔ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจ

เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ เป็นปรัชญาที่เกี่ยวข้องทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจไม่ใช่ทฤษฎีทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว เรื่องของเศรษฐกิจเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับทรัพย์สินและเงิน ซึ่งเป็นเรื่องของวัตถุ ไม่เกี่ยวกับเรื่องจิตใจ เศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตกเชื่อว่าผู้ใดหรือประเทศใดมีทุนมาก บุคคลนั้นหรือประเทศนั้นก็จะได้เปรียบ จะมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าและเหนือกว่าบุคคลหรือประเทศที่มีทุนน้อยประเทศที่ขาดแคลนทุน ซึ่งเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา จึงต้องอาศัยการลงทุนของประเทศที่มีทุนมาก ซึ่งเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ จึงอยู่เหนือกว่าเศรษฐกิจแบบทุนนิยมของตะวันตก เพราะไม่ได้พิจารณาเรื่องวัตถุเท่านั้นยังคลุมถึงเรื่องจิตใจด้วย เพราะคนเราประกอบทั้งร่างกายและจิตใจคนที่มีเศรษฐกิจดี เป็นเศรษฐกิจมีเงินทองมากมาย ไม่ว่าจะจะมีจิตใจที่เป็นสุขหรือไม่ มีคำกล่าวของฝรั่งว่า “คนจนมี ๒ ประเภท คนจนประเภทหนึ่ง คือ คนที่ไม่มีอะไรเลย คนจนอีกประเภทหนึ่งคือ คนที่มีทุกอย่างทุกอย่างแต่ไม่พอใจในสิ่งที่ตนมี”^{๑๑๖} เศรษฐีที่ไม่รู้จักพอ มีจิตใจที่หิวโหยอยู่เสมอ จึงเป็นคนจนทางจิตใจ อาจจะมีความสุขน้อยกว่าคนจนทางวัตถุที่มีความพอใจในชีวิต เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ มีความมุ่งหมายดังนี้ (๑) ให้สามารถพึ่งตนเองได้ (๒) ให้พ้นจากความยากจน (๓) ให้พอมีพอกินและมีสัมมาอาชีพ (๔) ให้มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ่มเฟือย (๕) ให้ยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี และพอใจ เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริดังกล่าว จึงต้องเริ่มจากตัวเองโดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ

๒.๔.๕ การสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง

แผนทำนุบำรุงส่งเสริมศาสนาและจริยธรรมแห่งชาติ ที่จัดทำโดยคณะกรรมการส่งเสริมศาสนาและจริยธรรม ในคณะกรรมการเอกลักษณ์ของชาติมีการสนับสนุนให้ประชาชนใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ดังนี้

๑. ส่งเสริมให้ประชาชนให้หลักเศรษฐกิจพอเพียงในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติตนตั้งแต่ระดับบุคคล ครอบครัว ชุมชนจนถึงระดับชาติ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุมีผล เศรษฐกิจพอเพียงและชีวิตที่พอเพียงเกิดได้เพราะใจที่พอเพียง

๒. เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ ที่สำคัญคือไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยมมีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่พันธนาการอยู่กับสิ่งใด

๓. เศรษฐกิจพอเพียงระดับครอบครัว คือการพอมีพอกิน ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่ผิดเคียงนัก

^{๑๑๖} สมพร เทพสิทธิ, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต, หน้า ๓๕-๓๖.

๔. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชุมชน คือการที่ชุมชนมีความเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเองได้ ประชาชนมีการรวมกลุ่มในด้านเศรษฐกิจ เช่น สหกรณ์กลุ่มสัจจะออกทรัพย์ กลุ่มอาชีพต่างๆ มีการพัฒนาชุมชนอย่างสมดุลและผสมผสานทั้งทางด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจและด้านจิตใจ

๕. เศรษฐกิจพอเพียงระดับชาติ จะต้องมีการพัฒนาและบริหารประเทศไทยดำเนินไปในทางสายกลาง จะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจทุกระดับให้มีจิตสำนึกในความซื่อสัตย์สุจริต และให้ความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา ความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุและวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

๖. ให้ศาสนธรรมสนับสนุนเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อสร้างระบบภูมิคุ้มกันในตัวดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน โดยเป็นผู้มีสติมั่นคงและมีปัญญาที่เฉียบแหลมอยู่เสมอ เพื่อให้เป็นผู้ไม่ประมาทในที่ทั้งปวง

๗. ส่งเสริมการเกษตรตามทฤษฎีใหม่ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยการแบ่งใช้ที่ดินอย่างจำกัดหรือแบ่งเป็นสัดส่วน เพื่อใช้ขุดสระเก็บกักน้ำ ปลูกข้าว ปลูกผักผลไม้ ไม้ยืนต้น ที่อยู่อาศัย

๘. ส่งเสริมให้ประชาชนมีรายได้เพิ่มขึ้นและรายจ่ายน้อยลง การเพิ่มรายได้อาจทำได้โดยการส่งเสริมอาชีพหลัก อาชีพรอง อาชีพเสริมโดยการใช้เทคโนโลยีพื้นฐานหรือเทคโนโลยีที่เหมาะสม การลดรายจ่ายอาจทำได้โดยการลด ละ เลิกอบายมุข^{๑๓๗}

จะเห็นได้ว่า ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เป็นหลักแนวคิดที่มุ่งหมายให้คนทั้งในระดับบุคคล ระดับครอบครัว ระดับชุมชน และระดับชาติ ให้สามารถพึ่งตนเองได้ พ้นจากความยากจน พอมีพอกินและมีสัมมาอาชีพ มีชีวิตที่เรียบง่าย ประหยัด ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และยึดถือทางสายกลาง รู้จักพอ พอดี และพอใจในสิ่งที่มี ซึ่งประชาชนจะปฏิบัติตามหลักแนวคิดดังกล่าวได้หรือไม่ ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับนักพัฒนาที่จะต้องนำหลักแนวคิดไปถ่ายทอดและเผยแพร่ต่อไป

๒.๕ การทบทวนวรรณกรรม/สารสนเทศ (Information) ที่เกี่ยวข้อง

วรรณวี ลิ้มธรรมรงค์ ได้กล่าวถึง ปัญหาเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม ทำให้ผลรูปแบบการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป เห็นแก่ตัว การเอาวัดเอาเปรียบ โกงหกหลอกลวงแก่งแย่งชิงดี แต่ “องค์กรการเงินชุมชน” เป็นกลุ่มหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างเข้มแข็ง ช่วยแก้ปัญหา ทุกคนมีส่วนร่วมคิดร่วมสร้างกลุ่มกระบวนการเรียนรู้และการทำงานอย่างมีส่วนร่วม ก่อให้เกิดการพัฒนาคนและชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยแก้ปัญหา หรือบรรเทาความเดือดร้อนของประชาชนลงได้ เมื่อคนเข้มแข็งไปสู่ชุมชนเข้มแข็งแล้ว ประเทศชาติก็เจริญรุ่งเรือง เกิดการพัฒนาแบบยั่งยืน การมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน นอกจากจะช่วยแก้ปัญหาและเกิดการพัฒนาแล้ว ยังสร้างความรักความผูกพัน พื้นฟูคุณธรรมในจิตใจของคนในกลุ่มหรือชุมชนได้อีกด้วย กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จังหวัดตราด ก็เป็นตัวอย่างหนึ่งที่สะท้อนภาพองค์กรการเงินชุมชนที่เข้มแข็งได้เป็นอย่างดีและชัดเจน^{๑๓๘}

^{๑๓๗} สมพร เทพสิทธิ์า, การเดินตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต, หน้า ๓๙-๔๐.

^{๑๓๘} วรรณวี ลิ้มธรรมรงค์, “เครือข่ายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์จังหวัดตราด” รายงานการวิจัย, หน้า ๑.

ชินรัตน์ ขุนณรงค์ ได้วิจัยเรื่อง กิจกรรมต่อยอดกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต บ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด ผลการศึกษาพบว่า การดำเนินกิจกรรมการต่อยอดของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ บ้านหนองน้ำจืดก่อให้เกิดคุณลักษณะที่สร้างและสนับสนุนความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ เนื่องจากทำให้เกิดทุนต่าง ๆ โดยเฉพาะช่วยเพิ่มทุนเงินตราอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถนำมาใช้ในกิจกรรมปล่อยกู้ให้กับสมาชิกได้อย่างเพียงพอ รวมถึงสามารถนำมาจัดสวัสดิการให้กับสมาชิกได้อย่างทั่วถึง ตอบสนองต่อความต้องการ ทั้งยังพัฒนาคุณลักษณะกระบวนการเรียนรู้และทักษะการจัดการของกรรมการและสมาชิกของกลุ่มนำไปสู่การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยกลุ่มเองได้ รวมถึงพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตวิญญาณหรือความสัมพันธ์ของสมาชิกในกลุ่มให้เพิ่มมากขึ้นจนถือได้ว่ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต บ้านหนองน้ำจืดมีความเข้มแข็งและถือได้ว่าเป็นตัวอย่างอันดีของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ฯ ในระดับประเทศ^{๑๑๙}

บำรุง สุขพรรณ ได้ทำการวิจัย เรื่อง การศึกษากลยุทธ์เผยแพร่ปรัชญา “เศรษฐกิจพอเพียง” ของการพัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด “วาระแห่งชุมชน” เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน อยู่ในระดับสูง โดยจากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๒๘๔ คน พบว่ากลุ่มตัวอย่างมีความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและแนวคิด “วาระแห่งชุมชน” เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืนในประเด็นจากมากไปหาน้อย อันได้แก่

- ๑) เศรษฐกิจพอเพียงสอนให้คนไม่ประมาท
- ๒) ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว
- ๓) การเอื้ออาทรต่อกัน เป็นส่วนหนึ่งของหลักการเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔) การสนับสนุนให้ชุมชนนำเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ ถือเป็นแนวคิดหนึ่งในการขับเคลื่อนระเบียบ “วาระแห่งชุมชน”
- ๕) การขับเคลื่อนระเบียบ “วาระแห่งชุมชน” คือการกระตุ้นให้ชุมชนตื่นตัวแนวคิด ๔ พ. ได้แก่ พัฒนาค้น พัฒนาพื้นที่ พัฒนาแหล่งรายได้ และพัฒนาชุมชน^{๑๒๐}

ชูชีพ กลิ่นโท ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ความพึงพอใจในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหัตถ์ ๔ ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขนครสวรรค์ จำกัด” พบว่า ๑) สภาพส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถามกลุ่มอายุระหว่าง ๓๐ - ๕๐ ปีมีจำนวนมากกว่ากลุ่มอายุอื่น กลุ่มระดับการศึกษาปริญญาตรีมีจำนวนมากกว่ากลุ่มระดับการศึกษาอื่น กลุ่มตำแหน่งราชการ / ราชการบ้านนาญ มีจำนวนมากกว่ากลุ่มตำแหน่งราชการ / ราชการบ้านนาญอื่น กลุ่มระยะเวลาการเป็นสมาชิกมากกว่า ๒๐ ปีมีจำนวนมากกว่ากลุ่มระยะเวลาการเป็นสมาชิกอื่นและกลุ่มที่รายได้น้อยกว่า ๒๐,๐๐๐ บาท มีจำนวนมากกว่ากลุ่มอื่น ๒) ระดับความพึงพอใจของสมาชิกในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหัตถ์ ๔ ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าสมาชิกมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมากทุกด้านเช่นกัน ๓) เปรียบเทียบความพึงพอใจของสมาชิกในการ

^{๑๑๙} ชินรัตน์ ขุนณรงค์, “กิจกรรมต่อยอดกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต บ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัดตราด”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบัณฑิตศึกษาและการพัฒนา (สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๒๐} บำรุง สุขพรรณ, “การศึกษากลยุทธ์เผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพัฒนาการจังหวัดและพัฒนาการอำเภอ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารและสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑), หน้า ข.

ให้บริการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ โดยจำแนกตาม อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่ง ระยะเวลาการเป็นสมาชิก และรายได้ที่แตกต่างกัน สมาชิกมีความพึงพอใจในการให้บริการแตกต่างกัน ๔) ปัญหาและอุปสรรคในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ของสหกรณ์ที่พบมากที่สุดแต่ละด้านมีดังนี้ คือด้านทนาย เจ้าหน้าที่สหกรณ์บางคนไม่เต็มใจและไม่ใส่ใจในการให้บริการ ด้านปิยวาจา เจ้าหน้าที่สหกรณ์บางคนพูดจาไม่เพราะ ไม่สร้างสรรค์ และยังไม่ประทับใจสมาชิก ด้านอัตถจริยา สหกรณ์ให้ประโยชน์หรือความร่วมมือกับสมาชิกบางเรื่องยังไม่ดีเท่าที่ควรและยังไม่เสมอภาค และด้านสมานัตตตา เจ้าหน้าที่สหกรณ์บางคน ทำวางตนยังไม่เหมาะสม วางตนเหมือนนาย ไม่ค่อยเป็นกันเอง และมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกน้อยไป ส่วนระดับความพึงพอใจของสมาชิกในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ของสหกรณ์ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก แสดงให้เห็นว่าการให้บริการของสหกรณ์ยังมีข้อบกพร่องสหกรณ์จะต้องมีการแก้ไข ปรับปรุงและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปอีก ผู้วิจัยได้นำเสนอหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ เสนอเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาดังนี้ ๑) ด้านทนาย ผู้ให้ควรจะให้ด้วยความเอื้อเฟื้อและจริงใจ ๒) ด้านปิยวาจา ผู้พูดควรจะพูดด้วยวาจาที่ไพเราะ น่าฟัง สร้างสรรค์และมีประโยชน์ ๓) ด้านอัตถจริยา คือการทำประโยชน์ให้แก่สมาชิก สหกรณ์ควรจะต้องคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและความเสมอภาคเท่าเทียมกันเป็นสำคัญ ๔) ด้านสมานัตตตา คือเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทุกคนควรจะทำวางตนให้เหมาะสม เสมอต้นเสมอปลาย มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อสมาชิกและให้ถือเสมอว่าสมาชิกคือบุคคลสำคัญที่สุดขององค์กร^{๑๒๑}

ปราโมทย์ ยอดแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ” พบว่า แนวคิดเรื่องสหกรณ์มีความสอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนาตั้งแต่ความหมายการมีส่วนร่วม คือสามัคคีธรรมตามหลักสังคหวัตถุ ๔ และเรื่องการเสียสละหรือจาคะตามหลักขรราวาสธรรม ๔ เพื่อการแบ่งปัน(สาธารณโภคีตา) ซึ่งพระพุทธเจ้าให้ความสำคัญเรื่องประโยชน์ของตนและประโยชน์ของผู้อื่น ผลการสำรวจสภาพการสหกรณ์ในสังคมไทย มีจุดแข็งคือ ระบบการดำเนินงานที่โปร่งใสตรวจสอบได้ มีจุดอ่อนคือสมาชิกขาดความรู้ความเข้าใจ แนวคิด หลักการ และอุดมการณ์สหกรณ์อย่างแท้จริง มีโอกาสได้รับการสนับสนุนจากส่วนงานราชการ และอุปสรรคจากการแข่งขันสูง ผลการพัฒนาารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ โดยบูรณาการหลักธรรมเสริมจุดแข็งด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ และพรหมวิหาร ๔ เพื่อสร้างความสามัคคีเพิ่มขึ้น และส่งเสริมการเรียนรู้กำกับจุดอ่อนด้วยขรราวาสธรรม ๔ และวิเคราะห์พิจารณาหาโอกาสและป้องกันอุปสรรคด้วยหลักสัปปุริสธรรม ๗ จากข้อมูลสามารถสังเคราะห์เป็นรูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธที่ประกอบด้วย ๑) การนำสหกรณ์ตามแนวพุทธจากการกำหนดนโยบาย วัตถุประสงค์ ภารกิจและเป้าหมายสหกรณ์ที่สอดคล้องตามหลักพระพุทธศาสนา ๒) การบริหารจัดการสหกรณ์ตามแนวพุทธ ๓) คนสหกรณ์ตามแนวพุทธ การพัฒนาารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธต้องเน้นการพัฒนาคนด้วยการส่งเสริมการเรียนรู้ตามกระบวนการพัฒนา ๔ ระดับ เพื่อที่ทำให้คนสหกรณ์มีศรัทธามีศีล มีจาคะ และเกิดปัญญา^{๑๒๒}

ทวีศักดิ์ ใหม่ประยูร ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมเข้ากับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๒” พบว่า หลักธรรมาภิบาลมีพื้นฐานมาจากหลักพุทธธรรมที่มีในพระไตรปิฎก เป็นรากฐานของหลักธรรมาภิบาลที่ใช้ในการบริหารงาน ได้แก่ อริยทรัพย์ ๗

^{๑๒๑} ชูชีพ กลั่นโท, “ความพึงพอใจในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหวัตถุ ๔ ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ สาธารณสุขนครสวรรค์ จำกัด”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ก-ข.

^{๑๒๒} ปราโมทย์ ยอดแก้ว ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ”, ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗), หน้า ก-ข.

และเบญจศีลเป็นที่มาของหลักนิติธรรม, ขรวาสาธรรม ๔เบญจศีลและเบญจธรรมเป็นที่มาของหลักคุณธรรม, สุจริต ๓ เป็นที่มาของหลักความโปร่งใส, สาราณียธรรม ๖ เป็นที่มาของหลักการมีส่วนร่วม, ทิศ ๖ และ ขรวาสาธรรม ๔ เป็นที่มาของหลักความรับผิดชอบต่อสังคม และทฤษฎีธรรมาภิบาลเป็นที่มาของหลักความคุ้มค่า การบริหารงานสหกรณ์มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และสังคมของบรรดาสมาชิก ด้วยวิธีการช่วยเหลือตนเองและช่วยเหลือ ซึ่งกันและกันการดำเนินงานของสหกรณ์จะบรรลุเป้าหมายได้ สมบูรณ์เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับความสามารถ และคุณสมบัติของมวลสมาชิกอย่างหนึ่งสมาชิกควรจะมีความรู้ความเข้าใจอันชัดเจนตรงกัน ในเรื่องการสร้างสรรค์ประโยชน์และความเจริญส่วนรวม แล้วมุ่งมั่น ประกอบการ เพื่อประโยชน์และความเจริญนั้น อย่างเข้มแข็งเหนียวแน่น และพร้อมพรักอีกอย่างหนึ่ง จะต้อง มีวินัยเคร่งครัดตามหลักพุทธธรรมสม่ำเสมอในอันที่จะปฏิบัติตัวปฏิบัติงานตามระบบและระเบียบแบบแผน ของสหกรณ์ให้บรรลุวัตถุประสงค์ สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๒ มีระบบการจัดการภายใน ที่มีหลักพุทธธรรมช่วยค้ำจุนอยู่ทำให้การบริหารเป็นไปด้วยความเรียบร้อย ลดความเสี่ยง แต่จากสภาพ เศรษฐกิจปัจจุบันคณะกรรมการดำเนินการชุดใหม่ต้องเร่งริบรณรงค์การออมของสมาชิกสหกรณ์เพื่อเพิ่มทุนให้ สหกรณ์ ลดการพึ่งพาตลาดเงิน ตลาดทุนภายนอก^{๑๒๓}

สมบัติ แจ้งเจริญ ได้ทำการวิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด” พบว่า การบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรจังหวัด พระนครศรีอยุธยา จำกัด ได้แก่ การดำเนินงาน และการบริหารงานของสหกรณ์ที่ดำเนินธุรกิจได้ตามหลักการ อุดมการณ์ วิธีการสหกรณ์ มีวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในระเบียบ ข้อบังคับ กฎหมาย และมติที่ประชุมทุกอย่าง ส่งผลให้สหกรณ์มีความมั่นคง เข้มแข็ง มีการฝากเงิน มีการกู้ยืมเงิน เป็นที่พึ่งทางการเงิน และก่อให้เกิด ประโยชน์แก่มวลสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งผู้ฝากเงิน ทั้งผู้กู้ยืมเงินโดยส่วนรวม หลักพุทธธรรมที่ ส่งเสริมการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น (๑) หลักอิทธิบาท ๔ คือ ๑. ฉันทะ ความพอใจในการทำงาน ๒. วิริยะ ความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน ๓. จิตตะ มีใจจดจ่อรับผิดชอบ ในการทำงาน ๔. วิมังสา มีการทบทวนในการทำงาน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น (๒) หลักพรหมวิหาร ๔ คือ ๑. มีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน ๒. มีกรุณา ความสงสารที่จะช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ๓. มีมุทิตา ความชื่นชม ยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น ๔. มีอุเบกขา ความวางใจเป็นกลาง ไม่มีความลำเอียง (๓) หลักขรวาสา ๔ คือ ๑. มีสัจจะ ความจริงใจต่อเพื่อนสมาชิก ๒. มีหลักทมะ การข่มจิต ไม่ละโมภะอยากได้ทรัพย์ของบุคคลอื่น ๓. มีขันติ อดทนต่อการทำงาน ๔. มีจาคะ เสียสละ เผื่อแผ่ แบ่งปัน ไม่คับแคบเห็นแก่ตัว (๔) หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ ๑. ทาน การให้เพื่อช่วยเหลือบุคคลอื่น ๒. ปิยวาจา กล่าวคำพูดที่สุภาพ ๓. อัตถจริยา การประพฤติให้เป็น ประโยชน์ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น ๔. สมานัตตตา การปฏิบัติตนสม่ำเสมอทั้งในบุคคลทั้งหลาย ส่วนการบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรด้วยหลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมการบริหารงานสหกรณ์ ออมทรัพย์ตำรวจภูธรให้มีประสิทธิภาพ แบ่งออกเป็น ๑. หลักอิทธิบาท ๔ คือ ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ออมทรัพย์ทุกท่านควรมีความพอใจในการทำงาน มีความมุ่งมั่นทุ่มเทในการทำงาน มีใจที่จดจ่อและ รับผิดชอบต่อการทำงาน และมีการทบทวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ๒. หลักพรหมวิหาร ๔ คือ มี เมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน มีสงสารคิดช่วยเหลือให้พ้นจากทุกข์ มีความยินดีในความสำเร็จของบุคคลอื่น และ วางใจเป็นกลาง มีจิตเที่ยงตรงดุจตราขึง ๓.หลักขรวาสาธรรม ๔ คือ มีความจริงใจในการทำงาน มีความ

^{๑๒๓} ทีวีศักดิ์ ใหม่ประยูร, “การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมเข้ากับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๒”, สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘), หน้า ก-ข.

อดทนในการทำงานที่ยากลำบาก และมีความเผื่อแผ่ แบ่งปัน รู้จักสละสิ่งของช่วยเหลือผู้อื่น ๔.หลักสังคหัตถ์ ๔ คือ มีการให้ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อเพื่อนร่วมงาน กล่าวคำสุภาพไพเราะ มีการประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย และการทำตนเสมอต้นเสมอปลาย เมื่อผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านนำหลักธรรมทั้ง ๔ หมวดมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัดแล้วก็จะทำให้การบริหารงานนั้นมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลมากยิ่งขึ้น^{๑๒๔}

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการวิเคราะห์แบบการสื่อสารหรือการเผยแพร่หลักธรรมที่ช่วยสนับสนุนในการทำงานวิจัยเรื่องนี้เป็นอย่างมาก ซึ่งเอกสารและงานวิจัยดังกล่าวมาได้ทำการคัดสรรมาเป็นอย่างดี ทั้งรูปแบบ วิธีการ เทคนิค หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เกี่ยวข้องกับการเผยแพร่หลักธรรม จึงทำให้งานวิจัยนี้ สามารถต่อยอดได้ทั้งหลักการ แนวคิด และสามารถยืนยันทฤษฎีเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงเป็นประโยชน์ต่อเรื่องที่จะทำการวิจัยต่อไป



^{๑๒๔} สมบัติ แจ้งเจริญ, “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด”, *ดุष्ฎินิพนธ์พุทธศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต* สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐), หน้า ก-ข.

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ด้านเอกสาร (Documentary research) โดยใช้การวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของกลุ่มสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง โดยได้ ทบทวน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิจัยในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยและคณะได้ดำเนินการ วิจัยดังนี้ คือ (๑) รูปแบบการวิจัย (๒) การเก็บรวบรวมข้อมูล (๓) ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (๔) เครื่องมือ การวิจัยคือการวิเคราะห์ข้อมูล

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยและคณะได้ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร เรื่องประวัติและความเป็นมาของ สหกรณ์ออมทรัพย์ หลักพุทธธรรม แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวกับการสื่อสาร ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ ทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยทำการวิจัยข้อมูล จากหนังสือ ตำรา เอกสาร คุชฎินิพนธ์ วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ และงานวิจัย และนำเสนอผลงานวิจัยเป็น รูปแบบของการวิเคราะห์ดังนี้ ซึ่งปรากฏในบทที่ ๒ ที่ผ่านมา

๑. ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องสภาพและอุปสรรคในการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์จาก เอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิจัยหรือวิชาการ และรายงานการ ประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์

๒. ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริม พฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจากแนวคิด ทฤษฎี โดยใช้แหล่งข้อมูล จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิจัยหรือวิชาการ และผลงาน ทางวิชาการที่ตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษด้านธรรมนิเทศรวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

๓. วิเคราะห์ สังเคราะห์ และประยุกต์แนวทางการพัฒนาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออม ทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิต และพฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกด้วยคุณธรรมจริยธรรมและปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๔. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๒ การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) เพื่อประมวลองค์ความรู้ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี หลักการ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการ ส่งเสริมคุณภาพชีวิต คุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมการออมทรัพย์ของสมาชิกตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจ พอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน จากคัมภีร์ จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการเก็บข้อมูลจาก

รายงานประจำปี ที่จัดทำขึ้นเพื่อเสนอต่อสมาชิกทั้งหมด โดยมีผลการดำเนินงานในรอบปีและแผนงานที่จะดำเนินการในปีต่อไป เรื่องผลการดำเนินงานปี ๒๕๕๘ และแผนงานที่จะดำเนินต่อไปในปี ๒๕๕๙ สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีอยู่ในประเทศไทย ส่วนใหญ่จะเป็นสมาชิกของชุมนุมสหกรณ์ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย มีการบริหารงานอยู่ ๓ ระดับ คือ

๑) สหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ คือ มีสมาชิกมากและมีงบประมาณการบริหารงานจำนวนมาก

๒) สหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดกลาง คือ สหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีสมาชิกจำนวนค่อนข้างมาก และมีงบประมาณการบริหารงานระดับกลาง

๓) สหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดเล็ก คือ สหกรณ์ออมทรัพย์อาจจะเพิ่งเริ่มก่อตั้ง มีสมาชิกไม่มาก และมีงบประมาณการบริหารน้อยอาจจะอยู่ในช่วงดำเนินการ ซึ่งจะมีอยู่ในบริษัทหรือธุรกิจเอกชน การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ละแห่ง จะเริ่มจากการรวมตัวของกลุ่มอาชีพจัดตั้งขึ้น โดยมีองค์กรหลักเป็นผู้สนับสนุน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล องค์กรเภสัชกรรม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย และกรมตำรวจแห่งชาติ เป็นต้น

๓.๓ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณ โดยการวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง ประกอบด้วย

- ๑) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่
- ๒) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก
- ๓) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี
- ๔) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด
- ๕) สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
- ๖) สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๗) สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี
- ๘) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี
- ๙) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี
- ๑๐) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา

๓.๔ เครื่องมือการวิจัย: การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยและคณะใช้เครื่องมือการวิจัยคือการวิเคราะห์จากเอกสารรายงานการประชุมและการประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ดังนี้

๓.๓.๑ การวิเคราะห์จากเอกสารรายงานสหกรณ์ออมทรัพย์

๑. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่ มีปรัชญาและแนวคิดที่ว่า “มั่นคง มั่นใจ ก้าวไกล สู่สากล”^๑ เป็นสหกรณ์ที่มีสมาชิก ๓๐,๔๒๗ คน^๒ (มีสมาชิกสมทบ ประกอบด้วย บิดา มารดา บุตร นิตินุคคล โรงเรียน เอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ ๑๑,๘๓๙ คน) มีสินทรัพย์สหกรณ์ ๒๐,๖๘๑,๖๒๓,๕๙๐.๘๕ บาท มีกองทุนสำรอง จำนวน ๕๘,๖๓๖,๙๔๙ บาท และจัดสรรเพื่อกองทุนของสหกรณ์ ๑๐,๐๐๐ บาท นอกจากนั้น จะช่วยเกี่ยวกับการเฉลี่ยคืนและปันผลจากการฝากเงินหุ้น

๒. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก ตั้งอยู่ในเขตภาคเหนือตอนล่าง เป็นศูนย์กลางการศึกษา มีสถานการศึกษาหลายแห่ง มีคำขวัญปรัชญาในการบริหารองค์การว่า “ส่งเสริมการออม พร้อมให้บริการ สมาชิกร่วมบริหาร กิจการมั่นคง” มีผู้บริหารสมาชิก จำนวน ๕๒๘ คน ซึ่งเลือกสรรจากหน่วยงานต่าง ๆ ในจังหวัด ได้กำไรสุทธิในปี ๒๕๕๘ จำนวน ๓๙๙,๓๓๔,๐๖๔.๒๔ บาท^๓ และปี ๒๕๕๗ ได้กำไรสุทธิ ๒๙๘,๕๕๕,๗๖๑.๗๑ บาท

๓. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด^๔ เป็นสหกรณ์ที่อยู่ในจังหวัดภาคเหนือ ตอนล่างสุดของภาคเหนือ ปรัชญาและแนวคิดในการบริหารงานที่ว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ชั้นนำที่มั่นคง ดำรงตามหลักธรรมาภิบาล บริการดี สมาชิกมีคุณภาพ” มีสมาชิกสามัญและสมาชิกสมทบ จำนวน ๕,๘๖๓ คน^๕ ถือว่าเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดเล็ก ในรายงานประจำปี ๒๕๕๘ ผลประกอบการ ปี ๒๕๕๘ จำนวน ๕๕๓,๕๑๖,๒๔๙.๐๕ บาท กำไรสุทธิ ๒๐๕,๕๐๖,๘๕๖.๘๐ บาท

๔. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด เป็นผู้แทนสหกรณ์ออมทรัพย์ครูภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด ประสบปัญหาเงินบริหารงานเกี่ยวกับการลงทุนไม่ตรงกับนโยบายของสหกรณ์ มีสมาชิก ๑๓,๕๒๓ คน แยกเป็นชาย ๖,๔๔๗ คน หญิง จำนวน ๗,๐๗๖ คน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด มีสินทรัพย์ ๒๒,๖๓๘,๕๘๔,๘๒๖.๙๓ บาท กำไรสุทธิ^๖ ประจำปี ๒๕๕๘ จำนวน ๖๔๒,๒๔๙,๔๐๓.๔๔ บาท ดอกเบี้ยเงินกู้ ๖.๓๖ ต่อปี มีรายละเอียดในภาคผนวก ก

๕. สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ บริหารงานตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ชั้นนำ ถ้าเลิศสวัสดิการ ดำเนินงานโปร่งใส ภูมิใจประชาคม มก.” มีสมาชิก ๑๐,๓๗๒ คน และมีสมาชิกสมทบ ๒,๒๗๘ คน มีการบริหารได้กำไร ๖๖๒,๐๔๒,๘๕๒.๙๖ บาท มี

^๑ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่, “รายงานกิจกรรมประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๒๒, ชุมนุมสหกรณ์ ออมทรัพย์แห่งประเทศไทย จำกัด, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.fsct.com> [๙ พฤษภาคม ๕๙].

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^๓ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก, “รายงานประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๔๔-๔๕

^๔ สหกรณ์ออมทรัพย์อุทัยธานี, “รายงานกิจการประจำปี”, หน้า ๘.

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓.

^๖ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๘”,

สินทรัพย์รวม^๗ ๓๐,๓๕๒,๒๕๔๔๒๖.๑๙ บาท การบริหารงานของคณะกรรมการมีกลยุทธ์การบริหารงาน ๑๒ กลยุทธ์ และโครงการสัมมนา พิจารณาทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ตอบสนองสมาชิกได้อย่างดียิ่ง

๖. สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารว่า “เป็นสหกรณ์แบบอย่างที่มีมั่นคง บริหารโปร่งใส ใส่ใจสมาชิกและสังคม” มีสมาชิก ๑๑,๔๘๖ คน มีหนี้สินและทุนสหกรณ์ ๓๗,๒๓๙,๐๒๓,๓๙๑.๘๓ บาท^๘ มีกำไรสุทธิ ๗๗๘,๐๑๗,๙๑๒.๑๕^๙

๗. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ครูในภาคตะวันออก มีการบริหารงานด้วยด้วยความก้าวหน้ามาตลอดโดยใช้หลัก ๔ หลัก ปีที่ ๕๙ คือ ก้าวข้าม ก้าวหน้า ก้าวไกล และก้าวไปด้วยกัน มีสมาชิก ๖,๓๘๔ คน มีหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๑๐,๙๕๗,๘๕๙,๙๒๒.๙๐ บาท^{๑๐} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี ได้พัฒนาองค์กรไม่หยุดยั้ง เพื่อให้สมาชิกอยู่ดีกินดีมากขึ้น มีรายละเอียดในภาคผนวก ก.

๘. สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์อยู่ในภาวะต้องพัฒนาต่อไป เพราะจำนวนสมาชิกมีเพียง ๒,๐๘๓ คน^{๑๑} มีงบประมาณดำเนินการ ๑,๘๗๑,๔๖๖,๙๗๑.๒๕ บาท มีกำไรสุทธิ ๕๙,๑๙๖,๖๗๙.๓๒ บาท สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด จะมุ่งเน้นส่งเสริมให้สมาชิกยึดมั่นตามนโยบายเศรษฐกิจพอเพียง ตามวิสัยทัศน์ที่ว่า “มุ่งเน้นให้สมาชิกดำเนินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีฐานะมั่นคง เป็นเลิศด้านบริหารและบริการ และเอื้อเพื่อสังคม” มีรายละเอียดในภาคผนวก

๙. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ มีสมาชิก ๑๒,๓๑๓ คน โดยแยกเป็นสมาชิกสามัญ ๑๑,๗๙๓ คน และสมาชิกสมทบ ๕๒๐ คน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด มีรายได้จากผลประโยชน์^{๑๒} ๒๕๑,๑๑๓,๑๑๘.๐๓ บาท แต่ใช้ชำระการบริหารงานตามโครงการ ๑๒ โครงการ ๓๖ กิจกรรม^{๑๓} เป็นจำนวนเงิน ๖๐,๙๐๓,๙๒๒.๐๐ บาท

^๗ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด, “รายงานกิจการปี ๒๕๕๘”, หน้า ๓”

^๘ สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด, “เอกสารการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑๑๓.

^๙ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

^{๑๐} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด, “รายงานประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๙๗.

^{๑๑} สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๔๐.

^{๑๒} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด, “ระเบียบการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๗ ครั้งที่ ๕๘”, หน้า ๗๕.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๕.

๑๐. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด เป็นสหกรณ์ขนาดใหญ่ที่อยู่ในภาคใต้ของประเทศ มีสมาชิก ๑๖,๓๗๑ คน เป็นสหกรณ์ที่ใหญ่มาก^{๑๔} มีสินทรัพย์ ๗,๙๙๒,๑๓๔,๑๗๐.๘๓ บาท^{๑๕} มีกำไรสุทธิประจำปี ๒๘๙,๖๑๕,๘๙๙.๙๐ บาท

๓.๓.๒ การวิเคราะห์จากการประชาสัมพันธ์สหกรณ์ออมทรัพย์

การประชาสัมพันธ์ เป็นวิธีการเผยแพร่ข่าวสารขององค์การเพื่อให้ข่าวได้เผยแพร่ไปสู่สมาชิกได้รับรู้รับทราบและปฏิบัติตามแบบที่ต้องการ ในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ปรโตโฆสะ และโยนิโสมนสิการ ซึ่งสมาชิกได้รับข่าวสารแล้วจะภาคภูมิใจในการเป็นสมาชิกและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ตนเองเป็นสมาชิกอยู่ การประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ มีวิธีการต่าง ๆ โดยแยกออกเป็นประเด็นดังนี้

๑. การประชาสัมพันธ์โดยใช้บุคคล

การประชาสัมพันธ์โดยใช้บุคคล เป็นวิธีการประชาสัมพันธ์ที่สำคัญที่สุด ทั้งนี้เพราะสมาชิกจะเกิด “ศรัทธา” ในตัวประธานกรรมการ กรรมการบริหาร และเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ เป็นส่วนตัวด้วย ถือว่าเป็นแหล่งข่าว (Source) ของข้อมูลข่าวสารน่าเชื่อถือ เพราะได้มีโอกาสคุยและปรึกษากับแหล่งข่าวโดยตรง จะแยกออกตามลำดับ คือ

๑.๑) ประธานกรรมการและกรรมการสหกรณ์ เป็นบุคคลที่สมาชิกให้ความเชื่อถือศรัทธาสูงสุด เพราะสามารถให้ข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างสมบูรณ์ นโยบายและแนวทางปฏิบัติจะกำหนดจากการประชุมของกรรมการบริหารสหกรณ์ด้วย สมาชิกจะยึดมั่นกับกรรมการบริหารสหกรณ์เป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญยิ่ง

๑.๒) กลุ่มผู้แทนสมาชิก เป็นกลุ่มที่ใกล้ชิดกับสมาชิก โดยสมาชิกจะเลือกตัวแทนมาประสานงานกับกรรมการบริหารสหกรณ์และกลุ่มผู้แทนสมาชิกนี้เองจะเป็นผู้ประสานงานหรือเป็นตัวกลางระหว่างสมาชิกสหกรณ์ กลุ่มผู้แทนสมาชิกเป็นผู้ประสานงานและเชื่อมโยงกับกรรมการบริหารกับสมาชิก หากจะมีการประชุมกรรมการบริหารสหกรณ์จะเชิญกลุ่มผู้แทนสมาชิกมาประชุม โดยกลุ่มผู้แทนสมาชิกจะเชื่อมโยงระหว่างสมาชิกกับกรรมการบริหารสหกรณ์ กลุ่มผู้แทนสมาชิกจะเป็นผู้ใกล้ชิดกับสมาชิกอย่างมาก ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์จะมีหลายอำเภอหรือหลายคณะ จะอาศัยกลุ่มผู้แทนสมาชิกเป็นผู้ประสานงานแจ้งข่าวสารให้สมาชิกได้ทราบ ดังนั้นกลุ่มผู้แทนสมาชิกจึงเป็นกลุ่มบุคคลสำคัญที่สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ให้ความสำคัญอีกกลุ่มหนึ่ง

๑.๓) กลุ่มบุคลากรเจ้าหน้าที่สหกรณ์ เป็นกลุ่มทำงาน (STAFF) ในการทำงาน กลุ่มเจ้าหน้าที่จะมีจำนวนมาก แบ่งเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ผู้ดูแลฝ่ายสินเชื่อ ฝ่ายเงินออม ฝ่ายสาธารณประโยชน์ เป็นต้น แต่ละฝ่ายจะรับผิดชอบต่อการดำเนินงานให้แก่สหกรณ์อย่างเต็มที่ หากสมาชิกสนใจในเรื่องใดจะมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวกอย่างพร้อมเพรียง ต้องแจกข้อมูลข่าวสารให้กับสมาชิกได้รับข้อมูลอย่างเต็มที่ กลุ่มบุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่สหกรณ์ จะเป็นผู้ชี้แจงรายละเอียดให้สมาชิกได้รับความสะดวกได้อย่างครบบริบูรณ์

๑.๔) กลุ่มสมาชิกกับสมาชิก เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกกับสมาชิก ให้สหกรณ์ออมทรัพย์เดียวกันมีความสัมพันธ์ที่กระชับระหว่างสมาชิกต่างสาขา หรือต่างอำเภอ สมาชิกแต่ละคนจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จะติดต่อสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด

^{๑๔} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด, “รายงานประจำปี ๒๕๕๗ ประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๔๕.

^{๑๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๖.

แต่อยู่ใกล้กับอำเภอหนึ่ง ก็สามารถติดต่อสอบถามข้อมูลจากครูในจังหวัดร้อยเอ็ดนั้นได้ก็ถือว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกด้วยกันทำให้ระบบข่าวการเผยแพร่ได้กว้างขวางยิ่งขึ้น

๒. การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ (PRINT MEDIA)

การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ ถือว่าเป็นสื่อที่สหกรณ์เป็นผู้ผลิตเอง รับผิดชอบข้อมูลทั้งหมด การจัดรูปเล่ม และกำหนดรายละเอียด กำหนดข้อมูล และประเด็นข่าวในการเผยแพร่ ข่าวนี้เป็นเอกสารสำคัญในการเข้าถึงสมาชิกอย่างกว้างขวาง นับว่าเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ข่าวสารโดยสมบูรณ์ เพราะจะมีข่าวสารที่สำคัญของสหกรณ์จะมีแง่มุมและประเด็นความรู้ที่จะประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกสหกรณ์ได้รับทราบและนอกจากนั้น ยังมีเกร็ดความรู้ที่น่าสนใจ เช่น อาหารเสริม การออกกำลังกาย สุขภาพอนามัย เป็นต้น ข่าวของสหกรณ์ฉบับนี้จัดพิมพ์ขึ้นเป็นเอกสารสำคัญของสหกรณ์อย่างมาก จะมีคอลัมน์ การเงิน การลงทุน การบริหารด้วย และอื่น ๆ ครอบคลุม ซึ่งสมาชิกจะติดตามข่าวจากข่าวของสหกรณ์เป็นประจำ จะต้องตามความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับสหกรณ์เป็นสำคัญ สมาชิกจะรู้ข่าวสาร (Current AFFAIR) สถานการณ์ต่าง ๆ ทำให้ทันต่อเหตุการณ์ สถานการณ์ปัจจุบัน ภาวะตลาดการลงทุนและภาวะดอกเบี้ย รายละเอียดอื่น ๆ อีกมาก สมาชิกจะต้องตามข่าวสารเป็นประจำ

๓. ป้ายประกาศ (BILL BOARD)

ป้ายประกาศ (Bill Board) เป็นป้ายประกาศที่ติดประกาศข่าว ระเบียบ ข้อบังคับซึ่งสมาชิกสามารถมาดูได้ที่สหกรณ์ออมทรัพย์ ข่าว ระเบียบเหล่านี้จะใช้อยู่ในสภาพปัจจุบัน ควรติดประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกได้ทราบ โดยเฉพาะข่าวสารด้านการเงิน อัตราดอกเบี้ย และโครงการรณรงค์ต่าง ๆ จะทำให้สมาชิกได้รับข่าวสารได้อย่างมาก

๔. การติดต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์

การติดต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นสื่อใหม่ บางแห่งอำนวยความสะดวกเรื่องโทรศัพท์ บางแห่งมีช่องทางสามารถโอนเงินผ่านธนาคารได้ บางแห่งสามารถติดต่อทางเว็บไซต์ได้ การติดต่อในประเด็นนี้ยังไม่แพร่หลายมากนัก ติดต่อได้เฉพาะสหกรณ์บางแห่งเท่านั้น ยังไม่แพร่หลายมากนัก อย่างไรก็ตาม การเผยแพร่ข่าวสารทางอิเล็กทรอนิกส์เป็นการใช้เครื่องมือสื่อสารให้เกิดประโยชน์ แต่จะต้องมีการลงทุนอย่างมาก หลายสหกรณ์ออมทรัพย์พยายามพัฒนาให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ซึ่งในช่วงระยะนี้เป็นระยะเปลี่ยนผ่าน ทุกสหกรณ์ออมทรัพย์พยายามปรับวิธีการให้สมาชิกสะดวกสบายยิ่งขึ้น ถือว่าการใช้สื่อสมัยใหม่อยู่ในช่วงของการพัฒนา

การประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ประกอบด้วยการประชาสัมพันธ์โดยใช้บุคคล การประชาสัมพันธ์โดยใช้สื่อสิ่งพิมพ์ (PRINT MEDIA) ป้ายประกาศ (BILL BOARD) และการติดต่อทางสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จัดว่าเป็นข้อมูลในการที่จะนำไปวิเคราะห์เป็นแบบแผนในการสื่อสารของสหกรณ์ได้เป็นอย่างดี ดังนั้น จึงนำเอาการประชาสัมพันธ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์มาเป็นตัวประกอบหนึ่งของการวิจัยเรื่องนี้

บทที่ ๔

ผลการวิจัย

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นสหกรณ์หนึ่งที่รัฐบาลให้ความสำคัญในการประกอบธุรกิจเพราะเป็นองค์กรพิเศษที่ไม่ต้องเสียภาษีในการประกอบการ ซึ่งสมาชิกนำเงินมาฝากไว้กับสหกรณ์ไม่ต้องเสียภาษี ซึ่งถือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกหรือประชาชนโดยตรง เป็นการระดมเงินออมแก่ประชาชนโดยตรง ด้วยเหตุนี้หน่วยงานต่าง ๆ จึงพยายามจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ในกลุ่มของตนเอง โดยใช้คำว่า “สหกรณ์” เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานการไฟฟ้านครหลวง สหกรณ์ออมทรัพย์กลุ่มพนักงานไฟฟ้าส่วนภูมิภาค เป็นต้น

๔.๑ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๔.๑.๑ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

การพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ตามหลักพรหมวิหาร ๔ แบ่งเป็นการพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยหลักเมตตา หลักกรุณา หลักมุทิตา และหลักอุเบกขา ดังต่อไปนี้

๑) การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยหลักเมตตา

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารโดยใช้หลักเมตตาในการทำงานร่วม คือทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิก จะอยู่ที่แห่งไหนก็สามารถมีเมตตาหรือแผ่เมตตาต่อกันได้ สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุณัณมีเมตตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑... ทิศที่ ๒... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยเมตตาจิตอันไพบุลย์...”^๑ การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถพัฒนาการสื่อสารตามหลักเมตตา โดยการที่ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกคนมีความรักใคร่ปรารถนาดีมีเมตตาต่อเพื่อนร่วมงาน กล่าวคือปรารถนาให้เขาเหล่านั้นมีความสุข ซึ่งความเมตตา ความจริงใจ ความรัก ความปรารถนาดีต่อผู้อื่น ไม่มีเล่ห์เหลี่ยมดูได้จากสีหน้าที่บ่งบอกคือการยิ้มแย้มแจ่มใส และดูจากการกระทำที่มุ่งหวังให้ผู้อื่นมีดีต่างๆ ขึ้นไป และความรัก ความหวังดีที่ปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข จะนำไปสู่การรู้จักมองแง่ดีหรือส่วนที่ดีของเพื่อนร่วมงาน จึงทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เกิดความสุขความเจริญ เพราะทุกคนต่างมีความปรารถนาดีอยากให้สมาชิกมีความสุข และได้ประโยชน์สูงสุดกันทั่วหน้า

นอกจากนี้ หากจะพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ให้มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรใช้หลักเมตตาที่เป็นความรัก ความปรารถนาดี ความหวังดีให้ผู้อื่นมีความสุข และได้รับประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหา ๓ ประการคือ

^๑ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๗/๖๗.

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ อย่างเช่น เมื่อมีปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ทั้งผู้ให้กู้และผู้กู้ต้องใช้หลักเมตตาสื่อสารกัน คือผู้ให้กู้ต้องมีเมตตาต่อผู้กู้ ผู้กู้ก็ต้องมีเมตตาไม่ตรีรับทำงานเพื่อหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนได้กู้ยืมไปด้วยความเมตตาต่อผู้ให้กู้ เป็นต้น

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักเมตตาสื่อสารกัน คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีเมตตาต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงินก็รับดำเนินการให้ทันทีท่วงทีด้วยจิตเมตตาต่อกันไม่ให้เกิดความล่าช้า สมาชิกผู้มาขอกู้เงินก็รู้จักให้อภัยต่อกันเมื่อเจ้าหน้าที่ล่าช้า คือก็เข้าใจระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ว่าไม่เป็นไร สามารถรอคอยได้ จะทำให้การสื่อสารกันอย่างเข้าอกเข้าใจและองค์กรมีแต่รอยยิ้มจากใจจริง ๆ

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้หลักเมตตาสื่อสาร คือคณะกรรมการดำเนินการต้องมีเมตตาต่อสมาชิก เพราะการที่สมาชิกมาขอกู้เงินก็มีความเดือดร้อนต้องการเงินไปใช้จริง ผู้บริหารที่มีเมตตาและมีอำนาจในการเซ็น ควรรับอนุมัติด้วยใจเมตตา ไม่ให้เกิดความล่าช้า จะทำให้สมาชิกเกิดความรักในสหกรณ์ออมทรัพย์ของตนเอง ถึงเวลาต้องชำระหนี้ก็จะรีบมาชำระทันทีด้วยใจเมตตาเช่นกัน

๒) การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยหลักกรุณา

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารโดยใช้หลักกรุณาในการทำงานร่วม คือทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิก จะอยู่ที่แห่งไหนก็สามารถมีกรุณาหรือแผ่กรุณาให้กันได้ สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุหนึ่งผู้มีกรุณาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑... ทิศที่ ๒... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยมีกรุณาจิตอันไพศาล เป็นนหัทคคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีคามเปียดเบียนอยู่”^๒ สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารด้วยหลักกรุณา โดยการที่ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกคนมีความกรุณาหรือความสงสาร ได้แก่ คิดช่วยเหลือเพื่อนสมาชิกให้พ้นจากความทุกข์หรือปัญหาเรื่องการเงิน หรือการสื่อสารด้วยความเห็นอกเห็นใจกัน ยามเห็นเพื่อนสมาชิกมีความลำบากก็ทนไม่ได้ ไม่อยู่เฉย ต้องแสดงออกมาด้วยการเข้าไปช่วยเหลือเจือจุนด้วยความเต็มใจเสมอในทำนองที่ว่า สุขก็สุขด้วยนั่นเอง ความสงสารเห็นใจ และช่วยให้เขาพ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาช่วยเหลือเพื่อนร่วมงานผู้ประสบเคราะห์กรรมดังกล่าว หากเป็นผู้บริหารหรือประธานกรรมการก็ต้องมีความสงสารห่วงใย และคิดหาทางหรือวิธีการช่วยเหลืออย่างเต็มที่เต็มความสามารถ

อนึ่ง ความสงสารจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อผู้บริหารหรือประธานกรรมการได้เปิดใจกว้างรับฟังความคิดเห็นของผู้ได้บังคับบัญชาหรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ความห่วงใยเมื่อเห็นผู้ได้บังคับบัญชาหรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ได้รับความทุกข์หรือปัญหาเดือดร้อน ได้แก่ ความสงสารคิดช่วยให้พ้นไปจากทุกข์ หมายถึงการที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านได้ใช้หลักกรุณา คือ ความสงสารเห็นใจปรารถนาให้เพื่อนสมาชิก ความกรุณาต่างจากเมตตาตรงที่ว่า กรุณาเกิดขึ้นเมื่อมองจุดด้อยของเพื่อนสมาชิก ส่วนเมตตาเกิดขึ้น เมื่อมองจุดดีของเขา เช่น เราเห็นเด็กน้อยหน้าตาน่ารักเดินมา เรามีจิตเมตตาเขา เมื่อเด็กนั้นหกล้มปากแตก เรามีจิตกรุณาเขา ความกรุณานี้ เป็นพรหมวิหารธรรมอีกข้อหนึ่งที่พึงอบรมให้มีจิตใจของผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่าน วิธีอบรม คือระวังจิตใจอย่าให้มีความคิดที่จะเปียดเบียนใคร และฝึกหัดให้จิตใจว่า เมื่อตนเองมีทุกข์ก็ต้องการได้รับความช่วยเหลือ ผู้อื่นหรือสัตว์อื่นก็ต้องการให้ผู้อื่นช่วยเหลือเช่นกัน เมื่อเป็นเช่นนี้จึงควรฝึกหัดให้จิตใจไม่นิ่งดูตาย ควรชวนช่วยช่วยเหลือของผู้อื่นที่มี

^๒ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๗/๖๗.

ความทุกข์ ตามความสามารถหรือตามกำลังที่จะทำได้ สำหรับผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านมีจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องยึดหลักธรรมพรหมวิหาร ๔ ด้านกรณา คือ มีความสงสารต่อเพื่อนร่วมงานหรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ประสบปัญหาด้านการเงิน และคิดหาทางช่วยเหลือหรือแก้ปัญหาดังกล่าวให้อีกด้วย ดังนั้น การสื่อสารโดยใช้หลักกรณาของผู้บริหารหรือประธานกรรมการโดยการเปิดใจกว้างรับฟังปัญหาของผู้ได้บังคับบัญชาหรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ และหาทางช่วยเหลือเท่าที่ตนสามารถจะทำได้นั้น ล้วนเป็นขวัญและกำลังใจให้กับผู้ได้บังคับบัญชาทุกระดับชั้น นอกจากนี้ หากจะพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ให้มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรใช้หลักกรณาที่เป็นความสงสารหาทางหรือวิธีการช่วยเหลืออย่างเต็มที่ จะทำให้การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหา ๓ ด้านคือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ อย่างเช่น เมื่อมีปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ทั้งผู้ให้กู้และผู้กู้ต้องใช้หลักกรณาสื่อสารกัน คือผู้ให้กู้ต้องมีกรณาต่อผู้กู้ ผู้กู้ก็ต้องมีกรณาต่อผู้ให้กู้คือรีบหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนได้กู้ยืมไปด้วยความกรุณาต่อผู้ให้กู้ เป็นต้น

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักกรณาสื่อสารกัน คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีกรณาต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงินก็รีบดำเนินการให้ทันทีที่ว่างที่ด้วยกรณาจิตต่อกันไม่ให้เกิดความล่าช้า สมาชิกผู้มาขอกู้เงินก็รู้จักให้กรณาต่อกันเมื่อเจ้าหน้าที่ล่าช้า คือก็เข้าใจระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ว่าเป็นอย่างไร สามารถอดทนรอคอยได้ จะทำให้การสื่อสารกันอย่างเข้าอกเข้าใจและองค์กรมีแต่หัวใจแห่งความสงสารเอื้ออาทรต่อกัน

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้หลักกรณาสื่อสาร คือคณะกรรมการดำเนินการต้องมีกรณาต่อสมาชิก เพราะการที่สมาชิกมาขอกู้เงินก็มีความเดือดร้อนต้องการเงินไปใช้จริง ผู้บริหารที่มีเมตตาและมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติ ควรรีบอนุมัติด้วยใจกรณา ไม่ให้เกิดความล่าช้า จะทำให้สมาชิกเกิดกรณากลับในสหกรณ์ออมทรัพย์ของตนเองเช่นกัน คือเมื่อครบกำหนดต้องชำระหนี้ก็จะรีบมาชำระหนี้ที่ด้วยใจที่มีกรณา

๓) การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยหลักมูทิตา

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารโดยใช้หลักมูทิตาในการทำงานร่วมกัน คือทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิก ต่างมีความมูทิตาพลอยยินดีหรือแผ่เมตตาจิตให้กันและกันได้ สมดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุหนึ่งมีมูทิตาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑... ทิศที่ ๒... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔... ทิศเบื้องบน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยมีมูทิตาจิตอันไพศาล เป็นมัทศคตะ ไม่มีขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่”^๓ สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารด้วยหลักมูทิตา โดยการที่ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกคนมีต่างมีความมูทิตาพลอยยินดีแก่กันและกัน ในเมื่อประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกคนประสบผลสำเร็จในการเงินหรือในชีวิต ทุกท่านสามารถสื่อสารต่อกันด้วยหลักมูทิตา ได้แก่ ความชื่นชมยินดีในความสำเร็จสมหวังของเพื่อนร่วมงานท่านอื่น ไม่แสดงความอิจฉาริษยาด้วยการทนดูเห็นคนที่เขาได้ดีกว่าตัวเองไม่ได้ โดยสามารถพิสูจน์ได้จากการแสดงมูทิตาจิตในเมื่อมีผู้ประสบความสำเร็จซึ่งทำด้วยความเต็มใจไม่ใช่ถูกบังคับอันใด

อนึ่ง ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกท่านควรสื่อสารหลักมูทิตาคือ ความรู้สึกพลอยชื่นชมยินดีเมื่อบุคคลใดใครคนหนึ่งได้ดี มีสุข มีจิตใจแจ่มใสเบิกบานตลอดจนเห็น

^๓ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๗๗/๖๗.

เพื่อนร่วมงานท่านอื่นหรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ประสบความสำเร็จพร้อมสนับสนุน ไม่มีจิตใจที่ริษยา มุทิตานี้เป็นพรหมวิหารธรรมที่ควรอบรมให้มีขึ้นในจิตใจและอาจสื่อสารด้วยการฝึกฝนให้คิดว่าตนเองมีความ ยินดี ไม่อิจฉาริษยากัน ในการทำงานสหกรณ์ออมทรัพย์ในปัจจุบัน มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องส่งเสริมให้ ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือผู้ร่วมงานมีโอกาสพัฒนาความรู้ความสามารถจนได้เลื่อนตำแหน่งสูงขึ้นไป นอกจากนี้ หากจะพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ให้มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรใช้หลักมุทิตาที่เป็นความพลอยยินดีในเมื่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งได้ดี หรืออยู่ดีมีสุข จะทำให้การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหา ๓ ด้านคือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ อย่างเช่น เมื่อมีปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ทั้งผู้ให้กู้ และผู้กู้ต้องใช้หลักมุทิตาสื่อสารกัน คือผู้ให้กู้ต้องมีมุทิตาจิตต่อผู้กู้ ผู้กู้ก็ต้องมีมุทิตาต่อผู้ให้กู้คือเมื่อได้รับเงินกู้ที่ ตนได้กู้ยืมไปก็เกิดความพลอยยินดี ถึงแม้จะได้ชื่อว่าเป็นลูกหนี้ก็ตาม เป็นต้น

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนอนอมนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักมุทิตาสื่อสารกัน คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีมุทิตาต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงินก็รีบ ดำเนินการให้ทันทีที่ว่างที่ด้วยจิตที่พลอยยินดีต่อกันไม่ให้เกิดความล่าช้า สมาชิกผู้มาขอกู้เงินก็พลอยยินดีไปด้วย เมื่อได้รับเงินกู้เร็ว หรืออาจล่าช้า คือก็เข้าใจระบบการทำงานของเจ้าหน้าที่ว่าเป็นอย่างไร สามารถอดทนรอ คอยได้ด้วยใจที่พลอยยินดี จะทำให้การสื่อสารกันอย่างเข้าอกเข้าใจและองค์กรมีแต่ความปิติอิ่มใจ

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของ สมาชิก ต้องใช้หลักมุทิตาสื่อสาร คือคณะกรรมการดำเนินการต้องมีมุทิตาต่อสมาชิก เพราะการที่สมาชิกมาขอ กู้เงินแล้วได้รับการเงินกู้แล้ว ผู้บริหารที่มีมุทิตาและมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติ ควรรีบอนุมัติด้วยใจมุทิตาคือ พลอยยินดีปรีดากับสมาชิก โดยรีบเซ็นอนุมัติโดยเร็วทันใจไม่ให้เกิดความล่าช้า จะทำให้สมาชิกเกิดมุทิตากลับ เช่นกัน คือ เมื่อได้รับเงินกู้แล้วก็ตั้งใจว่า เมื่อครบกำหนดต้องชำระหนี้ก็จะรีบมาชำระหนี้ที่ด้วยใจที่มีมุทิตา

๔) การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยหลักอุเบกขา

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารโดยใช้หลักอุเบกขาในการทำงานร่วมกัน คือทั้ง ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิก ต่างมีอุเบกขาความวางใจเป็นกลางหรือแผ่อุเบกขาจิตให้กันและกัน ได้ อย่างพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุณัณมีอุเบกขาจิตแผ่ไปตลอดทิศที่ ๑... ทิศที่ ๒... ทิศที่ ๓ ... ทิศที่ ๔... ทิศเบื้อง บน ทิศเบื้องล่าง ทิศเฉียง แผ่ไปตลอดโลกทั่วทุกหมู่เหล่าในที่ทุกสถานด้วยมีมุทิตาจิตอันไพศาล เป็นมหัคคตะ ไม่มี ขอบเขต ไม่มีเวร ไม่มีความเบียดเบียนอยู่”^๔ เมื่อประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกของสหกรณ์ ออมทรัพย์ได้สื่อสารกันด้วยหลักเมตตา หลักกรุณา หลักมุทิตาแล้ว ทำให้องค์กรพัฒนาได้ดีในระดับหนึ่งจะให้ สมบูรณ์แบบต้องมีหลักอุเบกขาด้วย โดยการที่ประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุก ท่านมีความวางใจเป็นกลางในสถานการณ์เมื่อหลักเมตตา หลักกรุณา หลักมุทิตาแล้ว แต่สถานการณ์อาจไม่ เป็นไปอย่างที่ควรจะเป็น จำเป็นต้องใช้หลักอุเบกขา มีจิตเรียบตรงเที่ยงธรรมดุจตราขึง ไม่เอนเอียงด้วยรัก และชังมาเติม เมื่อผู้บริหารเจ้าหน้าที่หรือสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ท่านอื่นประสบความสำเร็จหรือปัญหาโดย พิจารณาเห็นการกระทำของเขาเหล่านั้นตามหลักแห่งกรรม คือการกระทำของเขาเองว่า เขาเป็นผู้กระทำขึ้น ควรรับผิดชอบในการกระทำของตัวเอง คือได้รับผลดีหรือผลไม่ดีซึ่งสมควรแก่เหตุที่ตนได้ทำไว้

อีกประการหนึ่ง เมื่อทำให้จิตอุเบกขาได้ก็ควรฝึกฝนที่จะแผ่อุเบกขาจิตออกไป โดยไม่เจาะจง ทั่วไปด้วยความคิดว่า “มนุษย์และสัตว์ทั้งหลาย มีกรรมเป็นของตนเองเป็นทายาทรับผลของกรรม มีกรรมเป็น

^๔ ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๗/๖๗.

กำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่อาศัย ทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือไม่ดีก็ต้องรับผลของกรรมนั้น” นอกจากนี้ หากจะพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ให้มีความกลมกลืนกับวิถีชีวิตปัจจุบัน ทั้งประธานกรรมการ กรรมการ และสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรใช้หลักอุเบกขาหรือความเป็นกลางในเมื่อเกิดสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่งขึ้นมา จะทำให้การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับประโยชน์สูงสุดในการแก้ไขปัญหา ๓ ด้านคือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ อย่างเช่น เมื่อมีปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้เกิดขึ้น ทั้งผู้ให้กู้และผู้กู้ต้องใช้หลักอุเบกขาสื่อสารกัน คือผู้ให้กู้ต้องมีใจเป็นกลางในสถานการณ์ที่สหกรณ์ออมทรัพย์ที่ให้ตนได้กู้มาเมื่อสหกรณ์มีการขาดทุนในบางปี เป็นต้น

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานได้อย่างที่ควรจะเป็น เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักอุเบกขาสื่อสารกัน คือ เจ้าหน้าที่ต้องมีอุเบกขาต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงินในสถานการณ์ที่มีอุปสรรคเกี่ยวกับเอกสารหรือคุณสมบัติไม่เพียงพอต้องรอให้ทุกอย่างเรียบร้อยก่อนจึงจะสามารถทำตามขั้นตอนไปได้ หากผู้กู้ยังไม่เรียบร้อยต้องวางเฉยหรือทำให้เป็นกลาง ไม่อาจรีบดำเนินการให้ได้ทันทีตามที่ สมาชิกผู้มาขอกู้เงินก็อุเบกขาไปด้วย เมื่อไม่สามารถยื่นกู้ให้ได้เงินกู้ยืมอย่างที่ตนประสงค์ จำต้องไปแก้ไขปัญหาเรื่องเอกสารหรือคุณสมบัติต่างๆ ให้ครบถ้วนเสียก่อน หรืออาจไม่สามารถกู้เงินได้เลย ก็ต้องวางใจให้เป็นกลางหรือปล่อยวางเสีย คือให้เข้าใจระบบการกู้ยืมเป็นอย่างไร หรือเมื่อพร้อมแล้วจึงสามารถมาขอกู้ยืมใหม่ จะทำให้การสื่อสารกันอย่างเข้าอกเข้าใจและองค์กรมีแต่ความสงบสุขไม่เกิดการฟ้องร้องหรือร้องเรียนกันเกิดขึ้น

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้หลักอุเบกขาสื่อสาร คือคณะกรรมการดำเนินการต้องมีอุเบกขาต่อกันและกัน คือคณะกรรมการดำเนินการต้องมีวางใจเป็นกลางต่อสมาชิกที่มากู้เงินไปแล้ว เมื่อไม่ประสบความสำเร็จในการทำธุรกิจ อาจไม่สามารถนำเงินมาคืนสหกรณ์ หรืออาจนำมาล่าช้ากว่ากำหนด หรือต้องมีการประนอมหนี้บ้าง เพราะการที่สมาชิกมาขอกู้เงินแล้วได้รับเงินกู้ไปแล้ว อาจมีปัญหาหรืออุปสรรคที่ยากแก่การดำเนินการคืน เช่น เกิดภัยพิบัติน้ำท่วม สินามี พายุปากบึก เป็นต้น ได้รับเสียหายยากต่อการคืนเงินกู้ จำเป็นต้องมีอุเบกขาต่อสถานการณ์ดังกล่าวอย่างเข้าอกเข้าใจ จะทำให้การสื่อสารองค์กรยังมีความน่าเคารพหรือสร้างศรัทธา ได้ใจสมาชิก และจะได้รับการกล่าวขานถึงว่า เป็นองค์กรที่ทำประโยชน์แก่สังคมจริงๆ

ส่วนปัญหาอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กรก็สามารถนำหลักธรรมทางพุทธศาสนาไปแก้ปัญหาได้ อย่างเช่น ความไม่ซื่อสัตย์สุจริต ปัญหาทางเศรษฐกิจส่วนตัว ซึ่งส่งผลกระทบต่อเรื่องการทำงาน การยกยอก หรือการไม่ซื่อตรงในฐานะผู้ปกครองคน อาจต้องใช้หลักการให้อุเบกขาซึ่งเป็นตัวปัญญา เพราะหลักพรหมวิหาร ๔ ซัดเจนในตัวเอง คือเมตตา กรุณา มุทิตา เป็นหลักบริสุทธิ ส่วนอุเบกขาเป็นหลักยุติธรรม เมตตา กรุณา มุทิตา เป็นหลักบริสุทธิ เพราะว่าเวลาที่บริหารงานหากมีทรัพย์สินเป็นหลายๆ ร้อยล้านพันล้านแล้ว ถ้าเราตั้งอยู่ในขั้นของความเมตตา คือ ความรัก ความปรารถนาดี การคิดช่วยเหลือเกื้อกูลกัน การบริหารสวัสดิการ พรหมวิหารคือตัวหลักนักบริหาร สวัสดิการที่ซัดเจนมาก เมตตา กรุณา มุทิตาจึงเป็นหลักที่แสดงถึงเจตนาที่ บริสุทธิคือการกระทำที่บริสุทธิ หลักอุเบกขายึดหลักของความเที่ยงตรงเที่ยงธรรมในการจัดการ อีกนัยหนึ่ง การบริหารคือผู้ที่ทำงานโดยใช้ผู้อื่นทำงาน ผู้บังคับบัญชาสามารถปกครอง ดูแล ผู้ใต้บังคับบัญชา หรือลูกน้อง ให้มีความสุข และขวัญกำลังใจที่จะทำงานให้มีประสิทธิภาพได้มากที่สุด โดยใช้หลักพรหมวิหาร ๔ คือเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา และหลักพรหมวิหาร ๔ มีความเหมาะสมเป็นอย่างมาก จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถนำมาใช้ส่งเสริมประสิทธิภาพการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างดี

การนำหลักพรหมวิหาร ๔ มาเป็นแนวทางการบริหารงานสหกรณ์ คือ เมตตาธรรมเป็นความปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุข ความสุขเกิดขึ้นได้ทั้งกายและใจ กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ความทุกข์ คือสิ่งที่เข้ามาเบียดเบียนให้เกิดความไม่สบายกายและความไม่สบายใจและเกิดจากปัจจัยหลายประการ มุทิตา คือ ความยินดี เมื่อผู้อื่นได้ดี หมายถึง ความปรารถนาให้ผู้อื่น มีความสุขความเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยที่ไม่มีใจอิจฉาริษยา และอุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉย หมายถึง การวางใจเป็นกลาง ใครทำดีได้ดีตามกฎแห่งกรรม ใครทำสิ่งใดไว้ สิ่งนั้นย่อมตอบสนอง คิณบุคคลผู้กระทำความดี เมื่อเห็นใครได้รับผลกรรมก็ไม่ควรดีใจหรือซ้ำเติมในเรื่องที่เกิดขึ้น ควรมีความปรารถนาดีพยายามเข้าช่วยเหลือด้วยกรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ ส่วนมุทิตา คือความยินดีเมื่อเขาได้ดี อุเบกขา คือการรู้จักวางตัวเป็นกลาง หลักพรหมวิหาร ๔ “ผู้บริหาร” ซึ่งต้องดูแลทุกข์และสุขของบุคลากรในองค์กรจึงต้องมี พรหมวิหาร ๔ เป็นธรรมะประจำใจในการบริหารงานในองค์กร ดังตัวอย่างเช่น เมื่อ “ผู้บริหาร” มีจิตใจที่เมตตาและกรุณาต่อบุคลากรภายในองค์กร มีมุทิตาจิตก็ย่อมยินดีกับชีวิตความเป็นอยู่ในสถานประกอบการที่ดีขึ้นของบุคลากรในองค์กร โดยไม่มีความรู้สึกที่ไม่ยินดีกับสิ่งดีๆ ที่บุคลากรในองค์กรจะได้รับ หรือไม่มีความรู้สึกที่ไม่ต้องการที่จะทำให้บุคลากรในองค์กรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นหรือไม่มีอคติจิตเมื่อพบบุคลากรในองค์กรมีเวลาว่างจากการทำงานคือการไม่ทำงาน มีอุเบกขา และหาวิธีให้บุคลากรในองค์กรปฏิบัติตามมาตรการความปลอดภัยให้ได้ในที่สุด ไม่ใช่ไม่ใส่ใจโดยเห็นว่า มีมาตรการความปลอดภัยแล้วแต่ไม่ปฏิบัติตามเอง จึงเป็นสิ่งที่ช่วยไม่ได้ นอกจากนี้ พรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมเพื่อให้ผู้ปฏิบัติได้ดำรงชีวิตเอกเช่นพรหม คือ เป็นผู้ที่ไม่ปกครองผู้อื่น ดังนั้น หลักธรรมข้อนี้จึงมีความเหมาะสมกับตัวข้าพเจ้าในการนำไปปรับใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำรงตนเองให้สมกับผู้ที่เป็นผู้บริหารและคอยจัดการบริหารดูแลความเป็นอยู่ของพนักงานเจ้าหน้าที่และผู้ได้บังคับบัญชา เพราะฉะนั้น ข้อเสนอแนะตรงนี้จะช่วยให้เรามีคุณธรรมเพิ่มมากขึ้นต้องยึดหลักเมตตา กรุณาเอามาบริหารและขยายงานในหลักธรรมก็คือ ๒ ตัวนี้ ทั้งนี้ทั้งนั้น ทั้งหมดต้องตั้งอยู่ในอุเบกขาธรรมที่พิจารณาอย่างถ่องแท้ การเข้าใจสถานการณ์อย่างรอบด้านก็คือตัวปัญญา อุเบกขาก็คือตัวปัญญา ไม่ว่าเราจะขยายงานในที่สุดแล้วเราต้องรู้หลักต้องยึดหลักการรู้สึก รู้ออบ ต้องรู้แบบกระจ่างให้ได้ก็คือตัวอุเบกขาธรรมที่เหมาะสมที่ชัดเจน

สรุปแบบแผนการสื่อสารด้วยหลักพรหมวิหาร ๔

หลักพรหมวิหาร ๔ เป็นหลักธรรมในการทำงานของฝ่ายดำเนินการและฝ่ายบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารต้องมีไว้ในใจเสมอ เพราะเป็นหัวใจที่จะช่วยสื่อสารในการทำงานและบริหารงานเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนต้องมีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือมีหัวใจที่หัวใจแห่งความรักความปรารถนาดีต้องการให้เพื่อนสมาชิกทุกคนมีความสุข พร้อมทั้งจะเข้ามาเป็นสมาชิก หรือที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ว กล่าวคือมาร่วมเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเต็มอกเต็มใจ โดยการที่คณะกรรมการต้องมีเมตตาต่อสมาชิกในการคิดอ่านทำประโยชน์จริงๆ แก่เพื่อนสมาชิกและสังคมในการบริหารงานหรือควบคุมดูแลการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ และคณะกรรมการต้องทำด้วยความรักความปรารถนาดีต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้การทำงานมีความปรารถนาดีที่ต่อกันอันจะทำให้การทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุข มีความเต็มใจในการทำหน้าที่การงาน และเจ้าหน้าที่ต้องมีเมตตาต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ทำให้การบริการแก่สมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยดี และการสื่อสารกันด้วยเมตตาต่อสมาชิกโดยการทำงานด้วยความเต็มใจ ตั้งใจในการให้บริการและพร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนสมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึง

๒) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนต้องมีความกรุณา (สงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิก ตามหลักกรุณาธรรม คือมีหัวใจที่คิดแล้วลงมือทำการช่วยเพื่อนสมาชิกให้พ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาให้แก่

สมาชิก โดยการที่ผู้บริหารเป็นผู้มีความกรุณา (สงสาร) ต่อเจ้าหน้าที่ในการทำงานและสมาชิกผู้ที่มีปัญหาเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือสหกรณ์ออมทรัพย์เรื่องนี้ เจ้าหน้าที่เป็นผู้รับปัญหา ต้องใช้หลักกรุณา (ความสงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิกในการรับปัญหาหรืออาจไม่ใช่ปัญหาแล้วช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาหรือมีแนวทางให้ความช่วยเหลือ (สงสาร)

๓) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนมีมุทิตา (ความยินดี) ต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักมุทิตาธรรม คือแสดงความยินดีปรีดาด้วยกาย วาจา ใจ ต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อเพื่อนสมาชิกได้มีความสุขหรือประสบผลสำเร็จทุกอย่างหรือบางอย่างก็ตาม จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุขผ่อนคลาย ผ่องใส มีความยินดีปรีดาต่อกันหรือจิตใจมีแต่ความเบิกบานแจ่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ เพราะพร้อมในการแสดงความยินดีปรีดา ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์พบเจอแต่คนที่มียุติธรรมบริสุทธิ์อย่างแท้จริงให้กันและกัน

๔) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนมีความวางใจเป็นกลางหรือความยุติธรรมต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักอุเบกขาธรรม คือคนในสหกรณ์ต่างรู้จักใช้ปัญญาแยกแยะแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรมหรือรู้จักมีใจเป็นกลางหรือวางเฉยต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อไม่สามารถจะใช้เมตตา กรุณา มุทิตาได้แล้ว ต้องใช้อุเบกขาซึ่งเป็นตัวปัญญาที่รู้เห็นปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลาง จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์รักษาหลักการ อุดมการณ์ไว้ได้ และเป็นที่ยอมรับได้ว่า เมื่อมาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วจะได้รับความยุติธรรมและได้รับผลของสิ่งที่ตนเองทำอยู่ และรักเคารพศรัทธาเชื่อมั่นในสหกรณ์ออมทรัพย์ตลอดไปไม่มีเสื่อมคลาย

๔.๑.๒ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักสังคห

วัตถุประสงค์ ๔

การพัฒนาการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยสังคหวัตถุ ๔ ซึ่งว่าโดยหลักการสงเคราะห์ หมายถึงธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจและประสานหมู่ชนไว้ในสามัคคี มีอยู่ ๔ ประการ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ (ธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว) ๔ ประการนี้... คือ ๑. ทาน (การให้) ๒. เปยยวัชชะ (วาจาเป็นที่รัก) ๓. อตถจริยา (การประพฤติประโยชน์) ๔. สมานัตตตา (การวางตนสม่ำเสมอ) ภิกษุทั้งหลาย สังคหวัตถุ ๔ ประการนี้แล”^๕ มีรายละเอียดดังนี้ คือ

๑) ทาน ให้ปัน คือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ หุนหรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา

๒) เปยวาจา พูดอย่างรักกัน คือ กล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผล เป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ตรง หรือคำแสดงความเห็นอกเห็นใจ ให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเกื้อกูลกัน

๓) อตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม

๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

^๕ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

^๖ คุรยละเอียดใน พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), **ธรรมนุญชีวิต [A Constitution for Fiving]**,

๑) ทาน ให้ปัน

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสารด้วยหลักทาน การให้คือ

๑. การสื่อสารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถทำการโดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยการที่ทุกคนต่างก็มีน้ำใจ รู้จักเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ให้แก่กันและกันทั้งเพื่อนร่วมงาน สมาชิกหรือผู้บริหารและผู้ใต้บังคับบัญชา การให้จะช่วยให้อุบัติจิตใจกันและกันไว้ให้เป็นมิตรได้ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ผู้ให้ย่อมผูกใจมิตรไว้ได้”^๗ โดยทาน (การให้) มีอยู่ ๓ วิธี คือ

๑) ให้อามิสทาน หมายถึง การให้สิ่งของแก่เพื่อนร่วมงาน สมาชิก และผู้ใต้บังคับบัญชา โดยเฉพาะการให้เพื่อผูกใจในยามที่เขาตกต่ำหรือมีความเดือดร้อน ดังที่ว่า “เพื่อนแท้ คือเพื่อนที่ช่วยเหลือในยามตกยาก” การให้รางวัลหรือขึ้นเงินเดือนให้ ก็จัดเข้าในอามิสทาน

๒) ให้อภัยทาน คือ ธรรมทาน หมายถึง การให้คำแนะนำหรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้องให้ รวมถึงการจัดหลักสูตรพัฒนาบุคลากรหรือส่งไปศึกษาและดูงาน

๓) ให้อภัยทาน หมายถึง การให้อภัยเมื่อเกิดข้อผิดพลาดในการทำงาน หรือล่วงเกินซึ่งกันและกัน การให้อภัย เป็นการให้ที่ไม่ทำให้ผู้ให้ต้องสูญเสียอะไร เป็นการลงทุนราคาถูกแต่ได้ผลตอบแทนราคาสูง นั่นคือได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนสนองงานเพิ่มขึ้นอีกคนหนึ่ง มีภาษิตจีนที่ว่า “มีมิตร ๕๐๐ คน นับว่ายั่งยืนเกินไป มีศัตรู ๑ คน นับว่ามาก เกินไป

การสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์โดยประธาน กรรมการ และเจ้าหน้าที่ สามารถมีหลักของทาน คือการให้สิ่งของของตนแก่คนที่ควรให้ โดยเฉพาะสถาบันครอบครัวของตัวเอง คือ การให้สิ่งของเป็นสิ่งที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านต้องเรียนรู้ คือต้องรู้จักการให้โดยเฉพาะการแบ่งปันลาภที่ได้มาโดยชอบธรรมแก่สมาชิกในองค์กร ต้องทำด้วยความยุติธรรมปราศจากอคติ ฉะนั้น การให้ คือ ความเอื้อเพื่อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือกันด้วยสิ่งของ ตลอดถึงให้ความรู้ และแนะนำสั่งสอน ถือเป็น การฝึกตนให้มีการสละออกซึ่งสิ่งต่างๆ ทั้งที่เป็นวัตถุสิ่งของ และมีใช้วัตถุสิ่งของ ซึ่งการให้ที่เรียกว่าทาน ในสังคหวัตถุนี้ หมายถึง การให้เพื่อสังเคราะห์ อนุเคราะห์ และบูชาคุณผู้ รับเจตนาของการให้อยู่ที่ต้องการยึดเหนี่ยวน้ำใจผู้ให้เป็นสำคัญ^๘ ประโยชน์ของการให้ทานของผู้ บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านตามหลักพระพุทธศาสนา แบ่งได้ ๓ ระดับคือ

๑) ประโยชน์การให้ทานระดับต้น คือสิ่งที่บุคคลพึงมีพึงได้ในปัจจุบัน กล่าวคือ ประโยชน์ที่จะได้รับในชาตินี้ อย่างเช่น ทรัพย์สินเงินทอง สุขภาพอนามัย ความมีศิลปวิทยา ยศฐานบรรดาศักดิ์ ญาติมิตรสหายและความผาสุกอย่างอื่นที่มนุษย์พึงมีพึงได้ทั้งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรม สิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของโลกธรรมที่จำเป็นสำหรับฆราวาสวิสัย แม้จะเป็นเรื่องของวัตถุ แต่ความสุขที่เกิดจากวัตถุเหล่านี้ก็เป็นหนทางแห่งการแสวงหาความสุขที่ดี ละเอียดและเป็นบรมสุขในระดับสูงขึ้นไป

๒) ประโยชน์การให้ทานระดับกลาง เป็นจุดหมายที่สูงขึ้นมาอีกระดับหนึ่ง เป็นประโยชน์ในด้านในหรือประโยชน์ด้านคุณค่าของชีวิต เป็นหลักประกันชีวิตเมื่อละโลกนี้ไปแล้ว ได้แก่ความเจริญงอกงามแห่งชีวิตจิตใจ สัมปรายิกัตถะประโยชน์ ๔ ประการ ประกอบด้วยศรัทธา เชื่อในสิ่งที่ควรเชื่อตามหลักพระพุทธศาสนา ถึงพร้อมด้วยศีล คือรักษากายวาจาเรียบร้อย ถึงพร้อมด้วยการบริจาค คือสละแบ่งปันและ

^๗ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๔๖/๓๕๓.

^๘ ชัยวัฒน์ อัฒพจน์ และ วิชาน สุชีวกุปต์, หลักการดำรงชีวิตในสังคัม, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔), หน้า ๑๖๐.

ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ ทานในระดับนี้ อยู่ในระดับที่สูงกว่าระดับวัตถุหรือความสุขทางร่างกาย กล่าวคือเป็นจุดหมายที่เน้นเรื่องของจิตใจ เป็นการพัฒนาจิตใจเพื่อไปสู่ระดับที่สูงขึ้น เพราะนอกจากทรัพย์สมบัติ ชื่อเสียงเกียรติยศในโลกปัจจุบันนี้แล้ว ทานในระดับนี้ จะเป็นการเตรียมความพร้อมเพื่อการเข้าถึงสุคติโลกสวรรค์อันเป็นสัมปรายภพ

๓) ประโยชน์ขั้นสูงสุด คือประโยชน์สูงสุดในทางพระพุทธศาสนา กล่าวคือความเป็นผู้ รู้แจ้ง สภาวะของสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง อยู่จบพรหมจรรย์ ไม่มีกิจที่จะต้องทำอีกต่อไปแล้ว การดำเนินชีวิต วิถี เพื่อเข้าถึงจุดหมายขั้นนี้ ก็คือการดำเนินตามทางสายกลางที่เรียกว่า มัชฌิมาปฏิปทา อันเป็นทางสายกลาง ระหว่างความหลงมัวเมาในกามสุข และการปฏิบัติตนให้ลำบากโดยเปล่าประโยชน์ ทานในกระบวนการพัฒนาตามหลักอริยมรรค ๘ นี้ ปรากฏอยู่ ๒ ระดับคือ ในระดับปัญญา กล่าวคือสัมมาทิฐิที่หมายถึงความรู้ในสิ่งที่เป็นกุศลและอกุศลมูล กับอกุศลและอกุศลมูลและเห็นไตรลักษณ์ ความรู้ว่า ทานที่บุคคลให้แล้วย่อมมีผล (สัมมาทิฐิกะ) เป็นต้น และรู้ว่าการปฏิบัติตามบุญกิริยานั้นซึ่งถือว่าเป็นความไม่ประมาทและบุคคลสามารถยึดประโยชน์ทั้ง ๒ ไว้ ได้ด้วยบุญกิริยากว่า คือ ทาน ศีล และภาวนา จึงเป็นไปเพื่อสัมมาทิฐิอันเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนาตามขั้นตอนของมรรคและเป็นความรู้ชอบตามหลักพระพุทธศาสนา ฉะนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรมีหลักทาน (การให้สิ่งของแก่สมาชิกด้วยตนเอง) ควรมีในผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกท่าน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ส่วนวิธีการสื่อสารแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งมีปัญหาจากการบริหารงาน ๓ ด้าน คือ ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า และปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้า มีวิธีการแก้ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ ดังนี้ คือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ เช่น ปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ อาจต้องใช้หลักทาน (การให้) คือสมาชิกผู้กู้ต้องมีการให้คืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ให้ตนได้กู้มา โดยการทำงานเพื่อหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนได้กู้ยืมไป

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน สามารถสื่อสารหลักทาน คือ เจ้าหน้าที่ ต้องมีการให้ไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงิน เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงินก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้า เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้า ไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้หลักทาน คือ คณะกรรมการดำเนินการต้องมีการให้หรือการเซ็นอนุมัติโดยไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสมาชิกที่มากู้เงิน เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงิน และเมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเรื่องเงินกู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตนเองซึ่งเป็นผู้บริหารอยู่ซึ่งมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติ ก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถพัฒนาการสื่อสาร โดยการที่ประธานกรรม กรรมการ และสมาชิกสื่อสารถึงกันและกันด้วยหลักปิยวาจา กล่าวคือ การกล่าวคำพูดอันเป็นที่รัก วาจาเป็นที่รัก วาจาพูดตม น้ำใจ หรือวาจาซาบซึ้งใจ คือกล่าวคำสุภาพไพเราะ อ่อนหวาน สมานสามัคคีให้เกิดไมตรี และความรักใคร่ นับถือตลอดถึงคำแสดงประโยชน์ประกอบด้วยเหตุผล เป็นหลักฐานจูงใจให้ยอมตาม เป็นคำพูดอันเป็นสุภาษิต

เป็นคำที่สามารถเข้าถึงจิตใจของผู้รับฟัง วาจาลักษณะดังกล่าวมานี้ เรียกว่า (ความมีวาจาอ่อนหวาน) หลักการใช้วาจาที่ถูกต้องดีงาม

วาจาจริง คือ คำจริงที่ ควรพูดในพระพุทธศาสนาต้องเป็นคำที่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยพิจารณาถึงความเหมาะสมด้วยวาจาอ่อนหวาน คือเจรจาด้วยความอ่อนหวานอย่างบริสุทธิ์ใจ มีน้ำเสียงอ่อนโยนฟังแล้วเกิดความพอใจวาจามีประโยชน์ คือวาจาที่มีสารประโยชน์แก่ผู้ฟัง ก่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และนำไปสู่การพัฒนาตนและสังคมต่อไป ถ้าบุคคลฝึกใช้สติฝึกควบคุมวาจาทุกประโยคที่ออกจากปากให้สุภาพ ตรงต่อกาลเวลาอันสมควร คำพูดนั้นย่อมเป็นปิยวาจา อันเป็นการสร้างความสามัคคีได้อย่างยิ่งยวด ถ้าผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านมีคำพูดไพเราะ หรือการใช้ วาจาสุภาพอ่อนโยนกับเพื่อนร่วมงาน สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์และคนในครอบครัว จะทำให้ผู้ฟังรู้สึกประทับใจและมีกำลังในการทำงาน การใช้คำพูดมีประโยชน์ต่อสื่อสารหรือต่อการดำเนินชีวิตเป็นอย่างยิ่ง ประโยชน์ของปิยวาจาคือ คำที่ไพเราะอ่อนหวานพูดในสิ่งที่ประกอบด้วยคุณประโยชน์ พูดด้วยจิตเมตตาก่อนที่จะพูดจึงต้องคิดว่าจะพูดอะไร พูดกับใคร พูดไปทำไม พูดไปแล้วเขาจะได้รับประโยชน์อะไรบ้าง และที่สำคัญประเภทของถ้อยคำพูดด้วยความรัก จึงต้องประกอบด้วย (๑) เป็นความจริง ตามประสาทสัมผัสของตน คือพูดตามที่ตนได้เห็นได้ยิน ได้ทราบ ได้รู้มา เมื่อเห็นว่ามีประโยชน์แก่ผู้ฟังก็พูดเรื่องนั้นให้ฟัง (๒) เป็นคำสร้างสามัคคี คือ เรื่องที่นำมาพูดจะต้องมีลักษณะประสานสามัคคี ส่งเสริมความสามัคคี และกระชับสามัคคี ตามสมควรแก่ฐานะของบุคคล (๓) เป็นถ้อยคำที่ไพเราะอ่อนหวาน คือฟังแล้วสบายหู สบายใจ สุขใจ ปลื้มใจ เพราะได้ฟังถ้อยคำที่สะท้อนจากใจอันประกอบด้วยความรัก ความเมตตาจากผู้พูด (๔) เป็นคำที่มีสารประโยชน์ คือ เป็นคำพูดที่เกิดจากการตั้งคำถามดังกล่าว ดังนั้น การพูดในลักษณะนี้จึงต้องดูว่า เรื่องนั้นเป็นเรื่องจริงไหม เป็นเรื่องดีไหม เป็นธรรมไหม ถึงเวลาที่ควรพูดเรื่องนั้นหรือไม่ พูดไปแล้วเขาสามารถได้รับประโยชน์อย่างไรหรือไม่ บางครั้งแม้คนฟังจะไม่ชอบใจ แต่เมื่อเห็นว่าเป็นประโยชน์ทรงสอนให้รู้กาลที่จะพูดเรื่องนั้น^๙

ฉะนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรมี หลักปิยวาจา (วาจาอ่อนหวาน หรือคำสุภาพในการทำงาน) ควรมีในผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่าน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ส่วนวิธี การแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งมีปัญหาจากการบริหารงาน ๓ ด้าน คือ ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้า มีวิธีการแก้ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้เช่น ปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ต้องใช้หลักปิยวาจา คือ ผู้กู้ต้องมีการกล่าววาที่ไพเราะสุภาพไม่โกหกต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ให้ตนได้กู้มาแล้วทำงานเพื่อหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนได้กู้ยืมไป

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักปิยวาจา คือ เจ้าหน้าที่ที่ต้องมีวาจาสุภาพอ่อนโยนต่อสมาชิกสหกรณ์ที่ มากู้เงิน เมื่อมี สมาชิกมาขอกู้เงินก็รีบดำเนินการให้ทันทีไม่ให้เกิดความล่าช้า เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้หลักปิยวาจา คือ คณะกรรมการดำเนินการต้องกล่าววาจาที่ไพเราะสุภาพต่อสมาชิกที่มากู้เงิน

^๙ ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๑/๑๓.

เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงิน และเมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเรื่องเงินกู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตนเองซึ่งเป็นผู้บริหารอยู่ซึ่งมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติ ก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๓) หลักอัตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถการพัฒนาการสื่อสาร โดยการที่ประธานกรรม กรรมการ และสมาชิกสื่อสารถึงกันและกันด้วยหลักหลักอัตถจริยา^{๑๐} การประพฤติ ให้เป็นประโยชน์ ทั้งฝ่ายตนเองและคนอื่น หมายความว่า ต้องไม่ให้เสียประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรพัฒนาตนเองหรือสร้างฐานะของตนให้มั่นคงเสียก่อน และในขณะเดียวกันก็ไม่ละเลยประโยชน์ของเพื่อนร่วมงาน ของคนรอบข้าง สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์หรือประโยชน์ที่เป็นสาธารณชนทั่วไป เช่น เข้าร่วมกิจกรรมส่วนรวมอย่างสม่ำเสมอ ตามโอกาส อันควร ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนฝ่ายเดียว การทำอย่างนี้จะทำให้เพื่อนร่วมงานและคนรอบข้างเกิดความประทับใจ แสดงถึงความมีน้ำใจของเพื่อนร่วมงาน สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ หรือผู้นำองค์กร เมื่อถึงคราวต้องทำประโยชน์ตนบ้างที่ต้องใช้คนช่วยเป็นจำนวนมาก ก็สามารถที่จะขอกำลังความช่วยเหลือจากเพื่อนร่วมงาน สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์และคนรอบข้างได้ คนเหล่านั้นก็พร้อมที่จะช่วยเหลืออย่างภูมิใจอย่างเต็มใจ หรือถึงแม้ว่าการทเพื่อประโยชน์ของคนอื่นโดยไม่หวังผลตอบแทนใดๆ ก็เป็นการประพฤติ ประโยชน์ในความหมายนี้เหมือนกัน ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านควรคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้งและอำนวยความสะดวกแก่คนอื่นหมายถึงอัตถจริยา^{๑๑} คือ การทำตนให้เป็นประโยชน์ ในข้อนี้ แยกได้ ๒ ประเด็นคือ (๑) การทำตัวของเราให้เป็นคนดีมีประโยชน์ (๒) การสร้างประโยชน์ให้กับคนอื่น อัตถจริยา คือการประพฤติกระทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ในทางปฏิบัติแล้ว การให้การพูดด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวานก็เป็นการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นอยู่แล้ว ขอบข่ายของคำว่า อัตถจริยา จึงเริ่มต้นจากการทำอะไรก็ตามที่สามารถอำนวยความสะดวกความสุขให้แก่คนอื่นได้โดยที่สุด แม้แต่การงดเว้นไม่กระทำในลักษณะเป็นการหักราน ทำลายผลประโยชน์ที่คนอื่นควรจะได้ หรือได้แล้วก็ได้ชื่อว่าเป็นการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เมื่อกกล่าวโดยสรุปตามสถานะของคนแต่ละคนแล้ว ขอบข่ายของการทำประโยชน์สามารถกระจายออกเป็น ๓ ทางใหญ่ๆ ด้วยกัน คือ (๑) พยายามไม่ทำสิ่งที่เป็นอันตรายต่อต้นสังกัดของตน โดยพยายามทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว (๒) ไม่ทำตนให้เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม แต่พยายามทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม (๓) ในฐานะที่ ตนเป็นซึ่งการเป็นของแต่ละคนนั้นไปสัมพันธ์กับชั้นยศตำแหน่ง กาล สถานที่ เป็นต้น ซึ่งต้องปฏิบัติให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ภาระหน้าที่ กาล สถานที่นั้นๆ ตามสมควรแก่จุดที่ตนเข้าไปสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นๆ^{๑๒} เช่นนี้ถือว่าเป็นผู้ตั้งมั่นที่จะบำเพ็ญประโยชน์ตนเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ และสังคม เมื่อต้องเกี่ยวเนื่องด้วยบุคคลอื่นในทางปฏิบัติแล้วการพูดถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน ก็เป็นการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเองและคนอื่นอยู่แล้ว ขอบข่ายของคำว่า อัตถจริยา จึงเริ่มต้นจากการกระทำอะไรก็ตามที่สามารถอำนวยความสะดวกความสุขให้แก่คนอื่นได้โดยที่สุดแม้แต่การงดเว้นไม่กระทำในลักษณะเป็นการหักราน ทำลายผลประโยชน์ที่คนอื่นควรจะได้ หรือได้แล้ว ก็ได้ชื่อว่าเป็นการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ เมื่อกกล่าวสรุปตามสถานะของคนแต่ละคนแล้ว ขอบข่ายของการทำประโยชน์สามารถกระจายออกไป ๓ ทางใหญ่ๆ ด้วยกันคือ

^{๑๐} วจ.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๔๓๙-๔๔๑.

^{๑๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐.

^{๑๒} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), นิเทศธรรม, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด (๒๕๕๕), จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๒๙๘-๒๙๙.

๑) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของหน่วยงาน ครอบครัว ตระกูล บ้านเมือง พยายามไม่ทำสิ่งที่เป็นอันตรายต่อต้นสังกัดของตน โดยพยายามทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อตนเอง หน่วยงาน ครอบครัว วงศ์สกุล

๒) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านในฐานะเป็นสมาชิกคนหนึ่งของสังคม ไม่ทำตนให้เป็นพิษเป็นภัยต่อสังคม แต่พยายามทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมที่ ตนเป็นสมาชิก

๓) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านในฐานะที่ตนไปสัมพันธ์กับชั้น ยศ ตำแหน่ง กาล สถานที่ กรณีเป็นต้น ซึ่งต้องปฏิบัติ ตนให้เป็นประโยชน์ต่อการทำงาน ภารกิจหน้าที่ กาล สถานที่นั้นๆ ตามสมควรแก่จุดที่ตนเข้าไปสัมพันธ์อยู่ในขณะนั้นๆ^{๑๓}

ฉะนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกท่านควรมี หลักอัตถจริยา (การประพฤติเป็นประโยชน์ในการทำงาน) ควรมีในผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่าน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ส่วนวิธีการแก้ ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งมีปัญหาจากการบริหารงาน ๓ ด้าน คือ ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ ปัญหาเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ทำงานล่าช้า ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้า มีวิธีการแก้ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ เช่น ปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ต้องใช้หลักอัตถจริยา คือ ผู้กู้ต้องประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายตนผู้กู้ และฝ่ายผู้อื่นคือผู้ให้กู้ คั้นเงินต้น พร้อมดอกเบี้ยต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ให้ตนได้กู้มาแล้วทำงานเพื่อหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนกู้ยืมไป

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักอัตถจริยา คือเจ้าหน้าที่ต้องประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่าย คือฝ่ายตนผู้ให้กู้ และฝ่ายผู้อื่นคือผู้กู้ ไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงิน เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงินก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้า เพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้ หลักอัตถจริยา คือ คณะกรรมการดำเนินการต้องประพฤติเป็นประโยชน์ทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายตนผู้ให้กู้ และฝ่ายผู้อื่นคือผู้กู้ เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงิน และเมื่อเจ้าหน้าที่ ดำเนินการเรื่องเงินกู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตนเองซึ่งเป็นผู้บริหารอยู่ซึ่งมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติ ก็รีบดำเนินการให้ทันทีไม่ให้เกิดความล่าช้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๔) สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน

สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถการพัฒนาการสื่อสาร โดยการที่ประธานกรรม กรรมการ และสมาชิกสื่อสารถึงกันและกันด้วยหลักหลักอัตถจริยา^{๑๔} โดยผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถสื่อสารด้วยหลักสมานัตตตา^{๑๕} คือการทำตนเสมอต้นเสมอปลาย คือความปฏิบัติตน สม่่าเสมอกันในชนทั้งหลาย และเสมอในสุขทุกข์ โดยร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข ตลอดถึงวางตนเหมาะสมแก่ฐานะ ภาวะ บุคคล เหตุการณ์ และสิ่งแวดล้อม ถูกต้องตามธรรมในแต่ละกรณี^{๑๖} การที่ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกท่านเอาใจ

^{๑๓} พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ), นิเทศธรรม, หน้า ๒๒๑.

^{๑๔} อ.นวก. (ไทย) ๒๓/๕/๔๓๔-๔๔๑.

^{๑๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๑๐/๑๗๐.

^{๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

เขามาใส่ ใจเราเป็นเรื่องสำคัญในการผูกมิตรไมตรีกับผู้อื่นหรือกับคนรักตัวอย่างการนำตนเข้าไปสมานกับคนอื่น เช่น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่านเอาใจใส่ดูแลสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนเป็นอย่างดีเปรียบเสมือนญาติของตน ภรรยาภักดิ์สามี ภรรยาควรคอยสอบถามเอาใจใส่สามีและคอยให้กำลังใจ

นอกจากนี้ ผู้บริหารหรือ เจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ ท่านใดเป็นผู้ที่มีมัยยัสต์ คือมีหลักปฏิบัติที่เหมาะสม สมเหตุสมผล มีความพอเพียง สม่าเสมอ การวางตัวของเราให้สมกับฐานะ และบทบาทของตัวเอง เช่น เป็นพี่เป็นน้อง เป็นพ่อแม่ลูก เป็นสามีภรรยา เป็นผู้บริหาร เป็นเจ้าหน้าที่ หรือเป็นสมาชิกสหกรณ์ เป็นต้น เราก็วางตัวให้เหมาะสม ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่าน แต่ละคนก็จะมีหลายฐานะในตัว ดังนั้น เราจะต้องศึกษาว่า ในแต่ละฐานะที่เราเป็นอยู่ มี หน้าที่อะไรบ้าง เมื่อศึกษาแล้วก็ ต้องปฏิบัติ ตามหน้าที่นั้นให้สมบูรณ์ ถ้าทำได้เช่นนี้ เราก็จะเป็นที่รักของครอบครัว เราจะต้องทำตนให้เสมอต้นเสมอปลายด้วยคือ เราเคยวางตัวกับคนอื่นในทางที่ดีอย่างไร เราก็ยังคงปฏิบัติอย่างนั้นไม่เปลี่ยน แม้ว่าเราจะมีฐานะที่ดีแล้ว เราก็ไม่ลืมตัว หรือว่าเมื่อเราเห็นคนอื่นเขาได้ดี เราก็แสดงออกให้เขารับรู้ว่ามีมัยยัสต์กับเขาอย่างจริงใจ ไม่คิดกลั่นแกล้งใส่ร้ายป้ายสีเขา ถ้าผู้ใดหาได้อย่างนี้ รับรองได้ว่า ไม่ว่าจะไปถึงไหนก็จะเป็นที่รักไปถึงที่นั่น ฉะนั้น ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกท่านควรมีหลักสมานัตตตา (ความประพฤติตนสม่าเสมอในการทำงาน) ควรมีในผู้บริหารและเจ้าหน้าที่ สหกรณ์ออมทรัพย์ทุกท่าน เพื่อเสริมสร้างการบริหารงานให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อไป

ส่วนวิธีการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินการของสหกรณ์ออมทรัพย์ซึ่งมีปัญหาจากการบริหารงาน ๓ ด้าน คือปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า ปัญหา คณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้า มีวิธีการแก้ตามหลักสังคหวัตถุ ๔ คือ

๑) การแก้ปัญหาด้านการให้บริการเงินกู้ เช่น ปัญหาการผ่อนชำระเงินกู้ ต้องใช้หลักสมานัตตตา คือ ผู้กู้ต้องประพฤติตนสม่าเสมอ คืนเงินต้นพร้อมดอกเบี้ยต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ได้ตนได้กู้มาแล้วทำงานเพื่อหาเงินมาชำระเงินกู้ที่ตนกู้ยืมไป

๒) การแก้ปัญหาเจ้าหน้าที่สหกรณ์ทำงานล่าช้า เช่น การขอกู้ยืมเงิน การขอเสนออนุมัติต่างๆ ใช้เวลายาวนาน ต้องใช้หลักสมานัตตตา คือเจ้าหน้าที่ต้องประพฤติตนสม่าเสมอ ไม่เลือกที่รักมักที่ชังต่อสมาชิกสหกรณ์ที่มากู้เงิน เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงินก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

๓) การแก้ปัญหาคณะกรรมการดำเนินการอนุมัติต่างๆ ล่าช้าไม่ทันต่อความต้องการของสมาชิก ต้องใช้ หลักสมานัตตตา คือ คณะกรรมการดำเนินการต้องประพฤติตนสม่าเสมอ เมื่อมีสมาชิกมาขอกู้เงิน และเมื่อเจ้าหน้าที่ดำเนินการเรื่องเงินกู้เสร็จเรียบร้อยแล้ว ตนเองซึ่งเป็นผู้บริหารอยู่ซึ่งมีอำนาจในการเซ็นอนุมัติก็รีบดำเนินการให้ทันที ไม่ให้เกิดความล่าช้าเพื่อความเจริญก้าวหน้าของสหกรณ์

สังคหวัตถุ ๔ คือ เป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันประสานใจทุกคนที่อยู่ ในองค์กรเดียวกัน ให้อยู่อย่างมีความสุข ความสามัคคีซึ่งประกอบไปด้วย (๑) การให้ทาน คือ การอนุเคราะห์ หรือสงเคราะห์ การช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ตามฐานานุรูปในโอกาสต่างๆ เช่น งานบุญกุศล งานอัคริร้ายหรือ หลากๆอย่าง (๒) ปิยวาจา คือ การกล่าวด้วยถ้อยคำที่เป็นที่รักมีประโยชน์ ถูกต้องดีงามและก็จริงใจต่อผู้ร่วมงาน (๓) อตถจริยา คือ ความประพฤติที่เป็นประโยชน์กับคนอื่น เช่นว่า เราช่วยเหลือกิจการต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อสังคมทั่วไป แนะนำแก้ไขปัญหาต่างๆ และชักชวนให้คนอื่นสนใจธรรมะให้ประพฤติ (๔) สมานัตตตา คือ ความเป็นผู้มีตนเสมอวางตนเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติต่อคนอื่นอย่างเสมอภาค วางตัวให้เหมาะสมกับฐานะที่ เป็นอยู่เท่ากับผู้อื่นให้ได้ไม่เอาเปรียบคนอย่างที่กำลังมาทั้งหมด เรียกว่า สังคหวัตถุ

จากที่ทำการวิเคราะห์ข้างต้นจะเห็นได้ว่า หลักสังคหวัตถุ ๔ คือ (๑) ทาน คือ การให้ การเสียสละ หรือเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แบ่งปันของตนเพื่อประโยชน์แก่บุคคลอื่น ไม่ตระหนี่ถี่เหนียว ไม่เป็นคนเห็นแก่ได้ฝ่ายเดียว (๒) ปิยวาจา คือ การพูดด้วยถ้อยคำ ที่ไพเราะอ่อนหวาน พูดด้วยความจริงใจ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว พูดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์ เหมาะสมสำหรับกาลเทศะ (๓) อตถจริยา คือ การสงเคราะห์ทุกชนิดหรือการประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น (๔) สมานัตตา คือ การเป็นผู้มีความสม่ำเสมอหรือ มีความประพฤติเสมอดันเสมอปลาย อนึ่ง สังคหวัตถุ ๔ คือ เป็นหลักธรรมสำหรับการครองใจคน หลักยึดเหนี่ยวใจกันไว้ ซึ่งเป็นเครื่องประสานใจ และเหนี่ยวรั้งใจคนให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันได้ และทำให้อยู่ ด้วยกันด้วยความรักความปรารถนาดี ต่อกัน มี องค์ประกอบ ๔ อย่างได้แก่ ทาน (การให้ การเสียสละ แบ่งปันเพื่อประโยชน์แก่คนอื่น) ปิยวาจา (การพูด วาจาไพเราะ ไม่พูดหยาบคายก้าวร้าว) อตถจริยา (ช่วยเหลือกัน) สมานัตตา (ประพฤติตัวเสมอตนเสมอปลาย) หลักธรรมข้อนี้จึงมีความเหมาะสมที่จะช่วยเชื่อมโยงจิตใจของพนักงานในองค์กร และสร้างความไว้ เนื้อเชื่อใจ ให้สามารถปฏิบัติงานร่วมกันได้อย่างมีความสุข ธรรมะจะทำให้เราข่มใจได้ ชันติทำให้เราอดทนได้แม้ว่างานจะ ยุ่งยากแค่ไหนก็ตาม ทาน ปิยวาจา อตถจริยาเป็นหลักบริสุทธิ ส่วนสมานัตตาถือว่าเป็นหลักกุตติธรรมเพราะว่า หลักบริสุทธินี้ในสังคหวัตถุ ๔ คือการบริหารสวัสดิการ ทานคือการบริหารสวัสดิการในแง่ของการตอบแทนสิ่งของ ปิยวาจาเป็นการบริหารสวัสดิการในเชิงการให้บริการในเชิงการให้บริการ วจีไพเราะ อตถจริยาคือหลักบริหาร สวัสดิการเหมือนกัน ส่วนสมานัตตาถือว่าเป็นหลักกุตติธรรม คือต้องให้ความเสมอดันเสมอปลาย ปฏิบัติใน หน้าที่การงานตำแหน่งของผู้บริหารอย่างเสมอดันเสมอปลาย คือตั้งใจตั้งแต่ต้นอย่างไรก็ต้องทำให้เสมอกัน หมด จึงจะนำไปสู่การสื่อสารการบริหารงานแบบมีประสิทธิภาพอย่างดี

สรุปแบบแผนการสื่อสารด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔

หลักสังคหวัตถุ ๔ เป็นแบบแผนการสื่อสารโดยให้งานสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินไปด้วยดี ต้ององ ครอบงำ ๔ คือ หลักแห่งการสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ หรือธรรมเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและ กัน^๗ เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมถึงสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ให้มีความรัก สมัคสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เริ่มจากการทำงานเพื่อผู้ภักดีจิตใจของสมาชิกหรือสังคมสหกรณ์ออม ทรัพย์ ควรเริ่มต้นจากการเป็นผู้ให้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งในที่นี้ หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในสหกรณ์ออมทรัพย์ มีการดำเนินงานตามกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) การทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์เริ่มจากการสื่อสารในเรื่องการให้ตามหลักทาน (การ ให้) โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์ได้ทำการสื่อสารให้ความรู้ความเข้าใจหรือให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งได้ผลทาง จิตใจแก่ผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยความเป็นกันเองเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันจนกระทั่ง สมัคเห็นถึงคุณค่าแท้ และเกิดศรัทธาเชื่อในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเมื่อมาเป็นสมาชิกแล้วสหกรณ์ออมทรัพย์ แล้วก็ต้องให้บริการที่ดีหรือมีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือสมาชิกถึงแม้จะไม่ได้ให้เปล่าแต่มีเจตนาที่ดีในการ ช่วยเหลือก็เป็นทาน เพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีการเริ่มต้นด้วยเจตนาที่ จะให้ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า การมีเจตนาหรือจิตคิดจะให้นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จแล้วและเป็นลาภอันประเสริฐ ได้แก่การมี สุขภาพดี ความไม่มีโรค การให้นั้นเป็นงานบริการที่ต้องทำด้วยใจ เป็นเรื่องที่ ทำได้ยาก เพราะบางครั้งผู้รับ หรือสมาชิกอาจไม่เข้าใจในเจตนาดีของเราจนไม่ยอมรับสิ่งที่เรามอบให้สหกรณ์ออมทรัพย์ จึงต้องมีวิธีการที่จะ สร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยเมตตา คือวิธีการที่จะเข้าถึงซึ่งกันและกันที่ต้องปฏิบัติด้วยปิยวาจาต่อกัน

^๗ จ้านงค์ ทองประเสริฐ (ศาสตราจารย์พิเศษ, ราชบัณฑิต), ศาสนาปรัชญาประยุกต์, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๑.

๒) การทำงานการให้บริการในการสื่อสารเรื่องการพูด ถือว่าเป็นการสื่อสารที่สำคัญตามหลักปิยวาจา คือการใช้คำพูด ภาษา น้ำเสียงที่แสดงออกจากใจสื่อถึงการแสดงความปรารถนาดี หรือเจรจาถ้อยคำนิมนวล อ่อนหวาน ในการเชื่อมโยง มิตรภาพของคนสหกรณ์ออมทรัพย์ เข้าหากันให้เกิดการยอมรับฟังซึ่งกันและกัน การเริ่มสื่อสารในการใช้ปิยวาจาโดยการที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารด้วยกล่าวคำทักทาย การแสดงความเคารพที่สามารถทำให้ สมาชิกหรือคนอื่นเกิดความเป็นมิตรภาพต่อกันและกันสามารถสานสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดีเพื่อนำไปสู่การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ แนะนำอธิบายให้เข้าใจถึงงานบริการว่า สมาชิกหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการอะไรที่ จะให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับใช้หรือบริการหรือช่วยแก้ปัญหาอะไร จะติดต่อเรื่องอะไร ที่ไหน อย่างไร การใช้คำพูดปิยวาจาจะเกิดความคิดสร้างสรรค์สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถเข้าถึง ฟังได้ด้วยน้ำใสใจจริง ซึ่งทำให้งานสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินต่อไปได้รับสมประโยชน์ทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์ก็เกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์

๓) การทำงานการให้บริการในการสื่อสารเรื่องการประพุดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย^{๑๘} ในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้นต้องมีการช่วยเหลือด้วยแรงกายและแรงใจด้วยหลักอรรถจริยธรรม ซึ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการต้องมีใจที่จะช่วยเหลือสมาชิก อย่างเช่น เมื่อสมาชิกมีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนด อาจมีเหตุขัดข้องหรือปัญหาอะไรบางอย่าง สหกรณ์ออมทรัพย์ควรใช้หลักอรรถจริยคือการช่วยเหลือด้วยการแก้ปัญหาหนี้ หรือมีทางออกให้แก่สมาชิกโดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบต้องลงไปดูแลปัญหาดังกล่าวว่ามีข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เพื่อนำมาประกอบเสนอในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ส่วนสมาชิกที่มีปัญหาก็กต้องมีใจพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหาด้วย การช่วยเหลือสมาชิกต้องทำอย่างเต็มที่และสมบูรณ์แบบ จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นที่ศรัทธาเชื่อมั่นของสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการอย่างล้นหลาม

๔) การทำงานการให้บริการในการสื่อสาร เรื่องการวางตนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น คือความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมให้ถูกกาลเทศะเข้ากับผู้อื่น ๆ ได้ทุกคน^{๑๙} หลักสมานัตตตธรรม ที่สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องพัฒนาโดยให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่รู้จักวางตัวเสมอต้นเสมอปลายในการทำงาน ทำตัวเข้ากับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ตลอดปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม มีความสม่าเสมอ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจเข้าถึงการเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์เหมือนกันในการร่วมทุกข์ร่วมสุข สามารถร่วมมือกันหรือให้ความช่วยเหลือกันทั้งในยามที่มีปัญหาเดือดร้อนหรือในยามที่มีความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่มีการเลือกเจาะจงในการทำความร่วมมือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งแต่ใช้ ความสมัครใจหรือผู้ที่มีปัญหาและได้ร้องขอความช่วยเหลือหรือสมัครใจในการทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ การปฏิบัติที่สหกรณ์ออมทรัพย์ จะต้องมีการกระทำอย่างสม่าเสมอจนเกิดเป็นพฤติกรรมของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเกิดเป็นวัฒนธรรมความร่วมมือของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเหนียวแน่นไม่มีเสื่อมคลาย

๔.๑.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

“หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ถือว่าเป็นแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุก ระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไป

^{๑๘} จ้านงค์ ทองประเสริฐ (ราชบัณฑิต, ศาสตราจารย์พิเศษ), ศาสนาปรัชญาประยุกต์, หน้า ๒๖๒.

^{๑๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๖๒.

ในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผลรวมถึงความจำเป็นที่ต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรมความซื่อสัตย์สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี ดังนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องพัฒนาการสื่อสารด้วยหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ๓ คุณลักษณะ คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

๔.๑.๓.๑ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักความพอประมาณ

สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีแบบแผนในการสื่อสารองค์กรเน้นความพอประมาณในการผลิต คือ เรื่องเงินหรืองบประมาณ เพราะว่าการจะจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ต้องมีเงินที่เพียงพอสำหรับให้แก่สมาชิกหรือผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เสียก่อน นั่นหมายถึงการจัดตั้งหรือทำโครงการต้องมีกำลังแห่งการผลิตนั่นเอง จะต้องทำด้วยความรอบคอบไม่โลภไม่เกินตัว ดังมีพระราชดำรัสที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ว่า

การที่จะทำโครงการอะไร จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และอย่าตาโตเกินไป คือบางคนเห็นว่ามีโอกาสที่จะทำโครงการอย่างโน้นอย่างนี้ และไม่ได้นึกถึงว่าปัจจัยต่างๆ ไม่ครบ ปัจจัยหนึ่ง คือ ขนาดของโรงงาน หรือเครื่องจักรที่สามารถที่จะปฏิบัติได้ แต่ข้อสำคัญที่สุด คือวัตถุดิบ ถ้าไม่สามารถ ที่จะให้ค่าตอบแทนวัตถุดิบแก่เกษตรกร เกษตรกรก็จะไม่ผลิต ยิ่งถ้าวัตถุดิบสำหรับใช้ในโรงงานนั้น เป็นวัตถุดิบที่ต้องนำมาจากระยะไกล หรือนำเข้าก็จะยิ่งยาก เพราะว่าวัตถุดิบที่นำเข้านั้น ราคาแพง บางปีวัตถุดิบนั้นมีบริบูรณ์ ราคาอาจจะต่ำลงมา แต่เวลาจะขายสิ่งของที่ผลิตจากโรงงาน ก็ขายยากเหมือนกัน เพราะว่ามีมาก จึงทำให้ราคาตก นี่ก็เป็นกฎเกณฑ์ที่ต้องมี แต่ข้อสำคัญที่อยากจะพูดถึงคือ ถ้าเราทำโครงการที่เหมาะสม ขนาดที่เหมาะสม อาจจะไม่ดูหรูหรา แต่จะไม่ล้ม หรือถ้ามีอันเป็นไป ก็ไม่เสียมาก^{๒๐}

สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องนำเอาปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ได้เน้นเรื่องการพอมีพอประมาณเป็นขั้นที่หนึ่ง โดยให้จัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่สามารถสร้างสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ก่อให้เกิดกองทุนหรือเงินทุนหมุนเวียนกลับเข้ามาในระบบได้แล้ว หรือพึ่งพาอาศัยโครงการหรือกิจกรรมนั้นได้ในระดับหนึ่ง จึงค่อยเริ่มขยายและพัฒนาสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อให้สามารถเป็นที่พึ่งแก่ผู้อื่นในระดับต่อไป และสำหรับเรื่องผู้บริหารเจ้าหน้าที่และสมาชิกซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ นอกจากจะเน้นการแบ่งปันร่วมมือ ช่วยเหลือซึ่งกันและกันแล้ว ต้องมีความซื่อสัตย์สุจริตทั้งต่อตนเองและผู้อื่น คอยกำกับบริหารงานหรือทำหน้าที่ที่สหกรณ์ออมทรัพย์นั้นๆ ด้วย จึงจะก่อให้เกิดกระบวนการทำงานที่สมบูรณ์แบบ

^{๒๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

อนึ่ง ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้ปฏิเสธความสุขจากการบริโภคสิ่งของที่เป็นสิ่งอำนวยความสะดวกหรือสิ่งของที่ฟุ่มเฟือย เพียงแต่จะต้องรู้จักขั้นตอนพอเพียงได้โดยมีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหรา หรืออาจจะดูฟุ่มเฟือยบ้างเพื่อทำให้มีความสุข ก็สามารถทำได้ ข้อสำคัญคือ ต้องไม่ทำให้ตนเองและผู้อื่นเดือดร้อน ดังพระราชดำรัสฯ ที่ว่า

เจริญในทางไม่หิว มีกิน คือไม่จนแล้วก็มีกิน แล้วก็มีอาหารใจ อาหารที่จะเป็นศิลปะ หรืออะไร อื่นๆ ให้มากๆ ความสะดวกให้สามารถที่จะสร้างอะไรๆ ได้ นี่ก็เศรษฐกิจพอเพียง แต่เศรษฐกิจพอเพียง สำคัญว่าจะต้องรู้จักขั้นตอน คือถ้านี้จะทำอะไรให้เร็วเกินไปไม่พอเพียง แต่ว่าถ้าไม่เร็วเกินไป หรือถ้าช้าเกินไป ก็ไม่พอเพียง ต้องให้รู้จักก้าวหน้า อาจจะเร็วก็ได้ แต่ว่าให้ก้าวหน้า โดยที่ไม่ทำให้คนเดือดร้อน อันนี้เศรษฐกิจพอเพียง^{๒๑} ให้พอเพียงนี้ ก็หมายความว่า มีกินมีอยู่ ไม่ฟุ่มเฟือย ไม่หรูหราก็ได้ แต่ว่าพอ แม้บางอย่างอาจจะดูฟุ่มเฟือย แต่ถ้าทำให้มีความสุข ถ้าทำได้ก็สมควรที่จะทำ สมควรที่จะปฏิบัติ^{๒๒}

หากสหกรณ์ออมทรัพย์ได้นำพระราชดำรัสเกี่ยวกับความพอประมาณมาใช้พัฒนาและสื่อสารกับองค์กรของตน จะทำให้เกิดความพอดีประมาณที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยสหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เช่น การจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ขึ้นมาได้จะอยู่ในระดับพอประมาณ อันสอดคล้องหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรมมีชฌิมมาปฏิบัติ หรือทางสายกลาง^{๒๓} ซึ่งเป็นเรื่องของข้อปฏิบัติอันพอดีที่จะนำไปสู่จุดหมาย ปลอดภัยจากปัญหา ไม่ข้องแวะกับที่สโตโต่งด้านใดด้านหนึ่ง และสอดคล้องกับคุณลักษณะแรกของความพอเพียง คือ ความพอประมาณ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมและปฏิบัติตนของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ให้อยู่ในความพอดีไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ได้แก่ โภชนะ มัตตัญญูตา^{๒๔} (รู้ประมาณในการบริโภค) ก็ได้ ความสันโดษ^{๒๕} ในปัจจัย ๔ ก็ได้ สหกรณ์ออมทรัพย์สามารถนำเอามาใช้เป็นแบบแผนได้จริง โดยเน้นที่การทำงานของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมไปถึงสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วย

๔.๑.๓.๒ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักความมีเหตุผล

ดังได้กล่าวแล้วว่า หลักความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบ ดังที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทานพระบรมราโชวาทไว้ว่า

ทุกสิ่งทุกอย่างที่เกิดขึ้นเป็นอยู่แก่เราในวันนี้ ย่อมมีต้นเรื่องมาก่อน ... ต้นเรื่องนั้นคือเหตุ สิ่งที่ได้รับคือผล และผลที่เกิดขึ้น ... จะเป็นเหตุให้เกิดผลอื่น ๆ เนื่องกันไปอีกไม่หยุดยั้ง ดังนั้นที่พูดกันว่าให้พิจารณาเหตุผลให้ดีนั้น กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ ให้พิจารณาการกระทำหรือกรรมของตนให้ดีนั่นเอง คนเราโดยมากมักนึกว่า อนาคตจะเป็นอย่างไร เราทราบไม่ได้ แต่ที่จริง เราย่อมจะทราบได้บ้าง

^{๒๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖.

^{๒๒} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑.

^{๒๓} ดุรายละเอียดใน ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๓/๓๑-๓๒, ม.อ. (ไทย) ๑๔/๓๒๕/๓๙๒.

^{๒๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๔/๒๕๖, อัง.ทุก. (ไทย) ๒๐/๑๗๐/๑๒๗.

^{๒๕} ดุรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๙/๒๘๒-๒๘๓, ม.ม.อ. (บาลี) ๒/๒๕๒/๔๘-๕๐.

เหมือนกัน เพราะอนาคตก็คือผลของการกระทำในปัจจุบัน ถ้าปัจจุบันทำดี อนาคตก็ไม่ควรจะตกต่ำ ฉะนั้น เมื่อกระทำการใดๆ ควรจะได้ดีกว่าการนั้นจะมีผลสืบไปในอนาคต จักได้มีสติ กระทำสิ่งต่างๆ ด้วยความรู้ตัวและระมัดระวัง ทั้งควรจะสำนึกตระหนักด้วยว่า การพิจารณาการกระทำของตนเองในปัจจุบันนั้น นับว่าสำคัญที่สุด จะต้องคิดพิจารณาให้รอบคอบและถ่องแท้ทุกครั้งไป มิฉะนั้น ผลที่เกิดขึ้นอาจทำให้ต้องผิดหวังอย่างมากที่สุดก็เป็นได้^{๒๖}

สภรณ์อ้อมทรัพย์สามารถนำเอาความมีเหตุผลไปใช้ให้เข้ากับการสื่อสารองค์กรของตนโดยเน้น เหตุและผล ๒ ประการ คือประการที่ ๑ ผลทุกอย่างต้องมาจากเหตุ เมื่อมีเหตุแล้วต้องเกิดผล และผลที่สำคัญๆ ที่เป็นผลรวบยอด ย่อมเป็นผลที่เกิดจากเหตุ และผลอื่นๆ ที่มีต่อเนื่องกันมาเป็นลำดับ หลายชั้นหลายตอน จึงจำเป็นที่จะต้องระมัดระวังเหตุจับผลให้ได้โดยถูกต้องทุกชั้นทุกตอนไม่ให้สับสน ส่วนประการที่ ๒ คือ เหตุที่จะให้ผลอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้นนั้น ปรกติจะเห็นว่ามีหลายเหตุ โดยที่เหตุทั้งหลายนี้จำแนกออกได้เป็น ๒ ประเภท คือ (๑) เหตุต่าง ๆ ที่อยู่นอกตัวเรา (๒) เหตุที่อยู่ในตัว ที่เป็นการกระทำของเราเอง เหตุภายนอกทั้งหมดนั้นเป็นเพียงส่วนประกอบ เหตุแท้จริงอยู่ที่เหตุภายใน คือการกระทำของตนเอง เพราะฉะนั้น สภรณ์อ้อมทรัพย์ซึ่งปรารถนาความสำเร็จโดยมีเป้าหมายอยู่แล้ว จึงควรอย่างยิ่งที่จะกลับมาดูเหตุที่องค์กรของตนเอง คือเพ่งเล็งในเหตุภายใน คือการกระทำของตนเองเป็นสำคัญ แล้วเร่งกระทำเหตุที่สำคัญนั้นให้ถูกต้องครบถ้วน ผลสำเร็จที่มุ่งหมายไว้ในอนาคตจึงจะมาถึงได้^{๒๗}

เมื่อสภรณ์อ้อมทรัพย์รู้จักพิจารณาการกระทำของตนด้วยหลักเหตุและผลดังกล่าวนี้แล้ว ความผิดพลาดจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถึงจะเกิดขึ้นก็เพราะคนเรายังมีอคติ ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า

เมื่อรู้จักพิจารณาการกระทำของตนด้วยหลักเหตุและผลดังกล่าวนี้แล้ว การกระทำก็น่าจะไม่มีผิดพลาด แต่ความจริงไม่เป็นเช่นนั้นเสมอไป มักจะยังมีความผิดพลาดอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะธรรมดาทุกคนย่อมมีอคติได้ อคตินั้นเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้มองไม่เห็นทาง เพราะลำเอียงเข้าข้างตัว ด้วยอำนาจความรักบ้าง ความชิงบ้าง ความหลงใหลบ้าง เมื่อเกิดอคติแล้ว ก็จะทำให้สับสนในเหตุและผล ไม่ทำตามเหตุผล และเมื่อไม่ทำตามเหตุผล ความผิดพลาดก็ต้องเกิดขึ้น นอกจากนั้น ทุกคนย่อมจะต้องใช้ความเพียรพยายามในการพิจารณาหาเหตุหาผล โดยไม่ยอมท้อถอยอยู่ตลอดเวลาด้วย ดังนั้น การที่... จะใช้ความรู้ความสามารถของตัวกระทำการงานใดๆ ... จะต้องทำความคิดจิตใจของตนเองให้เที่ยงตรง พ้นจากอำนาจอคติเสียเป็นเบื้องต้นก่อน แล้วจึงนำความคิดที่เที่ยงตรงนั้นมาพิจารณาการกระทำของตนเอง ด้วยหลักเหตุผลให้ถูกต้อง และด้วยความเพียรพยายามอันไม่ขาดสาย ความสำเร็จ ความเจริญก้าวหน้า และอนาคตที่แจ่มใสจึงจะมาถึงท่านได้สมตามที่ตั้งใจปรารถนา^{๒๘}

ดังนั้น สภรณ์อ้อมทรัพย์ต้องใช้หลักความมีเหตุผลเพื่อนำไปสู่การกระทำหรือปฏิบัติการที่ดีโดยเน้นการกระทำหรือปฏิบัติการขององค์กรเป็นสำคัญ ซึ่งก็คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน ผลที่ออกมาจะมีประสิทธิภาพ มีประโยชน์และมีความสุข ดังพระราชดำรัสฯ ที่ว่า “เศรษฐกิจพอเพียงนี้ ขอย้ำว่า เป็นทั้งเศรษฐกิจ หรือความประพฤติที่ทำอะไรเพื่อให้เกิดผล โดยมีเหตุและผล คือเกิดผลมันมาจากเหตุ ถ้าทำเหตุที่ดี

^{๒๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๘ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

^{๒๗} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๙ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

^{๒๘} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

ถ้าคิดให้ดี ให้ผลที่ออกมา คือสิ่งที่ติดตามเหตุ การกระทำ ก็จะเป็นการกระทำที่ดี และผลของการกระทำนั้น ก็จะเป็นการกระทำที่ดี ดีแปลว่ามีประสิทธิผล ดีแปลว่ามีประโยชน์ ดีแปลว่าทำให้มีความสุข”^{๒๙}

อนึ่ง ความสุขจะเกิดขึ้นกับสภรณ์อ้อมทรัพย์ได้ก็เป็นผลจากการกระทำหรือปฏิบัติการขององค์กรนี้เอง โดยต้องไม่มาจากการเบียดเบียนผู้อื่นและส่วนรวม เพราะหากส่วนรวมได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อน ก็ย่อมจะส่งผลกระทบต่อกลับมาถึงตนเอง ทำให้ได้รับความเดือดร้อนไปด้วยในที่สุด ดังพระราชดำรัสฯ ที่ว่า

ความสุขความเจริญอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรม ทั้งในเจตนาและการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดเบียนมาจากผู้อื่น ความเจริญที่แท้จริงมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ เพราะอำนวยความสะดวกถึงผู้อื่นและส่วนรวมด้วย ตรงกันข้ามกับความเจริญอย่างเท็จเทียมที่เกิดขึ้นมาด้วยความประพตติไม่เป็นธรรมของบุคคล ซึ่งมีลักษณะเป็นการทำลายล้าง เพราะให้โทษบ่อนเบียนทำลายผู้อื่นและส่วนรวม การบ่อนเบียนทำลายนั้น ที่สุดก็จะกลับมาทำลายตน ด้วยเหตุที่เมื่อส่วนรวมถูกทำลายเสียแล้ว ตนเองก็จะยืนตัวอยู่ไม่ได้ จะต้องล่มจมลงไปเหมือนกัน^{๓๐}

สิ่งสำคัญสำหรับการดำเนินงานของสภรณ์อ้อมทรัพย์ในสังคมปัจจุบันอยู่ที่ความคิดและความต้องการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ก็คือการยึดเหตุผลและความถูกต้อง ปรับความคิดความต้องการจากสิ่งที่เป็นคุณค่าเทียมซึ่งเกิดขึ้นจากความวิปริตผันผวนของสังคม และไม่คงทนยั่งยืน ให้กลับไปสู่การยอมรับนับถือคุณค่าแท้ตามธรรมชาติเดิมของสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความดีงามและสังคมจะได้เข้าสู่การยอมรับนับถือดังพระบรมราโชวาทฯ ตอนหนึ่งความว่า

การรักษาคุณค่าและความสำคัญของสิ่งที่ดีงามนั้น ในทุกวันนี้ มักเห็นกันว่าเป็นสิ่งเกินวิสัยที่จะทำ เพราะสภาพชีวิตความเป็นอยู่ รวมทั้งความคิดความต้องการของคนเปลี่ยนไปจากเดิมมาก สิ่งที่เคยรับนับถือ ก็ละเลยกันเสียโดยมาก เรื่องนี้เป็นปัญหาใหญ่ที่จะต้องขบคิดและแก้ไข สังคมของเรานั้นถึงจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ก็ยังคงต้องอาศัยเหตุผลเป็นรากฐานและเป็นหลักการ ความคิดความต้องการหรือความเปลี่ยนแปลงใดๆ ที่มีได้เป็นไปตามเหตุผล จะหนักแน่นยิ่งกว่าสิ่งที่เกิดจากเหตุผลความถูกต้องไม่ได้ และจะคงทนถาวรอยู่ตลอดไปไม่ได้^{๓๑}

ดังนั้น สภรณ์อ้อมทรัพย์ต้องอาศัยความมีเหตุผล คือ การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรมคือโยนิโสมนสิการ^{๓๒} ซึ่งเป็นเรื่องของความคิดพิจารณาสืบ สวหาเหตุผลจนตลอดสายให้เห็นกิจกรรมต่างๆ ตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย กับคุณลักษณะที่สองของความพอเพียง คือความมีเหตุผล ซึ่งเป็นเรื่องของการดำเนินกิจการที่ต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ เป็นองค์ประกอบที่เกิดจากการใช้ความคิดและปัญญาเช่นกัน

^{๒๙} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

^{๓๐} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรและอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”, วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๘.

^{๓๑} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร”, วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

^{๓๒} ดุรายละเอียดใน ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๑/๒๘๖, ม.ม.อ. (บาลี) ๑/๑๕/๗๑.

๔.๑.๓.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีแบบแผนในการสื่อสารองค์กรเน้นการมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของ สถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล เนื่องจากวิกฤตการณ์มักเกิดจากความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ต่างๆ ที่มีอาจรับมือได้อย่างทันท่วงที หรือมิได้มีการเตรียมพร้อมที่จะรับผลกระทบนั้นล่วงหน้า จนก่อให้เกิดความเสียหายทางใดทางหนึ่ง ในช่วงปี ๒๕๔๐ ซึ่งเป็นปีที่ประเทศไทยกำลัง ประสบกับวิกฤตทางเศรษฐกิจจนลุกลามไปทั่วทั้งภูมิภาค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชทาน พระบรมราโชวาทที่เกี่ยวข้อกับการรับมือกับวิกฤตการณ์และการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น ซึ่งถือเป็นเรื่องของการสร้างภูมิคุ้มกันให้เกิดขึ้นในตัวทั้งในระดับบุคคล และระดับองค์กร โดยมีตัวอย่าง ดังต่อไปนี้^{๓๓}

วิกฤตการณ์เกิดขึ้นมาอย่างไร เราเป็นเมืองอุดมสมบูรณ์ และเราก็ได้ชื่อว่า กำลังก้าวหน้าไปสู่ เมืองที่เป็นมหาอำนาจทางการค้า ทำไมเกิดมีวิกฤตการณ์ ความจริงวิกฤตการณ์นี้ เห็นได้มานานแล้ว สิบกว่าปีมาแล้ว แต่ไม่รู้ตัว เมื่อ ๔๐ กว่าปี มีผู้หนึ่งเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยมาขอเงิน ที่จริงก็ได้เคย ให้เงินเขาเล็กๆ น้อยๆ อยู่เรื่อยๆ เขาบอกไม่พอ เขาก็ขอยืมเงิน ขอกู้เงิน เมื่อเขาขอกู้เงิน ก็บอกว่า เอ้า...ให้ แต่ขอให้เขาทำบัญชี บัญชีรายรับ บัญชีรายจ่าย รายรับก็คือ เงินเดือนของเขา ซึ่งเป็น ข้าราชการชั้นผู้น้อย และเงินที่อุดหนุนเขา ส่วนรายจ่าย ก็เป็นของที่ใช้ในครอบครัว แต่มีสิ่งหนึ่งที่ครั้ง นั้นไม่เข้าใจ ไม่เคยเห็น คือไม่เคยทราบ มีรายการหนึ่ง บอกว่าค่าแชร์ แล้วอีกตอนหนึ่ง ก็มีค่าแชร์อีก ...ความจริงแชร์นี้ ไม่ใช่เฉพาะคนนี้นะเท่านั้น แต่มีทั่วไปทุกแห่ง ทั้งทางราชการ ทุกกระทรวง ทบวง กรม ก็มี ทุกบริษัท ทุกส่วน แม้จะเอกชน เขาก็มีแชร์ ได้บอกให้เขาเลิกแชร์ เลิกแล้ว ให้ทำบัญชี ต่อไป ที่ หลังเขาทำบัญชีมา เขาไม่ขาดทุนแล้ว เขาสามารถที่จะมีเงินพอใช้ เพราะบอกให้เขาทราบว่า มี เงินเดือนเท่าไร จะต้องใช้ภายในเงินเดือนของเขา การทำแชร์นี้เท่ากับเป็นการกู้เงิน การกู้เงินที่ นำมาใช้ในสิ่งที่ไม่ทำรายได้นั้นไม่ดี อันนี้เป็นข้อสำคัญ เพราะว่าถ้ากู้เงินและทำให้มีรายได้ ก็เท่ากับจะ ใช้หนี้ได้ ไม่ต้องติดหนี้ ไม่ต้องเดือดร้อน ไม่ต้องเสียเกียรติ ...

สหกรณ์ออมทรัพย์ในฐานะที่เป็นองค์กรในการจะปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกัน ให้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกด้วยการไม่สร้างหนี้ โดยเฉพาะหนี้ที่ไม่ก่อให้เกิดรายได้ แต่ไม่ได้หมายความว่าห้ามมิให้ มีหนี้ เพียงแต่ต้องเป็นหนี้ที่สร้างให้เกิดรายได้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกด้วย เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการ ช่วยเหลือตัวเองให้ยืนอยู่ได้ ไม่ว่าลูกหนี้หรือสมาชิกจะทำหรือดำเนินกิจการอะไรต้องให้เขาอยู่ภายในกำลังของ ตัวแล้ว ยังต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมรอบข้างที่เหมาะสมก็ถือคู่ต่อเขาหรือการดำเนินกิจการด้วย วิธีการหนึ่ง ในการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เกื้อหนุน ก็คือการอำนวยความสะดวกให้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกก่อน เช่น ผู้ที่อยู่ใน ฐานะเจ้าของหรือมีปัจจัยการในการผลิต ซึ่งในที่สุดก็จะส่งผลกลับมาอำนวยความสะดวกแก่กิจการของตน ทำให้ กิจการอยู่รอดและเจริญเติบโต เป็นวิธีการสร้างภูมิคุ้มกันด้วยการช่วยเหลือลูกหนี้หรือสมาชิกให้ยืนอยู่ได้ โดย การที่ทุกคนต่างมีหน้าที่และทำหน้าที่ของตนด้วยช่วยเหลือเกื้อกูลกันด้วย ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า “ทุกคน ต่างมีหน้าที่ แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทำเฉพาะหน้าที่นั้น เพราะว่าถ้าคนใดทำหน้าที่เฉพาะของตัวเอง โดยไม่ มองไม่ดูคนอื่น งานก็ดำเนินไปไม่ได้ เพราะเหตุว่างานทุกงานจะต้องพาดพิงกัน จะต้องเกี่ยวโยงกัน ฉะนั้นแต่

^{๓๓} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระ ชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

ละคนจะต้องรู้ถึงงานของผู้อื่นแล้วช่วยกันทำ”^{๓๔} และว่า “ผู้ที่ทำงานให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม ย่อมได้ประโยชน์แก่ส่วนของตนด้วย ผู้ที่ทำงานโดยเห็นแก่ตัว เบียดเบียนส่วนรวม ย่อมบั่นทอนทำงานความมั่นคงของประเทศชาติ และที่สุดท้ายตนเองก็จะเอาตัวไม่รอด”^{๓๕}

สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีการปรับเปลี่ยนการสื่อสารหรือการทำงานให้ทันต่อสถานการณ์ต่างๆ ในโลก อีกทั้งในประเทศของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยความคิด ความเห็นและหลักการอย่างใหม่อาจเกิดขึ้นมามาก การจัดวางหลักการวางระเบียบปฏิบัติในการบริหารและดำเนินการศึกษา จำต้องกระทำให้สอดคล้อง ให้ถูกให้เหมาะกับสภาพที่เปลี่ยนมาด้วย เพื่อที่จะได้ก้าวหน้าไปในทางเจริญ ดังพระบรมราโชวาทที่ว่า “ทุกวันนี้สถานการณ์ต่างๆ ในโลกและในบ้านเมืองของเราเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ย่อมให้มีความคิด ความเห็นและหลักการอย่างใหม่เกิดขึ้นมามาก การจัดวางหลักการวางระเบียบปฏิบัติในการบริหารและดำเนินการศึกษา จำต้องกระทำให้สอดคล้อง ให้ถูกให้เหมาะกับสภาพที่เปลี่ยนมาด้วย เพื่อที่จะได้ก้าวหน้าไปในทางเจริญ”^{๓๖}

เมื่อสหกรณ์ออมทรัพย์มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หากเกิดการเปลี่ยนแปลงอะไร ก็พร้อมที่จะรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ตรงกันหรือสัมพันธ์กันกับหลักธรรม คืออภัยมาตธรรม^{๓๗} ซึ่งเป็นเรื่องของการทำงานหรือกิจการอย่างมีสติเป็นเครื่องกำกับ ไม่ทำให้ตกต่ำและเสื่อมถอย มีการกระทำอย่างระมัดระวังตัว รอบคอบและรุดหน้าเรื่อยไป กับคุณลักษณะที่สามของความพอเพียง คือ การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีที่เป็นการเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล ซึ่งก็เป็นเรื่องของอภัยมาตธรรมหรือการมีสตินั่นเอง เมื่อสติมาปัญญาย่อมเกิด ปัญหาทุกอย่างก็มีทางออก ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ไม่เกิดความเสียหายหรือข้อผิดพลาด และจะมีแต่ความเจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากรายงานประจำปี

กลุ่มสหกรณ์ที่จัดตั้งนั้น จะอยู่ในการดูแลของหน่วยงานของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร และอาศัยกฎระเบียบของกระทรวงการคลัง ซึ่งจะมีกฎหมายการเงินควบคุมเกี่ยวกับจัดระเบียบการเงิน และดำเนินธุรกรรมในด้านการเงินไว้อย่างชัดเจน ซึ่งแต่ละสหกรณ์จะถือปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สำหรับการดำเนินงานภายในสหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหลักการโดยส่วนรวม “สหกรณ์ออมทรัพย์” จะต้องขออนุมัติในหลักการ คือ ที่ประชุมใหญ่ของสหกรณ์ เช่น การแต่งตั้งผู้ตรวจสอบบัญชี และผู้ตรวจสอบกิจการของสหกรณ์ และเมื่อที่ประชุมใหญ่มีมติเห็นชอบแล้ว ก็แจ้งต่อกระทรวงเกษตรและสหกรณ์เพื่อรับทราบต่อไป นอกจากนั้นแต่ละสหกรณ์จะขออนุมัติจากที่ประชุมใหญ่ของคู่เงินค้ำประกัน ประจำปี โดยขออนุมัติจากที่ประชุมใหญ่เพื่อ

^{๓๔} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”, วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๓.

^{๓๕} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตร และอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”, วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒.

^{๓๖} พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช, “พระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือประจำปี ๒๕๑๖”, วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

^{๓๗} ดุรายละเอียดยใน สง.สพ. (ไทย) ๑๕/๑๒๘/๑๕๑-๑๕๒, อง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๕๓/๕๓๓, อง.ทุก.อ. (บาลี) ๒/๔๙/๕๕, อง.ทสก. (ไทย) ๑๕/๒๘๒๒๙.

นำไปขออนุมัติต่อกรมส่งเสริมสหกรณ์เพื่ออนุมัติให้ดำเนินการได้ เป็นการยืนยันอีกครั้งหนึ่ง ซึ่งถือว่าที่ประชุมใหญ่อนุมัติเรียบร้อยแล้ว การดำเนินการสหกรณ์เป็นการยืนยันความถูกต้องในการบริหารงานด้านการเงินว่าปฏิบัติตามกฎของระบบการเงิน ซึ่งทุกสหกรณ์จะปฏิบัติตามเกณฑ์ที่ประชุมมีมติ

อนึ่ง การบริหารด้านการเงิน สหกรณ์ออมทรัพย์จะยึดถือตามคำแนะนำของกรมส่งเสริมสหกรณ์ และกระทรวงการคลังเป็นผู้กำหนดเกณฑ์ไว้ ทำให้การบริหารงานสหกรณ์ราบรื่นตามระบบทุกอย่าง บางประเด็นที่สหกรณ์ออมทรัพย์ไม่ปฏิบัติตามเป็นผลเสียแก่สมาชิก กรมส่งเสริมสหกรณ์จะแจ้งให้ปฏิบัติตาม อย่างไรก็ตาม สหกรณ์ออมทรัพย์จะมีกลุ่ม “เสถียรภาพ” โดยการประชุมปรึกษาหารือกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อประโยชน์ของการบริหารงานสหกรณ์ นอกจากนี้ ยังมีกลุ่มสหกรณ์ที่รวมตัวกัน ๓ สหกรณ์ เช่น กลุ่ม “ไตรภาคี” ประกอบด้วย สหกรณ์ ๓ สหกรณ์ คือ สหกรณ์ออมทรัพย์พนักงานธนาคารแห่งประเทศไทย สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มีการประชุมปรึกษาหารือกัน และจัดประชุมสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ ซึ่งระดมความคิดเห็น เผยแพร่ความรู้ให้สหกรณ์ต่าง ๆ เช่น การบริหารความเสี่ยง การเตรียมพร้อมเข้าสู่ระบบ AEC และการก้าวสู่ยุคใหม่ของการบริหารในสภาวะการแข่งขันเช่นกัน การสัมมนาจะมีการเชิญกรรมการทั้ง ๓ องค์กร ร่วมประชุมและสหกรณ์ทั่วประเทศ ประมาณครั้งละ ๓๐๐-๔๐๐ คน ซึ่งจะมีวิทยากรให้ความรู้อย่างยิ่ง และได้ประโยชน์มาก เมื่อปี ๒๕๕๗ สหกรณ์ออมทรัพย์ธนาคารแห่งประเทศไทยเป็นเจ้าภาพ ปี ๒๕๕๘ สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นเจ้าภาพ และปี ๒๕๕๙ สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จะเป็นเจ้าภาพ โดยแต่ละปีจะคัดสรรเรื่องที่เป็นประโยชน์แก่สหกรณ์นำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งในปีใหม่นี้จะเป็นการเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการบริหารและจัดการสหกรณ์ เป็นต้น

๔.๒.๑ การบริหารสหกรณ์ออมทรัพย์กับสมาชิก

การบริหารสหกรณ์เป็นการบริหารงานตามปกติ แต่เป็นองค์กรอิสระ แต่ละสหกรณ์จะมุ่งประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลัก ซึ่งมีการกล่าวไว้ว่า “สหกรณ์เป็นของสมาชิก เพื่อสมาชิกและโดยสมาชิก” ดังนั้น จะดำเนินการอย่างไร ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของสมาชิกเป็นหลัก กรรมการบริหารสหกรณ์จะต้องอยู่ในกฎเกณฑ์ มิฉะนั้น สมาชิกจะร้องเรียนความไม่ถูกต้องได้ สมาชิกมีจำนวนมากทุกคนจะมองถึงแนวการบริหารว่าได้รับความยุติธรรมหรือไม่ ถูกต้องหรือไม่ สมเหตุสมผลหรือไม่ จะมีการกล่าวไว้ว่า “สมาชิกเปรียบเสมือนตาสับปะรด คอยตรวจสอบ คำนึงถึงผลประโยชน์ที่จะได้รับประโยชน์จากการบริหารอย่างแท้จริง”

๔.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรบริหารเป็นอิสระที่สมาชิกรวมตัวกันจัดตั้งขึ้นโดยเป็นการบริหาร กระชับ กะทัดรัด ประหยัด โดยเป็นการบริหารงานแบบมีประสิทธิภาพและมีคุณภาพ อาจจะมีมองภาพใหญ่ ๆ ๒ ฝ่าย คือ (๑) ฝ่ายกรรมการ และ (๒) ฝ่ายจัดการ

๑) ฝ่ายกรรมการ จะมีกรรมการบริหาร ๑๕ คน ตามระเบียบที่กำหนดไว้มีวาระการบริหาร ๒ ปี

๒) ฝ่ายจัดการ จะมีผู้จัดการเป็นผู้ดูแลการบริหารจัดการ ปฏิบัติงานตามสัญญาที่ตกลงไว้ เช่น ๕ ปี - ๑๐ ปี เป็นวาระ ซึ่งบางแห่งอาจจะกำหนดเจ้าหน้าที่เกษียณ ๕๕ ปี หรือ ๖๐ ปีตามเกณฑ์ของทางราชการ กรรมการและฝ่ายจัดการจะมีการประชุมกันอย่างน้อยเดือนละ ๑ ครั้ง ซึ่งประกอบไปด้วย ประธานกรรมการที่ปรึกษา กรรมการ ๕ คน ผู้จัดการถือว่าเป็นกรรมการดำเนินการ ซึ่งทุกฝ่ายจะเสนอความคิดเห็น และมีมติร่วมกัน มตินี้เป็นมติที่สมบูรณ์และบันทึกเป็นการประชุมประจำเดือน ถือเป็นแผนปฏิบัติได้ ส่วน

กรรมการย่อย เช่น ประชาสัมพันธ์ หรือเงินกู้พิเศษและอื่น ๆ ถ้าจะมีการประชุมปรึกษาหารือก็มีการประชุม และนำเข้าวาระประชุมตามวาระเดือนต่อไป การประชุมจะมีกำหนดการประชุมล่วงหน้าโดยเฉพาะปลาย สัปดาห์ของประจำเดือน เพื่ออนุมัติเงินกู้และอื่น ๆ เป็นต้น ผลการประชุมเสร็จแล้ว เจ้าหน้าที่จะนำผลการ ประชุม แจ้งให้สมาชิกได้รับทราบทันที ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่จะรอผลการประชุมไปได้เลย เช่น อนุมัติเงินกู้ พิเศษ และอื่น ๆ เป็นต้น

การติดต่อสื่อสารระหว่างสหกรณ์ออมทรัพย์กับสมาชิกสหกรณ์ ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิก สหกรณ์เป็นลักษณะพิเศษ ที่ความสัมพันธ์ทั้งสองฝ่ายจะมีมิตรไมตรีอันดีต่อกัน สำหรับเจ้าหน้าที่จะมีหน้าที่ บริการกับสมาชิกด้วยมิตรไมตรีอันดี ซึ่งเจ้าหน้าที่จะต้อนรับสมาชิกด้วยท่าทีอันเอื้ออาทรที่ว่า “ยิ้มงาน ถามไถ่ มีธุระอันใด เต็มใจบริการ”

การต้อนรับด้วยอัธยาศัยอันดีกับสมาชิกจะสร้างความประทับใจแก่สมาชิกอย่างมาก จุดนี้เองทำให้ สมาชิกชอบมาติดต่อกับสหกรณ์ออมทรัพย์โดยตรง มากกว่าการติดต่อวิธีอื่น ซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของการสื่อสาร สำคัญยิ่ง ยิ่งเป็นการติดต่อประเภทที่ ๑ ถือว่าเป็นการติดต่อโดยตรง (Face to Face Communication) ซึ่ง มาติดต่อกันแล้ว จะสามารถสอบถามประเภทต่าง ๆ ได้อย่างมาก และจะทันต่อเหตุการณ์ การบริการของ สหกรณ์ โดยเฉพาะ เคาน์เตอร์ประชาสัมพันธ์ จะทำหน้าที่ตอบข้อสงสัยหรือความเป็นมาได้อย่างดียิ่ง

๔.๓.๑ การติดต่อผ่านตัวแทนสมาชิกหรือผู้แทนประจำกลุ่ม

แต่ละสหกรณ์ออมทรัพย์ มีตัวแทนหรือผู้แทนไม่เหมือนกับบางแห่ง บริหารงานกระชับไม่ซับซ้อน ใช้ ตัวแทนทำหน้าที่ตัวแทนเลย แต่ละแห่งซับซ้อนมากต้องมีตัวแทนหรือผู้แทนสมาชิกสหกรณ์รับข้อมูลข่าวสาร ไปกระจายสู่สมาชิกให้ทราบ ตัวแทนสมาชิกหรือผู้แทนสมาชิกประจำกลุ่ม จำเป็นที่ทำหน้าที่บอกกล่าว แจ้ง ข่าวสารแทนกรรมการ เช่น ผู้แทนสหกรณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ผู้แทนสมาชิกของจุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย ผู้แทนสมาชิกสหกรณ์ต้องผ่านการคัดเลือกตั้งเช่นเดียวกัน ซึ่งสมาชิกจะเลือกตั้งมาเป็นผู้แทน ผู้ แทนที่ได้รับคัดเลือกตั้งมา จะทำหน้าที่เผยแพร่ข่าวสาร ทำหน้าที่แทนสหกรณ์ออมทรัพย์ ตามหน้าที่ที่ได้รับ เลือกลงมาอันเป็นประโยชน์ในการเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างดี การเผยแพร่ข่าวสารแบบนี้เป็นการติดต่อผ่าน ตัวแทนหรือผู้แทนสมาชิก เป็นวิธีการเผยแพร่ข่าวสารได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

๔.๓.๒ การติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์

เป็นการติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์สะดวกรวดเร็ว สามารถติดต่ออย่างชัดเจน และมีประสิทธิภาพ ซึ่ง บางครั้งอาจจะใช้การสื่อสาร Social Net-Work ได้อีกด้วย

๑) การติดต่อกับเจ้าหน้าที่สำนักงานโดยตรง

ในกรณีมีสมาชิกจะติดต่อกับเจ้าหน้าที่โดยตรง ซึ่งวาระเร่งด่วน เช่นการจ้างงานที่ดินหรือวาระ อื่น ๆ บอกชักชวนติดต่อกับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ หรือผู้ช่วยผู้จัดการ/ผู้จัดการโดยตรง เป็นการติดต่อที่สมาชิกมี ความพอใจที่จะพูดคุยและได้สาระสำคัญในการติดต่อ ซึ่งสมาชิกจะพึงพอใจในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่สหกรณ์ ออมทรัพย์โดยตรง

๒) การติดต่อสื่อสารทาง ELECTRONIC

เป็นการใช้เครื่องมือสื่อสารมาช่วยอำนวยความสะดวก รวดเร็ว และคล่องตัวมาก ในประเด็นนี้ สมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์นิยมน้อย เพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีผู้บริหารเกี่ยวกับด้านการเงิน ต้องการความ

ละเอียดอ่อน สมาชิกสหกรณ์ให้ความสนใจในการติดต่อโดยตรงกับสหกรณ์โดยตรงมากกว่า ทั้งนี้ เพราะติดต่อโดยตรงสามารถสอบถามรายละเอียดได้อย่างดีและลึกซึ้งมากกว่าการติดต่ออย่างอื่น กล่าวโดยสรุปแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ มีรูปแบบดังนี้

อันดับที่ ๑ ใช้การสื่อสารโดยตรง (Face to Face Communication) หมายถึง สมาชิกติดต่อกับสหกรณ์ออมทรัพย์โดยตรง เพื่อสะดวกและรวดเร็วตามความต้องการ

อันดับที่ ๒ ใช้การสื่อสารติดต่อกับผู้แทนสมาชิกหรือผู้แทนหน่วยงาน โดยมีผู้แทนหรือตัวแทนที่ได้รับเลือกตั้งโดยตรง แต่ยังไม่สมบูรณ์เท่ากับการติดต่อโดยตรง**อันดับที่ ๓** เป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ (Telephone) เป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ ซึ่งสะดวกสบายแต่ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครบและสมบูรณ์ อาจจะจองหรือแสดงความจำนงใช้สิทธิ์ตามต้องการ แต่ก็ยังไม่สมบูรณ์ตามต้องการ

อันดับที่ ๔ การติดต่อเจ้าหน้าที่สำนักงานโดยตรง เป็นการติดต่อกรณีพิเศษ เช่น การค้าประกัน หรือขอยื่นกู้เงินพิเศษ ซึ่งจะเฉพาะเจาะจงเจ้าหน้าที่ โดยเฉพาะ กรณีเช่นนี้เป็นกรณีพิเศษเฉพาะราย ๆ ไป เช่น การจำนองที่ดิน เป็นต้น

อันดับที่ ๕ การติดต่อสื่อสารทาง ELECTRONIC เป็นการใช้เครื่องมือการสื่อสารสมัยใหม่มาช่วยในการประสานงานและติดต่องาน ซึ่งติดต่อในการส่งข้อมูลของผู้ส่ง (SENDER) และผู้รับ (RECEIVER) เครื่องรับ-ส่ง อาจจะไม่พร้อม ทำให้ไม่สัมฤทธิ์ผล ซึ่งในสังคมไทยยังเป็นปัญหามาก สำหรับการสื่อสารในยุคปัจจุบัน ในการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในยุคปัจจุบัน ผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ ยืนยันได้ว่าระบบข่าวสาร (INFORMATION) ของสหกรณ์กระจายได้อย่างทั่วถึง เพราะการแพร่กระจายของข่าวสารจะมีลักษณะไม่เป็นทางการ (INFORMAL) คือข่าวสารจะแพร่กระจายอย่างรวดเร็วดีกว่าข่าวที่เป็นทางการ (FORMAL) ซึ่งเป็นลักษณะของสมาชิกจะบอกกล่าวให้ทราบกันอย่างทั่วถึง

อันดับที่ ๖ การผลิตเอกสารข่าว (NEWS RELEASE) เป็นเอกสารสรุปข่าวและแจ้งข่าวแก่สมาชิกได้ทราบ ใช้เป็นเอกสารการประชาสัมพันธ์ ซึ่งสหกรณ์ออมทรัพย์แต่ละแห่งจะจัดทำเอกสารนี้ไว้แจกข่าวแก่สมาชิก และแขกผู้มาเยือน ใช้เป็นเอกสารประชาสัมพันธ์ได้อย่างหนึ่ง ซึ่งเอกสารข่าวนี้อาจเผยแพร่เป็นรายเดือนตามกิจกรรมที่เผยแพร่ เช่น สัปดาห์วันออม สัปดาห์วันสิ่งแวดล้อม สัปดาห์วันสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ เป็นต้น ระบบข่าวสารที่พิมพ์ได้มาตรฐานของข่าวสารจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดพิมพ์ได้อย่างสวยงาม ปร่ารงกะทัดรัด หน้าอ่าน มีข่าวสารและสาระน่ารู้ได้ประโยชน์มาก

จากการวิจัยแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในครั้งนี้ พบว่า การสื่อสารโดยตรงมีคุณค่าสูงสุด มีการยืนยันจากผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์ว่า คณะกรรมการทุกท่านเป็นประชาสัมพันธ์ และกรรมการทุกท่านเป็นบุคคลที่น่าเชื่อถือ นี่เป็นระบบข่าวสาร ดังนั้น ข้อมูลข่าวสารใดที่เป็นประโยชน์ต่อสมาชิก ช่วยกันเผยแพร่และบอกต่อ ข่าวใดที่ไม่เป็นประโยชน์ควรหลีกเลี่ยงการใส่ความคิดเห็น (Opinions) อันจะเป็นผลเสียต่อสหกรณ์ออมทรัพย์ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า กรรมการของสหกรณ์ รวมทั้งเจ้าหน้าที่ จะต้องช่วยประชาสัมพันธ์ข่าวสารอันเป็นประโยชน์แก่สหกรณ์ ควรจะร่วมกันสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ให้แก่

สหกรณ์ได้อย่างเต็มที่ เผยแพร่แต่ในข่าวที่สร้างสรรค์แก่องค์กรในเชิงบวก (One Voice) อันจะทำให้องค์กร ยั่งยืนและพัฒนาในทางสร้างสรรค์ต่อไป

ส่วนแบบแผนสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง ที่ได้ส่งเสริมคุณภาพและจริยธรรมในการออมทรัพย์ โดยส่งเงินเป็นค่าหุ้นแก่สหกรณ์เป็นประจำทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ ถือเป็นหน้าที่ของสมาชิกสหกรณ์จะต้อง ปฏิบัติตามระเบียบที่กำหนดไว้

สำหรับการจัดการธุรกรรมอย่างอื่น เช่น การกู้เงิน ประเภทต่าง ๆ และแต่ละประเภทสมาชิกจะรู้ ในทางปฏิบัติอย่างชัดเจน เช่น ผู้ค้ำประกันมีจำนวนกี่คน และหลักฐานการค้ำประกันเงินกู้มีรายละเอียดเช่นไร สมาชิกจะศึกษาและดำเนินการตามที่สหกรณ์กำหนดไว้

จากการศึกษาการสื่อสารและการพัฒนาสหกรณ์ทั้ง ๑๐ แห่ง พบว่า แต่ละแห่งจะมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินและสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ไม่เหมือนกัน แต่ละแห่งจะพูดจนสมาชิกจำได้ว่า “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” โดยแต่ละแห่งเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่กิจกรรมด้านอื่น ๆ จะมีผลตามมา ซึ่งแต่ละสหกรณ์ออมทรัพย์แต่ละแห่งไม่เหมือนกัน คือสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง ใช้คำขวัญและปรัชญาที่แตกต่างกันในการสื่อสารดังต่อไปนี้ คือ

๑. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่ มีคำขวัญว่า “มั่นคง มั่นใจ ก้าวไกลสู่สากล” เมื่อวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีสมาชิกคงเหลือจำนวน ๓๐,๔๒๗ คน มีกำไรสุทธิ ๕๖๖,๒๙๒,๒๖๗.๓๐ บาท สินทรัพย์ของสหกรณ์ เมื่อวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๕๗ จำนวน ๒๐,๑๕๑,๙๐๑,๒๔๒.๘๑ บาท และ ณ วันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๕๗ มีสินทรัพย์เพิ่มขึ้น ๒๐,๖๘๑,๖๒๓,๕๙๐.๘๕ บาท^{๓๘}

๒. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก จำกัด มีสมาชิกปี ๒๕๕๘ จำนวน ๑๐,๙๗๘ คน มีสมาชิกรับใหม่ สิ้นปี ๒๕๕๘ มีจำนวน ๑๑,๒๒๒ คน มีคำขวัญสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ว่า “ส่งเสริมการออม พร้อมให้บริการ สมาชิกร่วมบริหาร กิจการมั่นคง” การบริหารงานมีกำไรสุทธิ ๓๓๙,๓๓๔,๐๖๔.๒๔ บาท^{๓๙}

๓. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่ประสบความสำเร็จในการบริหาร องค์กรประกอบการ ปี ๒๕๕๘ ได้กำไรสุทธิ ๒๐๕,๕๐๖,๘๕๖.๘๐ บาท มีสมาชิก ๕,๓๙๖ คน^{๔๐} มีคำขวัญที่ว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ชั้นนำที่มั่นคง ดำรงตามหลักธรรมาภิบาล บริการดี สมาชิกมีคุณภาพ”

๔. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด มีการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด มีสมาชิก ๑๓,๔๘๙ คน เนื่องจากมีปัญหาในด้านการบริหารงาน มีการลงทุนผิดประเภท จึงมีการแก้ไขปัญหา รายได้ อาจลดลง จากการรายงานของผู้ตรวจสอบกิจการ ผลการดำเนินงานในรอบปี สหกรณ์มีรายได้ทั้งสิ้น^{๔๑} ๑,๓๘๗,๖๒๘,๑๑๖.๒๑ บาท มีค่าใช้จ่าย ๘๓๖,๘๘๑,๙๗๖.๘๙ บาท มีกำไรสุทธิ ๕๕๐,๗๔๖,๑๓๙.๓๒ บาท

^{๓๘} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่, “รายงานผลการประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๒๓.

^{๓๙} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก, “รายงานประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๘.

^{๔๐} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด, “รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๙.

^{๔๑} ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จำกัด, “รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๒๖.

เพิ่มจากปีก่อน ๑๓๑,๖๒๒,๔๙๑.๖๕ บาท ดังกล่าวนี้เป็นรายงานของประธานตรวจสอบกิจการ สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จำกัด

๕. สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่ มีสมาชิก ๑๐,๓๗๓ คน มีสมาชิกสมทบ ๒,๒๗๘ คน มีสินทรัพย์รวม ๓๐,๓๕๒,๒๕๔,๔๒๖.๑๙ บาท กำไรสุทธิประจำปี ๖๖๒,๐๔๒,๘๕๒.๙๖ บาท^๒ คำขวัญของ สอ.มก. คือ “ก้าวไปไม่ยิ่งหยุด มั่นคงที่สุด สอ.มก”

๖. สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด มีประวัติความเป็นมาว่า จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้รับเงินจากกระทรวงการคลังจำนวนหนึ่งเพื่อให้ข้าราชการได้กู้ยืม เป็นการส่งเสริมสวัสดิการ แต่เงินจำนวนนี้มีเพียงประมาณสองหมื่นบาท และให้กู้ได้เฉพาะข้าราชการผู้น้อยโดยเฉพาะทางฝ่ายธุรการเท่านั้น และจะถึงกำหนดส่งคืนเงินจำนวนในปลายปี ๒๕๐๓ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยในขณะนั้น คือ ศาสตราจารย์ศุภชัย วาณิชวัฒนา เลขาธิการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และศาสตราจารย์ ดร.สุขุม ศรีธัญรัตน์ จึงสนับสนุนให้ดำเนินการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และเครดิตสำหรับคนมีเงินเดือนขึ้น โดยมี ความมุ่งหมาย เพื่อประกอบธุรกิจในทางส่งเสริมการออมทรัพย์ในหมู่สมาชิกและช่วยให้สมาชิกพ้นจากหนี้สินซึ่งมีภาระหนัก โดยจัดให้มีเงินกู้เพื่อชำระหนี้เก่า และเพื่อการอันจำเป็นหรือมีประโยชน์ ตลอดจนการส่งเสริมการออมทรัพย์ในหมู่สมาชิกด้วยวิธีส่งเงินสะสมรายเดือน โดยมีเกณฑ์กำหนด ตามส่วนแห่งรายได้อันเป็นการส่งเสริมสวัสดิการของข้าราชการให้ได้ผลดี และกว้างขวางมั่นคงกว่าเดิม ซึ่งการจัดตั้งสหกรณ์ นี้มีได้มุ่งเฉพาะจัดให้กู้ยืมเพียงอย่างเดียวแต่มุ่งส่งเสริมให้สมาชิกสามารถส่งส่วนหนึ่งของรายได้ของตนไว้ในทางอันปลอดภัย และได้รับประโยชน์ตามสมควรเป็นสำคัญ ทั้งยังส่งเสริมการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและช่วยตนเองในหมู่สมาชิกด้วยโดยใช้ชื่อเมื่อแรกตั้งว่า “สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัดสินใช้” มีสมาชิกเมื่อยื่นขอจดทะเบียนจำนวน ๑๒๙ คน ได้รับอนุมัติให้จดทะเบียนเป็นสหกรณ์ ตั้งแต่วันที่ ๑๓ มกราคม ๒๕๐๔ ได้เลขจดทะเบียนสหกรณ์ที่ ๕๐/๑๐๙๘๘ ได้เริ่มต้นดำเนินกิจการตั้งแต่วันที่ ๒๗ มกราคม ๒๕๐๔ เป็นต้นมา คณะกรรมการดำเนินการชุดแรกมี จำนวน ๑๑ คนในสิ้นปีแรก มีสมาชิกเพียง ๓๔๐ คน มีทุนเรือนหุ้น ๑๑๗,๓๙๐.๐๐ บาท มีเงินรับฝาก ๕๐๗,๐๖๒.๐๖ บาท มีเงินให้สมาชิกกู้ ๖๔๓,๖๐๕.๐๐ บาท มีกำไรสุทธิ ๒๐,๘๓๙.๓๐ บาท ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๐ ธันวาคม ๒๕๑๒ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สหกรณ์ออมทรัพย์ข้าราชการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด” และเมื่อวันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๓๙ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น “สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด” ซึ่งการดำเนินงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ฯ ได้เติบโตเจริญก้าวหน้ามาโดยลำดับจนถึงปัจจุบัน^๓ สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด จัดได้ว่า เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดใหญ่มาก มีวิสัยทัศน์การบริหารที่ว่า “เป็นสหกรณ์แบบอย่างที่มีมั่นคง บริหารโปร่งใส ใส่ใจสมาชิกและสังคม” การบริหารมีกำไรสุทธิ ประจำปี ๗๗๘,๐๑๗,๙๑๒.๑๕ บาท รวมแล้วทุนของสหกรณ์ ๑๖๐,๖๘๐,๑๒๕,๒๐๑.๗๑ บาท รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๓๗,๒๓๙,๐๒๓,๓๙๑.๘๓ บาท^๔

^๒ ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด “รายงานกิจการ ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๓๓.

^๓ ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด, “เอกสารการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๑๑๕.

^๔ ดูรายละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด, “เอกสารการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๑๑๕.

๗. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จากการประชุมใหญ่สามัญประจำปี รายงานประจำปี ๒๕๕๗^{๕๕} จันทบุรี เป็นเมืองแห่งความสุข สุขทุกวันที่จันทบุรี วิสัยทัศน์บริหารงาน “สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี เป็นศูนย์กลางของการออม บริหารเงินทุนและสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของสมาชิก” สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี มีสมาชิก ๖,๓๘๔ คน กำไรสุทธิ ๑๘๕,๗๓๖,๔๔๒.๙๒ บาท มีสินทรัพย์หนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๑๐,๙๕๗,๘๕๙,๙๒๒.๕๐ (สินทรัพย์หนี้สินของสหกรณ์+ทุนสหกรณ์) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี บริหารงานครบ ๔๙ ปี มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานว่า “ก้าวแรกคือก้าวทัน ก้าวสองนั้นคือก้าวหน้า ก้าวสามคือติดตามมา ด้วยศรัทธาที่ก้าวไกล ก้าวสี่สำคัญยิ่ง งานทุกสิ่งสำเร็จได้ ทุกคนต้องพร้อมใจ จับมือไว้ก้าวไปด้วยกัน”

๘. สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ขนาดเล็ก มีสมาชิก ๒,๐๓๘ คน ได้กำไรสุทธิประจำปี ๕๙,๑๐๖,๖๗๙.๓๒ บาท รวมหนี้สินและทุนของสหกรณ์ ๑,๘๗๑,๔๖๖,๙๗๑.๒๕ บาท สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด มีวิสัยทัศน์ “มุ่งเน้นให้สมาชิกดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีฐานมั่นคง เป็นเลิศด้านบริหารและบริการ และเอื้ออาทรต่อสังคม”^{๕๖๗๓}

สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี มีนโยบายวิสัยทัศน์และพันธกิจและแนวทางการออมเงินที่แจ้งให้สมาชิกได้ถือปฏิบัติคือ “ใช้จ่ายอย่างประหยัด มัธยัสถ์เพื่อวันหน้า สมาชิกพัฒนาด้วยคุณค่าของเงินออม ใช้จ่ายอย่างฉลาด ทุกบาทมีค่า เก็บออมดีกว่า อย่าจ่ายฟุ่มเฟือย”

๙. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด เป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ที่มีสมาชิก ๑๒,๗๙๓ คน และสมาชิกสมทบ ๕๒๐ คน สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สุราษฎร์ธานี มีกำไรสุทธิ ๒๕๑,๑๑๓,๑๑๘.๐๓ บาท^{๕๗} ในปี ๒๕๕๗ ตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๕๕๖ ถึง วันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๕๗ สหกรณ์ออมทรัพย์ครู สุราษฎร์ธานี จำกัด ได้จ่ายคืนให้แก่สมาชิก (เงินปันผล + เงินเฉลี่ยคืน) ๒๑๙,๑๑๖,๗๔๘.๘๙ บาท จ่ายเพื่อเป็นผลประโยชน์ของสมาชิก ๒๔๕,๘๒๙,๗๔๒.๕๕ บาท จ่ายเป็นเงินโบนัสคณะกรรมการและเจ้าหน้าที่ ๕,๒๗๓,๓๗๕.๔๘ บาท และจ่ายเป็นค่าบำรุงสันนิบาตสหกรณ์ฯ ตาม พ.ร.บ.สหกรณ์ ๑๐,๐๐๐.๐๐ บาท

๑๐. สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด เป็นสหกรณ์ที่อยู่ภาคใต้ของประเทศไทย โดยมีความเชื่อว่า “แนวความคิดที่เชื่อว่า วิธีการสหกรณ์จะช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลสมาชิกให้มีการดำรงชีวิตอย่างอยู่ดีกินดีและมีสันติสุข โดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน”^{๕๘}

มีหลักการสหกรณ์และวิธีการสหกรณ์ในการดำเนินการช่วยเหลือกันให้มีความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา ได้พัฒนาจัดให้เป็นสหกรณ์ขนาด “ใหญ่มาก” มีคุณคະแนระหว่าง ๑๙-๒๔ และการดำเนินงานและฐานะทางการเงินรวมอยู่ในระดับ “ดี” หมายถึง ค่าเท่ากับหรือใกล้เคียงกันเฉลี่ยของสหกรณ์ซึ่ง

^{๕๕} คุรยละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด, “รายงานประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๑-๕๓.

^{๕๖} คุรยละเอียดใน สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๘”, หน้า ๑-๕.

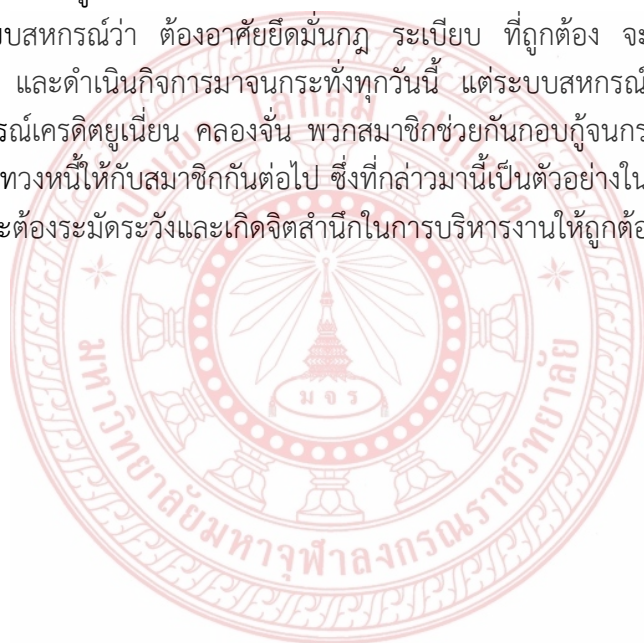
^{๕๗} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด, “ระเบียบวาระการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๗ ครั้งที่ ๕๘”, หน้า ๗, ๗๕.

^{๕๘} สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด, “รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๗”, หน้า ๒.

ในระดับเดียวกัน กำไรสุทธิประจำปี ๕,๐๖๕,๙๐๐,๖๘๖.๘๒ บาท รวมหนี้สินและทุนสหกรณ์ ๗,๙๙๒,๑๓๔,๑๗๐.๘๙ บาท การดำเนินงานในต้นปี ๒๕๕๗ มีสมาชิกจำนวน ๑๖,๒๓๓ คน ระหว่างปีมีสมาชิกเพิ่มขึ้น ๖๐๙ คน ออกระหว่างปี ๔๗๑ คน มีสมาชิกเหลือทั้งสิ้น ๑๖,๓๗๑ คน

การบริหารของสหกรณ์ครูสงขลา ได้รับความเชื่อถือและศรัทธาต่อสหกรณ์ออมทรัพย์มาก ทำให้การบริหารและการจัดการด้านการเงินเป็นไปตามนโยบายของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่กำหนดไว้

สรุปจากการศึกษาการบริหารจัดการของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทั้ง ๑๐ แห่ง จะพบว่า ทุกสหกรณ์พยายามทำงานเพื่อสมาชิกตามหลักที่ว่า “เพื่อสมาชิกและผลประโยชน์แก่สมาชิก” ทำให้การบริหารงานของสหกรณ์บรรลุเป้าหมายได้ อย่างไรก็ตาม มีอยู่สหกรณ์เดียว คือ สหกรณ์ครูร้อยเอ็ด ทำผิดแนวการบริหารของสหกรณ์ นำเงินไปจัดสรรลอตเตอรี่ ทำให้กรรมการบริหารถูกลงโทษทั้งชุด และมีการฟ้องร้องลงโทษตามกฎหมาย แต่อย่างไรก็ตาม ศาลจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการลงโทษผู้ทำผิดกฎหมายทำให้แก้ปัญหาได้ และการบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด สามารถประคับประคองการบริหารงานมาถึงปัจจุบันนี้ ซึ่งเป็นอุทาหรณ์การบริหารงานระบบสหกรณ์ว่า ต้องอาศัยยึดมั่นกฎ ระเบียบ ที่ถูกต้อง จะสามารถบริหารงานได้อย่างราบรื่น และปลอดภัย และดำเนินกิจการมาจนกระทั่งทุกวันนี้ แต่ระบบสหกรณ์มีผลกระทบต่อสมาชิกโดยตรงอย่างเช่น กรณีสหกรณ์เครดิตยูเนียน คลองจั่น พวกสมาชิกช่วยกันกอบกู้จนกระทั่งแก้ปัญหาได้มาจนทุกวันนี้ ซึ่งต้องมีการติดตามทวงหนี้ให้กับสมาชิกกันไป ซึ่งที่กล่าวมานี้เป็นตัวอย่งในการทำงานซึ่งผู้บริหารสหกรณ์ทุกยุคทุกสมัย ควรจะต้องระมัดระวังและเกิดจิตสำนึกในการบริหารงานให้ถูกต้องต่อไป



บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และ (๓) เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน โดยผู้วิจัยและคณะมีประเด็นปัญหาและขอบเขตการวิจัย ๓ ประเด็น คือ (๑) สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นอย่างไร (๒) หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นอย่างไร และ (๓) แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ควรเป็นอย่างไร โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร คือการวิเคราะห์สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจากรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง ซึ่งมีการสรุป ผลการวิจัยและข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๑ สรุปผลการวิจัย และอภิปรายผล

๕.๑.๑ สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์

จากการวิจัยสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรหนึ่งที่แยกมาจากสหกรณ์ ซึ่งเดิมทีเดียวสหกรณ์นั้นได้ถือกำเนิดเกิดทางโลกตะวันตกประมาณสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ในอังกฤษ ทวีปยุโรป อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของประชาชน โดยมีโรเบิร์ต โอเวน นักเศรษฐกิจ ชาวอังกฤษ ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาของการสหกรณ์” เพราะเป็นบุคคลแรกที่มีแนวคิดเรื่องความร่วมมือกันระหว่างผู้ที่เดือดร้อนทางเศรษฐกิจด้วยความสมัครใจ เพื่อการประกอบกิจการของตนเอง โดยมีใช้มุ่งแสวงหากำไร แต่ให้สมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็นำมาแบ่งปันกันโดยความเที่ยงธรรมในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ส่วนในประเทศเยอรมันประเทศเยอรมัน ถือเป็นต้นกำเนิดสหกรณ์ที่สำคัญของโลกเรื่องสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์สินเชื่อหรือธนาคารสหกรณ์จนเกิดการพัฒนาการสู่ความเป็นสหกรณ์การเกษตร จากแนวคิดที่แตกต่างในการดำเนินงานของสหกรณ์ จึงแบ่งสหกรณ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) สหกรณ์ในเมือง โดย ชูลซ์-เดลิทซ์ (Hermanu Schulze-Delitzsch) เป็นผู้พิพากษาผู้ให้กำเนิดสหกรณ์สำหรับประชาชนผู้ยากจนในเมือง เป็นสหกรณ์พ่อค้าย่อย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการให้การช่วยเหลือคือการหาทุนให้โดยจัดตั้งองค์การในรูปการกุศลสงเคราะห์ผู้เจ็บป่วยก่อน ต่อมาจึงได้จัดตั้งสมาคมให้กู้ยืมสมาคมพัฒนาเป็นสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์หาทุนแห่งแรกของโลก (๒) สหกรณ์เครดิตในชนบท ก่อตั้งโดย เฟรดริก วิลเลียม ไรฟ์ ไฟเซน (Friedrich Wilhelm Raiffisen) เป็นผู้ให้กำเนิดจัดตั้งสหกรณ์สำหรับชาวนา ทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสหกรณ์ที่

เกี่ยวข้องกับการเกษตรในชนบทสหกรณ์เครดิตแบบโรฟไฟเซน สหกรณ์ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครดิตแก่สมาชิกแล้ว ยังจัดซื้อปุ๋ยพันธุ์พืช อาหารสัตว์และอื่น ๆ มาจำหน่ายแก่สมาชิกและได้ขยายออกเป็นสหกรณ์จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร โดยอาศัยสหกรณ์เครดิตเป็นรากฐานจึงนับได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของสหกรณ์การเกษตร ส่วนสหกรณ์ในไทยเกิดขึ้นปลายสมัยรัชการที่ ๕ อันเนื่องมาจากชาวนาส่วนใหญ่มีหนี้สินเป็นอันมากจึงทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกโอนให้แก่เจ้าหนี้ ชาวนากลับกลายมาเป็นผู้เช่านาตัวเองทำนาแทนที่จะได้เป็นเจ้าของนา และเป็นชาวนาที่ร่ำรวย ไร่หลักแหล่งที่ทำมาหากิน โดยมีพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาการสหกรณ์ไทย” เพราะท่านได้พยายามริเริ่มการส่งเสริมสหกรณ์มาตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรกขึ้นชื่อว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่ จำกัดสินใช้” ตั้งอยู่ ณ ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สหกรณ์ในตะวันตกและในไทยเกิดขึ้นได้เพราะมีแนวคิดตรงกัน คือแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจน การเอาใจเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีการกำหนดเป็นคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ แม้สหกรณ์จะเกิดขึ้นจากโลกตะวันตกก่อนแต่มีที่มาคือปัญหาหรือทุกข์เหมือนกัน อีกทั้งคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ก็ตรงกัน ไม่ได้ต่างกันแสดงถึงเหตุผลที่เป็นสากล คือ หลักการสหกรณ์ ๗ ประการ เป็นหลักที่เหมือนกัน แตกต่างกันบางในการใช้ภาษาและรายละเอียดในการอธิบาย แต่ภาพรวมในแนวปฏิบัติ ได้แก่ (๑) หลักการที่ ๑ การรับสมาชิก การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจ เป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล องค์กร และสมาชิกที่ได้มีโอกาสมาทำงานร่วมกัน อันแสดงออกถึงความรักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคี ประสงค์เป็นญาติสนิทมิตรสหายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ย่อมทำให้กิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์ประสบผลสำเร็จสมประสงค์ เพราะได้มีการสื่อสารร่วมกัน คือทุกคนต่างได้ทำตามหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ (๒) หลักการที่ ๒ ความเสมอภาคกัน โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีการสื่อสารหรือควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย ถือได้ว่าเป็นองค์การประชาธิปไตยที่มีการสื่อสารหรือควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ตัวเอง สมาชิกมีสิทธิ์ในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) (๓) หลักการที่ ๓ การมีส่วนร่วม หลักการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิกสมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตยเงินทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งกองทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ (๔) หลักการที่ ๔ เสรีภาพ การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์ ซึ่งถือได้ว่ามีเสรีภาพในการสื่อสาร หรือการตัดสินใจแต่ก็อยู่ใต้การส่งเสริมดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (๕) หลักการที่ ๕ การศึกษา อบรม และสารสนเทศ การให้การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์สามารถสื่อสาร คือให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิกผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนร่วมพัฒนาสหกรณ์ของพวกตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์

ของการสหกรณ์ได้ (๖) หลักการที่ ๖ ความร่วมมือ การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ (๗) หลักการที่ ๗ หลักการเพื่อสังคม ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์สามารถดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

ในส่วนของอุดมการณ์สหกรณ์ คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เท่ากับว่าคนสหกรณ์จะเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี รับผิดชอบต่อปัญหา เป็นนักประชาธิปไตยที่มีใจให้บริการโดยไม่แสวงหากำไรสูงสุด โดยความเชื่อนี้จะต้องสื่อสารให้เกิดขึ้นกับคนสหกรณ์ทุกคนรวมถึงคุณค่าสหกรณ์ และหลักการสหกรณ์ที่มีความสอดคล้องกันในเรื่องดังนี้ คือ (๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ (๒) การจัดการจัดการด้วยความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย (๓) ความสามัคคีที่ทำให้เกิดความร่วมมือ (๔) การแบ่งปันเพื่อสังคม (๕) คนที่ดี และ (๖) เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้ทุกคนมีความสุข ตามหลักการสหกรณ์ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหนึ่งใน ๗ ประเภทนั้น จัดเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินการโดยใช้หลักเสรีภาพหลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักพัฒนาสังคมและหลักความมั่นคง เป็นองค์กรธุรกิจของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นองค์กรธุรกิจรูปแบบหนึ่งและมีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนและบริษัททั่วไป แต่มีความแตกต่างกันที่สหกรณ์ไม่แสวงหากำไรสูงสุด หากแต่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้ โดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์จึงได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมายบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเสียภาษีอากร และสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง มีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ไม่เหมือนกัน การสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ซ้ำๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้ อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” แต่จะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่กิจกรรมด้านอื่นๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นความสำคัญและส่งผลตามมา

๕.๑.๒ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

สำหรับหลักธรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ อันประกอบด้วย (๑) เมตตา ความรักความปรารถนาดี มีเมตไตรต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข (๒) กรุณา ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดปล่อยบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง (๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่น เบิกบาน หรือเมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และ (๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เทียงตรงดุจดาวชั่ง ไม่เอนเอียง ไม่เป็นฝักฝ่าย โดยมองตามความจริงว่าบุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วตามสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบและพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม และหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ (๑) ทาน ให้ปันเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ หุ่น หรือทรัพย์สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา (๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำที่แสดงความเห็นอกเห็นใจให้

กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเหลือกัน (๓) อุตสาหกรรรม ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชววยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไข้ปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม (๔) สมานัตตดา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไข้ปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ทฤษฎีการสื่อสารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ส่วน ได้แก่ (๑) ผู้ส่งสาร (๒) สารหรือเนื้อหาข้อมูล (๓) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ และ (๔) ผู้รับสาร โดยต้องมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ส่งสารที่ดี สารก็ต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ รหัสของสาร (Message Codes) เนื้อหาของสาร (Message Content) การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) และอุปสรรคที่เกิดจากสาร สื่อมีให้เลือกใช้ทั้งสื่อเดี่ยวและสื่อผสม ซึ่งอยู่ที่ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ผู้รับสาร สิ่งแวดล้อม ว่าต้องการอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร และอุปสรรคที่เกิดจากช่องทางการสื่อสารที่จะตามมา นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ ทฤษฎีการเปิดรับสื่อ และทฤษฎีการโน้มน้าวใจที่มีองค์ประกอบพื้นฐานคือ ปัจจัยภายนอกของผู้รับสารและปัจจัยภายในของผู้รับสารเอง เพราะปัจจุบันส่วนมากจะนิยมใช้การสื่อสาร ๒ ทาง คือผู้ส่งสารก็เป็นผู้รับสารไปด้วยและผู้รับสารเองก็เป็นผู้ส่งสารด้วยเช่นกัน

สำหรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน จัดว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยเฉพาะทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ ที่จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๕.๑.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ คือ การนำเอาหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมในการทำงานของฝ่ายดำเนินการและฝ่ายบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ต้องมีไว้ในใจเสมอ เพราะเป็นหัวใจที่จะช่วยสื่อสารในการทำงานและบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือมีหัวใจที่แท้จริงแห่งความรักความปรารถนาดี ต้องการให้เพื่อนสมาชิกทุกคนมีความสุข พร้อมทั้งจะเข้ามาเป็นสมาชิก หรือที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ว กล่าวคือ มาร่วมเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเต็มอกเต็มใจ โดยการที่คณะกรรมการต้องมีเมตตาต่อสมาชิกในการคิดอ่านทำประโยชน์จริงๆ แก่เพื่อนสมาชิกและสังคมในการบริหารงานหรือควบคุมดูแลการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ และคณะกรรมการต้องทำด้วยความรักความปรารถนาดีต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้การทำงานมีความปรารถนาดีที่ดีต่อกันอันจะทำให้การทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุข มีความเต็มใจในการทำหน้าที่ยังการงาน และเจ้าหน้าที่ต้องมีเมตตาต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ทำให้การบริการแก่สมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยดี และการสื่อสารกันด้วยเมตตาต่อสมาชิกโดยการทำงานด้วยความเต็มใจ ตั้งใจในการให้บริการ และพร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนสมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึง

๒) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความกรุณา (สงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิก ตามหลักกรุณาธรรม คือมีหัวใจที่คิดแล้วลงมือทำการช่วยเพื่อนสมาชิกให้พ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาให้แก่สมาชิก โดยการที่ผู้บริหารเป็นผู้มีความกรุณา (สงสาร) ต่อเจ้าหน้าที่ในการทำงานและสมาชิกผู้ที่มีปัญหาเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือสหกรณ์ออมทรัพย์เรื่องนี้ เจ้าหน้าที่เป็นผู้รับปัญหา ต้องใช้หลักกรุณา (ความสงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิกในการรับปัญหาหรืออาจไม่ใช้ปัญหาเรื่องกู้เงินเท่านั้น แล้วช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาหรือมีแนวทางให้ด้วยความกรุณา (สงสาร)

๓) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความเมตตา (ความยินดี) ต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือแสดงความยินดีปรีดาด้วยกาย วาจา ใจ ต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อเพื่อนสมาชิกได้ดีมีสุขหรือประสบผลสำเร็จทุกอย่างหรือบางอย่างก็ตาม จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุขผ่อนคลายผ่อนใส มีความยินดีปรีดาต่อกันหรือจิตใจมีแต่ความเบิกบานแจ่มใสชื่นเบิกบานอยู่เสมอ เพราะพร้อมในการแสดงความยินดีปรีดา ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์พบเจอแต่คนที่มีรอยยิ้มบริสุทธิ์อย่างแท้จริงให้กันและกัน

๔) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความวางใจเป็นกลางหรือความยุติธรรมต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักอุเบกขาธรรม คือคนในสหกรณ์ต่างรู้จักใช้ปัญญาแยกแยะแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรมหรือรู้จักมีใจเป็นกลางหรือวางเฉยต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อไม่สามารถจะใช้เมตตา กรุณา เมตตาได้แล้ว ต้องใช้อุเบกขาซึ่งเป็นตัวปัญญาที่รู้เห็นปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลาง จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์รักษาหลักการ อุดมการณ์ไว้ได้ และเป็นที่ยอมรับได้ว่า เมื่อมาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วจะได้รับความยุติธรรมและได้รับผลของสิ่งที่ตนเองทำอยู่ และรักเคารพศรัทธาเชื่อมั่นในสหกรณ์ออมทรัพย์ตลอดไปไม่มีเสื่อมคลาย

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ สามารถทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเหนียวแน่น เพราะมีธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมถึงสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ให้มีความรักสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เริ่มจากการทำงานเพื่อผูกมัดจิตใจของสมาชิกหรือสังคมสหกรณ์ออมทรัพย์ ควรเริ่มต้นจากการเป็นผู้ให้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งในที่นี้ หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในสหกรณ์ออมทรัพย์มีการดำเนินงานตามกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์เริ่มจากเรื่องการให้ตามหลักทาน (การให้) โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์ได้ทำการสื่อสารการให้ความรู้ความเข้าใจหรือให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งได้ผลทางจิตใจแก่ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยความเป็นกันเองเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันจนกระทั่งสมัคร

เห็นถึงคุณค่าแท้ และเกิดศรัทธาเชื่อในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเมื่อมาเป็นสมาชิกแล้วสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วก็ต้องให้บริการที่ดีหรือมีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือสมาชิกถึงแม้จะไม่ได้ให้เปล่าแต่มีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือก็เป็นทาน เพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีการเริ่มต้นด้วยเจตนาที่จะให้ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า การมีเจตนาหรือจิตคิดจะให้นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จแล้วและเป็นลาภอันประเสริฐ ได้แก่การมีสุขภาพดี ความไม่มีโรค การให้นั้นเป็นงานบริการที่ต้องทำด้วยใจ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะบางครั้งผู้รับหรือสมาชิกอาจไม่เข้าใจในเจตนาดีของเราจนไม่ยอมรับสิ่งที่เรามอบให้สหกรณ์ออมทรัพย์ จึงต้องมีวิธีการที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยเมตตา คือวิธีการที่จะเข้าถึงซึ่งกันและกันที่ต้องปฏิบัติด้วยปียวาจาต่อกัน

๒) การสื่อสารในการทำงานการให้บริการเรื่องการพูด ถือว่า เป็นการสื่อสารด้านวจนภาษาที่สำคัญด้วยหลักปียวาจา คือการใช้คำพูด ภาษา น้ำเสียงที่แสดงออกจากใจสื่อถึงการแสดงความรักปรารถนาดีหรือเจรจาถ้อยคำนิมนวล อ่อนหวาน ในการเชื่อมโยง มิตรภาพของคนสหกรณ์ออมทรัพย์ เข้าหากันให้เกิดการยอมรับฟังซึ่งกันและกัน การเริ่มสื่อสารในการใช้ปียวาจาโดยการที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารด้วยกล่าวคำทักทาย การแสดงความเคารพที่สามารถทำให้ สมาชิกหรือคนอื่นเกิดความเป็นมิตรภาพต่อกันและกันสามารถสานสัมพันธ์กันดีเป็นอย่างไรดีเพื่อนำไปสู่การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ แนะนำอธิบายให้เข้าใจถึงงานบริการว่าสมาชิกหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการอะไรที่จะให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับใช้หรือบริการหรือช่วยแก้ปัญหาอะไร จะติดต่อเรื่องอะไร ที่ไหน อย่างไร การใช้คำพูดปียวาจาจะเกิดการสร้างสรรคสร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถเข้าถึง ฟังได้ด้วยน้ำใสใจจริง ซึ่งทำให้งานสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินต่อไปได้รับสมประโยชน์ทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์ก็เกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์

๓) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการประพฤติแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย ในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้นต้องมีการช่วยเหลือด้วยร่างกายและแรงใจด้วยหลักอรรถจริยธรรม ซึ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการต้องมีใจที่จะช่วยเหลือสมาชิก อย่างเช่นเมื่อสมาชิกมีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนด อาจมีเหตุขัดข้องหรือปัญหาอะไรบางอย่าง สหกรณ์ออมทรัพย์ควรใช้หลักอรรถจริยาคือการช่วยเหลือด้วยการแก้ปัญหา หรือมีทางออกให้แก่สมาชิกโดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบต้องลงไปดูแลปัญหาดังกล่าวว่ามีข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เพื่อนำมาประกอบเสนอในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ส่วนสมาชิกที่มีปัญหาก็กต้องมีใจพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหาด้วย การช่วยเหลือสมาชิกต้องทำอย่างเต็มที่และสมบูรณ์แบบ จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นที่ศรัทธาเชื่อมั่นของสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการอย่างล้นหลาม

๔) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการวางตนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุด คือความเป็นผู้มีตนสม่ำเสมอ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมให้ถูกกาลเทศะเข้ากับผู้อื่น ๆ ได้ทุกคน หลักสมานัตตตธรรมที่สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องพัฒนาโดยให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่รู้จักวางตัวเสมอต้นเสมอปลายในการทำงาน ทำตัวเข้ากับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ตลอดปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม มีความสม่ำเสมอ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจเข้าถึงการเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์เหมือนกันในการร่วมทุกข์ร่วมสุข สามารถร่วมมือกันหรือให้ความช่วยเหลือกันทั้งในยามที่มีปัญหาเดือดร้อนหรือในยามที่มีความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่มีทางเลือกเจาะจงในการทำความร่วมมือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งแต่ใช้ ความสมัครใจหรือผู้ที่มีปัญหาและได้ร้องขอความช่วยเหลือหรือสมัครใจในการร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ การปฏิบัติที่สหกรณ์ออมทรัพย์จะต้องมีการกระทำอย่างสม่ำเสมอจนเกิดเป็นพฤติกรรมของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเกิดเป็นวัฒนธรรมความร่วมมือของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเหนียวแน่นไม่มีเสื่อมคลาย

สำหรับแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้สหกรณ์ออมทรัพย์สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วย ชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

ความพอประมาณนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีแบบแผนในการสื่อสารองค์กรเน้นความพอประมาณในการผลิต คือเรื่องเงินหรืองบประมาณ เพราะการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ต้องมีเงินที่เพียงพอสำหรับให้แก่สมาชิกหรือผู้ที่จะมีสมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เสียก่อน นั่นหมายถึงต้องมีกำลังแห่งการผลิตและต้องทำด้วยความรอบคอบไม่โลภไม่เกินตัวทำให้พอดี โดยอาศัยความมีเหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบรอบด้านเพื่อนำไปสู่การกระทำหรือปฏิบัติการที่ดีโดยเน้นการกระทำหรือปฏิบัติการขององค์กรเป็นสำคัญ คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน และต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วย อย่างเช่นในการจะปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันให้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกด้วย เป็นต้น

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” ทำให้ทราบสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างกลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ให้เข้าไปอยู่ในใจคนไทย รวมถึงพัฒนาองค์กรสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างไม่หยุดหยั่งในโลกยุคดิจิทัล ผู้วิจัยและคณะมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในส่วนของรัฐโดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องมีนโยบายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้สังคมและประชาชนทั่วไปเข้าใจ เข้าถึงเรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นองค์กรในรูปแบบการพัฒนาชุมชนสังคมที่สมบูรณ์แบบไปด้วยคุณค่า (มูลค่า) หลักการ อุทิศการณ์ โดยเป็นองค์กรที่มีแต่ให้ คือให้ความรักความสามัคคี

ความเสียสละ ความเอื้ออาทรช่วยเหลือประชาชนสังคม ด้วยการสนับสนุนอย่างเต็มที่ทั้งเรื่องงบประมาณ บุคลากร เครือข่ายสื่อของรัฐ และการเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างทั่วถึง นอกจากนี้รัฐต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกรูปแบบ คือ จัดให้มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งภาคทฤษฎีในห้องเรียนและภาคปฏิบัติจริงในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิด เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา

สำหรับภาคเอกชนสามารถนำเอาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนไปส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในองค์กรของตน

หน่วยงานของพระสงฆ์ควรมีสามารถนำเอาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนไปใช้ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเท่าเทียมกับสังคมปัจจุบันที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

การวิจัยเรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” มีหน่วยงานที่สามารถนำไปปฏิบัติการจริงดังนี้

๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์มีหน้าที่ส่งเสริมดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรมต่อสื่อสาธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

๒. สหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรมต่อสื่อสาธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

๕.๒.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่องนี้ มีประเด็นที่ควรทำการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑. กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทยตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ไทยสู่สังคมโลกดิจิทัล

๓. การสื่อสารหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อเสริมสร้างสังคมไทยให้เข้มแข็ง มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources)

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๓๙.

_____ . อรรถกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

_____ . อรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources)

(๑) หนังสือ :

กองสุขศึกษา กรมสนับสนุนบริการสุขภาพ. รายงานการศึกษาการรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านสุขภาพ, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ เจ.เอส. การพิมพ์, ๒๕๔๗.

กาญจนา แก้วเทพ. สื่อสารมวลชน ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๔.

กาญจนา แก้วเทพ วนิชฐา นิลผึ้ง รัตติกาล เจนจิต. สื่อสาร อาหาร สุขภาพ. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๖.

กิติมา สุรสุนธิ. ความรู้ทางการสื่อสาร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: บริษัท จามจุรีโปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๗.

เกศินี จุฑาวิจิตร. การสื่อสารเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น. นครปฐม : เพชรเกษมการพิมพ์, ๒๕๔๐.

จำนงค์ ทองประเสริฐ (ราชบัณฑิต, ศาสตราจารย์พิเศษ). ศาสนาปรัชญาประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐.

ชัยวัฒน์ อัมพพัฒน์ และวิธาน สุชีวกุปต์. หลักการดำรงชีวิตในสังคม. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๔.

ณรงค์ สมพงษ์. สื่อเพื่อการเผยแพร่. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้ง เฮ้าส์, ๒๕๓๓.

บุญมี จันทรวงศ์. ระบบสหกรณ์กับการพัฒนาประชาธิปไตย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, ๒๕๔๓.

ประมะ สตะเวทิน. หลักนิเทศศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพมหานคร : ห้างหุ้นส่วนภาพพิมพ์, ๒๕๔๖.

ปิ่น มุทุกันต์. พุทธวิธีครองใจคน. กรุงเทพมหานคร : อมรการพิมพ์, ๒๕๓๒.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์”. วันที่ ๒๓ พฤษภาคม ๒๕๖๖.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร ประกาศนียบัตรและอนุปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. วันที่ ๑๖ มกราคม ๒๕๑๒.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร”. วันที่ ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๑๔.

_____. พระบรมราโชวาท พระราชทานแก่นิสิตมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์”. วันที่ ๑๘ กรกฎาคม ๒๕๑๗.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในโอกาสที่คณะครูอาวุโสเข้าเฝ้าฯ รับพระราชทานเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและเงินช่วยเหลือประจำปี ๒๕๑๖”. วันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๑๗.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตร และอนุปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๘.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๑๙.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. “พระบรมราโชวาทพระราชทานแก่สามัคคีสมาคม ในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเชิญไปอ่านในการประชุมสามัญประจำปี”. วันที่ ๑๖-๒๐ กรกฎาคม ๒๕๒๐.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ”. วันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๕๒๐.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย”. วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๒๑.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยรามคำแหง”. วันที่ ๑๒ ธันวาคม ๒๕๒๒.

_____. “พระบรมราโชวาทเนื่องในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่”. วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๓๒.

_____. “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”. วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๓๓.

_____. “พระราชดำรัสในการเสด็จออกมหาสมาคม เนื่องในงานพระราชพิธีกาญจนาภิเษก ทรงครองราชย์ครบ ๕๐ ปี”. วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๓๙.

_____. “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”. วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๐.

_____. “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”. วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๑.

_____. “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสเสด็จออกมหาสมาคม รับการถวายพระพรชัยมงคล”. วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๔๒.

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช. “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”. วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๓.

_____ . “พระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา”.

วันที่ ๔ ธันวาคม ๒๕๔๖.

_____ . “พระราชดำรัสตอบแก่พระบรมวงศานุวงศ์และพสกนิกรที่เข้าเฝ้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล”, วันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๙.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **ธรรมนูญชีวิต [A Constitution for Fiving]**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพ็ทแอนด์โฮม จำกัด, ๒๕๕๘.

พระเทพดิลก (ระแบบ ฐิตญาโณ). **นิเทศธรรม**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทแปดสิบเจ็ด จำกัด, ๒๕๓๔.
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. **ตามรอยพระยุคลบาทสู่เศรษฐกิจพอเพียง : มิติใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตร**. กรุงเทพมหานคร : ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๔๔.

พชันี เขยจรรยา,รศ. เมตตา วิวัฒนานุกูล,รศ. ถิรนนท์ อนวัชศิริวงศ์,รศ.. **แนวคิดหลักนิเทศศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร : บริษัทเวิลด์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๔๑.

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช สาขานิเทศศาสตร์. **เอกสารการสอนชุดวิชา หลักและทฤษฎีการสื่อสาร หน่วยที่ ๑-๘**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, ๒๕๕๖.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒**. กรุงเทพมหานคร: บริษัทศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์, ๒๕๕๖.

สร้อยตระกูล อรรถมานะ. **พฤติกรรมองค์การ : ทฤษฎีและการประยุกต์**. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๒.

สุรัตน์ ตรีสุกุล. **หลักนิเทศศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร : บริษัทสำนักพิมพ์พัฒนา, ๒๕๔๘.

สมพร เทพสิทธิ. **การเดินทางตามรอยพระยุคลบาท เศรษฐกิจพอเพียง ช่วยแก้ปัญหาความยากจนและการทุจริต**. กรุงเทพมหานคร : ศรีเมืองการพิมพ์, ๒๕๕๖.

สมเกียรติ ฉายาโชน. **การสหกรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วังอักษร, ๒๕๔๐.

สรินยา แยมเยื่อน. **ระบบเศรษฐกิจไทยและการสหกรณ์**. กรุงเทพมหานคร: สหวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ สวนดุสิต, ๒๕๓๔.

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. **เศรษฐกิจพอเพียงคืออะไร**. กรุงเทพมหานคร: ๒๕๔๙.

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท. **การสื่อสารเพื่อการโน้มน้าวใจ**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

(๒) งานวิจัย/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์, ศ.ดร.. “สื่อสารมวลชนกับความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา”, รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- จรูญศรี กล้ากลาย. “ทัศนคติของพุทธศาสนิกชนต่อการเข้าร่วมกิจกรรม การเปิดวัดวันอาทิตย์ของ วัดปัญญานันทาราม อำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์ มหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕.
- บำรุง สุขพรรณ, รศ.. “การรับข่าวสารเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตจากสื่อมวลชนของพระสังฆาธิการ เพื่อยกระดับสถานภาพความเป็นอยู่ของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๘.
- _____ . “การศึกษากลยุทธ์เผยแพร่ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของพัฒนาการจังหวัดและ พัฒนาการอำเภอ เพื่อการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน”. **รายงานการวิจัย**. กรุงเทพมหานคร: คณะวารสารและสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๑.
- ชินรัตน์ ชุณณรงค์. “กิจกรรมต่อยอดกับการสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มสังฆะสมถ์เพื่อ พัฒนาคุณธรรมครบวงจรชีวิต บ้านหนองน้ำจืด ตำบลท่าพริก อำเภอเมือง จังหวัด ตราด”. **วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต**. สาขาชนบทศึกษาและการพัฒนา สำนัก บัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.
- ชูชีพ กลิ่นโท. “ความพึงพอใจในการให้บริการตามหลักธรรมสังคหวัด ๔ ของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์สาธารณสุขนครสวรรค์ จำกัด”. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชา พระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
- ทวีศักดิ์ ไหม่ประยูร. “การสังเคราะห์หลักพุทธธรรมเข้ากับหลักธรรมาภิบาลในการบริหารงาน สหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจตระเวนชายแดนภาค ๒”. **สารนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘.
- ปราโมทย์ ยอดแก้ว. “การพัฒนารูปแบบสหกรณ์ตามแนวพุทธ”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตร์ดุษฎี บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา**. กรุงเทพมหานคร: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.
- ปารวี สยัดพานิช. “รายงานโครงการเฉพาะบุคคลที่ทัศนคติของบุคลากรคณะแพทยศาสตร์ศิริราช พยาบาล มหาวิทยาลัยมหิดลต่อช่องทางและเนื้อหาโดยรวมในเรื่องการจัดการความรู้”. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตร์มหาบัณฑิต**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๑.
- พระอธิการวิชัย ธรรมทีโป (จันทลักษ์ณ). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การใช้สื่อการสอนในพุทธปรัชญา เถรวาท”. **วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตร์มหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๕๑.

พิพัฒน์ ยอดพฤติการณ์. “การใช้การสร้างสรรค์ชีวิตเพื่อวิเคราะห์เศรษฐกิจพอเพียงโดยเปรียบเทียบกับพุทธเศรษฐศาสตร์”. **วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

มนูญ มุกข์ประดิษฐ์. “การศึกษาวิเคราะห์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันเนื่องมาจากพระราชดำริกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา”. **ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

วรพงษ์ วิไล. “การเปิดรับข่าวสารและทัศนคติต่อโครงการบัณฑิตศึกษา”. **วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต**. คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๕๕.

สมบัติ แจ้งเจริญ. “พุทธบูรณาการการบริหารงานสหกรณ์ออมทรัพย์ตำรวจภูธร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำกัด”. **ดุษฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๐.

(๔) เอกสารคำสอน/วารสาร/สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ประเสริฐ จรรยาสุภาพ. **เอกสารคำสอนการสหกรณ์**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้, ๒๕๔๕.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูมหาสารคาม จำกัด, **คู่มือสมาชิก ๒๕๒๘**. มหาสารคาม: ม.ป.ป., ๒๕๒๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่, **รายงานผลการประจำปี ๒๕๕๗**. เชียงใหม่: ม.ป.ป., ๒๕๕๗.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก. **รายงานประจำปี ๒๕๕๘**. พิษณุโลก: ม.ป.ป., ๒๕๕๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี จำกัด. **รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๘**. อุทัยธานี: ม.ป.ป., ๒๕๕๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด จำกัด. **รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๗**. ร้อยเอ็ด: ม.ป.ป., ๒๕๕๗.

สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำกัด. **รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๘**.

กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป., ๒๕๕๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำกัด. **เอกสารการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี**

๒๕๕๘. กรุงเทพมหานคร: ม.ป.ป., ๒๕๕๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี จำกัด. **รายงานประจำปี ๒๕๕๗**. จันทบุรี: ม.ป.ป., ๒๕๕๗.

สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี จำกัด. **รายงานกิจการ ประจำปี ๒๕๕๘**. ชลบุรี: ม.ป.ป.,

๒๕๕๘.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี จำกัด. **ระเบียบวาระการประชุมใหญ่สามัญ ประจำปี ๒๕๕๗**

ครั้งที่ ๕๘. สุราษฎร์ธานี: ม.ป.ป., ๒๕๕๗.

สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา จำกัด. **รายงานกิจการประจำปี ๒๕๕๗**. สงขลา: ม.ป.ป.,

๒๕๕๗.

ไทยรัฐ (ออนไลน์). “สถิติเผยปี ๕๗ คนไทยมีพีซีใช้เพิ่มขึ้น กทม.ครองแชมป์ใช้เน็ต-มือถือ”.

แหล่งที่มา <http://www.thairath.co.th/content/456551> [๒๙ ธันวาคม ๒๕๕๘].

๒. ภาษาต่างประเทศ

- Berlo. **The Percess of Communication.** New York: Holt Print and Winstion inc, 1960.
- Ikujiro Nonaka. **Managing Flow : 8 Process Theory of The Knowledge-based firm.** England, Palgrave Macmillan, 2008.
- Klapper Joeseoph T. **The Effect of Mass Communication.** New York : The Free Press, 1967.
- Krech, David, and Crutchfield, Richard S.. **Theory and problem of Social Phychology.** McGraw, London, 1984.
- McCombs and Becker. **Using Mass Communication Theory.** New Jersey : Prentice-Hall, 1993.
- McCroskey. J.C.& Daley,J. **Personality and Interpersonal Communication.** Beverly Hills. Cage, 1987.
- Mcquail,D., J.G. Blumler & J.R. Brown. **Sociology of Mass Communication.** The Television Audience : A Revised Perspective, Penguin, 1972.
- Sameul L. Becker and Churchill L. Roberts. **Discovering mass Communication.** New York : Harper Collins), 1992.
- Schramm. W. & W.E. Porter. **Men , Women, Messages and Media (๒nd ed).** NY : Harper & Row., 1973.



ผนวก

๑. ก. บทความวิจัย เรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์
ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจ
พอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน”
๒. ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์
๓. ค. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่
ได้ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการ
๔. ง. แบบสรุปโครงการวิจัย

ผนวก ก

บทความวิจัย

เรื่อง

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

BUDDHIST COMMUNICATION FOR THE RIGHT VIEW (SAMMĀDIṬṬHI

รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ Assoc. Prof. Bomrung Sukpan^๑

ดร.บุญเลิศ โอธูสู Dr. Boonlert Otsu^๒

รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวัดนะ Assoc.Prof. Gamon Watana^๓

รองศาสตราจารย์ รังษี สุทนต์ Assoc.Prof. Rangsi Suthon^๔

ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ Dr. Jutamas Vareesangthip^๕

ดร.ชญาณันันท์ หนูไชยะนันท์ Dr. Chaiyanan Noochaiyanan^๖

ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน Dr. Kanokwan Karunaritthiyothin^๗

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ประการ คือ (๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ (๒) เพื่อศึกษาหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสารและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และ (๓) เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพด้านเอกสาร คือ การวิเคราะห์จากรายงานการประชุมประจำปีของกลุ่มประชากรศึกษา คือสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง

ผลวิจัยพบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรหนึ่งที่แยกมาจากสหกรณ์ ซึ่งสหกรณ์นั้นได้ถือกำเนิดเกิดทางโลกตะวันตกประมาณคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ และสหกรณ์ในประเทศไทยเกิดขึ้นปลายสมัยรัชการที่ ๕ โดยมีแนวคิดตรงกัน คือการแก้ไขปัญหาความยากจน การเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งยึดถือหลักการ ๗ ได้แก่ (๑) การรับสมาชิก (๒) ความเสมอภาคกัน (๓) การมีส่วนร่วม

^๑ สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Dhamma Communication program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

^๒ ภาควิชาพระพุทธศาสนา, คณะพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Buddhist Department, Faculty of Buddhism, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^{๓-๔} สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Dhamma Communication program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^๕ อาจารย์พิเศษ สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, Dhamma Communication program, Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University

^๖ นักวิชาการวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี

(๔) การมีเสรีภาพ (๕) การให้การศึกษา อบรม และสารสนเทศ (๖) ความร่วมมือ (๗) หลักการเพื่อสังคม และสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง มีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ไม่เหมือนกัน หรือมีการประชาสัมพันธ์ซ้ำๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้ อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” แต่จะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ และกิจกรรมด้านอื่น ๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นถึงความสำคัญและส่งผลตามมา

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน คือการนำเอาหลักพรหมวิหาร ๔ หัวใจที่ช่วยสื่อสารในการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม หลักสังคหวัตถุ ๔ หลักยึดเหนี่ยวใจคน ที่ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์ ๑๐ แห่ง สื่อสารในรูปแบบสงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์แล้วได้ใจของสมาชิกหรือคนทั่วไปอย่างเหนียวแน่น และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอันมีคุณลักษณะ ๓ พร้อม ๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ช่วยทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่น ๆ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้โดยการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนาอย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ในที่สุด

คำสำคัญ : แบบแผนการสื่อสาร, สหกรณ์ออมทรัพย์, หลักธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ABSTRACT

This research has 3 objectives: (1) to study the general condition of the Savings Co-Operatives (2) to study the principles Communication theory and sufficiency economy philosophy in promoting quality of life for a stable and sustainable life, and (3) to present a communication plan of Savings Co-Operatives in promoting quality of life with principles and sufficiency economy philosophy for Living a stable and sustainable life By using qualitative research methods in documents, ie analysis from the annual meeting report of the study population group Is 10 savings cooperatives

The research found that the savings cooperative is an organization that is separate from the cooperative. In which the cooperative was born in the western world of the 16th century and the cooperatives in Thailand were born at the end of the reign of the fifth, with the same concept. Is to solve poverty Economic and social exploitation Which adheres to the following principles: (1) membership acceptance (2) equality (3) participation (4) freedom (5) provision of education, training and information social And all 10 savings cooperatives have communication in creating their image With the slogan inviting members to borrow money by creating a different image Or have publicity repeatedly Until the member can remember, for

example, "when you have to leave When difficult to come to withdraw When suffering from a loan "but will focus on deposits, withdrawals and loans which are at the heart of savings cooperatives And other activities will present the image that represents the importance and consequence.

The Communication Pattern of Savings Co-Operatives in promoting quality of life with principles and sufficiency economy philosophy for a stable and sustainable life Is the introduction of the 4 main principles of Brahmavih ra , which help communicate in concrete work Principles of Sa ghatthu Objects 4 Principles for people That makes the savings cooperative of 10 places to communicate in the form of relief to help fellow human beings and get the heart of the members or the general people tightly And the sufficiency economy philosophy, which has 3 characteristics at the same time, is (1) modesty (2) reasonableness (3) good self-immunity Helping savings cooperatives communicate, build cooperation with other organizations, as a benefit in inheriting wisdom. Exchange knowledge, technology and lessons from development Until becoming a community network that is sufficiently linked to each other by not being persecuted, sharing and helping each other by understanding, accessing and developing in a stable, prosperous and ultimately sustainable manner.

Keywords: Communication Pattern, Saving Co-Operative, Principles and sufficiency economy philosophy

๑ บทนำ

หากกล่าวถึงคำว่า “สหกรณ์” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสไว้ว่า “สหกรณ์แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้ลึกซึ้งมาก เพราะว่า ต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม”^๑ พระราชดำรัสเกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์ตามลักษณะขององค์กรตนเอง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เป็นต้น มีทั้งปรัชญาอุดมการณ์ คุณค่า และหลักการสหกรณ์ เพื่อองค์กรซึ่งคณะบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ (๑) เพื่อช่วยตนเอง และเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (๒) สหกรณ์เป็นของสมาชิกบริหารงานโดยสมาชิกและเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาอาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตยด้วยวิธีการสหกรณ์ โดยปรัชญาสหกรณ์เน้นความอยู่ดี กินดีของสมาชิกสหกรณ์ ส่วนอุดมการณ์สหกรณ์ คือความคิดที่เชื่อว่าการสหกรณ์จะ

^๑ พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราช, “พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิตาลัย” วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖.

ช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลสมาชิก ให้มีความอยู่ดีกินดีและมีสันติสุขโดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคุณค่าของสหกรณ์มีการยึดมั่นในการพึ่งพาตนเองและความรับผิดชอบต่อตนเอง ในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย ต้องมีความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความสามัคคี สมาชิกของสหกรณ์ทุกคน ต้องตั้งมั่นอยู่ในค่านิยมทางจริยธรรมแห่งความซื่อสัตย์เปิดเผย รับผิดชอบต่อสังคม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น^๔ ดังนั้น สหกรณ์จึงมีหลักการสหกรณ์เป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดมั่น ถือปฏิบัติ เพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผล หลักการสหกรณ์สากล ๗ ข้อ ดังนี้ คือ

๑) การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจ สหกรณ์เป็นองค์การแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบต่อฐานะสมาชิกเข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกัน ทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา

๒) การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ปฐม สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่นให้ดำเนินการไปตามแนวทางประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน

๓) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งของทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ

๔) การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์

๕) การให้การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์พึงให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิกผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ได้

๖) การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ

^๔ สมเกียรติ ฉายาโชน, การสหกรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วิงอักษร, ๒๕๔๐), หน้า ๙.

๓) ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์พึงดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน ตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

จากหลักการสหกรณ์สากลทั้ง ๗ ข้อ นั้น หลักการข้อที่ ๑ มีประเด็นน่าสังเกตว่า (๑) พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจากการเป็นสมาชิกจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล (คำว่า “บุคคล” หมายถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) ไม่ใช่ถูกชักจูง โนมน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น (๒) อย่่างไรก็ดีการกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์ไม่ถือขัดหลักการสหกรณ์ข้อนี้ (๓) สมาชิกสมทบนั้น ควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบจากบุคคล ซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมาก ก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายได้ห้ามมิให้สมาชิกสมทบบมีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการข้อที่ ๒ มีประเด็นน่าสังเกตว่า เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจและสติปัญญาในการควบคุม ดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการข้อที่ ๓ มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือ การที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุมและอุดหนุนหรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น และในการจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรอง ซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม จากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัด และเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการข้อที่ ๔ จะมุ่งให้สมาชิก กรรมการ และพนักงานสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่า สหกรณ์เป็นองค์กรช่วยตนเอง และปกครองตนเอง เพราะฉะนั้นสหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจหรือทำสัญญาใด ๆ ตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล และการรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐหรือบุคคลภายนอกไม่ขัดกับความเป็นอิสระของสหกรณ์ หากผู้ให้ความช่วยเหลือมุ่งหมายให้สหกรณ์ช่วยเหลือตนเองได้ และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวของสหกรณ์

หลักการข้อที่ ๕ หลักการข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสหกรณ์ในประเทศไทยทุกระดับทั้งสหกรณ์ขั้นปฐมและสหกรณ์ขั้นสูง เพราะขาดแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาทางสหกรณ์ ให้เป็นบทบาทและความรับผิดชอบของขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่ได้ริเริ่มให้จัดตั้งสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และมีชุมชน สหกรณ์ระดับชาติบ้างแล้ว ส่วนราชการที่ทำหน้าที่ส่งเสริมสหกรณ์ ก็คงยังคงดำเนินการให้การศึกษาดูแลฝึกอบรมทางสหกรณ์ แทบจะเรียกได้ว่าซ้ำซ้อนกับขบวนการการสหกรณ์ โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนให้ขบวนการสหกรณ์สามารถรับผิดชอบให้การศึกษาดูแลฝึกอบรม

ทางสหกรณ์ได้ด้วยตนเอง ในที่สุด โดยมีหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนอย่างเพียงพอตามความจำเป็น และเน้นการฝึกอบรมข้าราชการ ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่การศึกษาฝึกอบรมและสารสนเทศมีความมุ่งหมายและเน้นกลุ่มเป้าหมายดังนี้ (๑) การศึกษามุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะเป็นสมาชิก อนาคตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หรือให้เป็นผู้มีจิตวิญญานสหกรณ์ (๒) การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการผู้จัดการและพนักงาน สหกรณ์มีความรู้ความสามารถและทักษะรวมทั้งความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน (๓) ส่วนสารสนเทศนั้นมุ่งให้บุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนและผู้เฒ่าด้านความคิดเห็น เช่น ผู้นำชุมชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กรพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง (๔) หลักสูตรและเนื้อหาของ การให้การศึกษาดูแบบครอบครัวครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

หลักการข้อที่ ๖ แท้จริงการร่วมมือระหว่างสหกรณ์เป็นหลักการเดียวกันกับการร่วมมือระหว่างบุคคลธรรมดาในการจัดตั้งสหกรณ์นั่นเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดด้วยขนาด มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น และนำไปสู่การรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการร่วมมือระหว่างสหกรณ์อาจทำได้ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง ในแนวนอนสหกรณ์ทุกสหกรณ์ไม่ว่าประเภทเดียวกันหรือไม่ สามารถร่วมมือกันได้ในทุกระดับเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและขบวนการสหกรณ์ ในแนวตั้งสหกรณ์ท้องถิ่นประเภทเดียวกันและควรรวมตัวกันทางธุรกิจ เป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศและสหกรณ์ทุกประเภท ทุกระดับทุกสหกรณ์ ควรรวมตัวกันเป็นองค์การสหกรณ์สูงสุด (Apex Organization) เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมด้านอุดมการณ์การศึกษา การฝึกอบรม การส่งเสริมแนะนำการกำกับดูแล การตรวจสอบ การวิจัย และการพัฒนา ฯลฯ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์สำคัญของการร่วมมือระหว่างสหกรณ์คือ เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและทำให้ขบวนการสหกรณ์เข้มแข็งและยั่งยืน มีชีวิตชีวา (Viable & Sustainable) และร่วมมือกันในลักษณะของ “ระบบร่วม” หรือเป็นเอกภาพ

หลักการข้อที่ ๗ สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะฉะนั้นการดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่าไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาส ความสามารถและอนาคตของคนรุ่นหลัง เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง สหกรณ์จึงมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนนั้นแบบยั่งยืน ซึ่งเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ (๑) ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (๒) ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น ต้องพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล จะต้องลงมือเก็บออมโดยไม่มีเงื่อนไข ห้ามผิดวันประกันพวง และจะต้องวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดบันทึกรหรือทำบัญชี

รับ-จ่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่าย วิธีนี้จะช่วยให้รู้ว่าเราหมดเงินไปกับรายจ่ายประเภทไหนบ้าง และจะเลือกตัดทอนรายจ่ายส่วนใดออกได้บ้าง

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และกิจกรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้ได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยกิจกรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นลำดับสืบไป

๒. วัตถุประสงค์ในการวิจัย

๒.๑ เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์

๒.๒ เพื่อศึกษาหลักกรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๒.๓ เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักกรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๓. ขอบเขตการวิจัย

ก. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ด้านเนื้อหา ผู้วิจัยมุ่งวิจัยเรื่องมุ่งเน้นการศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักกรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักกรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

ข. ขอบเขตด้านเอกสาร

ด้านเอกสาร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์จากรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์จำนวน ๑๐ แห่ง คือ (๑) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูเชียงใหม่ (๒) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูพิษณุโลก (๓) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูอุทัยธานี (๔) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูร้อยเอ็ด (๕) สหกรณ์ออมทรัพย์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (๖) สหกรณ์ออมทรัพย์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (๗) สหกรณ์ออมทรัพย์โรงพยาบาลชลบุรี (๘) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูจันทบุรี (๙) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสุราษฎร์ธานี (๑๐) สหกรณ์ออมทรัพย์ครูสงขลา

๔. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Method) ด้วยการวิจัยทางเอกสาร (Documentary research) มีขั้นตอนวิจัยดังต่อไปนี้

๔.๑ ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์จากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย บทความวิจัยหรือวิชาการ และรายงานการประชุมของสหกรณ์ออมทรัพย์

๔.๒ ศึกษา รวบรวม วิเคราะห์เรื่องหลักธรรม วิธีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนจากแนวคิด ทฤษฎี โดยใช้แหล่งข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา งานวิจัย และบทความวิจัยหรือวิชาการ และผลงานทางวิชาการที่ตีพิมพ์ทั้งภาษาไทยภาษาอังกฤษด้านธรรมนิเทศรวมทั้งสื่ออิเล็กทรอนิกส์ต่างๆ

๔.๓ วิเคราะห์ สังเคราะห์ และนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

๔.๔ สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะทั้งเชิงนโยบาย เชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

๕. สรุปและอภิปรายผล

๕.๑ สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์

จากการวิจัยสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ พบว่า สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรหนึ่งที่ยกมามาจากสหกรณ์ ซึ่งเดิมทีเดียวสหกรณ์นั้นได้ถือกำเนิดเกิดทางโลกตะวันตกประมาณสมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ในอังกฤษ ทวีปยุโรป อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของประชาชน โดยมีโรเบิร์ต โอเวน นักเศรษฐกิจ ชาวอังกฤษ ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาของการสหกรณ์” เพราะเป็นบุคคลแรกที่มีแนวคิดเรื่องความร่วมมือกันระหว่างผู้ที่เดือดร้อนทางเศรษฐกิจด้วยความสมัครใจ เพื่อการประกอบกิจการของตนเอง โดยมีไข่มุ่งแสวงหากำไร แต่ให้สมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็นำมาแบ่งปันกัน โดยความเที่ยงธรรมในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ส่วนในประเทศเยอรมันประเทศเยอรมัน ถือเป็นตัวกำเนิดสหกรณ์ที่สำคัญของโลกเรื่องสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์สินเชื่อหรือธนาคารสหกรณ์จนเกิดการพัฒนากิจการสู่ความเป็นสหกรณ์การเกษตร จากแนวคิดที่แตกต่างในการดำเนินงานของสหกรณ์ จึงแบ่งสหกรณ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) สหกรณ์ในเมือง โดย ชูลซ์-เดลิทซ์ (Hermanu Schulze-Delitzsch) เป็นผู้พิพากษาผู้ให้กำเนิดสหกรณ์สำหรับประชาชนผู้ยากจนในเมือง เป็นสหกรณ์พ้อค้าย่อย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการให้การช่วยเหลือคือการหาทุนให้โดยจัดตั้งองค์การในรูปการกุศลสงเคราะห์ผู้เจ็บป่วยก่อน ต่อมาจึงได้จัดตั้งสมาคมให้กู้ยืมสมาคมพัฒนาเป็นสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์หาทุนแห่งแรกของโลก (๒) สหกรณ์เครดิตในชนบท ก่อตั้งโดย เฟรดริก วิลเลียม ไรฟ์ไฟเซน (Friedrich Wilhelm Raiffisen) เป็นผู้ให้กำเนิดจัดตั้งสหกรณ์สำหรับชาวนา ทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในชนบทสหกรณ์เครดิตแบบไรฟ์ไฟเซน สหกรณ์นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครดิตแก่สมาชิกแล้ว ยังจัดซื้อปุ๋ยพันธุ์พืช อาหารสัตว์และอื่น ๆ มาจำหน่ายแก่สมาชิกและได้ขยายออกเป็นสหกรณ์จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร โดยอาศัยสหกรณ์เครดิตเป็นรากฐานจึงนับได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของสหกรณ์การเกษตร ส่วนสหกรณ์ในไทยเกิดขึ้นปลายสมัยรัชการที่ ๕ อันเนื่องมาจากชาวนาส่วนใหญ่มีหนี้สินเป็นอันมาก จึงทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกโอนให้แก่เจ้าหนี้ ชาวนากลับกลายเป็นผู้เช่านาตัวเองทำนา แทนที่จะได้เป็นเจ้าของนา และเป็นชาวนาที่ร่ำรวย ไร์หลักแหล่งที่ทำมาหากิน โดยมีพระราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์

ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาการสหกรณ์ไทย” เพราะท่านได้พยายามริเริ่มการส่งเสริมสหกรณ์มาตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรกขึ้นชื่อว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” ตั้งอยู่ ณ ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สหกรณ์ในตะวันตกและในไทยเกิดขึ้นได้เพราะมีแนวคิดตรงกัน คือแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจน การเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีการกำหนดเป็นคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ แม้สหกรณ์จะเกิดขึ้นจากโลกตะวันตกก่อนแต่มีที่มาคือปัญหาหรือทุกข์เหมือนกัน อีกทั้งคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ก็ตรงกัน ไม่ได้ต่างกันแสดงถึงเหตุผลที่เป็นสากล คือ หลักการสหกรณ์ ๗ ประการ เป็นหลักที่เหมือนกัน แตกต่างกันบางในการใช้ภาษาและรายละเอียดในการอธิบาย แต่ภาพรวมในแนวปฏิบัติ ได้แก่ (๑) หลักการที่ ๑ การรับสมาชิก การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล องค์กร และสมาชิกที่ได้มีโอกาสมาทำงานร่วมกัน อันแสดงออกถึงความรักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคี ประสงค์เป็นญาติสนิทมิตรสหายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ย่อมทำให้กิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์ประสบความสำเร็จสมประสงค์ เพราะได้มีการสื่อสารร่วมกัน คือทุกคนต่างได้ทำตามหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ (๒) หลักการที่ ๒ ความเสมอภาคกัน โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีการสื่อสารหรือควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย ถือได้ว่าเป็นองค์การประชาธิปไตยที่มีการสื่อสารหรือควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ตัวเอง สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) (๓) หลักการที่ ๓ การมีส่วนร่วม หลักการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตย ทุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งกองทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ (๔) หลักการที่ ๔ เสรีภาพ การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์ ซึ่งถือได้ว่ามีเสรีภาพในการสื่อสาร หรือการตัดสินใจแต่ก็อยู่ใต้การส่งเสริมดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (๕) หลักการที่ ๕ การศึกษา อบรม และสารสนเทศ การให้การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์สามารถสื่อสาร คือให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิกผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนร่วมช่วยพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ได้ (๖) หลักการที่ ๖ ความร่วมมือ การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่

สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ (๗) หลักการที่ ๗ หลักการเพื่อสังคม ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์สามารถดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ ในส่วนของอุดมการณ์สหกรณ์ คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เท่ากับว่าคนสหกรณ์จะเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี รับผิดชอบต่อปัญหา เป็นนักประชาธิปไตยที่มีใจให้บริการโดยไม่แสวงหากำไรสูงสุด โดยความเชื่อนี้จะต้องสื่อสารให้เกิดขึ้นกับคนสหกรณ์ทุกคนรวมถึงคุณค่าสหกรณ์ และหลักการสหกรณ์ที่มีความสอดคล้องกันในเรื่องดังนี้ คือ (๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ (๒) การจัดการจัดการด้วยความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย (๓) ความสามัคคีที่ทำให้เกิดความร่วมมือ (๔) การแบ่งปันเพื่อสังคม (๕) คนที่ดี และ (๖) เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้ทุกคนมีความสุข ตามหลักการสหกรณ์ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหนึ่งใน ๗ ประเภทนั้น จัดเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินการโดยใช้หลักเสรีภาพหลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักพัฒนาสังคมและหลักความมั่นคง เป็นองค์กรธุรกิจของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นองค์กรธุรกิจรูปแบบหนึ่งและมีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนและบริษัททั่วไป แต่มีความแตกต่างกันที่สหกรณ์ไม่แสวงหากำไรสูงสุด หากแต่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้ โดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์จึงได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมายบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเสียภาษีอากร และสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง มีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ไม่เหมือนกัน การสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ต่างๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้ อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” แต่จะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่กิจกรรมด้านอื่นๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นความสำคัญและส่งผลตามมา

๕.๒ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

สำหรับหลักธรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ อันประกอบด้วย^๕ (๑) เมตตา ความรักความปรารถนาดี มีไมตรีต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข (๒) กรุณา ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ใฝ่ใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง (๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่น เบิกบาน หรือเมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะ

^๕ ดูรายละเอียดใน ที.ม. (ไทย) ๑๐/๓๒๗/๒๕๖-๒๕๘, อง.ปญจก. (ไทย) ๒๒/๑๙๒/๓๑๖-๓๑๙, คำแปลและอธิบายในพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), ธรรมนุญชีวิต [A Constitution for Fiving], พิมพ์ครั้งที่ ๑๑๙, (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕), หน้า ๒๐.

ช่วยส่งเสริมสนับสนุน และ (๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบ
 สม่ำเสมอมั่นคง เทียงตรงดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียง ไม่เป็นฝักฝ่าย โดยมองตามความจริงว่าคุณจะได้รับ
 ผลดีหรือชั่วตามสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบและพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ
 เหตุผล และความเที่ยงธรรม และหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่^๖ (๑) ทาน ให้ปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ
 แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สินสิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ
 และศิลปวิทยา (๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำสิ่งที่เป็น
 ประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำที่แสดงความเห็นอกเห็นใจให้
 กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมานสามัคคี เกิดไมตรี ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเกื้อกูลกัน
 (๓) อตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และชวนชวยช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ
 บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม (๔)
 สมานัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค
 ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้
 ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน

ทฤษฎีการสื่อสารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคง
 และยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ส่วน ได้แก่ (๑) ผู้ส่งสาร (๒) สารหรือเนื้อหาข้อมูล (๓) ช่อง
 ทางการสื่อสารหรือสื่อ และ (๔) ผู้รับสาร โดยต้องมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ส่งสารที่ดี สารก็ต้อง
 ประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ รหัสของสาร (Message Codes) เนื้อหาของสาร (Message
 Content) การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) และอุปสรรคที่เกิดจากสาร สื่อมีให้
 เลือกใช้ทั้งสื่อเดี่ยวและสื่อผสม ซึ่งอยู่ที่ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ผู้รับสาร
 สิ่งแวดล้อม ว่าต้องการอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร และอุปสรรคที่เกิดจากช่องทางการสื่อสารที่จะ
 ตามมา นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ
 ทฤษฎีการเปิดรับสื่อ และทฤษฎีการโน้มน้าวใจที่มีองค์ประกอบพื้นฐานคือ ปัจจัยภายนอกของผู้รับ
 สารและปัจจัยภายในของผู้รับสารเอง เพราะปัจจุบันส่วนมากจะนิยมใช้การสื่อสาร ๒ ทาง คือผู้ส่ง
 สารก็เป็นผู้รับสารไปด้วยและผู้รับสารเองก็เป็นผู้ส่งสารด้วยเช่นกัน

สำหรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการ
 ดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน จัดว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่
 ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา
 และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต
 เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอน
 ที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยเฉพาะทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓
 ที่จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชน
 หรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร
 สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิ

^๖ ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๕๕, อัง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๖/๓๗๓.

ปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทาง เศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่ เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตาม ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน คือ (๑) ความ พอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๕.๓ แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรม และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักพรหม วิหาร ๔ คือการนำเอาหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมในการทำงานของฝ่ายดำเนินการและฝ่าย บริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ต้องมีไว้ในใจเสมอ เพราะเป็นหัวใจที่จะ ช่วยสื่อสารในการทำงานและบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับ สารต้องมีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือมีหัวใจที่ห่วงหา พึ่งพา รักความปรารถนาดีต้องการให้เพื่อนสมาชิกทุกคนมีความสุข พร้อมทั้งจะเข้ามาเป็นสมาชิก หรือที่เป็น สมาชิกอยู่แล้ว กล่าวคือมาร่วมเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเต็มอกเต็มใจ โดยการที่ คณะกรรมการต้องมีเมตตาต่อสมาชิกในการคิดอ่านทำประโยชน์จริงๆ แก่เพื่อนสมาชิกและสังคมใน การบริหารงานหรือควบคุมดูแลการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ และคณะกรรมการต้องทำด้วย ความรักความปรารถนาดีต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้การทำงานมีความปรารถนาที่ดีต่อกันอันจะทำให้การ ทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุข มีความเต็มใจในการทำหน้าที่การงาน และเจ้าหน้าที่ต้อง มีเมตตาต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ทำให้การบริการแก่สมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยดี และการ สื่อสารกันด้วยเมตตาต่อสมาชิกโดยการทำงานด้วยความเต็มใจ ตั้งใจในการให้บริการและพร้อมที่จะ ช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนสมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึง

๒) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับ สารต้องมีความกรุณา (สงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิก ตามหลักกรุณาธรรม คือมีหัวใจที่คิดแล้วลงมือทำการ ช่วยเพื่อนสมาชิกให้พ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาให้แก่สมาชิก โดยการที่ผู้บริหารเป็นผู้มีความกรุณา (สงสาร) ต่อเจ้าหน้าที่ในการทำงานและสมาชิกผู้ที่มีปัญหาเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือสหกรณ์ ออมทรัพย์เรื่องนี้ เจ้าหน้าที่เป็นผู้รับปัญหา ต้องใช้หลักกรุณา (ความสงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิกในการ รับปัญหาหรืออาจไม่ใช่ปัญหาเรื่องกู้เงินเท่านั้นแล้วช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาหรือมีแนวทางให้ด้วยความ กรุณา (สงสาร)

๓) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับ สารต้องมีเมตตา (ความยินดี) ต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือแสดงความยินดีปรีดาด้วยกาย วาจา ใจ ต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อเพื่อนสมาชิกได้มีสุขหรือประสบผลสำเร็จทุกอย่างหรือบางอย่างก็ ตาม จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุขผ่อนคลายผ่อนใส มีความยินดีปรีดาต่อกันหรือ

จิตใจมีแต่ความเบิกบานแจ่มชื่นเบิกบานอยู่เสมอ เพราะพร้อมในการแสดงความยินดีปรีดา ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์พบเจอแต่คนที่มีรอยยิ้มบริสุทธิ์อย่างแท้จริงให้กันและกัน

๔) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความวางใจเป็นกลางหรือความยุติธรรมต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักอุเบกขาธรรม คือคนในสหกรณ์ต่างรู้จักใช้ปัญญาแยกแยะแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรมหรือรู้จักมีใจเป็นกลางหรือวางเฉยต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อไม่สามารถจะใช้เมตตา กรุณา มุทิตาได้แล้ว ต้องใช้อุเบกขาซึ่งเป็นตัวปัญญาที่รู้เห็นปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลาง จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์รักษาหลักการ อุดมการณ์ไว้ได้ และเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า เมื่อมาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วจะได้รับความยุติธรรมและได้รับผลของสิ่งที่ตนเองทำอยู่^๗ และรักเคารพศรัทธาเชื่อมั่นในสหกรณ์ออมทรัพย์ตลอดไปไม่มีเสื่อมคลาย

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ สามารถทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเหนียวแน่น เพราะมีธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมถึงสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ให้มีความรักสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน^๘ เริ่มจากการทำงานเพื่อผูกมัดจิตใจของสมาชิกหรือสังคมสหกรณ์ออมทรัพย์ ควรเริ่มต้นจากการเป็นผู้ให้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งในที่นี้ หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในสหกรณ์ออมทรัพย์มีการดำเนินงานตามกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์เริ่มจากเรื่องการให้ตามหลักทาน (การให้) โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์ได้ทำการสื่อสารการให้ความรู้ความเข้าใจหรือให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งได้ผลทางจิตใจแก่ผู้ที่จะมาเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยความเป็นกันเองเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันจนกระทั่งสมัครเห็นถึงคุณค่าแท้ และเกิดศรัทธาเชื่อในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเมื่อมาเป็นสมาชิกแล้วสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วก็ต้องให้บริการที่ดีหรือมีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือสมาชิกถึงแม้จะไม่ได้ให้เปล่าแต่มีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือก็เป็นทาน เพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีการเริ่มต้นด้วยเจตนาที่ดี จะให้ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า การมีเจตนาหรือจิตคิดจะให้นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จแล้วและเป็นลาภอันประเสริฐ ได้แก่การมีสุขภาพดี ความไม่มีโรค การให้นั้นเป็นงานบริการที่ต้องทำด้วยใจ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะบางครั้งผู้รับหรือสมาชิกอาจไม่เข้าใจในเจตนาดีของเราจนไม่ยอมรับสิ่งที่เรามอบให้สหกรณ์ออมทรัพย์ จึงต้องมีวิธีการที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยเมตตา คือวิธีการที่จะเข้าถึงซึ่งกันและกันที่ต้องปฏิบัติด้วยปยวาจาต่อกัน

๒) การสื่อสารในการทำงานการให้บริการเรื่องการพูด ถือว่า เป็นการสื่อสารด้านวัจนภาษาที่สำคัญด้วยหลักปยวาจา คือการใช้คำพูด ภาษา น้ำเสียงที่แสดงออกจากใจสื่อถึงการแสดง

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ลธิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๗-๑๖๘.

^๘ จำรงค์ ทองประเสริฐ (ราชบัณฑิต, ศาสตราจารย์พิเศษ), **ศาสนาปรัชญาประยุกต์**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๖๑.

ความปรารถนาดี หรือเจรจาถ้อยคำนิมนวล อ่อนหวาน ในการเชื่อมโยง มิตรภาพของคนสหกรณ์ออมทรัพย์ เข้าหากันให้เกิดการยอมรับฟังซึ่งกันและกัน การเริ่มสื่อสารในการใช้ปิวาจาโดยการที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารด้วยกล่าวคำทักทาย การแสดงความเคารพที่สามารถทำให้ สมาชิกหรือคนอื่นเกิดความเป็นมิตรภาพต่อกันและกันสามารถสานสัมพันธ์กันได้เป็นอย่างดี เพื่อนำไปสู่การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ แนะนำอธิบายให้เข้าใจถึงงานบริการว่าสมาชิกหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการอะไรที่ จะให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับใช้หรือบริการหรือช่วยแก้ปัญหาอะไร จะติดต่อเรื่องอะไร ที่ไหน อย่างไร การใช้คำพูดปิวาจาจะเกิดการสร้างสรรค์สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถเข้าถึง ฟังได้ด้วยน้ำใสใจจริง ซึ่งทำให้งานสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินต่อไปได้รับสมประโยชน์ทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์ก็เกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์

๓) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการประพุดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย ในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้นต้องมีการช่วยเหลือด้วยแรงกายและแรงใจด้วยหลักอรรถจริยธรรม ซึ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการต้องมีใจที่จะช่วยเหลือสมาชิก อย่างเช่น เมื่อสมาชิกมีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนด อาจมีเหตุขัดข้องหรือปัญหาอะไรบางอย่าง สหกรณ์ออมทรัพย์ควรใช้หลักอรรถจริยธรรมคือการช่วยเหลือด้วยการแก้ปัญหาหนี้ หรือมีทางออกให้แก่สมาชิกโดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบต้องลงไปดูแลปัญหาดังกล่าวว่ามีข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เพื่อนำมาประกอบเสนอในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ส่วนสมาชิกที่มีปัญหาที่ต้องมีใจพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหาด้วยการช่วยเหลือสมาชิกต้องทำอย่างเต็มที่และสมบูรณ์แบบ จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นที่ศรัทธาเชื่อมั่นของสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการอย่างล้นหลาม

๔) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการวางตนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุด คือความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมให้ถูกกาลเทศะเข้ากับผู้อื่น ๆ ได้ทุกคน หลักสมานัตตธรรมที่สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องพัฒนาโดยให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่รู้จักวางตัวสมอดันเสมอปลายในการทำงาน ทำตัวเข้ากับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ตลอดปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม มีความสม่าเสมอ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจเข้าถึงการเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์เหมือนกันในการร่วมทุกข์ร่วมสุข สามารถร่วมมือกันหรือให้ความช่วยเหลือกันทั้งในยามที่มีปัญหาเดือดร้อนหรือในยามที่มี ความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่มีทางเลือกเงาจงในการทำความร่วมมือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งแต่ใช้ ความสมัครใจหรือผู้ที่มีปัญหาและได้ร้องขอความช่วยเหลือหรือสมัครในการร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ การปฏิบัติที่สหกรณ์ออมทรัพย์จะต้องมีการกระทำอย่างสม่าเสมอจนเกิดเป็นพฤติกรรมของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเกิดเป็นวัฒนธรรมความร่วมมือของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเหนียวแน่นไม่มีเสื่อมคลาย

สำหรับแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นกรมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติ ๓ ขั้นตอน คือ

(๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้สหกรณ์ออมทรัพย์สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความพอประมาณนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีแบบแผนในการสื่อสารองค์กรเน้นความพอประมาณในการผลิต คือเรื่องเงินหรืองบประมาณ เพราะการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ต้องมีเงินที่เพียงพอสำหรับให้แก่สมาชิกหรือผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เสียก่อน นั้นหมายถึงต้องมีกำลังแห่งการผลิตและต้องทำด้วยความรอบคอบไม่โลภไม่เกินตัวทำให้พอดี โดยอาศัยความมีเหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบรอบด้านเพื่อนำไปสู่การกระทำหรือปฏิบัติการที่ดีโดยเน้นการกระทำหรือปฏิบัติการขององค์กรเป็นสำคัญ คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน และต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วย อย่างเช่นในการจะปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันให้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกด้วย

๖. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน” ทำให้ทราบสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน และเพื่อเป็นการเสริมสร้างกลยุทธ์และวิธีการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ให้เข้าไปอยู่ในใจคนไทย รวมถึงพัฒนาองค์กรสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างไม่หยุดยั้งในโลกยุคดิจิทัล ผู้วิจัยและคณะมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

๖.๑ ข้อเสนอแนะทางวิชาการ

ในส่วนของรัฐโดยเฉพาะกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ต้องมีนโยบายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้สังคมและประชาชนทั่วไปเข้าใจ เข้าถึงเรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นองค์กรในรูปแบบการพัฒนาชุมชนสังคมที่สมบูรณ์แบบไปด้วยคุณค่า (มูลค่า) หลักการ อุดมการณ์ โดยเป็นองค์กรที่มีแต่ให้ คือให้ความรักความสามัคคี ความเสียสละ ความเอื้ออาทรช่วยเหลือประชาชนสังคม ด้วยการสนับสนุนอย่างเต็มที่ทั้งเรื่องงบประมาณ บุคลากร เครือข่ายสื่อของรัฐ และการเป็นสมาชิก

สหกรณ์ออมทรัพย์อย่างทั่วถึง นอกจากนี้รัฐต้องมีนโยบายในการส่งเสริมการเรียนรู้เรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ทุกรูปแบบ คือ จัดให้มีหลักสูตรที่เกี่ยวกับสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้งภาคทฤษฎีในห้องเรียนและภาคปฏิบัติจริงในสถานศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนรู้เกิด เข้าใจ เข้าถึงและพัฒนา

สำหรับภาคเอกชนสามารถนำเอาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนไปส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในองค์กรของตน

หน่วยงานของพระสงฆ์ควรมีสามารถนำเอาแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์สหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนไปส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรในองค์กรของตน

๖.๒ ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้ประโยชน์

๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กรมส่งเสริมสหกรณ์ และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์มีหน้าที่ส่งเสริมดูแลสหกรณ์ออมทรัพย์ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืนสู่การปฏิบัติ ซึ่งสามารถทำการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรมต่อสื่อสาธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

๒. สหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน การประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรมต่อสื่อสาธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

๖.๓ ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่องนี้ มีประเด็นที่ควรทำการวิจัยในครั้งต่อไป ดังนี้

๑. กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อสร้างสรรค์สังคมไทยตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

๒. การสื่อสารเพื่อสร้างภาพลักษณ์ของสหกรณ์ออมทรัพย์ไทยสู่สังคมโลกดิจิทัล

๓. การสื่อสารหลักพุทธธรรมสำหรับการจัดการสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อเสริมสร้างสังคมไทยให้เข้มแข็ง มั่งคั่ง มั่นคง และยั่งยืน และระดับโลก

บรรณานุกรม

จำนงค์ ทองประเสริฐ, (ศ. พิเศษ, ราชบัณฑิต). ศาสนาปรัชญาประยุกต์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๕๐.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์แพรวแอนดโฮม จำกัด, ๒๕๕๘.

_____ . ธรรมนูญชีวิต [A Constitution for Fiving]. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑๙. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์พระพุทธศาสนาของธรรมสภา, ๒๕๕๕.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

สมเกียรติ ฉายาโชน, การสทกรณ. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วังอักษร, ๒๕๕๐.



ผนวก ข

กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการวิจัยไปใช้ประโยชน์

๑. แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วย หลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

สามารถนำกระบวนการและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน
ในสาขาวิชาธรรมนิเทศ พระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา ฯลฯ ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง

๒. นำผลการศึกษาไปสะท้อนข้อมูลในพื้นที่ศึกษา

เป็นการศึกษาเอกสารและส่งเสริมให้มีการใช้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออม
ทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการ
ดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในเชิงนโยบาย คือกระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ ต้องมีนโยบายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้สังคมและประชาชนทั่วไป
เข้าใจ เข้าถึงเรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นองค์กรในรูปแบบการพัฒนาชุมชนสังคมที่
สมบูรณ์แบบไปด้วยคุณค่า (มูลค่า) หลักการ อุดมการณ์ และเชิงการปฏิบัติการ คือ
สหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยการ
ประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรม
ต่อสื่อสาธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

๓. กิจกรรมด้านวิชาการ

๓.๑ ได้นำผลงานวิจัยไปลงตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยในวารสารไทย (TCI) วารสาร
กลุ่มที่ ๑ ได้แก่ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (Journal of MCU Graduate
Studies Review) ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒)

๓.๒ ได้มีการเรียนการสอนในรายวิชาสัมมนาธรรมนิเทศ สาขาวิชาธรรมนิเทศ
โดยจัดสัมมนาหัวข้อ “แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพ
ชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน”

ผนวก ค

ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ กิจกรรมที่ได้ดำเนินการมา และผลที่ได้รับของโครงการ

กิจกรรม	ผลที่ได้รับ	บรรลุวัตถุประสงค์	โดยทำให้
๑. ศึกษาข้อมูลจากเอกสารวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	ทำให้ทราบ ๑) สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ ๒) หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ๓) แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน	นำไปสู่การศึกษาเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์	ได้ทราบ ๑) สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ตามเป็นจริง ๒) หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ๓) แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน
๒. วิเคราะห์คุณค่าแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน	ทำให้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจ ทักษะทางปัญญา และการสื่อสารของนิสิตที่เรียนรายวิชาสัมมนาธรรมนิเทศ	บรรลุวัตถุประสงค์ข้อ ๑-๓	ได้ทราบระดับความรู้ความเข้าใจ ทักษะทางปัญญา และการสื่อสารของนิสิตที่เรียนรายวิชาสัมมนาธรรมนิเทศ

๓. นำเสนอรายงานวิจัยฉบับร่างสมบูรณ์	แนวทางแก้ไขตามข้อเสนอแนะของผู้ทรงคุณวุฒิ	แก้ไขแล้วเสร็จ	ได้วิธีการวิเคราะห์สังเคราะห์ และนำผลการวิจัยไปสร้างเป็นแบบแผนการสื่อสาร
๔. นำเสนอผลงานวิจัย โดยลงตีพิมพ์เป็นบทความวิจัย	วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒) ตอรับการตีพิมพ์ผลงาน	บรรลุวัตถุประสงค์ในการเผยแพร่ผลงานวิจัย	ได้รับการตีพิมพ์ในวารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๓ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒)



ผนวก ง

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่	ว.๑๒๘/๒๕๕๘
ชื่อโครงการ	พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฐิ
หัวหน้าโครงการ	รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โทร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ มือถือ: ๐๘๑-๘๖๓-๗๕๓๐ Facebook: Lert Boleheart อีเมล: boleheart@gmail.com Line: bole19
ความเป็นมาและความสำคัญ	<p>หากกล่าวถึงคำว่า “สหกรณ์” ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวตรัสไว้ว่า “สหกรณ์แปลว่า การทำงานร่วมกัน การทำงานร่วมกันนี้คือสิ่งซึ่งมาก เพราะต้องร่วมมือกันในทุกด้าน ทั้งในด้านงานที่ทำด้วยร่างกาย ทั้งในด้านงานการที่ทำด้วยสมอง และงานการที่ทำด้วยใจ ทุกอย่างนี้ขาดไม่ได้ต้องพร้อม” (พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มหาราช, “พระราชทานแก่ผู้นำสหกรณ์การเกษตร สหกรณ์นิคมและสหกรณ์ประมงทั่วประเทศ ณ ศาลาดุสิดาลัย” วันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๒๖.) พระราชดำรัสเกี่ยวกับการจัดตั้งสหกรณ์ตามลักษณะขององค์กรตนเอง เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์ เป็นต้น มีทั้งปรัชญาอุดมการณ์ คุณค่า และหลักการสหกรณ์ เพื่อองค์กรซึ่งคณะบุคคลร่วมกันดำเนินการเพื่อประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ (๑) เพื่อช่วยตนเอง และเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และ (๒) สหกรณ์เป็นของสมาชิกบริหารงานโดยสมาชิกและเพื่อผลประโยชน์ของสมาชิก ทั้งนี้ เพื่อสร้างสรรค์และปรับปรุงการประกอบสัมมาอาชีพและความเป็นอยู่ให้ดีขึ้นส่งผลให้ประเทศชาติมีการพัฒนาเศรษฐกิจ สังคม และประชาธิปไตย ด้วยวิธีการสหกรณ์ โดยปรัชญาสหกรณ์เน้นความอยู่ดี กินดีของสมาชิกสหกรณ์ ส่วนอุดมการณ์สหกรณ์ คือความคิดที่เชื่อว่าการสหกรณ์จะช่วยแก้ปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมของมวลสมาชิก ให้มีความอยู่ดีกินดีและมีสันติสุขโดยการช่วยตนเองและช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และคุณค่าของสหกรณ์มีการยึดมั่นในการพึ่งพาตนเองและความรับผิดชอบต่อตนเอง ในเรื่องความเป็นประชาธิปไตย ต้องมีความเสมอภาค ความเที่ยงธรรม และความสามัคคี สมาชิกของสหกรณ์ทุกคน ต้องตั้งมั่นอยู่ในค่านิยมทางจริยธรรมแห่งความซื่อสัตย์ เปิดเผย รับผิดชอบต่อสังคม และเอื้ออาทรต่อผู้อื่น (สมเกียรติ ฉายาโชน, การสหกรณ์, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วังอักษร, ๒๕๔๐), หน้า ๙.) ดังนั้น สหกรณ์จึงมีหลักการสหกรณ์เป็นแนวทางที่สหกรณ์ยึดมั่น ถือปฏิบัติ เพื่อให้คุณค่าของสหกรณ์เกิดผล หลักการสหกรณ์สากล ๗ ข้อ ดังนี้ คือ ๑) การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจ สหกรณ์เป็นองค์การแห่งความสมัครใจที่เปิดรับบุคคลทั้งที่สามารถใช้บริการของสหกรณ์และเต็มใจรับผิดชอบในฐานะสมาชิกเข้าเป็นสมาชิกโดยปราศจากการกีดกัน ทางเพศ สังคม เชื้อชาติ การเมือง หรือศาสนา ๒) การควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย สหกรณ์เป็นองค์การประชาธิปไตยที่ควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ปฐม สมาชิกมีสิทธิ์ในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) สำหรับสหกรณ์ในระดับอื่นให้ดำเนินการไปตามแนวทางประชาธิปไตยด้วยเช่นกัน ๓) การมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตย พุนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวล</p>

สมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งของทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ ๔) การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์ ๕) การให้การศึกษา การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์พึงให้การศึกษาและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิกผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนช่วยพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ได้ ๖) การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ ๗) ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์พึงดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ

จากหลักการสหกรณ์สากลทั้ง ๗ ข้อ นั้น หลักการข้อที่ ๑ มีประเด็นน่าสนใจที่ (๑) พึงตระหนักว่าการเข้าและออกจาก การเป็นสมาชิกจะต้องเป็นไปโดยความสมัครใจของบุคคล (คำว่า “บุคคล” หมายถึงบุคคลธรรมดาและนิติบุคคล) ไม่ใช่ถูกชักจูง โน้มน้าว ล่อลวง บังคับ ช่มชู้จากผู้อื่น (๒) อย่างไรก็ดีการกำหนดคุณสมบัติสมาชิกของสหกรณ์ต่าง ๆ เพื่อให้ได้บุคคลที่เข้ามาเป็นสมาชิกแล้วสามารถร่วมกันดำเนินกิจกรรมในสหกรณ์ได้ และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้แก่เพื่อนสมาชิกและสหกรณ์ไม่ถือขัดหลักการสหกรณ์ข้อนี้ (๓) สมาชิกสมทบนั้น ควรมีแต่เฉพาะกรณีของสหกรณ์บางประเภทที่มีลักษณะพิเศษและจำเป็นเท่านั้น ไม่ควรให้มีในสหกรณ์ทั่วไปหรือทุกประเภท เพราะตามปกติสมาชิกสมทบจากบุคคล ซึ่งขาดคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกธรรมดา หากสหกรณ์ได้รับสมาชิกสมทบจำนวนมาก ก็อาจกระทบต่อการส่งเสริมผลประโยชน์ของสมาชิกธรรมดาได้ แม้ว่ากฎหมายได้ห้ามมิให้สมาชิกสมทบลีสิทธิบางประการก็ตาม

หลักการข้อที่ ๒ มีประเด็นน่าสนใจที่ เป็นหน้าที่ของสมาชิกทุกคนที่จะต้องร่วมแรงกายใจและสติปัญญาในการควบคุมดูแลการดำเนินงานของสหกรณ์ตามวิถีทางประชาธิปไตย เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยผ่านช่องทางหรือองค์กรต่าง ๆ เช่น คณะกรรมการดำเนินการผู้ตรวจสอบกิจการและที่ประชุมใหญ่

หลักการข้อที่ ๓ มุ่งเน้นให้สมาชิกทุกคนพึงตระหนักว่าบทบาทที่สำคัญของตน คือ การที่ต้องเป็นทั้งเจ้าของและลูกค้าในคนเดียวกัน (Co-owners Customers) จึงต้องทำหน้าที่เป็นทั้งผู้สมทบทุน ผู้ควบคุมและอุดหนุนหรือผู้ใช้บริการของสหกรณ์ มิใช่เข้ามาเป็นสมาชิกเพียงเพื่อมุ่งหวังได้รับประโยชน์จากสหกรณ์เท่านั้น และในการจัดสรรกำไรสุทธิเพื่อความเป็นธรรมแก่สมาชิก ส่วนหนึ่งต้องกันไว้เป็นทุนสำรอง ซึ่งจะนำไปแบ่งกันมิได้ แต่เป็นทุนเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาเอง ถือว่าเป็นทุนทางสังคม จากนั้นอาจแบ่งเป็นเงินปันผลในอัตราจำกัด และเป็นเงินเฉลี่ยคืนตามส่วนแห่งธุรกิจ

หลักการข้อที่ ๔ จะมุ่งให้สมาชิก กรรมการ และพนักงานสหกรณ์รวมทั้งหน่วยงานส่งเสริมสหกรณ์ ต้องสำนึกและตระหนักอยู่เสมอว่า สหกรณ์เป็นองค์กรช่วยตนเอง และปกครองตนเอง เพราะฉะนั้นสหกรณ์ต้องเป็นอิสระในการตัดสินใจหรือทำสัญญาใด ๆ ตามเงื่อนไขที่สหกรณ์ยอมรับได้กับบุคคลภายนอกหรือรัฐบาล และการรับความช่วยเหลือหรือสนับสนุนจากรัฐหรือบุคคลภายนอกไม่ขัดกับความเป็นอิสระของสหกรณ์ หากผู้ให้ความช่วยเหลือมุ่งหมายให้สหกรณ์ช่วยเหลือตนเองได้ และควบคุมตามหลักประชาธิปไตย รวมทั้งธำรงไว้ซึ่งความเป็นตัวของตัวของสหกรณ์

หลักการข้อที่ ๕ หลักการข้อนี้เป็นจุดอ่อนของสหกรณ์ในประเทศไทยทุกระดับทั้งสหกรณ์ขั้นปฐมและสหกรณ์ขั้นสูง เพราะขาดแผนแม่บทในการพัฒนาการศึกษาทางสหกรณ์ ให้เป็นบทบาทและความรับผิดชอบของขบวนการสหกรณ์อย่างแท้จริง ทั้ง ๆ ที่ได้ริเริ่มให้จัดตั้งสันนิบาตสหกรณ์แห่งประเทศไทย และมีชุมชน สหกรณ์ระดับชาติบ้างแล้ว ส่วนราชการที่ทำหน้าที่ส่งเสริม

สหกรณ์ ก็คงยังคงดำเนินการให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ แทนจะเรียกได้ว่าซ้ำซ้อนกับขบวนการการสหกรณ์ โดยไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนให้ขบวนการสหกรณ์สามารถรับผิดชอบให้การศึกษาและฝึกอบรมทางสหกรณ์ได้ด้วยตนเอง ในที่สุด โดยมีหน่วยงานของรัฐทำหน้าที่ในการสนับสนุนอย่างเพียงพอตามความจำเป็น และเน้นการฝึกอบรมข้าราชการ ให้ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล แต่การศึกษาฝึกอบรมและสารสนเทศมีความมุ่งหมายและเน้นกลุ่มเป้าหมายดังนี้ (๑) การศึกษามุ่งให้สมาชิกและบุคคลทั่วไป ซึ่งถือว่าเป็นผู้ที่จะเป็นสมาชิก อนาคตมีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับสหกรณ์ รวมทั้งมีความสำนึกและตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิก หรือให้เป็นผู้มีจิตวิญญาณสหกรณ์ (๒) การฝึกอบรมมุ่งให้กรรมการผู้จัดการและพนักงานสหกรณ์มีความรู้ความสามารถและทักษะรวมทั้งความรับผิดชอบในบทบาทหน้าที่ของตน (๓) ส่วนสารสนเทศนั้นมุ่งให้บุคคลทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเยาวชนและผู้นำด้านความคิดเห็น เช่น ผู้นำชุมชน นักหนังสือพิมพ์ นักเขียน ผู้นำองค์กรพัฒนาชุมชน ฯลฯ โดยเน้นการติดต่อสื่อสาร ๒ ทาง (๔) หลักสูตรและเนื้อหาของการให้การศึกษาอบรมควรครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและวัฒนธรรม

หลักการข้อที่ ๖ แท้จริงการร่วมมือระหว่างสหกรณ์เป็นหลักการเดียวกันกับการร่วมมือระหว่างบุคคลธรรมดาในการจัดตั้งสหกรณ์นั่นเอง ซึ่งจะก่อให้เกิดการประหยัดด้วยขนาด มีอำนาจการต่อรองสูงขึ้น และนำไปสู่การรับใช้สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และการร่วมมือระหว่างสหกรณ์อาจทำได้ทั้งในแนวนอนและแนวตั้ง ในแนวนอนสหกรณ์ทุกสหกรณ์ไม่ว่าประเภทเดียวกันหรือไม่ สามารถร่วมมือกันได้ในทุกระดับเพื่อประโยชน์สูงสุดของสมาชิกและขบวนการสหกรณ์ ในแนวตั้งสหกรณ์ต้องถึงประเภทเดียวกันและควรรวมตัวกันทางธุรกิจ เป็นชุมนุมสหกรณ์ระดับภูมิภาคหรือระดับประเทศ และระดับระหว่างประเทศและสหกรณ์ทุกประเภท ทุกระดับทุกสหกรณ์ ควรรวมตัวกันเป็นองค์การสหกรณ์สูงสุด (Apex Organization) เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมด้านอุดมการณ์การศึกษา การฝึกอบรม การส่งเสริมแนะนำการกำกับดูแล การตรวจสอบ การวิจัย และการพัฒนา ฯลฯ นอกจากนี้ วัตถุประสงค์สำคัญของการร่วมมือระหว่างสหกรณ์คือ เพื่อให้สามารถอำนวยความสะดวกทางเศรษฐกิจและสังคมแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและทำให้ขบวนการสหกรณ์เข้มแข็งและยั่งยืน มีชีวิตชีวา (Viable & Sustainable) และร่วมมือกันในลักษณะของ “ระบบร่วม” หรือเป็นเอกภาพ

หลักการข้อที่ ๗ สหกรณ์เป็นองค์การทางเศรษฐกิจและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนที่สหกรณ์ตั้งอยู่ เพราะฉะนั้น การดำเนินงานของสหกรณ์ต้องเป็นไปเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนนั้น ๆ ซึ่งหมายความว่าไม่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและระบบนิเวศ หรือเป็นการพัฒนาที่สนองความต้องการและความใฝ่ฝันของคนรุ่นปัจจุบัน โดยไม่ทำลายโอกาสความสามารถและอนาคตของคนรุ่นหลัง เนื่องจากสมาชิกสหกรณ์เป็นสมาชิกของชุมชนนั่นเอง สหกรณ์จึงมีส่วนช่วยเหลือในการพัฒนาชุมชนนั้นแบบยั่งยืน ซึ่งเรียกว่า “เศรษฐกิจพอเพียง” จะต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ คือ (๑) ความพอประมาณ หมายถึงความพอดีที่ไม่น้อยเกินไป และไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น (๒) ความมีเหตุผล หมายถึงการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น ต้องพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้องและคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้น โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล จะต้องลงมือเก็บออมโดยไม่มีเงื่อนไข ห้ามผิดวันประกันพุ่ม และจะต้องวางแผนการใช้จ่ายเงินอย่างสม่ำเสมอ โดยการจัดบันทึกหรือทำบัญชีรับ-จ่าย เพื่อตรวจสอบการใช้จ่าย วิธีนี้จะช่วยให้รู้ว่าเราหมดเงินไปกับรายจ่ายประเภทไหนบ้าง และจะเลือกตัดทอนรายจ่ายส่วนใดออกได้บ้าง

จากที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะวิจัยศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์ และหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เพื่อให้ได้แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน เป็นลำดับสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์
- ๒) เพื่อศึกษาหลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน
- ๓) เพื่อนำเสนอแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

ผลการวิจัย

๑) สภาพทั่วไปของสหกรณ์ออมทรัพย์

สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นองค์กรหนึ่งที่แยกมาจากสหกรณ์ ซึ่งเดิมทีเดียวสหกรณ์นั้นได้ถือกำเนิดเกิดทางโลกตะวันตกประมาณ สมัยคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ในอังกฤษ ทวีปยุโรป อันเนื่องมาจากปัญหาความยากจนและการถูกเอารัดเอาเปรียบทั้งทางเศรษฐกิจและการเมืองของประชาชน โดยมีโรเบิร์ต โอเวน นักเศรษฐกร ชาวอังกฤษ ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาของการสหกรณ์” เพราะเป็นบุคคลแรกที่มีแนวคิดเรื่องความร่วมมือกันระหว่างผู้ที่เดือดร้อนทางเศรษฐกิจด้วยความสมัครใจ เพื่อการประกอบกิจการของตนเอง โดยมีไข่มุ่งแสวงหากำไร แต่ให้สมาชิกทุกคนมีความเสมอภาคกัน และผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็นำมาแบ่งปันกันโดยความเที่ยงธรรมในระหว่างสมาชิกด้วยกัน ส่วนในประเทศเยอรมันประเทศเยอรมัน ถือเป็นต้นกำเนิดสหกรณ์ที่สำคัญของโลกเรื่องสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์สินเชื่อหรือธนาคารสหกรณ์จนเกิดการพัฒนากิจการสู่ความเป็นสหกรณ์การเกษตร จากแนวคิดที่แตกต่างในการดำเนินงานของสหกรณ์ จึงแบ่งสหกรณ์ออกเป็น ๒ ประเภท คือ (๑) สหกรณ์ในเมือง โดย ชูลซ์-เดลิทซ์ (Hermanu Schulze-Delitzsch) เป็นผู้พิพากษาผู้ให้กำเนิดสหกรณ์สำหรับประชาชนผู้ยากจนในเมือง เป็นสหกรณ์พ่อก่ายย ผู้ประกอบการอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการให้การช่วยเหลือคือการหาทุนให้โดยจัดตั้งองค์การในรูปการกุศลสงเคราะห์ที่ผู้เจ็บป่วยก่อน ต่อมาจึงได้จัดตั้งสมาคมให้กู้ยืมสมาคมพัฒนาเป็นสหกรณ์เครดิตหรือสหกรณ์หาทุนแห่งแรกของโลก (๒) สหกรณ์เครดิตในชนบท ก่อตั้งโดย เฟรดริก วิลเลียม ไรฟ์ ไฟเซน (Friedrich Wilhelm Raiffisen) เป็นผู้ให้กำเนิดจัดตั้งสหกรณ์สำหรับชาวนา ทำให้ได้รับการยกย่องว่าเป็นนักสหกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตรในชนบทสหกรณ์เครดิตแบบไรฟ์ไฟเซน สหกรณ์ นอกจากจะมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เครดิตแก่สมาชิกแล้ว ยังจัดซื้อปุ๋ยพันธุ์พืช อาหารสัตว์และอื่น ๆ มาจำหน่ายแก่สมาชิกและได้ขยายออกเป็นสหกรณ์จัดหาเครื่องมือเครื่องใช้ทางการเกษตร โดยอาศัยสหกรณ์เครดิตเป็นรากฐานจึงนับได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของสหกรณ์การเกษตร ส่วนสหกรณ์ในไทยเกิดขึ้นปลายสมัยรัชการที่ ๕ อันเนื่องมาจากชาวนาส่วนใหญ่มีหนี้สินเป็นอันมาก จึงทำให้กรรมสิทธิ์ในที่ดินถูกโอนให้แก่เจ้าหนี้ ชาวนากลับกลายเป็นผู้เช่านาตัวเองทำนา แทนที่จะได้เป็นเจ้าของนา และเป็นชาวนาที่เร่ร่อน ไร้หลักแหล่งที่พำนักิน โดยมีพระราชาบรมวงศ์เธอ กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้รับการยกย่องว่า “เป็นบิดาการสหกรณ์ไทย” เพราะท่านได้พยายามริเริ่มการส่งเสริมสหกรณ์มาตั้งแต่เริ่มต้น ซึ่งจัดตั้งสหกรณ์แห่งแรกขึ้นชื่อว่า “สหกรณ์วัดจันทร์ไม่จำกัดสินใช้” ตั้งอยู่ ณ ตำบลวัดจันทร์ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

สหกรณ์ในตะวันตกและในไทยเกิดขึ้นได้เพราะมีแนวคิดตรงกัน คือแนวคิดในการแก้ไขปัญหาความยากจน การเอารัดเอาเปรียบทางเศรษฐกิจ และสังคม โดยมีการกำหนดเป็นคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ แม้สหกรณ์จะเกิดขึ้นจากโลกตะวันตกก่อนแต่มีที่มาคือปัญหาหรือทุกข์เหมือนกัน อีกทั้งคุณค่า อุดมการณ์ และหลักการของสหกรณ์ก็ตรงกัน ไม่ได้ต่างกันแสดงถึงเหตุผลที่เป็นสากล คือ หลักการสหกรณ์ ๗ ประการ เป็นหลักที่เหมือนกัน แตกต่างกันในการใช้ภาษาและรายละเอียดในการอธิบาย แต่ภาพรวมในแนวปฏิบัติ ได้แก่ (๑) หลักการที่ ๑ การรับสมาชิก การเปิดรับสมาชิกทั่วไปและด้วยความสมัครใจเป็นการสื่อสารระหว่างบุคคล องค์กร และสมาชิกที่ได้มีโอกาสมาทำงานร่วมกัน อันแสดงออกถึงความรักใคร่กลมเกลียวสมัครสมานสามัคคีปรองดองเป็นญาติสนิทมิตรสหายที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ย่อมทำให้กิจการของสหกรณ์ออมทรัพย์ประสบผลสำเร็จสมประสงค์ เพราะได้มีการสื่อสารร่วมกัน คือทุกคนต่างได้ทำตามหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ (๒) หลักการที่ ๒ ความเสมอภาคกัน โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์มีการสื่อสารหรือควบคุมโดยสมาชิกตามหลักประชาธิปไตย ถือได้ว่าเป็นองค์การประชาธิปไตยที่มีการสื่อสารหรือ

ควบคุมโดยมวลสมาชิกผู้มีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจ บุรุษและสตรีผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นผู้แทนสมาชิกต้องรับผิดชอบต่อมวลสมาชิกในสหกรณ์ตัวเอง สมาชิกมีสิทธิในการออกเสียงเท่าเทียมกัน (สมาชิกหนึ่งคน หนึ่งเสียง) (๓) หลักการที่ ๓ การมีส่วนร่วม หลักการมีส่วนร่วมทางเศรษฐกิจโดยสมาชิก สมาชิกสหกรณ์พึงมีความเที่ยงธรรมในการให้และควบคุมการใช้เงินทุนในสหกรณ์ ตามแนวทางประชาธิปไตย ทนของสหกรณ์อย่างน้อยส่วนหนึ่งต้องเป็นทรัพย์สินส่วนรวมของสหกรณ์ สมาชิกจะได้รับผลตอบแทนสำหรับเงินทุนตามเงื่อนไขแห่งสมาชิกภาพในอัตราที่จำกัด (ถ้ามี) มวลสมาชิกเป็นผู้จัดสรรผลประโยชน์ส่วนเกิน เพื่อจุดมุ่งหมายประการใดประการหนึ่ง หรือทั้งหมดดังต่อไปนี้ คือเพื่อพัฒนาสหกรณ์ของตนโดยจัดให้เป็นทุนของสหกรณ์ ซึ่งส่วนหนึ่งกองทุนนี้ต้องไม่นำมาแบ่งปันกัน เป็นผลประโยชน์แก่สมาชิกตามส่วนของปริมาณธุรกิจที่ทำกับสหกรณ์หรือเพื่อสนับสนุนกิจกรรมอื่นใดที่มวลสมาชิกเห็นชอบ (๔) หลักการที่ ๔ เสรีภาพ การปกครองตนเองและความเป็นอิสระ สหกรณ์เป็นองค์กรที่พึ่งพาและปกครองตนเอง โดยการควบคุมของสมาชิกในกรณีที่สหกรณ์จำเป็นต้องมีข้อตกลงหรือผูกพันกับองค์กรอื่น ๆ รวมถึงองค์การของรัฐ หรือต้องแสวงหาทุนจากแหล่งภายนอก สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องกระทำภายใต้เงื่อนไขอันเป็นที่มั่นใจได้ว่า มวลสมาชิกจะยังคงไว้ซึ่งอำนาจในการควบคุมตามแนวทางประชาธิปไตย และยังคงดำรงความเป็นอิสระของสหกรณ์ ซึ่งถือได้ว่ามีเสรีภาพในการสื่อสาร หรือการตัดสินใจแต่ก็อยู่ใต้การส่งเสริมดูแลของกรมส่งเสริมสหกรณ์และกรมตรวจบัญชีสหกรณ์ (๕) หลักการที่ ๕ การศึกษา อบรม และสารสนเทศ การให้การศึกษ การฝึกอบรม และสารสนเทศ สหกรณ์สามารถสื่อสาร คือให้การศึกษและฝึกอบรมแก่มวลสมาชิก ผู้แทนเลือกตั้ง ผู้จัดการและพนักงานเพื่อบุคคลเหล่านั้น สามารถมีส่วนร่วมพัฒนาสหกรณ์ของพวกเขาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถให้ข่าวสารแก่สาธารณชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งแก่เยาวชนและบรรดาผู้นำทางความคิดในเรื่องคุณลักษณะและคุณประโยชน์ของการสหกรณ์ได้ (๖) หลักการที่ ๖ ความร่วมมือ การร่วมมือระหว่างสหกรณ์ออมทรัพย์ สหกรณ์สามารถให้บริการแก่สมาชิกอย่างมีประสิทธิภาพสูงสุดและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ขบวนการสหกรณ์ โดยการประสานความร่วมมือกันในระดับท้องถิ่นระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ (๗) หลักการที่ ๗ หลักการเพื่อสังคม ความเอื้ออาทรต่อชุมชน สหกรณ์สามารถดำเนินกิจการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนตามนโยบายที่มวลสมาชิกให้ความเห็นชอบ ในส่วนของอุดมการณ์สหกรณ์ คือ ความเชื่อร่วมกันที่ว่า การช่วยตนเองและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เท่ากับว่าคนสหกรณ์จะเป็นผู้ให้ มีน้ำใจ ซื่อสัตย์ จงรักภักดี รับผิดชอบต่อปัญหา เป็นนักประชาธิปไตยที่มีใจให้บริการโดยไม่แสวงหากำไรสูงสุด โดยความเชื่อนี้จะต้องสื่อสารให้เกิดขึ้นกับคนสหกรณ์ทุกคนรวมถึงคุณค่าสหกรณ์ และหลักการสหกรณ์ที่มีความสอดคล้องกันในเรื่องดังนี้ คือ (๑) การส่งเสริมการเรียนรู้ (๒) การจัดการจัดการด้วยความเสมอภาคตามหลักประชาธิปไตย (๓) ความสามัคคีที่ทำให้เกิดความร่วมมือ (๔) การแบ่งปันเพื่อสังคม (๕) คนที่ดี และ (๖) เป้าหมายขององค์กรเพื่อให้ทุกคนมีความสุข ตามหลักการสหกรณ์ซึ่งจะนำไปสู่การกินดี อยู่ดี มีความเป็นธรรม และสันติสุขในสังคม โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นหนึ่งใน ๗ ประเภทนั้น จัดเป็นสถาบันการเงินประเภทหนึ่ง ซึ่งได้ดำเนินการโดยใช้หลักเสรีภาพหลักประชาธิปไตย หลักยุติธรรม หลักเศรษฐกิจ หลักพัฒนาสังคมและหลักความมั่นคง เป็นองค์กรธุรกิจของสมาชิก ดำเนินการโดยสมาชิก และเพื่อประโยชน์ของสมาชิก โดยสหกรณ์ออมทรัพย์ เป็นองค์กรธุรกิจรูปแบบหนึ่งและมีฐานะเป็นนิติบุคคลเช่นเดียวกับห้างหุ้นส่วนและบริษัททั่วไป แต่มีความแตกต่างกันที่สหกรณ์ไม่แสวงหากำไรสูงสุด หากแต่อำนวยความสะดวกแก่สมาชิกเป็นสำคัญ เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกช่วยตนเองหรือพึ่งตนเองได้ โดยวิธีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพราะฉะนั้นสหกรณ์จึงได้รับสิทธิพิเศษทางกฎหมายบางประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวกับการเสียภาษีอากร และสหกรณ์ออมทรัพย์ทั้ง ๑๐ แห่ง มีการสื่อสารในการสร้างภาพลักษณ์ของตน โดยมีคำขวัญเชิญชวนให้สมาชิกกู้เงินโดยสร้างภาพลักษณ์ (IMAGE) ไม่เหมือนกัน การสื่อสารหรือประชาสัมพันธ์ซ้ำๆ จนกระทั่งสมาชิกจำได้ อย่างเช่น “ยามมีให้มาฝาก ยามยากให้มาถอน ยามเดือดร้อนให้มากู้” แต่จะเน้นการฝาก การถอน และการกู้ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่กิจกรรมด้านอื่นๆ จะเป็นตัวเสนอภาพลักษณ์ที่สื่อให้เห็นความสำคัญและส่งผลตามมา

๒) หลักธรรม ทฤษฎีการสื่อสาร และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

สำหรับหลักธรรมในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน ได้แก่ หลักพรหมวิหาร ๔ อันประกอบด้วย (๑) เมตตา ความรักความปรารถนาดี มีเมตไตรต้องการช่วยเหลือให้ทุกคนประสบประโยชน์และความสุข (๒) กรุณา ความสงสารอยากช่วยเหลือผู้อื่นให้พ้นจากความทุกข์ ไฟใจที่จะปลดเปลื้องบำบัดความทุกข์ยากเดือดร้อนของคนและสัตว์ทั้งปวง (๓) มุทิตา ความเบิกบานพลอยยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นอยู่ดีมีสุข ก็มีใจแช่มชื่น เบิกบาน หรือเมื่อเห็นเขาทำความดีงามประสบความสำเร็จก้าวหน้ายิ่งขึ้นไป ก็พลอยยินดีบันเทิงใจด้วย พร้อมทั้งจะช่วยส่งเสริมสนับสนุน และ (๔) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลาง มองตามเป็นจริง โดยวางจิตเรียบสม่ำเสมอมั่นคง เที่ยงตรงดุจตาชั่ง ไม่เอนเอียง ไม่เป็นฝักฝ่าย โดยมองตามความจริงว่าบุคคลจะได้รับผลดีหรือชั่วตามสมควรแก่เหตุที่ตนประกอบและพร้อมที่จะวินิจฉัย วางตน และปฏิบัติไปตามหลักการ เหตุผล และความเที่ยงธรรม และหลักสังคหวัตถุ ๔ ได้แก่ (๑) ทาน ให้ปัน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เสียสละ แบ่งปัน ช่วยเหลือ สงเคราะห์ ด้วยปัจจัยสี่ ทุน หรือทรัพย์สิน สิ่งของ ตลอดจนให้ความรู้ ความเข้าใจ และศิลปวิทยา (๒) ปิยวาจา พูดอย่างรักกัน คือกล่าวคำสุภาพ ไพเราะ น่าฟัง ชี้แจงแนะนำ สิ่งที่เป็นประโยชน์ มีเหตุผลเป็นหลักฐาน ชักจูงในทางที่ดีงามหรือคำที่แสดงความเห็นอกเห็นใจให้กำลังใจ รู้จักพูดให้เกิดความเข้าใจดี สมนามาคคี เกิดเมตริ ทำให้รักใคร่นับถือและช่วยเกื้อกูลกัน (๓) อัตถจริยา ทำประโยชน์แก่เขา คือ ช่วยเหลือด้วยแรงกาย และ ขวนขวายช่วยเหลือกิจการต่าง ๆ บำเพ็ญสาธารณประโยชน์ รวมทั้งช่วยแก้ไขปัญหาและช่วยปรับปรุงส่งเสริมในด้านจริยธรรม (๔) สมนัตตตา เอาตัวเข้าสมาน คือ ทำตัวให้เข้ากับเขาได้ วางตนเสมอต้นเสมอปลาย ให้ความเสมอภาค ปฏิบัติสม่ำเสมอกับต่อคนทั้งหลาย ไม่เอาเปรียบ และเสมอในสุขทุกข์ คือ ร่วมสุข ร่วมทุกข์ ร่วมรับรู้ ร่วมแก้ไขปัญหา เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขร่วมกัน และ ทฤษฎีการสื่อสารในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน มีองค์ประกอบสำคัญ ๔ ส่วน ได้แก่ (๑) ผู้ส่งสาร (๒) สารหรือเนื้อหาข้อมูล (๓) ช่องทางการสื่อสารหรือสื่อ และ (๔) ผู้รับสาร โดยต้องมีคุณสมบัติในการเป็นผู้ส่งสารที่ดี สารก็ต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญ ๓ ประการ คือ รหัสของสาร (Message Codes) เนื้อหาของสาร (Message Content) การจัดเรียบเรียงลำดับสาร (Message Treatment) และอุปสรรคที่เกิดจากสาร สื่อมีให้เลือกใช้ทั้งสื่อเดี่ยวและสื่อผสม ซึ่งอยู่ที่ความเหมาะสมของสื่อกับผู้ส่งสาร เนื้อหาของสาร ผู้รับสาร สิ่งแวดล้อม ว่าต้องการอะไร อย่างไร ที่ไหน เมื่อไร และอุปสรรคที่เกิดจากช่องทางการสื่อสารที่จะตามมา นอกจากนี้ ยังมีความจำเป็นต้องอาศัยทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ ทฤษฎีการเปิดรับสื่อ และทฤษฎีการโน้มน้าวใจที่มีองค์ประกอบพื้นฐานคือ ปัจจัยภายนอกของผู้รับสารและปัจจัยภายในของผู้รับสารเอง เพราะปัจจุบันส่วนมากจะนิยมใช้การสื่อสาร ๒ ทาง คือผู้ส่งสารก็เป็นผู้รับสารไปด้วยและผู้รับสารเองก็เป็นผู้ส่งสารด้วยเช่นกัน

สำหรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของสหกรณ์ออมทรัพย์เพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน จัดว่าเป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นมุมมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัย และวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติอยู่ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยเฉพาะทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ ที่จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้ชุมชนหรือเครือข่ายวิสาหกิจสร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น ภาครัฐ หน่วยงาน วิชาการ สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง จึงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อม ๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี

๓) แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำเนินชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักพรหมวิหาร ๔ คือการนำเอาหลักพรหมวิหาร ๔ ซึ่งเป็นหลักธรรมในการทำงานของฝ่ายดำเนินการและฝ่ายบริหารงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหาร ต้องมีไว้ในใจเสมอ เพราะเป็นหัวใจที่จะช่วยสื่อสารในการทำงานและบริหารงานอย่างเป็นรูปธรรม ดังนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความรักความปรารถนาดีต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักเมตตาธรรม คือมีหัวใจที่ห่วงใยแห่งความรักความปรารถนาดีต้องการให้เพื่อนสมาชิกทุกคนมีความสุข พร้อมทั้งจะเข้ามาเป็นสมาชิก หรือที่เป็นสมาชิกอยู่แล้ว กล่าวคือมาร่วมเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเต็มอกเต็มใจ โดยการที่คณะกรรมการต้องมีเมตตาต่อสมาชิกในการคิดอ่านทำประโยชน์จริงๆ แก่เพื่อนสมาชิกและสังคมในการบริหารงานหรือควบคุมดูแลการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ และคณะกรรมการต้องทำด้วยความรักความปรารถนาดีต่อเจ้าหน้าที่เพื่อให้การทำงานมีความปรารถนาที่ดีต่อกันอันจะทำให้การทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุข มีความเต็มใจในการทำหน้าที่การงาน และเจ้าหน้าที่ต้องมีเมตตาต่อผู้บริหารและเพื่อนร่วมงาน ทำให้การบริการแก่สมาชิกเป็นไปอย่างราบรื่นด้วยดี และการสื่อสารกันด้วยเมตตาต่อสมาชิกโดยการทำงานด้วยความเต็มใจ ตั้งใจในการให้บริการและพร้อมที่จะช่วยแก้ปัญหาให้แก่เพื่อนสมาชิกทุกคนอย่างทั่วถึง

๒) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความกรุณา (สงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิก ตามหลักกรุณาธรรม คือมีหัวใจที่คิดแล้วลงมือทำการช่วยเพื่อนสมาชิกให้พ้นทุกข์หรือแก้ปัญหาให้แก่สมาชิก โดยการที่ผู้บริหารเป็นผู้มีความกรุณา (สงสาร) ต่อเจ้าหน้าที่ในการทำงานและสมาชิกผู้ที่มีปัญหาเดือดร้อนมาขอความช่วยเหลือสหกรณ์ออมทรัพย์เรื่องนี้ เจ้าหน้าที่เป็นผู้รับปัญหา ต้องใช้หลักกรุณา (ความสงสาร) ต่อเพื่อนสมาชิกในการรับปัญหาหรืออาจไม่ใช่ปัญหาเรื่องกู้เงินเท่านั้นแล้วช่วยเหลือเพื่อแก้ปัญหาหรือมีแนวทางให้ด้วยความกรุณา (สงสาร)

๓) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีมุทิตา (ความยินดี) ต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักมุทิตาธรรม คือแสดงความยินดีปรีดาด้วยกาย วาจา ใจ ต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อเพื่อนสมาชิกได้ดีมีความสุขหรือประสบผลสำเร็จทุกอย่างหรือบางอย่างก็ตาม จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์มีแต่ความสุขผ่อนคลายผ่องใส มีความยินดีปรีดาต่อกันหรือจิตใจมีแต่ความเบิกบานแจ่มใสเบิกบานอยู่เสมอ เพราะพร้อมในการแสดงความยินดีปรีดา ทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์พบเจอแต่คนที่มีรอยยิ้มบริสุทธิ์อย่างแท้จริงให้กันและกัน

๔) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์ ทุกคนในฐานะเป็นผู้ส่งสารและผู้รับสารต้องมีความวางใจเป็นกลางหรือความยุติธรรมต่อเพื่อนสมาชิกด้วยหลักอุเบกขาธรรม คือคนในสหกรณ์ต่างรู้จักใช้ปัญญาแยกแยะแก้ไขปัญหาหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นอย่างยุติธรรมหรือรู้จักมีใจเป็นกลางหรือวางเฉยต่อเพื่อนสมาชิกในเมื่อไม่สามารถจะใช้เมตตา กรุณา มุทิตาได้แล้ว ต้องใช้อุเบกขาซึ่งเป็นตัวปัญญาที่รู้เห็นปัญหาหรือสถานการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นด้วยใจที่เป็นกลาง จะทำให้ทุกคนในสหกรณ์ออมทรัพย์รักษาหลักการ อุดมการณ์ไว้ได้ และเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่า เมื่อมาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วจะได้รับความยุติธรรมและได้รับผลของสิ่งที่ตนเองทำอยู่ และรักเคารพศรัทธาเชื่อมั่นในสหกรณ์ออมทรัพย์ตลอดไปไม่มีเสื่อมคลาย

แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักสังคหวัตถุ ๔ สามารถทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์สงเคราะห์ช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ได้อย่างเหนียวแน่น เพราะมีธรรมอันเป็นที่ตั้งแห่งการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน เพื่อเป็นการยึดเหนี่ยวจิตใจของผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ รวมถึงสมาชิกในสหกรณ์ออมทรัพย์ให้มีความรักสมัครสมานสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เริ่มจากการทำงานเพื่อผูกมัดจิตใจของสมาชิกหรือสังคมสหกรณ์ออมทรัพย์ ควรเริ่มต้นจากการเป็นผู้ให้ของสหกรณ์ออมทรัพย์ ซึ่งในที่นี้หมายถึงผู้ที่ทำหน้าที่ในสหกรณ์ออมทรัพย์มีการดำเนินงานตามกระบวนการดังต่อไปนี้

๑) การสื่อสารในการทำงานของสหกรณ์ออมทรัพย์เริ่มจากเรื่องการให้ตามหลักทาน (การให้) โดยการที่สหกรณ์ออมทรัพย์ได้ทำการสื่อสารการให้ความรู้ความเข้าใจหรือให้ความเอื้อเฟื้อซึ่งได้ผลทางจิตใจแก่ผู้ที่เข้ามาเป็นสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วย

ความเป็นกันเองเสมือนคนในครอบครัวเดียวกันจนกระทั่งสมัครเห็นถึงคุณค่าแท้ และเกิดศรัทธาเชื่อในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเมื่อมาเป็นสมาชิกแล้วสหกรณ์ออมทรัพย์แล้วก็ต้องให้บริการที่ดีหรือมีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือสมาชิกถึงแม้จะไม่ได้ให้เปล่าแต่มีเจตนาที่ดีในการช่วยเหลือก็เป็นทาน เพราะสหกรณ์ออมทรัพย์มีการเริ่มต้นด้วยเจตนาที่จะให้ ในทางพระพุทธศาสนา มองว่า การมีเจตนาหรือจิตคิดจะให้นี้ เป็นจุดเริ่มต้นของความสำเร็จแล้วและเป็นลาภอันประเสริฐ ได้แก่การมีสุขภาพดี ความไม่มีโรค การให้นั้นเป็นงานบริการที่ต้องทำด้วยใจ เป็นเรื่องที่ทำได้ยาก เพราะบางครั้งผู้รับหรือสมาชิกอาจไม่เข้าใจในเจตนาดีของเราจนไม่ยอมรับสิ่งที่เรามอบให้สหกรณ์ออมทรัพย์ จึงต้องมีวิธีการที่จะสร้างความเข้าใจให้เกิดขึ้นด้วยเมตตา คือวิธีการที่จะเข้าถึงซึ่งกันและกันที่ต้องปฏิบัติด้วยปียวาจาต่อกัน

๒) การสื่อสารในการทำงานการให้บริการเรื่องการพูด ถือว่า เป็นการสื่อสารด้านวจนภาษาที่สำคัญด้วยหลักปียวาจา คือการใช้คำพูด ภาษา น้ำเสียงที่แสดงออกจากใจสื่อถึงการแสดงความปรารถนาดี หรือเจรจาถ้อยคำนิมนล อ่อนหวาน ในการเชื่อมโยง มิตรภาพของคนสหกรณ์ออมทรัพย์ เข้าหากันให้เกิดการยอมรับฟังซึ่งกันและกัน การเริ่มสื่อสารในการใช้ปียวาจาโดยการที่เจ้าหน้าที่และผู้บริหารสหกรณ์ออมทรัพย์สื่อสารด้วยกล่าวคำทักทาย การแสดงความเคารพที่สามารถทำให้ สมาชิกหรือคนอื่นเกิดความเป็นมิตรภาพต่อกันและกันสามารถสานสัมพันธ์กันดีเป็นอย่างไรเพื่อนำไปสู่การสื่อสารให้เกิดความเข้าใจ แนะนำอธิบายให้เข้าใจถึงงานบริการว่าสมาชิกหรือผู้ใช้บริการมีความต้องการอะไรที่จะให้กับสหกรณ์ออมทรัพย์ได้รับใช้หรือบริการหรือช่วยแก้ปัญหาอะไร จะติดต่อเรื่องอะไร ที่ไหน อย่างไร การใช้คำพูดปียวาจาจะเกิดความสร้างสรรค์สร้างประโยชน์ให้แก่สมาชิกและสหกรณ์ออมทรัพย์ สามารถเข้าถึง ฟังได้ด้วยน้ำใสใจจริง ซึ่งทำให้งานสหกรณ์ออมทรัพย์ดำเนินต่อไปได้รับสมประโยชน์ทั้งสหกรณ์ออมทรัพย์และสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการสหกรณ์ออมทรัพย์ก็เกิดความพึงพอใจต่อการให้บริการของสหกรณ์ออมทรัพย์

๓) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการประพุดแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ คือต้องเป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและแก่ผู้อื่นด้วย ในการทำสิ่งที่เป็นประโยชน์นั้นต้องมีการช่วยเหลือด้วยแรงกายและแรงใจด้วยหลักอรรถจริยธรรม ซึ่งการทำงานของเจ้าหน้าที่และคณะกรรมการต้องมีใจที่จะช่วยเหลือสมาชิก อย่างเช่น เมื่อสมาชิกมีหนี้สินกับสหกรณ์ออมทรัพย์ แต่ไม่สามารถชำระหนี้ได้ตามกำหนดระยะเวลาที่กำหนด อาจมีเหตุขัดข้องหรือปัญหาอะไรบางอย่าง สหกรณ์ออมทรัพย์ควรใช้หลักอรรถจริยธรรมคือการช่วยเหลือด้วยการแก้ปัญหาหนี้ หรือมีทางออกให้แก่สมาชิกโดยเฉพาะผู้ที่รับผิดชอบต้องลงไปดูแลปัญหาดังกล่าวว่ามีข้อมูลข้อเท็จจริงเป็นอย่างไร เพื่อนำมาประกอบเสนอในที่ประชุมเพื่อหาแนวทางในการแก้ปัญหา ส่วนสมาชิกที่มีปัญหาที่ต้องมีใจพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหาด้วย การช่วยเหลือสมาชิกต้องทำอย่างเต็มที่และสมบูรณ์แบบ จะทำให้สหกรณ์ออมทรัพย์เป็นที่ศรัทธาเชื่อมั่นของสมาชิกหรือผู้มาใช้บริการอย่างล้นหลาม

๔) การสื่อสารในการทำงานเรื่องการวางตนเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็นที่สุด คือความเป็นผู้มีตนสม่าเสมอ รู้จักวางตัวให้เหมาะสมให้ถูกกาลเทศะเข้ากับผู้อื่น ๆ ได้ทุกคน หลักสมานัตตตธรรมที่สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องพัฒนาโดยให้คณะกรรมการและเจ้าหน้าที่รู้จักวางตัวเสมอต้นเสมอปลายในการทำงาน ทำตัวเข้ากับสมาชิกสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ตลอดปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสม มีความสม่าเสมอ ทำให้สมาชิกมีความเข้าใจเข้าถึงการเป็นคนของสหกรณ์ออมทรัพย์เหมือนกันในการร่วมทุกข์ร่วมสุข สามารถร่วมมือกันหรือให้ความช่วยเหลือกันทั้งในยามที่มีปัญหาเดือดร้อนหรือในยามที่มีความสุข สหกรณ์ออมทรัพย์จะไม่มีการเลือกเจาะจงในการทำความร่วมมือกับสมาชิกคนใดคนหนึ่งแต่ใช้ ความสมัครใจหรือผู้ที่มีปัญหาและได้ร้องขอความช่วยเหลือหรือสมัครในการร่วมมือทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยความสมัครใจ การปฏิบัติที่สหกรณ์ออมทรัพย์จะต้องมีการกระทำอย่างสม่าเสมอจนเกิดเป็นพฤติกรรมของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์ และเกิดเป็นวัฒนธรรมความร่วมมือของคนในสหกรณ์ออมทรัพย์อย่างเหนียวแน่นไม่มีเสื่อมคลาย

สำหรับแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น ซึ่งมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา และเป็นการมองโลกเชิงระบบที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา มุ่งเน้นการรอดพ้นจากภัยและวิกฤต เพื่อความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนาในทางปฏิบัติ ๓ ขั้นตอน คือ (๑) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๑ (๒)

ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๒ และ (๓) ทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ โดยทฤษฎีใหม่ขั้นตอนที่ ๓ จัดว่า เป็นเศรษฐกิจพอเพียงแบบก้าวหน้าที่เน้นความพอเพียงในระดับประเทศ ซึ่งส่งเสริมให้สหกรณ์ออมทรัพย์สร้างความร่วมมือกับองค์กรอื่นๆ ในประเทศ เช่น บริษัทขนาดใหญ่ ธนาคาร สถาบันวิจัย การสร้างเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะเช่นนี้ เป็นประโยชน์ในการสืบทอดภูมิปัญญา แลกเปลี่ยนความรู้ เทคโนโลยี และบทเรียนจากการพัฒนา หรือร่วมมือกันพัฒนาตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ประเทศอันเป็นสังคมใหญ่ อันประกอบด้วยชุมชน องค์กร และธุรกิจต่างๆ ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง จนกระทั่งกลายเป็นเครือข่ายชุมชนพอเพียงที่เชื่อมโยงกันด้วยหลักไม่เบียดเบียน แบ่งปัน และช่วยเหลือซึ่งกันและกันได้ในที่สุด ความพอเพียงที่ประกอบกันขึ้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต้องประกอบด้วย ๓ คุณลักษณะ พร้อมๆ กัน คือ (๑) ความพอประมาณ (๒) ความมีเหตุผล และ (๓) การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ความพอประมาณนั้น สหกรณ์ออมทรัพย์ต้องมีแบบแผนในการสื่อสารองค์กรเน้นความพอประมาณในการผลิต คือเรื่องเงินหรืองบประมาณ เพราะการจัดตั้งสหกรณ์ออมทรัพย์ได้ต้องมีเงินที่เพียงพอสำหรับให้แก่สมาชิกหรือผู้ที่สมัครเข้ามาเป็นสมาชิกของสหกรณ์ออมทรัพย์เสียก่อน นั้นหมายถึงต้องมีกำลังแห่งการผลิตและต้องทำด้วยความรอบคอบไม่โลภไม่เกินตัวทำให้พอดี โดยอาศัยความมีเหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้นจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้นๆ อย่างรอบคอบรอบด้านเพื่อนำไปสู่การกระทำหรือปฏิบัติการที่ดีโดยเน้นการกระทำหรือปฏิบัติการขององค์กรเป็นสำคัญ คือทำเหตุภายในให้ถูกต้องครบถ้วน และต้องมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี คือ การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลตัวอย่างเช่นในการจะปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกจำเป็นต้องมีภูมิคุ้มกันให้แก่ลูกหนี้หรือสมาชิกด้วย

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- สามารถนำกระบวนการและผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนในสาขาวิชาธรรมนิเทศ พระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา ฯลฯ ในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง โดยการใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ เช่น การบรรยาย การสอน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

- สามารถใช้ประโยชน์ด้านความรู้ในสาขาวิชาธรรมนิเทศ พระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา ฯลฯ ที่เกี่ยวข้อง คือ สามารถนำไปเป็นแนวทางในเชิงนโยบาย ได้แก่ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ควรมีนโยบายรณรงค์ประชาสัมพันธ์ให้สังคมและประชาชนทั่วไปเข้าใจ เข้าถึงเรื่องสหกรณ์ออมทรัพย์ที่เป็นองค์กรในรูปแบบการพัฒนาชุมชนสังคมที่สมบูรณ์แบบไปด้วยคุณค่า (มูลค่า) หลักการ อุดมการณ์ และเชิงการปฏิบัติการ คือสหกรณ์ออมทรัพย์ทั่วประเทศ ควรมีแบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ด้วยการประชาสัมพันธ์และเผยแพร่ค่านิยม อุดมการณ์ และหลักการการสหกรณ์ให้เป็นรูปธรรมต่อสื่อสารธารณะและสื่อสมัยใหม่ให้รวดเร็ว ฉับไว และทั่วถึงทุกระดับคนชั้น

การนำไปประชาสัมพันธ์

อยู่ในระหว่างนำผลงานวิจัยไปลงตีพิมพ์เป็นบทความวิจัยในวารสารไทย (TCI) วารสารกลุ่มที่ ๑ ได้แก่ วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (Journal of MCU Graduate Studies Review) ปีที่ ๑๕ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๖๒) และจะเผยแพร่ทางเว็บไซต์ บัณฑิตวิทยาลัย มจร ต่อไป

ประวัติผู้วิจัยและคณะ

๑. หัวหน้าโครงการ

- ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ
- เลขหมายบัตรประจำตัวประชาชน
- ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้ทรงคุณวุฒิบัณฑิตวิทยาลัย (ส่วนกลาง)
- สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ที่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-24800-5 โทรสาร. 035-248-034 โทรศัพท์มือถือ 0818637530 E-mail boleheart@gmail.com

ประวัติการศึกษา

- ประกาศนียบัตรวิชาการหนังสือพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- วารศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- สังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประกาศนียบัตรการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมโดยทุนสหประชาชาติ ณ กรุงเทพมหานคร ประเทศฟิลิปปินส์

ฟิลิปปินส์

- สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ รองศาสตราจารย์ ระดับ ๙ สาขาวิชาวิทยุและโทรทัศน์ คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- อดีตดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักเสริมศึกษาและบริการสังคม

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๔ สมัย คือ

- สมัยที่ ๑ ๒๕๓๔-๒๕๓๗
- สมัยที่ ๒ ๒๕๓๗ - ๒๕๔๐
- สมัยที่ ๓ ๒๕๔๓ - ๒๕๔๕
- สมัยที่ ๔ ๒๕๔๖ - ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๙

โดยบริหารงานและจัดการฝึกอบรม มุ่งผลงานเป็นสำคัญ “ผลงานก้าวหน้า พัฒนามวลชน ก้าวไกลเสริมศึกษา : มุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตเพื่อมวลชน”

ผลงานทางวิชาการ

- รองศาสตราจารย์ ในคณะกรรมการศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๒๖
- ผู้ช่วยศาสตราจารย์ในคณะกรรมการศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๒๖
- อาจารย์ประจำ ในคณะกรรมการศาสตร์ฯ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ พ.ศ.๒๕๑๗

(เริ่มรับราชการ เมื่อวันที่ ๒ มีนาคม พ.ศ.๒๕๐๗ สังกัดกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โอนมารับราชการที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี พ.ศ.๒๕๑๓ สังกัดกองห้องสมุด สำนักงานเลขาธิการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์)

๑. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๔๙-๒๕๕๐). เอกสารประกอบการบรรยาย ลักษณะวิชา นศม.๗๐๐๘. “การบริหารรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ ประเภทข่าวและความรู้”. ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก.
๒. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๑-๒๕๕๒). เอกสารประกอบการบรรยาย วิชา นท.๓๒๒ “การผลิตวิทยุกระจายเสียง”. ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล นครราชสีมา.
๓. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๒-๒๕๕๓). เอกสารประกอบการวิชา สัมมนา ลักษณะวิชา นท.๓๒๘. “การสัมมนาการโฆษณาและประชาสัมพันธ์” ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร.
๔. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๒). เอกสารประกอบการบรรยายลักษณะ ๕๐๐๔๕๕. “การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงชุมชน”. ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล นครราชสีมา.
๕. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๒-๒๕๕๓). เอกสารประกอบการบรรยาย ลักษณะวิชา ๕๐๐๔๕๙. “การวิเคราะห์พฤติกรรมผู้บริโภคเพื่อการสื่อสาร” ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล นครราชสีมา.
๖. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๔-๒๕๕๕). เอกสารประกอบการบรรยาย ศศ.๓๓๑๓.๑. “การสื่อสารเพื่อการจัดการ”. ปรินญาตรี หลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกริก กรุงเทพมหานคร.
๗. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๔-๒๕๕๕). เอกสารประกอบการสัมมนา บุคลากรสำนักงานอาคารสถานที่. “หลักสูตรหัวใจบริการสู่ความสำเร็จขององค์กร” คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพมหานคร.
๘. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๕๔-๒๕๕๕). เอกสารประกอบการบรรยาย “วิชา นท.๒๑๐๔ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการสื่อสารธุรกิจ ” ปรินญาตรี คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกริก ๒๕๕๓
๙. รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณ. (๒๕๔๘). การรับข่าวสารเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต จากสื่อมวลชนของพระสังฆาธิการยกระดับสถานภาพของประชาชนและการพัฒนาท้องถิ่นที่ยั่งยืน. ทุนสนับสนุนการวิจัยจากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๒. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) ดร.บุญเลิศ โอธสุ
(ภาษาอังกฤษ) Dr. Boonlert Otsu
๒. เลขหมายประจำตัวประชาชน
๓. ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรพุทธศาสตร์
มหาบัณฑิตสาขาวิชาธรรมนิเทศ และอาจารย์
ประจำบัณฑิตวิทยาลัยสังกัดคณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนครกรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ มือถือ: ๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔, ๐๙๕๐๔๘-๕๑๓๕ อีเมล: b_ole-heart@hotmail.com, boleheart@gmail.com Facebook: Lert boleheart พระนครศรีอยุธยา : ๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๓๓๑๗๐ โทรศัพท์/โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๕, ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๕ มือถือ ๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔, ๐๙๕-๐๔๘-๕๑๓๕
๕. ประวัติการศึกษา นักธรรมชั้นเอก เปรียญธรรม ๘ ประโยค
ปริญญาตรีพุทธศาสตรบัณฑิต (พธ.บ.) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาธรรมนิเทศ และปริญญาเอกพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
๖. ประสบการณ์พิเศษ
 - ประธานสามเณรวัดพายัพ อำเภอมือง จังหวัดนครราชสีมา ปี ๒๕๓๗
 - ผู้ช่วยครูใหญ่สำนักศาสนศึกษาวัดพายัพ นครราชสีมาปี ๒๕๓๘
 - อาจารย์บรรยายพิเศษ มจร. วิทยาเขตนครราชสีมา ปี ๒๕๔๓
 - ครูสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีชั้นสูงสุดของกระทรวงศึกษาธิการปี ๒๕๓๓-๒๕๕๖
๗. ประสบการณ์การทำงาน
 - พระวิปัสสนาจารย์ให้การฝึกอบรมปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานนิสิตปริญญาตรี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - กรรมการควบคุมดูแลการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานแก่ นิสิตปริญญาโท-เอก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 - พระวิปัสสนาจารย์ให้การฝึกอบรมธรรมภาคปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานประจำโครงการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานสำหรับพระสงฆ์และประชาชนทั่วไป, งานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ สำนักงานพุทธมณฑล สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ
 - วิทยากรฝึกอบรม บรรยายพิเศษ ตามสถาบันการศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ

- วิทยากรบรรยายธรรมทางวิทยุกระจายเสียงของมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และวิทยากรบรรยายธรรมทางวิทยุโทรทัศน์ TTV3 รายการสนทนาธรรม และ ASTV รายการธรรมาโลภีวัฒน์
- เจ้าหน้าที่ฝ่ายวิปัสสนาธุระ ส่วนธรรมนิเทศ สำนักส่งเสริมพระพุทธศาสนา มจร
- อาจารย์ประจำบัณฑิตวิทยาลัย มจร.
- ผู้อำนวยการโครงการหลักสูตรปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาธรรมนิเทศ

๘. ผลงานทางวิชาการ

๘.๑ สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

- จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐานในสังคมไทย
- กระบวนการพัฒนาพฤติกรรมมนุษย์ตามแนวสติปัฏฐาน ๔
- การฝึกตน (อัสติกา) ในพระพุทธศาสนาเถรวาท
- ศึกษาวิธีการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของพระราชาวิทยาลัยเกษตร (หลวงพ่อคุณ ปริสุทฺโธ)
- การสร้างตัวชีวิตเพื่อวิเคราะห์อินทรีย์ ๕ ในผู้ปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน

๘.๒ งานวิจัย

- ดร. บุญเลิศ โอธสุ และคณะ (๒๕๕๘). **การใช้สื่ออุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ดร. บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์,และคณะ (๒๕๕๘). **การศึกษาผลของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อระดับของความดันโลหิต.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสภาวิจัยแห่งชาติ.
- ดร. บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ (๒๕๕๙). **การศึกษาผลของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับการล้างไตทางช่องท้อง.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสภาวิจัยแห่งชาติ.
- ดร. บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ รองศาสตราจารย์ บำรุง สุขพรรณณ์ และคณะ (๒๕๕๙). **แบบแผนการสื่อสารของสหกรณ์ออมทรัพย์ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตด้วยหลักธรรมและปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อการดำรงชีวิตที่มั่นคงและยั่งยืน.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสภาวิจัยแห่งชาติ.
- ดร. บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ (๒๕๖๑). **การศึกษาผลของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ.** กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับสภาวิจัยแห่งชาติ.

๘.๓ บทความวิชาการ/บทความวิจัย

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ (๒๕๕๖). “อินทรีย์ ๕ ความเป็นใหญ่ที่สามารถพาเราไปยังสถานที่ที่ไม่เคยไป”. **ดุष्ฎิปริทรรศน์ นิติตดุष्ฎิบัณฑิตรุ่นที่ ๖ สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มจร. ฉบับที่ ๑ : ๑๔ พ.ค.๒๕๕๖, ปีที่ ๑.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ (๒๕๕๗). “อปัสเสนธรรม ธรรมดุจพนักพิงเพื่อพัฒนาจิตใจและสังคม”. **การประชุมวิชาการระดับชาติ ในเรื่องพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาจิตใจและสังคม ครั้งที่ ๑.(พระนครศรีอยุธยา: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๓-๒๔ ก.ค. ๒๕๕๗), หน้า ๕๘๙-๕๙๘.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ (๒๕๕๘). “การพัฒนาจิตตามหลักจิตตานุัสสนาสติปัฏฐาน (การตามดูจิต)”.วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). **ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๑ มกราคม-เมษายน ๒๕๕๘.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ. (๒๕๕๘). “การศึกษาผลของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อระดับของความดันโลหิต”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). (ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘), หน้า ๓๑-๔๔.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ ผู้ร่วมกับ ดร.จุฑามาศ วารีแสงทิพย์ และคณะ. (๒๕๕๙). “การศึกษาผลของของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับการล้างไตทางช่องท้อง”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙, หน้า ๓๑-๔๔.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.ปณัญญา ลีลายุทธ. (๒๕๖๐). “จริยธรรมและจรรยาบรรณสื่อมวลชนยุคดิจิทัล”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๖๐, หน้า ๑๗๖-๑๘๙.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ และคณะ (๒๕๖๑). “การใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน - มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๕๘๔-๕๙๔.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ ร่วมกับ ดร.ชฎานันท์ หนูไชยะนันท์ และคณะ (๒๕๖๑). “พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฐิ”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน - ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๖-๑๘๙.**

- ดร.บุญเลิศ โอธสุ (๒๕๖๑). “บทวิจารณ์หนังสือ “พุทธปรัชญา”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๑ มกราคม - เมษายน ๒๕๖๑, หน้า ๒๐๗-๒๑๒.**

๓. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) รองศาสตราจารย์ กมล ฉายาวัดนะ
(ภาษาอังกฤษ) Assoc. Prof. Gamon Chayawatana ๒.
เลขหมายประจำตัวประชาชน
๓. ตำแหน่ง อาจารย์ประจำหลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย (ส่วนกลาง)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : วัดมหาธาตุยุวราช-
รังสฤษฎ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร
๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ มือถือ: ๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔, ๐๙๕
อีเมล: boleheart@gmail.com Facebook: Lert
Boleheart บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา :
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์/
โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๔, ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๕ มือถือ
๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔
๕. ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๐๙ วารสารศาสตร์บัณฑิต
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - พ.ศ. ๒๕๒๓ ศิลปศาสตร์มหาบัณฑิต(โบราณคดีสมัย
ประวัติศาสตร์) มหาวิทยาลัยศิลปากร
 - พ.ศ. ๒๕๔๘ ประกาศนียบัตรบัณฑิตทางการ
บริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
๖. ประสบการณ์พิเศษ
- รองคณบดี คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน
 - ผู้อำนวยการสถาบันไทยคดีศึกษา ม.ธรรมศาสตร์
 - กรรมการสภามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 - ประธานกรรมการประชาสัมพันธ์ ม.ธรรมศาสตร์
 - ผู้จัดการโรงเรียนวินิตศึกษา ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี
 - คณบดีคณะนิเทศศาสตร์ และผู้ช่วยอธิการบดีฝ่าย
ประชาสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล (หมดวาระ
๓๐ มิถุนายน ๒๕๕๘)

๔. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/ฉายา/สกุล	รองศาสตราจารย์ รัชชี สุทนต์
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ	รองศาสตราจารย์
๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ	ธรรมนิเทศ/พระพุทธศาสนา
๔. สังกัด	บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ประวัติการศึกษา	

คุณวุฒิ	ปีที่สำเร็จการศึกษา	สถานที่ศึกษา
ป.ธ.๙ (ภาษาบาลี)	๒๕๓๒	กองบาลีสนามหลวง
พธ.ม. (พระพุทธศาสนา)	๒๕๔๗	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ภาระงานในความรับผิดชอบ (ภายใน ๕ ปีย้อนหลัง)

๖.๑ ประสบการณ์ในการสอนระดับปริญญาตรี

ที่	รายวิชาที่สอน	สถานที่สอน
๑	นิเทศศาสตร์ในพระไตรปิฎก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒	พระไตรปิฎกศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓	พระสูตรต้นตปิฎก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖.๒ ประสบการณ์ในการสอนระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต (ภายใน ๕ ปีย้อนหลัง)

ที่	รายวิชาที่สอน	สถานที่สอน
๑	อภิธรรมในพระไตรปิฎก	สาขาวิชาพระไตรปิฎกศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย มจร

๖.๓ ประสบการณ์ในการสอนระดับปริญญาโท (ภายใน ๕ ปีย้อนหลัง)

ที่	รายวิชาที่สอน	สถานที่สอน
๑	พระไตรปิฎกวิเคราะห์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๒	พระสูตรต้นตปิฎกวิเคราะห์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๓	ประวัติศาสตร์อารยธรรมอินเดียโบราณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๔	ระเบียบวิธีวิจัยพระไตรปิฎกศึกษา	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๕	ปฏิจกสมุปาบท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๖	สัมมนาวิทยานิพนธ์	สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๗	พระพุทธศาสนาเถรวาท	สาขาวิชาพระพุทธศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มจร
๘	สัมมนาวิปัสสนาภาวนา	สาขาวิชาวิปัสสนาภาวนา ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตบาศีศึกษาพุทธโฆส มจร

๖. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)

๖.๑ งานวิจัย

๑. รังษี สุหนต์. (๒๕๔๙). การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนา : ภิกษุณีสงฆ์เถรวาท. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

๒. รังษี สุหนต์. (๒๕๕๔). ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา .กรุงเทพมหานคร: ศูนย์พุทธศาสน์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๖.๒ บทความทางวิชาการ

-รังษี สุหนต์ (๒๕๕๕). ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา. ตีพิมพ์ปีที่ ๘ ฉบับที่ ๓ เดือน กันยายน-ธันวาคม, หน้า .

-รังษี สุหนต์ (๒๕๕๖). การวิเคราะห์คัมภีร์พระพุทธศาสนา : ภิกษุสงฆ์เถรวาท. ตีพิมพ์ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ เดือน พฤษภาคม-สิงหาคม, หน้า .

-Rangsi Suthon (2015). The Necessity of the Learning Pali in Buddhist Studies. The Chulalongkorn Journal of Buddhist Studies (ISSN 222-1229). Volume 9, 2015 : 59-99.

-รังษี สุหนต์ (๒๕๕๙). ความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์พระพุทธศาสนาของพระสงฆ์และคนทั่วไปในฐานะตัวชี้วัดความเจริญและความเสื่อมของวัฒนธรรมพระพุทธศาสนา. ตีพิมพ์ใน วารสารพุทธศาสนศึกษา ศูนย์พุทธศาสน์ศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีที่ ๒๓ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙, หน้า ๒๗-๔๙.

๖.๓ หนังสือ

๑. ผศ.รังษี สุหนต์ (๒๕๕๖). ความจำเป็นของการเรียนภาษาบาลีในการศึกษาพระพุทธศาสนา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, จำนวน ๕๑๗ หน้า.

๒. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ รังษี สุหนต์ (๒๕๕๙). พุทธกิจ: กิจที่พระพุทธเจ้าทรงกระทำ กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. จำนวน ๒๕๔ หน้า.

๕. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ/สกุล ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์
๒. ตำแหน่งทางวิชาการ อาจารย์
๓. สาขาที่เชี่ยวชาญ ธรรมนิเทศ/พระพุทธศาสนา
๔. สังกัด บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. การศึกษา ๕.๑ ปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต (วท.บ.เกียรตินิยม) มหาวิทยาลัยมหิดล
 ๕.๒ ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พร.ม.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๕.๓ ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พร.ด.) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๖. ผลงานทางวิชาการ (งานวิจัย/บทความทางวิชาการ/หนังสือ/ตำรา)

๖.๑ งานวิจัย

- ๑) ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. (๒๕๕๕). “หลักการทางพระพุทธศาสนาในวิถีชีวิตของสังคมไทย” (ได้ทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา (สกอ.) ๒๕๕๕: นวัตกรรมในโครงการของสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)
- ๒) ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. (๒๕๕๕). “บทบาทของธรรมปฏิบัติต่อการทำงานของระบบประสาทซิมพาเทติกและคุณภาพชีวิตในผู้ป่วยโรคไตอักเสบ” *Role of Meditation in Reducing Sympathetic Hyperactivity and Improving Quality of Life in Lupus Nephritis Patients with Chronic Kidney Disease* ร่วมกับแพทย์โรคไตโรงพยาบาลศิริราช กรุงเทพมหานคร
- ๓) ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. (๒๕๕๘). ผลของอานาปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อระดับของความดันโลหิต. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ๔) ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. (๒๕๕๙). A Study of the Effect of Anapanassati Kammattana on the Quality of Life in Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis Patients กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ๕) ดร. จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. (๒๕๕๙). การศึกษาผลของการปฏิบัติอานาปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับการล้างไตทางช่องท้อง กรุงเทพมหานคร: โรงพยาบาลสถาบันโรคไตภูมิราชนครินทร์.

๖. บทความทางวิชาการในประเทศไทย

- ๑) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์. “หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่มีผลต่อการบริจาคอวัยวะของคนไทย” ใน วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์.

- ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๒ (เมษายน - มิถุนายน ๒๕๕๐): ๑๒๘-๑๕๒, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ๒) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “พลังใจสู้ไต่વાย” ใน วารสารมูลนิธิโรคไตแห่งประเทศไทย ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔๗ (มกราคม ๒๕๕๓): ๙-๑๕.
- ๓) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “มหัศจรรย์แห่งใจช่วยไต่વાย” ใน วิชชียุทธจุลสาร ฉบับที่ ๔๗ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๓): ๕๖-๖๑.
- ๔) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. การฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไต่વાยเรื้อรังระยะสุดท้ายด้วยธรรมปฏิบัติ, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- ๕) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. การฟื้นฟูคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยไต่વાยเรื้อรังระยะสุดท้ายด้วยธรรมปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์ จำกัด, ๒๕๕๓.
- ๖) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “มหัศจรรย์แห่งใจ สู้ไต่વાย” (ตอนที่ ๑) ในนิตยสารเพื่อสุขภาพ สมองโอรุ สภาอากาศไทย ฉบับที่ ๑๘๘ ประจำเดือนเมษายน - มิถุนายน กรกฎาคม ๒๕๕๔: หน้า ๓๘-๔๐.
- ๗) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “มหัศจรรย์แห่งใจ สู้ไต่વાย” (ตอนที่ ๒) ในนิตยสารเพื่อสุขภาพ สมองโอรุ สภาอากาศไทย ฉบับที่ ๑๘๙ ประจำเดือนกรกฎาคม-กันยายน ๒๕๕๔ หน้า ๓๘-๔๐. ในการอุปลักษณ์ค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์เผยแพร่จากสภาอากาศไทย
- ๘) พระสุธีธรรมานวัตร, ผศ. ดร., จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. และคณะ. ความจริงจากการวิจัยกรรม”. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ๒๑ เซ็นจูรี่ จำกัด. ๒๕๕๖.
- ๙) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “คุณค่าของการสวดมนต์ และทำสมาธิในโรคไต เอส แอล อี” ในหนังสือ ความรู้เรื่อง โรคเอส แอล อี สำหรับประชาชน, กรุงเทพมหานคร: บริษัท เฮลท์ เวิร์ค จำกัด. ๒๕๕๖.
- ๑๐) Sirawit Bantornwan MD, Jutamas Vareesangthip Dr et.al., “Role of Meditation in Reducing Sympathetic Hyperactivity and Improving Quality of Life in Lupus Nephritis Patients with Chronic Kidney Disease”, Journal of Medicine Associate Thai. Vol. 97 Suppl. 3 (2014) : S101-S107.
- ๑๑) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. “การศึกษาผลของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานต่อระดับของความดันโลหิต”, วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๑ ฉบับที่ ๒ พฤษภาคม - สิงหาคม ๒๕๕๘ : ๓๑-๔๔.

๑๒) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. การเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาโรค
 ถูงน้ำในไตชนิดถ่ายทอดแบบลักษณะเด่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา,
 ใน โรคถูงน้ำในไตชนิดถ่ายทอดแบบลักษณะเด่น. รวบรวมโดย เกียรติ
 ศักดิ์ วารีแสงทิพย์. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล
 พับลิเคชั่น จำกัด. ๒๕๕๘. หน้า ๑๔๙-๑๖๑.

๑๓) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอ เป็น โปสเตอร์ เรื่อง
 "การศึกษาผลของการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานที่มีต่อระดับของความ
 ตันโลหิต" ณ โรงแรมเซ็นทาราแกรนด์ และบางกอกคอนเวนชันเซ็นเตอร์
 เซ็นทรัลเวิลด์ กรุงเทพมหานคร ในงาน มหกรรมงานวิจัยแห่งชาติ 2559
 (Thailand Research Expo 2016) ระหว่างวันที่ ๑๗-๒๑ สิงหาคม
 พ.ศ. ๒๕๕๙.

๑๔) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. "การศึกษาผลของการปฏิบัติอานา
 ปานสติกัมมัฏฐานที่มีต่อคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยที่ได้รับการล้างไตทาง
 ช่อดำ", วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์. ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๓ กันยายน
 - ธันวาคม ๒๕๕๙ : ๑๒๘-๑๔๓.

๖.๓ บทความทางวิชาการในต่างประเทศ

๑) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. Journal "Nephrology", Vol. 15, Supplement
 3, June 2010, PP 65-66.

๒) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอ Poster presentation เรื่อง "
 Intradialytic-Insight Meditation can Improve the Severity of Depression in
 Hemodialysis Patients " ณ กรุงโซล ประเทศเกาหลีใต้ ในงาน The 12th Asian Pacific
 Congress of Nephrology (APCN2010) ระหว่างวันที่ ๕-๘ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๓.

๓) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอเรื่อง "Buddhist Intrahemodialytic-
 Insight Meditation Improves Depression in Hemodialysis Patients" ณ กรุงฟิลาเดล
 เฟีย (Philadelphia) ประเทศสหรัฐอเมริกา ในงาน The Congress of American Society
 of Nephrology 2011 (ASN 2011) ระหว่างวันที่ ๑๐-๑๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๔.

๔) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอเรื่อง "Role of Meditation in Reducing
 Sympathetic Hyperactivity and Improving Quality of Life in Lupus Nephritis
 Patients with Chronic Kidney Disease" ณ กรุงแอตแลนต้า (Atlanta) ประเทศ
 สหรัฐอเมริกา ในงาน The Congress of American Society of Nephrology 2013 (ASN
 2013) วันที่ ๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๖.

๕) Jutamas Vareesangthip & Kriengsak Vareesangthip, "The Effects of the
 Insight Meditation Practice on Blood Pressure Reduction in Buddhist Exemplary
 People" Kidney Week. San Diego CA : On Line. 2015.

๖) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอ เป็น โปสเตอร์ เรื่อง "The Effects of the
 Insight Meditation Practice on Blood Pressure Reduction in Buddhist Exemplary

People" ณ กรุงเพิร์ธ (Perth) ประเทศออสเตรเลีย ในงาน 15th Asian Pacific Conference of Nephrology (APCN) ระหว่างวันที่ ๑๗-๒๑ กันยายน พ.ศ. ๒๕๕๙.

๗) จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. นำเสนอ เป็น โปสเตอร์ เรื่อง " The Effect of Buddhist Meditation on the Quality of Life using Short Form 36 in Continuous Ambulatory Peritoneal Dialysis Patients" กรุงมาดริด (Madrid) ประเทศสเปน (Spain) ในงาน European Renal Association - European Dialysis and Transplantation (ERA – EDTA) 2017 Congress ระหว่างวันที่ ๓-๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐.

๖.๔ หนังสือ/ตำรา

- จุฑามาศ วารีแสงทิพย์, ดร. การเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษาโรคถุงน้ำในไตชนิดถ่ายทอดแบบลักษณะเด่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา, ในตำราทางการแพทย์ เรื่อง โรคถุงน้ำในไตชนิดถ่ายทอดแบบลักษณะเด่น. รวบรวมโดย เกรียงศักดิ์ วารีแสงทิพย์.

กรุงเทพมหานคร : บริษัท เท็กซ์ แอนด์ เจอร์นัล พับลิเคชั่น จำกัด. ๒๕๕๘.



๖. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) ดร.ชญาณันันท์ หนูไชยะนันท์
(ภาษาอังกฤษ) Dr. Chaiyanan Noochaiyanan

๒. เลขหมายประจำตัวประชาชน

๓. ตำแหน่ง

อาจารย์พิเศษ หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาธรรมนิเทศ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหา
จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๔. หน่วยงานและสถานที่ติดต่อ

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ-
ราชวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร : วัดมหาธาตุยุวราช-
รังสฤษฎ์ แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐ โทรศัพท์/โทรสาร
๐-๒๒๒๒-๐๖๘๐ มือถือ: ๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔, ๐๙๕
อีเมล: namwann2203@gmail.com

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลง
กรณราชวิทยาลัย พระนครศรีอยุธยา :
๗๙ หมู่ที่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐ โทรศัพท์/
โทรสาร ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๔, ๐-๓๕๒๔-๘๐๕๕ มือถือ
๐๘๑-๖๓๑-๘๗๐๔

๕. ประวัติการศึกษา

- ธรรมศึกษาชั้นเอก บาลี ๑-๒ ประโยค
- ปริญญาตรี สังคมศาสตร์บัณฑิต (ส.บ.) สาขาเศรษฐศาสตร์
- ปริญญาโท พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พธ.ม.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา
- ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต (พธ.ด.) สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

๖. ประสบการณ์พิเศษ

- พนักงานต้อนรับบนเครื่องบินบริษัทการบินไทยจำกัด (มหาชน)
- เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครราชสีมา

เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๔๓

- เป็นอาจารย์พิเศษวิทยาลัยมหาปชาบดีเถรี จ.นครราชสีมา ปี พ.ศ. ๒๕๔๔-๒๕๕๕

- เป็นอาจารย์พิเศษมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาหลีศึกษาพุทธ
โฆส จ.นครปฐม ปี พ.ศ. ๒๕๕๔-๒๕๕๖

- เป็นอาจารย์พิเศษ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ.
๒๕๕๕-ปัจจุบัน

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ สารนิพนธ์ / วิทยานิพนธ์

- ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์แนวคิดเรื่องมัจฉาภิภูฏฐิโนพระพุทศาสนาเถรวาท”. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์. “การศึกษาวิเคราะห์อภัยกตปัญหาในพระพุทศาสนาเถรวาท”. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์. “ศึกษาวิเคราะห์เรื่องความฉลาดทางอารมณ์ตามแนวพระพุทศาสนา”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์. “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องสืลตปรามาสโนพระพุทศาสนาเถรวาท”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

- ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์. “อภัยกตปัญหามีคำตอบหรือไม่”. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทศาสนา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๗.๒ งานวิจัย/บทความวิชาการ

- นางสาวชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ ร่วมกับ พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ (๒๕๔๓). “ทัศนคติของพุทธศาสนิกชนที่มีต่อการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐาน”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- นางสาวชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ ร่วมกับ พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ (๒๕๔๘). “ศึกษาปรากฏการณ์วิธีการสอนวิปัสสนากัมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐานสี่ในปัจจุบัน”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- ดร.ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ ร่วมกับ พระมหาบุญเลิศ ธรรมทสสี และคณะ (๒๕๕๑). “การวิเคราะห์คัมภีร์ : พุทธวิธีการสื่อสาร”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สภาวิจัยแห่งชาติ.

- ดร.ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ และคณะ (๒๕๕๘). “พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฏฐิ”. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สภาวิจัยแห่งชาติ.

- ดร.ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ ร่วมกับ ดร.บุญเลิศ โอฐสุ และคณะ (๒๕๖๑). “การใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า”. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๕๘๔-๕๘๔.

- ดร.ชญานันันท์ หนูไชยะนันท์ และคณะ (๒๕๖๑). “พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฏฐิ”. วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑). ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๖-๑๘๙.

๗. ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ (ภาษาไทย) : ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน
(ภาษาอังกฤษ) : DR. Kanokwan Karunaritiothin
๒. ตำแหน่ง : นักวิชาการวัฒนธรรม อบจ.นนทบุรี
๓. ที่อยู่ : ตำบลบางม่วง อำเภอบางใหญ่ จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๔๐
๔. ประวัติการศึกษา
- พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จปริญญาตรีศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- พ.ศ. ๒๕๕๑ สำเร็จปริญญาโทพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- พ.ศ. ๒๕๖๐ ปริญญาเอก พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๕. ประสบการณ์การทำงาน
- ปลูกป่าเฉลิมพระเกียรติ อ.เขาค้อ จ.เพชรบูรณ์ (พ.ศ.๒๕๓๙)
 - ประธานกลุ่มพอสุข มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ.๒๕๔๐)
 - วิทยากรค่ายสร้างหอสมุดโรงเรียนบ้านประทัดบุ จ.บุรีรัมย์ (พ.ศ.๒๕๔๖)
 - เจ้าหน้าที่ฝ่ายสัสดี อำเภอมืองนนทบุรี เจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎร อำเภอมืองนนทบุรี เจ้าหน้าที่ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น สำนักงานท้องถิ่นจังหวัดศาลากลางจังหวัดนนทบุรี
 - ปัจจุบันตำแหน่ง นักวิชาการวัฒนธรรม สังกัด กองการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม องค์การบริหารส่วนจังหวัดนนทบุรี
๖. ประสบการณ์พิเศษ
- ได้รับตำแหน่ง Candy Girl เครื่องเสียง AKAI ประเทศญี่ปุ่น (พ.ศ.๒๕๔๑)
 - ได้รับตำแหน่ง Butth Lady กีฬาเอเชียนเกมส์ (พ.ศ.๒๕๔๔)
 - ลูกจ้างส่วนราชการ ฝ่ายสัสดี สำนักท้องถิ่นจังหวัด ฝ่ายส่งเสริมและพัฒนาท้องถิ่น ศาลากลางจังหวัดนนทบุรี (พ.ศ. ๒๕๔๕-มี.ค. ๒๕๕๐)
 - ผู้ช่วยวิปัสณาจารย์ให้การฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐานแก่นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ วัดภักทันตะอาสาฬหาม ต.หนองไผ่แก้ว อ.บ้านโป่ง จ.ชลบุรี (พ.ศ. ๒๕๕๑)
 - วิทยากรบรรยายพิเศษ วิชาพุทธปรัชญาเถรวาท มหาวิทยาลัยรามคำแหง (พ.ศ. ๒๕๕๑)
 - วิทยากรบรรยายพิเศษ ทัศนสถานหญิงกลาง เรือนจำกลางคลองเปรม (พ.ศ. ๒๕๕๑)

- วิทยาลัยการให้การฝึกอบรมวิปัสสนากรรมฐาน แก่นิสิตบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ณ ศูนย์ฝึกอบรม และปฏิบัติธรรม มหาจุฬาอาศรม ต.พญาเย็น อ.ปากช่อง จ.นครราชสีมา (พ.ศ.๒๕๕๒)
- อาจารย์พิเศษ วิชาสัมมนาวิปัสสนาภาวนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตบาลีศึกษาศึกษาพุทธโฆส จังหวัดนครปฐม (พ.ศ.๒๕๕๓-๒๕๕๔)
- อาจารย์พิเศษ วิชากรรมฐาน บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (สวท.กลาง : กรุงเทพฯ และ มจร วังน้อย ออยุธยา พ.ศ. ๒๕๕๓-๒๕๕๔)
- วิทยากรอภิปรายรวม เรื่องพระพุทธรูปศาสนากับการอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย จัดโดยบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ มหาวิทยาลัยศิลปากร ซึ่งมีวิทยากรประกอบด้วย พระมหาไพเราะ ธิตสีโล,ดร. ศ.ดร.ศักดิ์ชัย สายสิงห์ และ พญ.คุณหญิงพรทิพย์ โรจนสนันท์ (พ.ศ.๒๕๕๓-๕๔)

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

- ศึกษาวิเคราะห์อภิวินิจฉัยตามแนวคิดของพุทธปรัชญาสำนักโยคจารย์ในทัศนะของพุทธปรัชญาเถรวาท

- การศึกษาวิเคราะห์อภิวินิจฉัยในพุทธปรัชญาเถรวาท
- วิเคราะห์วิญญาณของพุทธปรัชญาเถรวาท

๗.๒ งานวิจัย

- การวิเคราะห์คัมภีร์ : พุทธวิธีการสื่อสาร (ผู้ร่วมวิจัย)
- การปฏิบัติกรรมฐานในประเทศไทยร่วมสมัย (ผู้ร่วมวิจัย)

- ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน ร่วมกับ ดร. บุญเลิศ โอธสุ และคณะ (๒๕๕๘). **การใช้สื่ออุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สภาวิจัยแห่งชาติ.

- ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน ร่วมกับ ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์ และคณะ (๒๕๕๘). **พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฐิ**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ร่วมกับ สภาวิจัยแห่งชาติ.

๗.๓ บทความวิชาการ/บทวิจารณ์หนังสือ

- จิตนิยมในพุทธปรัชญาโยคจารย์
- ภูมิปัญญาวิชาเซ็น : บทวิเคราะห์คำสอนปรมาจารย์โตเก็น

- ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน ร่วมกับ ดร.บุญเลิศ โอธสุ และคณะ (๒๕๖๑). “การใช้สื่อและอุปกรณ์ในการสื่อสารของพระพุทธเจ้า”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑)**. ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๒ เมษายน – มิถุนายน ๒๕๖๑, หน้า ๕๘๔-๕๙๔.

- ดร.กนกวรรณ กรุณาฤทธิโยธิน ร่วมกับ ดร.ชญานันท์ หนูไชยะนันท์ และคณะ (๒๕๖๑). “พุทธวิธีการสื่อสารเพื่อสร้างสัมมาทิฐิ”. **วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ มจร (ฐาน TCI กลุ่มที่ ๑)**. ปีที่ ๑๔ ฉบับที่ ๓ กันยายน – ธันวาคม ๒๕๖๑, หน้า ๑๗๖-๑๘๙.
